

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Roman

ÖZGÜR TOPRAKLAR

NEEL MUKHERJEE

Çeviri İrem Uzunhasanoğlu

i y i k i k i t a p l a r v a r .

TİMAŞ YAYINLARI

İstanbul 2019

timas.com.tr

ÖZGÜR TOPRAKLAR

Neel Mukherjee

Dünya Roman - Öykü

TİMAŞ YAYINLARI | 4773

Dünya Edebiyatı Dizisi | 63

EDİTÖR

Ayşe Tuba Ayman

KAPAK TASARIMI

Barış Şehri

İÇ TASARIM

Nur Kayaalp

1. BASKI

Kasım 2019, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3075-0

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,

Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul

Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

   [timasyayinrubu](https://www.instagram.com/timasyayinrubu)

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT

Sistem Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Sok. No:8

Davutpaşa-Topkapı / İstanbul

Telefon: (0212) 482 11 01

Matbaa Sertifika No: 16086

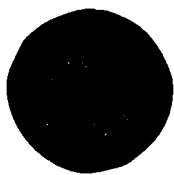
YAYIN HAKLARI

©Neel Mukherjee, *A State of Freedom* orijinal adıyla 2017 yılında Chatto & Windus, Vintage tarafından yayımlanan ve AnatoliaLit Ajans tarafından temsil edilen bu kitabın

Türkiye'deki yayın hakları Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ÖZGÜR TOPRAKLAR

NEEL MUKHERJEE

Çeviri İrem Uzunhasanoğlu

NEEL MUKHERJEE

Neel Mukherjee Kalküta'da dünyaya gelmiş ve eğitiminin bir kısmını burada almış, daha sonra Oxford ve Cambridge gibi prestijli üniversitelerde lisans eğitimini tamamlamıştır. Kaleme aldığı *The Lives of Others*, *A Life Apart* ve *Past Continuous* ile büyük çapta ses getirmiştir. Bunun yanı sıra *Times* ve *Sunday Telegraph*'ta edebiyat eleştirileri ve incelemeleri kaleme almakta, *TLS*, *Daily Telegraph*, *Observer*, *New York Times* ve *Boston Review* gibi çeşitli mecralarda yazarlığını sürdürmektedir. Man Booker Edebiyat Ödülü ve Costa Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

İREM UZUNHASANOĞLU

İrem Uzunhasanoğlu 1983 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi okudu, Cambridge Üniversitesi'nde Uluslararası Öğretmenlik eğitimi aldı, New York Üniversitesi'nde Yüksek Lisans'ını tamamladı. On yıl boyunca özel bir kolejde ve Amerikan Robert Lisesi'nde İngiliz Edebiyatı dersleri verdi. İlk öyküsü *Varlık* dergisinde yayımlandı. *Gitme*, *Gül Yanakların Solar* (2015), 365, *Her Güne Bir Yazı* (2016) *Ufkun Öte Yanı* (2018) isimli kitapların sahibidir. Spencer Holst'un öykülerini *Büyücünün Kızı* isimli kitapla dilimize kazandırdı. *Mevzu Edebiyat* isimli edebiyat sitesinin de kurucusu ve editörüdür.

Christopher'a

En nihayetinde, kendimizi olasılıklar dahilindeki düşün-
celerimize göre şekillendiririz.
V.S. Naipaul, *Nehrin Dönemeci*

“Göçmen mi? Biz göçmen değiliz ki! Hayaletiz biz, başka
bir şey değil, hayalet!”
Avusturya sınırında Suriyeli bir mülteci, Ağustos 2015

I.

Ödeme yapmadan önce hesaba son kez göz atarken –ki bu hesabın fazla gelip gelmediğini mutlaka kontrol etmesini öğütleyen babasından kalma bir alışkanlıktı– basit bir toplama işlemiyle birim fiyatlarına vergiyi ekleyip satış tutarını hesaplama yeteneğini kaybetmiş olduğunu fark etti. Resepsiyonun önünde durmuş, tekrar ve tekrar deniyordu. Ardından cüzdanını çıkarttı ve içindeki dolarları, rupileri saymaya çalıştı, bir türlü beceremedi. Zekâsının en temel öğelerinden biri olan sayı sayma işlemi onu terk etmişti. Ufak bir topluluğun ve onu izlediğini göz ucuyla görebiliyordu, ne kadar da soğukkanlı ve umursamaz diye düşündüler. Haber çoktan yayılmıştı. İşte tam da o an yıkıldı ve oğlu için ağlamaya başladı.

Oğluna öğle yemeği sonrası Tac Mahal'i gezdirmiş ve hemen ardından Fatehpur Sikri'ye götürüp götürmeme konusunda kararsız kalmıştı, Babür İmparatorluğu'ndan kalma bu iki büyük eseri aynı öğleden sonra gezmek biraz yorucu olabilirdi. Enine boyuna düşündü, sadece bir saatlik mesafe uzaktaydı ve aynı gün iki farklı turistik yer gezmek sıkça yapılan bir şeydi. Akşam çökmeden Agra'daki otellerinde olabilir, odaya yemek sipariş edip biraz televizyon izledikten

sonra yatıp sabah erkenden dinlenmiş bir halde Delhi'ye yola koyulabilirlerdi. Mantıklı bir karardı.

Kiraladığı arabanın; uzun saçlı, boynunda altın kolye, kolunda altın bilezik ve gösterişli bir saat taşıyan şoförüne bu planından bahsettiğinde, genç adam bunu rekor bir zamanda yapılması gereken gizli bir emir gibi algılamıştı. Fatehpur Sikri'ye giden tozlu ve bozuk yolda organları yer değiştirecek kadar hız yaparken çok eğlenmişti, ani sarsıntılara ara sıra ara veriyor sonra yeniden hızlanarak harekete geçiyordu. Bir dizi salaş yemek yeri, küçük çay ocağı ve sigara büfesi geçtiler. Bunlardan daha büyükçe olanları isimli tabelalarıyla övünüyor. İsimleriyse genellikle “Ekber” “Şah Cihan” “Şahların Şahı” “Meryem-uz-Zaman” ve hatta %100 VA-JATARYAN bir restoran olan “Tansan”. Bir de hız uyarı tabelası görmüşlerdi, “Geç gitmek, hiç gidememekten eyidir.” Ülkedeki baş döndürücü çokluktaki bu tabelaların imla hatalarına takılması yeni bir alışkanlık değildi. Küçük bir dükkânın üzerini Coca-Cola tabelası süslüyordu, slogansa Sanskritçe yazılmıştı. Dili bilmeyen ama markayı tanıyan oğlu “Coca-Cola” diye okudu. “Turumuzu bitirdikten sonra bir tane içebiliriz,” dedi, aklıysa oğlunu araba tutmasın diye şoföre yavaşlamasını söylerse dengesiz ve tutarsız görünüp görünmeyeceğiyle meşguldü.

Oğlu fazlasıyla sessiz görünüyordu, tanıdığı markayı görmüş olmasına rağmen isteme safhasına geçmedi. Normal şartlarda dükkânların önünde İngilizce gördüğü tüm tabela ve ilan panolarını heceleyip okurdu. Oğlunun alışkın olmadığı bu durgunluğuna minnettar olsa da altı yaşındaki küçük

bir çocuğu tarihî eserler arasında sürüklerken ona çok fazla yüklenip yüklenmediğini düşündü. Çocuğun sessizliğinde kibar bir hoşgörü olduğunu fark etti, bu turistik gezinin onun ilgi alanının çok dışında olduğunu ama babasını memnun etmek için buna sessiz kalacağını belirten bir ifade... Tac Mahal'de birkaç soru yönelttikten sonra, hevesi formalite icabı sorulara dönüşmüştü. "Baba, mo-zo-le ne demek?" "Müüm-taz bu binanın altında mı?" "Şah Cihan bu binayı onun üzerine inşa ederken Mümtaz yürüyor, dolaşıyor ve konuşuyor muydu?" Onu sessizleştiren merak mı yoksa sıkıntı mıydı? Çocuğun ilgisini çekmek için devamlı ortaya yeni hikâyeler atıyordu: "Binanın ne kadar beyaz olduğunu görüyor musun?" "Biliyor musun, bu binayı inşa ettiren Şah Cihan, dolunay gecelerinde terasında her şeyin bembeyaz olduğu ziyafet sofraları hazırlatırmış. Ay ışığı, saray mensupları ve davetlilerin kıyafetleri, çiçekler, yemekler –her şey bembeyaz olurmuş– tıpkı mermer binanın ve dolunayın beyazı gibi..." Çocuk kafasını sallamıştı, bu bilgi ilgi uyandırır gibi olmuştu ama merakı daha ileri gitmedi.

Şimdi de acaba oğlunun tüm bu mezarlıkları, ebedî yası ve ölülerin ardından dikilmiş tüm bu anıtları rahatsız edici bulup bulmadığını düşünüyordu. Oğlu Amerikalı'ydı, kendisi gibi ölmüşlerin hayaletlerinin hikâyeleriyle büyümemişti, kendisi gibi bu hikâyeleri Kalküta'daki evlerinde, teyzesinin kucağında otururken dinlememişti, biraz daha büyüyünce de çocuk kitaplarında bunları okumamıştı. Sonuç olarak, çocuğun kafasından neler geçtiğini, görünen dünyanın altında hayal edilenin de en az gerçek kadar canlı olduğuna dair öğretilen bu yeni kavramı nasıl algıladığını bilmiyordu.

Fatehpur Sikri'ye ulaştıklarında sadece tarihsel gerçeklerden bahsedeceğine dair kendi kendine söz verdi.

Ya da acaba dn otele vardıkları an şahit oldukları o korkunç kaza olabilir miydi bu tavrının sebebi? Arabaları otelin girişinde içeri girmeyi beklerken, caddenin tam karşısındaki yüksek katlı binadan bir inşaat işçisi düşüp lmştı. Araç sırasında beklerken insanlar her yönden koşmaya ve belirli bir noktada toplanmaya başlamıştı –her şey içinde oturdukları arabanın yirmi metre ötesinde olmuştu. Aceleyle kümeleşen ve kan pıhtısı gibi oraya doluşan insanlardan yayılan o tarif edilemez ses; uğultu ve acımasız mırıldanmalar arasında gidip geliyor ve bir felaketin gerçekleştiği haberini ulaştırıyordu. Yoksa ocuk neden “Baba bak, insanlar koşturuyor. Ne oluyor orada?” diye sorsun. Arabanın şoförü de acıyarak Hintçe, “İnşaat halindeki binanın tepesinden az önce bir adam dştı. Bir amele... Hızlı lm... Vah zavallı!” diye nasıl yorum yapabilirdi ki?

Bunu tercüme etmek istememişti. Oğlunun başını o yöne doğru çevirmesine engel olmaya çalışıyordu ama araç kuyruğu ilerleyince onların arabası da hareket etti, ölünün etrafında arı gibi toplanmış kalabalığın arasından gördü onu, ani ve kısa bir an, işçinin kanına susamış o tozlu toprağın üzerinde kan lekeleri vardı... Sonra aralık kapanmış, araba adım adım ilerlerken görüntü de kaybolmuştu. Oğlunun başını o yöne evirmış, hâlâ seyretmekte olduğunu gördü o an. Topraktaki izleri gerçekten görmüş müydü, yoksa hayalinde mi canlandırmıştı? Bunu teyit etmek için asla soramazdı. Endişeleri gittikçe büyüyordu, ocuk gerçekten de görmüş

müydü? Bundan etkilenecek miydi? Çocuğun kafasına bu fikri iyice yerleştirmeden nasıl anlayabilirdi bunu? Bütün gece boyunca zihni bir iğne yastığı gibi bu keskin sorularla dolup taşmıştı, ta ki uyuyakalana kadar.

Çocuğun tuhaf sessizliği onu bu düşüncelerden çağırarak şimdiye döndürdü. Agra Kapısı'nda indiklerinde, seyahatlerinin on dakikasını daha geçirmişlerdi, çocuksa istikrarlı bir halde hâlâ çok bitkin görünüyordu ve öğle yemeği de göğüs kafesine kadar asi bir tavırla yükselmişti.

Şoför sıırttı, bu muhalif tavrında kendini tatmin etmiş olmanın ısıltısı vardı. Kendisiyse hayatının yirmi küsur yılı boyunca Amerika'nın Doğu Yakası'ndaki akademik çevreler tarafından insanların uşak olarak gördüğü bu basit Hintlileri aşağılamalarına karşı sessizleştirilmişti. Bu yüzden rahatsızlığını dile getirmeden yuttu. Dönüş yolunda onları biraz daha yavaş bir şekilde götürmesini dile getirme isteği bile eğer sesinin tonunu ayarlayamazsa buyurgan bir emir gibi algılanabilirdi. Bu yüzden Hintçe sadece, "Bir saatten fazla sürmez," dedi.

Şoför, "Tabii efendim," dedi ve başını hızla salladı, "burada olacağım."

Her şeyini alıp almadığını kontrol etmek için arabaya baktı –bir şişe su, cüzdanı ve pasaportu, rehber kitap, küçük sırt çantası, telefonu, oğlunun sırt çantası... Arabanın kapısını kapattı ve çocuğa elini uzattı. Çocuğun bu uysallığı ve sessizliği onu rahatsız ediyordu. Her zamanki delifişek enerjisi, konuşkan hali, melodili ve süreğen canlılığı neredeydi?

Çocukla aynı seviyede olmak için dizlerinin üzerine çöktü ve şefkatle sordu, “Yoruldu mu? Otele dönmek ister misin? Burayı görmek zorunda değiliz.”

Çocuk başını hayır anlamında salladı.

“Parle’nin portakallı bisküvisinden yemek ister misin?” diye sordu, gözlerini kocaman açarak reklamlardaki cezbedici havayı yaratmaya çalışıyordu.

Çocuk başını tekrar hayır anlamında salladı.

Tam arkasındaki yeşilliğin üzerinde uçan bir ibibik kuşu gördü. “Bak!” dedi ve çocuğun yüzünü ona doğru döndürdü.

Çocuk görev icabıymış gibi dönüp baktı ama ne olduğunu bile sormadı.

“Bu bir ibibik, bunu New York’ta göremezsin,” diyerek cümlesini gereksiz bir şekilde destekledi.

Çocuk, “Bu bir moo-zoo-le mi?” diye sordu.

“Hayır tatlım, bu bir mozole değil, bu bir saray. Sarayın ne olduğunu biliyorsun değil mi? Çok iyi ve çok güçlü bir kral yaşamış burada, ismi Ekber. Hani sana dün gece anlatmıştım, hatırladın mı?”

“Ama o Şah Cihan’dı... Hani karısı öldükten sonra çok üzülen, hep ağlayan ve karısı için o kocamaaaan beyaz mermeri yaptıran...”

Her konuştuğunda çıkan o Amerikan aksanı babasının içinin ezilmesine sebep oluyordu.

“Hayır, bu farklı kral, Ekber onun büyükbabası. Haydi gel, bakalım. Bu yapı farklı bir renk, fark ettin mi? Kırmızı, kah-verengi ve turuncu... O gördüğümüz beyaz renkten değil.”

Kemer yıkıntılarının altından geçtiler, ardından üç kemerli bir iç kapıdan, sağlam restore edilmişti, ondan biraz uzakta ise büyük kubbeli bir bina restorasyon için sırasını bekliyordu. Bir adamla çocuğunun arabadan indiğini gören arsız satıcılar hemen yapışmışlardı.

“Rehber ister misiniz efendim? Rehber? İyi İngilizce, tüm tarih, her kitapta yok!” Tek bir ses değil ama koro halinde bu cümleyi söylüyorlardı.

Dilenciler çeşitli sakatlıklardan mustarıptı. Kimisi sadece dileniyor, kimisi açlığını belirtmek için elini sürekli dudaklarına götürerek aç olduğunu anlatıyordu; kesilmiş uzuvları, bandajlanmış bacaklarıyla dilenenler, tekerlekli tahtalar üzerinde duran kolsuz ve bacaksız gövdeler insan acısının gelebileceği son raddeyi göz önüne seriyordu; içi korkuyla, utançla, acımayla, mahcubiyetle ve tiksintiyle doldu ve tüm bunları oğluna göstermemek arzusuyla... Yanlarından akıp geçen tüm bu insan güruhu nasıl oluyor da bu kadar vurdumduymaz ve ilgisiz olabiliyordu? Acaba benzer bir çalkalanmayı onlar da içlerinde yaşıyorlar mıydı? Gerçek şuydu ki artık kendini gerçek bir Hindistanlı gibi hissetmiyordu, hayatını kazandığı konforlu Batı onun derisini bir güzel soymuş, sonra da onu güvenilir bir vatandaşa hatta iyicil bir birinci-dünya ülkesi liberaline dönüştürmüştü. Şimdi artık kendi ülkesinde bir turistti, “kendi ülkesi olmayan ülkede,” diye titizlikle düzeltti. Elleriyle çocuğunun gözlerini

kapatma dürtüsünü bastırıp sabırla, “Tatlım, biraz daha hızlı yürüyebilir misin?” dedi. Bu soru cümlesi ağzından bir emir gibi çıkmıştı.

Adamlar ellerinde akordeon gibi açılan kartpostallar, haritalar, rehberler, dergiler, fotoğraflar, oyuncaklar, çoksatan kitapların korsan kopyaları, atıştırmalıklar, çingiraklar, içecekler, şekerlemeler, incik boncuk, tarihî anıtların plastik bibloları, kitaplar, düdükler ve flütlerle çıkagelmişlerdi. Dudaklarında yarım bir gülümseme ve soğukkanlılıkla kafasını sallamaya devam ederek çocuğa eşlik etti. Çocuğun dikkati değişik figürler şeklinde oyulmuş bir tepsi sabuna takılmıştı, sonra bir anda Süpermen taklidi şişme oyuncağa.

“Baba, baba, bak!”

“Evet, gördüm, hadi ilerleyelim.” Bu ucuz oyuncakların çocuğun dikkatini tüm o cerahatten ve acıdan uzaklaştırmış olmasına öyle rahatlamış ve minnet duymuştu ki neredeyse şu ucuz döküntülerden alacaktı. Bu kadar ilgi tezahüratı yeterdi. Tüm bu arsız ve başıboş seyyar satıcı ve işportacı çığırtkanlar bir amaca hizmet etmişti.

“Efendim, çocuğum aç, dört gündür yemek yemedi.”

Kadının kollarındaki kuruyup büzüşmüş ve saçları keçeleşmiş çocuk yaşayan bir ölü gibi görünüyordu, ağzının kenarındaki yaraya üşüşmüş sinekleri kovalamaya ne gücü ne de isteği vardı.

“İşte, bakın, efendim, efendim, sahip, bakın...”

Düğmesine basınca video oyunlarındaki mekanik silah seslerini çıkarmaya başlayan bir oyuncak fırlayıp öne atıldı.

Başka bir adam rahatsız edecek kadar yakınlarına sokuldu, bir iskambil hilesi yapar gibi önlerine Hindistan'ın önemli eserlerinin fotoğraflarının olduğu kartlar açtı. Sanki bir jonglör illüzyonu gibi çıplak bir kadın fotoğrafı anlık göründü ve kayboldu. Şoke oldu, yanında küçük çocuk olduğunu görmemiş miydi, yoksa önemsememiş miydi?

Etrafı çevreleyen bahçeler, Hindistan şartlarına göre çok iyi bakılmış ve o ocak ayı öğleden sonrasında beyaz altın gibi ışıldıyordu, gerçi yakından bakıldığında tüm o tespih çiçekleri, kadife çiçekleri ve yeni biçilmiş çimenlerin yarattığı cümbüş, belediyenin yaptığı telafi edilemez işlerin üzerini örtemiyordu. Baştan savma ve gelişigüzel çizilmiş kenarlar, düz olmayan çizgiler, ekerken üst üste yapılmış yamalar yüzünden yer yer kel kalmış toprak açığa çıkıyor ve doğanın kaçınılmaz vahşiliğine karşı insan yapımının zavallılığını ortaya koyuyordu. Bu etkileyici düzen ve güzelliği desteklemek için verilen bunca amatör çabayı hissediyor, hayır, alenen görüyordu, kuzey ovalarının kırmızı kil toprağının yaz sıcaklığını yok etmek için dönüştürmelerini, dahası bu toprağı ıslak ve koyu renkli tutmak için verilen onca savaşı...

Biletleri alıp Şah'ın arz odasına doğru giden avludan içeri girdiler. Dünya birden değişmişti, altın gibi parıldayan kış ikindisi güneşi, ateş oyması gibi duran Fatehpur Sikri'nin inşasında kullanılan kıvil kumtaşı üzerinde bir sihirbazlık numarası yapmış ve kıvil toprakla onu bütünleştirmiş gibi duruyordu.

Oğlunun yüzüne baktı, kendi hayranlığının yansımasını onun yüzünde de görmeyi umdu ama bir türlü ne olduğunu

çözemediği bir yüz ifadesiyle karşılaştı. Acaba...? Sıkılmış mıydı? Bir diğer avluda ıslıl ıslıl parıldayan, bakır rengi saray binaları dizilmişti. Bir taşın üzerinde yer alan ve yüzeyi aşınmış haritaya bakmak için geri döndü, “Şu an buradasınız,” yönergesi yoktu, kafası karıştı. Sırt çantasından fotoğraf makinesini ve rehber kitabını çıkarırken oğluna döndü ve “Sakin kaçayım deme, burada dur, birazdan tüm o gördüğün küçük saraylara gireceğiz, görüyor musun?” dedi. Bu esnada fotoğraf makinesini boynuna asmış, haritasının da doğru sayfasını açmıştı, çocuğun koşturmak için kıvrandığını fark etti. Bir yandan rehberin ilgili sayfasına hızlıca göz atarken diğer yandan gözünü oğlundan ayırmamaya çalışıyordu. Evet işte bulmuştu –burası harem olmalıydı, Ekber Şah’ın özel saraylarının olduğu bölüm. Yem yiyen bir kuş gibi başını ileri geri hareket ettirdi, kafasını sayfadan kaldırıp etrafına bakındı. Solundaki iki buçuk katlı küçük binada tamamlanmamışlık hissi hâkimdi, bunun Ekber Şah’ın özel evlerinden biri olduğuna emin olunca oğlunun elini tutup binanın içine girdi. Elindeki rehberin sayfaları arasında gezinirken yakalanmıştı, tereddütü hemen göze çarpıyordu. Aniden arkasında bitiveren adam sanki bir konuşma yapıyormuş da ortasında kalmışçasına bir şeyler söylemeye başlamıştı, “Giriş katında gördüğünüz şu oyuklar ise kitapları, kâğıtları ve dokümanları için...” Etrafında döndü. Güneş gözlerini kamaştırmıştı. Yüzü koyu renkli, neredeyse siyah ve sivri hatlara sahipti, –sanki insandan tilkiye dönüşecekmiş gibiydi– ya da tam tersi miydi?

“Uyuduğu odaya çıkmak isterseniz, Şah’ın yatak odası işte şurada üst katta...” diye devam etti, “kadınların yaşadığı

bölüme, yani hareme giden bu koridorda ustalıkla işlenmiş kafesler göreceksiniz. Bu işlemeli kafesler, kadınlar Şah'ın yatak odasına gidip gelirken onları diğer erkeklerin gözle-
rinden korumak için yapılmış.”

Adam ezberlemiş gibi hızla konuşuyordu. Onu rehber olarak kiralasınlar diye tüm hünerlerini gösteren bir hali vardı, tüm konuşmaları ve hareketleri bu amaca hizmet ediyordu. Sanki adamın ve çocuğunun farkında değilmiş gibi davranıyordu.

Güneş gözlerini kamaştırdığı için kafasını diğer tarafa çevirdi, hem oğluyla yüz yüze gelip onu gözünün ucundan bir yere kaçırmamak için hem de adamın hizmetine ihtiyacı olmadığını belirtmek için. Yan yatmış gölgelerin altındaki binalar mat toprak pembesi rengindeydi. Güneşin altında kalanlarsa kızıl kumtaşı ve bakırımsı bir renkle parlıyordu. Arkasını dönüp baktığında tüm seyyar satıcıların uzaklaştığını gördü, etrafta kimse görünmüyordu.

Şah'ın özel odalarının bulunduğu giriş katında yaprak yaprak boyanmış süslemeler, çiçekli ve yeşillikli dekoratif çizimler vardı, sanki bu hayaletler hâlâ yaşam enerjilerini koruyordu. Rötüş yapılmış, restore edilmiş ama sanki vahşi bir Hint timsahının elinden geçmişti. Avlunun ortasından bakıldığında iç kısımlar basık ve karanlıktı, odaların neden bu kadar küçük olduğunu düşündü, sonra da on altıncı yüzyıla ait insan heykellerini anımsadı. İnsanlar bir araya sıkışıp, eğilip büzüşüp mü oturuyorlardı? Gün ışığı içerideki eşyaları görmek için yeterli oluyor muydu? Neden hiç kapı ve pencere yoktu? Özel bir şey yapmak istediklerinde ne yapıyorlardı? Ve son olarak tüm bu soruları bastıran en önemli soru geldi;

Babür İmparatorluğu’nun mimarisi ve tarihi hakkında bu kadar az şey mi biliyordu?

Odaların içine girdiklerinde o basık hava biraz olsun hafiflemişti ama insanların sıkış tepiş oturdukları düşüncesi ve karanlık hâlâ baskındı. Acaba hep mi böyle karanlıktı yoksa dışarının aydınlığından içeri girince mi böyle olmuştu? Gözünü defalarca kırpı. İçerisi çekmiş ve daralmış bir giysi gibiydi, genişlemiş ve tekrar daralmış... Sanki devasa bir canavarın göbeğinin hissedilmeyen titreşimlerinin içindelerdi. Üst kısımda Ekber Şah’ın uyuduğu köşk vardı, duvarları kaplayan freskleri solmuştu hatta inatçı bir açgözlülüğe sahip zaman tarafından yenilip yutulmuştu. Bazı parçalarsa temizlenip üzerlerine koruyucu cila çekilerek muhafaza edilmişti, ama bulanık bir tabakayla örtülmüş gibi duruyordu. Bir freskte, kanatlı bir yaratık bir mağaranın önünde durmuş elinde bir bebek tutuyor ve kapının üzerinden onlara bakıyordu. Yarısı dökülmüş, yarısı kalmış bu resimler saç kepeği öbekleri gibi duruyordu. Göğüs kafesindeki kalbi yanar gibi oldu.

“Baba, bak, bir melek,” dedi çocuk.

Gözlerini kapattı ve oğlunun elini sımsıkı tuttu, kafasını başka yöne çevirdi, gözlerini açıp tekrar baktığında meleğin hâlâ onu seyretmekte olduğunu fark etti. O gözlerde bir niyet vardı, hatta o dudaklarının yukarı bakan kıvrımlarındaki gülümsemesinde.... Sanki Fars diyarı sanatçıları Çinli bir melek getirmişler gibi... Gözlerini yeniden kapattı, tilki rehberin suratı, gözünün önünden akıp giden konfetilerle birlikte retinasının önünde dans ediyordu.

Tüm halkın toplanıp bir devrim başlatabileceği büyüklükte bir şehir meydanını andıran avluya tekrar çıktıklarında dağınık gruplar halinde rengârenk kıyafetli insanlarla karşılaştılar. Mızrak gibi yukarı doğru sivrilen kırmızı tespih çiçekleri oldukları yerde parıldıyordu. Avlunun göbeğinde yükselen beton kare platformun etrafı oymalı kafesle çevrelenmişti, ortasındaysa durgun suyla dolu dikdörtgen havuz yoğun bir yosun tabakasıyla kaplıydı. Yükseltilmiş, dört dar yürüyüş yoluyla kareyi iki eşit parçaya bölüp ortadaki platforma doğru uzanıyordu. Babür İmparatorluğu'nun dikdörtgen mimarisinin melodik titreşimlerinin etkisiyle tekrar elindeki rehber baktı, *Anup Talao*, yani havuzla ilgili ilginç bir şeyler bulmaya çalıştı.

“Baba, bak yollar var, ortasına çıkalım mı?” dedi oğlan.

“Buna izniniz olduğunu sanmıyorum,” dedi, sonra da onun dikkatini çekecek birkaç şey okudu. “Bak burada ne yazıyor, müzisyenler burada, tam ortada oturur, Şah ve saray mensupları için konserler verirmiş.” Biraz sessizlik olduktan sonra da ekledi, “İlginç değil miydi?” Çocuğun ilgisini çekme çabası gittikçe yorucu bir hal almaya başlamıştı.

“Neden buna izniniz yok?”

“Yani,” birkaç saniye düşündü, “eğer insanların oraya çıkmalarına izin verilseydi, oraya doğru yürüyen ve fotoğraf çektiren bir sürü turist olurdu... Ama orada hiç kimse yok, görüyor musun?”

Dışarısı daha ferahlatıcıydı, içlerinin boğuk ve karanlık havası tuhaf bir şekilde onu rahatsız etmişti. Turizmin acımasız ve

baskıcı bir tarafı vardı. Tabii ki bunca yolu güneşte dikilip süslü binalara uzaktan bakmak için gelmemişlerdi, içlerine girmeli, detaylara boğulmalı, sarayın her odasına girip çıkmalı, rehberin her biri hakkında söylediklerini dikkatle okumalı ve bilgi bombardımanına tutulmalıydı, değil mi?

Farklı bir güzelliğe sahip olan beş katlı *panch mahal*, yükseldikçe her katta küçülen ve çatısında bir kubbesi olan bir yapıydı –kolon sayıları 84, 56, 20, 12 ve 4– diyordu elindeki rehber, kolonlar arasındaki kemerlerse duvar görevi görüyormuş, güneş ışınlarının ve rüzgârın içeri girebilmesi onu mutlu etti.

Tekrar dışarı çıktılar, avlunun kenarlarında yükseltilmiş kare oturma yerlerini işaret etti ve “Dört köşede yer alan şu kareleri görüyor musun? Kocaman bir artı işaretinin kollarını oluşturuyorlar,” dedi ayağını hafifçe yer vurup eliyle işaret ederek.

“Şurada, şurada ve işte bu... Görüyor musun?”

Oğlan evet anlamında kafasını salladı.

“Bana artı işaretini göster o halde,” dedi.

Çocuk dans ederek karelerin üzerine zıplarken babasını taklit etti, “Şuradaa, şuradaaa ve işte buuu...”

“Aferin,” dedi, “peki bunların ne işe yaradığını biliyor musun?”

“Bu karenin üzerinde X işareti var ve bunun da...” dedi oğlan zıplamaya devam ederken.

“Evet, aynen öyle, peki bu karelerin burada ne aradığını biliyor musun?”

Oğlan kafasını hayır anlamında salladı ve beklenti içinde babasına baktı.

“Tıpkı dama ya da satranç gibi bir tahta oyunu bu. İsmi *pachisi*. Ortaya küçük bir oyun tahtası koymak yerine tüm avluya bu kalıcı kareleri yerleştirmişler, insanlar etrafında toplanıyor.”

Oğlan, bu bilgiyi sindirmek istercesine sessizce seyrediyordu.

“Peki neden bu kadar büyük olduğunu biliyor musun? Yani bir dama ya da satranç tahtasından neden daha büyük olduğunu?”

Bu arada çocuğun damanın ne olduğunu sormamasını ümit ediyordu, Kalküta’da geçen çocukluğunun öğleden sonralarının anlamsızca uzun süren bu oyunu Amerikalı bir çocuğa ne ifade ederdi ki? Bu yorgun soru oğlanın babasının kültürüne ne kadar uzak olduğunu su yüzüne çıkarıyordu ama bu kez daha hafif bir etki yaratmıştı. Soruyu yeniden dibe bastırarak uzaklaştırdı ve elindeki rehber kitabın içinden on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir alıntı okumaya başladı: Pachisi, Ekber Şah tarafından kraliyet eşrafınca oynanır, kırmızı ve beyaz karelere bölünmüştür, oyunun tam ortasında aşağı yukarı bir metre uzunluğunda bir taş vardır, bu başlangıç noktasını gösterir. Ekber Şah ve saray eşrafının bu oyunu haremden on altı köleyle oynadığı söylenir, köleler piyonların renklerinde giyinir ve oyunun taşları gibi zar atıldıkça hareket ederler.

Şah bu oyunu oynamaktan öyle çok keyif almış ki tüm saraylarına pachisi için özel avlu yaptırtmış...

Çocuğun yüzünde yine gözleri kocaman açılmış bir hiçlik okunuyordu. Çocukta en ufak bir ilgi kırıntısı görebilmek adına, taş oturağı ve kareleri de işaret ederek okuduğu alıntıyı basit kelimelerle yavaş yavaş açıkladı. Çocuğun yüzünde anlık bir parıltı belirdi. Bir kareden diğerine zıpladı, sonunda bağdaş kurup bir tanesinin üzerine oturdu ve sevinçle bağırdı, “Şimdi ben bir piyon muyum?”

“Olabilirsin,” diye güldü.

“Zarı attığında ne olacak peki? Kafam mı kesilecek? Temiz ve tek bir darbede?”

Soruya cevap veremedi önce bir ses aniden yükseldi, “Çocuğu oradan çıkarın!”

Arkasına döndü, tilki suratına sahip adamdı bu. Gözleri parıldıyordu, bıyığı bile bir hayvanı andırıyordu.

“Bilmiyor musun? Çocukların bu karelerde oturması uğursuzluktur. Burada ne olduğunu biliyor musun? Hikâyeleri duydun mu?”

Adamın korkutmaya çalışan ses tonundan yeteri kadar rahatsız olmuştu. “Bana çocukların bu karelere basamayacağına dair bir işaret gösterin, burası avlunun bir parçası, herkes üzerinde yürüyebilir, hem siz kimsiniz ki?”

“Etrafına bir bak, hiç çocuk görüyor musun?”

İsteksizce etrafına bakındı. Sağında farklı simetrisiyle yer alan ve Şah’ın misafirlerini ağırladığı Divan-ı Has; arkasında

Şah'ın Türk karısı için yaptırdığı ve “mücevher” denilen ev duruyordu ve etrafta tek bir çocuk bile görünmüyordu.

Az önce gördüğü tüm o rengârenk giyimli turistler şimdi ortalıktan kaybolmuştu. Kolonların arasında ve kemerlerin altında duran birkaç kişi vardı ama avlu ıssızdı ve hiç çocuk yoktu. Gözlerine inanmadığı için etrafına iyice bakındı. Hayır, kesinlikle hiç çocuk yoktu. Adam da ortadan yok olmuştu. Göğsünün üzerinde ani bir baskı hissetti, sonra his kayboldu.

“B-buradaki adamı gördün mü... Hani şimdi buradaydı? Nereye gitti?” diye sordu oğluna. Oğlan başını salladı.

“Ama benimle konuşurken gördün onu değil mi? Neredeyse bağıırıyordu.”

“Konuşuyor muydu? Nasıl?” diye sordu oğlan.

Tabii ki adam Hintçe konuştuğu için çocuk onun konuşmasından tek kelime bile anlamayacaktı.

“A-ama... ama...” diye başladı söze sonra o boşluk hissi geri geldi, onu güçsüz bırakıyordu.

Elini oğluna uzattı ve küçük avcunu yakaladı ve parmaklarını parmaklarına geçirdi, demir atmak istercesine sıkı tutması aynı zamanda parmaklarının çatırdamasına sebep olmuştu, içinden yayılan sevgi ve korku dalgası öyle şiddetliydi ki onun dengesini bozmakla tehdit ediyordu. Çocuğunu alıp Şah'ın Türk eşinin evine soktu, mahir ustaların evin her bir köşesini bahçe, çiçek oymalarıyla, kuş ve hayvan figürleriyle, soyut desenler ve geometrik şekillerle süslemiş olduğunu görmek gözünü neredeyse kör etmişti. Başka zaman olsa

şaşkınlık ve hayranlıkla oraya çakılır kalırdı ama hisleri çok uzak ve kopuktu, o yüzden sadece ustaların ve aletlerin soluk el işçiliği olarak görüyordu. Alt kısımlarda cennetin ağaçlarında oturan kuş tasvirleri neredeyse tamamen zarar görmüştü. Hemen altında yer alan çömelmiş hayvan figürü de tahrip olmuştu, yarım bir çocuk bedeni gibi gözüktüyordu, tam çömelmişken başı kesilmiş gibi durduğu için dinî bir kurban edilme sahnesini anımsatıyordu. İçinden bir tiksinti duygusu geçip gitti. Deforme olmuş tüm bu oyma figürler Bosch'un hasta zihninden fırlamış fantastik yaratıkları hatırlatıyordu, öylece bırakılmışlardı, yine de güzellerdi. İçeri çöken karanlık, algısını tahrip etmeye başlamıştı. Tüm renkler ve figürler yer değiştiriyor ve ayrıksı şekillere bürünüyordu. Sanki gökyüzündeki bulutların şekillerine bakıp da keşfettiği pipo içen deve ardından bir filin hortumunda emekleyen bir bebeğe dönüşür gibi değişiyordu, buradaki tek fark hareket olmamasıydı, bir şeklin diğerine dönüşmesine yardım edecek hiçbir dış etmen yoktu. Rehberin ilgili kısmından birkaç bilgi okumak için kendini zorladı ama anlamsız işaretlerde kilitlenip kalmışlardı. Oğluna döndü ve "Gördüklerini beğendin mi?" dedi, "Bana bu gördüklerinin ne olduğunu söyleyebilir misin?" Ağzından çıkan kelimeleri canlandıramamıştı.

Oğlan kafasını salladı.

"Pekâlâ, hadi gidip başka bir şeye bakalım."

Hiçbir güzellik, evlerin içindeki bu sabit alacakaranlığın karşısında duramazdı. Kadife örtü gibi duran çimler ve begonyalar ışığı acımasız bir silah gibi gözlerinin içine yansı-

tıyordu. Sanki bitki örtüsü onların varlığını selamlarcasına, ısıldayan çalıların üzerinde bir dalgalanma oldu. Avlunun alaca taşlarının üzerinde bir bayrağın gölgesi gibi duran, kusursuz mimariye sahip daha küçük bir binanın içine oğlunu neredeyse sürükleyerek soktu. Meryem-uz-Zaman'ın evi diyordu elindeki rehber. Sanki uzak geçmişte kalan ve izi silinemeyecek kadar çok kanla yıkanmış bir renge sahipti. Taştan güneşliğin altında üç kat boyunca uzanan havalandırma delikleri vardı –öyle olmalıydı çünkü bunlar cam olmak için fazla küçük değil miydi? Kör kalmış gözlere benziyordu ama yine de evde bir teyakkuz havası vardı. Aniden gelen bir hisle çarpıldı, sanki tüm duvarlar, taşlar, kubbeler ve avlular tek bir organizmaydı, onu ve oğlunu dikkatle izliyorlardı.

Ve bir şey daha, bir başka melek, bu kez bir kapının üzerindeydi. Bu kez daha ağır ve renksiz görünümünden dolayı fark etmesi zor olmuştu, üzerine yanlış vernik sürülmüş gibi dursa da yine zamana meydan okuyarak yeniden dirilmiş, bakışlarıyla onu yerine sabitlemeyi başarmıştı. Sanki dünyanın başlangıcına seyahat edip dönmüş antik bir ışık huzmesine bakıyor gibiydi.

Onu arabaya geri götürmek üzere oğlunun elini tuttu, altı yaşında bir çocuğun fiziksel temasa izin verdiği sürece hızlıca hareket ettiler. Gezilecek yerlerin yarısından fazlası hâlâ duruyordu ama bu kadar yeterdi. Mekânın havasında rahatsız edici bir his vardı, sanki sıradan bir zamanın sıradan bir durumundan farklı bir boyuta geçmiş gibiydi. Hızla yükselen kaygılarının sonucunda ne olacağını biliyordu –ki oldu. Kare binanın karanlığının içinden tilki adam çıkageldi

ve bir platformun üzerindeki kubbeli gölgeleğin altında durdu. Adamı o kadar net ve yakından görebiliyordu ki sanki aralarındaki bir avlu mesafe teleskopla kapatılmıştı. Sonra adam tekrar karanlıkların içinde kayboldu. Olacak tüm olayları önceden biliyormuş gibi hissetti, hatta mesafenin katlanıp kaybolacağını bile biliyordu, hatta o kısmı ziyaret etmemiş olsalar bile adamın durduğu platformun isminin “Astroloğun Koltuğu” olduğunu da... Adımlarını hızlandırdıklarında takip edildiği hissine kapılmıştı, geldikleri yolun izlerini gerisin geri takip edip kendilerini sarayların bulunduğu kompleksin dışına attılar.

Arabanın gelmesini beklerken yukarı bakmaya cesaret etti, gökyüzü kırmızı ve turuncu bir kumaş gibi üzerine serilmişti ama gün batımından değil diye düşündü, kızıl kumtaşının güneşin altında, solmadan, ışıldamasından... Her şey alev alevdi.

Dönüş yolunda, bağırarak yürüyen, yüzlerce ama yüzlerce erkekten oluşan büyük bir kalabalıkla karşılaştılar, onların gitmeye çalıştıkları yönden geliyorlardı, trafiği durdurdular. Araba camları hızlıca kapatıldı, protestocular gittikçe yaklaşmaktaydı. Sürünerek gelen devasa bir yılan benzeyen kalabalık, bir seçim mitingi olabilirdi ama bundan tam emin değildi. Pankartlar Urduca yazılmıştı ki bu okumayı bildiği bir dil değildi, hatta bağırdıkları sloganlarından tek kelime bile yakalayamamıştı. Tamamıyla bambaşka bir ülkede de olabilirlerdi. Oğlan daha önce hiç böyle bir şey görmediği için burnunu cama yaslamıştı.

“Hepsi geçene kadar beklemek zorundayız, değil mi?” diye sordu şoföre. Anlamsız bir soruydu. Şoför omuzlarını silkti.

Bu ülkede zaman diğer dünya ülkelerine nazaran daha farklı akıyordu. Bu zaman akışı onu çok uzun yıllar öncesine taşı-mıştı, Kalküta’da büyüdüğü dönemdi bu, artık o akışın içine girmeye korkar olmuştu, kendi ülkesinde bir turist olmuştu.

Yürüyüşün sonu gelmeyecek gibi duruyordu. Ara sıra toplu halde duruyorlardı. Arabanın içinde geçirdikleri kırk daki-kanın sonunda şoför, “Hareket ediyorlar,” dedi.

Cesur bir taksi şoförü kalabalığı keserek soldan dar bir şerit açmaya karar verdi –toz, yan yol, ölüm, yeşil patika, gerçek-ten– ileride ana yola tekrar çıkabilmeyi umuyordu ki o yol da çoktan kalabalık tarafından durdurulmuştu. Mekanik koyunlar gibi diğer araçlar da ana yoldan çıkıp yan yola sap-maya başlamışlardı. Şoför hızlıydı –insanlar oraya sapmaya başlayıp o yolu da tıkamadan önce deli gibi bir enerjiyle arabayı sağ sol manevra yapıp yan yola sokmayı başardı. Yine de birkaç aracın arkasında kalmıştı ama fren-gaz-fren-gaz-fren-gaz hareketi maksadına ulaşmasına yardımcı oluyordu. Bir an geldi ve tamamen durdular. Protesto yürüyüşü tam arkalarındaydı, yine kalabalık görünüyorlardı ama en azın-dan artık tahmin edilemez ve istikrarsız bir halde değillerdi.

Uyumuş olmalıydı. Bir sonraki hatırladığı şey oğlunun yaslandığı camdan yükselen bir gölge ve ürkek bir tıklatma sesiydi. Arka ayakları üzerinde duran bir ayı burnunu cama yapıştırmış, arabanın içine bakıyordu. Hayvan nefes aldıkça camdaki buğu da şekil değiştiriyordu. Toz içindeki kabarık postu arduvaz grisiydi, üzerine börtü böcek üşüşmüş ve çalı

çırpı yapışmıştı. Yakından bakıldığında tüyleri kaba, kalın ve bir kirpi gibi dikenliydi. Onun arkasında duran adam kolunu uzatmış, kara renkli tırnaklarıyla cama tıkladıyordu. Oğlan ani bir hareketle geri çekilip avuçlarının üzerinde durdu, babasının kucağına sığınmak istedi ama büyülenmiş bir halde başını da geri çeviremiyordu. Dışarıdaki adamsa ürkütücü bir şekilde tanıdık gelmişti –keskin yüz hatları, bir kemirgeninkine benzeyen sivri çenesi ve canlı bıyıkları... Bu gerçekten bir rüya mıydı? Hâlâ toprak yoldalardı, kızıl öğleden sonrası ışıkları yerini kül rengi akşam karanlığına bırakmıştı ama şu... araba camındaki şu adam... Dünya dönerken onu rulet masasına fırlatılmış bir zar gibi, sonsuz devinim içindeki varış noktalarına bırakıp gitmişti –aşağı yukarı hepsi birbirine benzeyen yerlerdi. Baba ve oğulun gözlerini kırpmadan bakmasından cesaret alan ayı oynatıcısı tekrar cama tıkladı ve avuçlarını açıp dilenmeye başladı. Pul pul olmuş parıldayan gözleri yakında onu bitirecek bir hastalığı işaret ediyordu. Öyle donup kalmıştı ki istemediğine dair kafasını bile sallayamadı. Bakıcısından aldığı bir işaretle ayı da ellerini açıp dilenen insan taklidi yapmaya başladı. Hayvanı bağlayan zincir, pençelerinin arasından geçerek onu bu tıngırtıya mahkûm ediyordu. Pençesini delip geçen demir bir çivinin başı gözüne çarptı, yoksa bu bir nasır mıydı? Pençeleri kirli bir metale bağlıydı. Bu pençe kolaylıkla camı patlatabilir, içeri uzanıp çocuğun iç organlarına kadar söküp alabilirdi. Şoföre adamı kovalamasını söylemeye çalıştı ama boğazından hiçbir ses çıkmadı. Tekrar denedi.

“Şoför Bey, onlara devam etmesini söyler misiniz?” derken sesi hafif bir gıcırtı gibi çıkmıştı. Elini dilenciye “git buradan” diyebilecek şekilde bile hareket ettirememişti.

Şoför camını indirdi ve havlar gibi “Hey! Hadi git buradan,” diye seslendi.

Adam hiç kulak asmadı ve ikisi de dilenmeye devam etti. Yüksek ihtimalle bakıcısından gelen yeni bir işaretle ayı kafasını sallayıp sıırıttı. Diş etlerinin dişiyle birleştiği yer parlak pembeydi, hatta pişmiş ciğere eflatun rengi katılmış gibi biraz daha koyuydu. Kirli fildişi rengi etinin üzerinden tezat renkte bembeyaz ve yapışkan salyalar akıtıyordu. Birden hayvan sıtma nöbeti geçiriyor gibi titremeye başladı. Oğlan bir iki kez çığlık attı.

“Şoför Bey, neden gitmiyor? Bir daha söyleyin, şimdi, söyleyin!”

Şoför riayet etti ve emre uymak için daha şiddetle uyardı. Trafik açılmıştı. Araba ilerlerken pul pul olmuş gözler de sanki koparılmaz, sağlam bir ip gibi kaskatı olup kalmıştı. Sonra, hareket ve karanlık onları koparıp uzaklaştırdı.

Çocuk bütün gece öksürmüştü ve onu uyutmamıştı. Ara sıra, uykusunda öyle yüksek sesle bağıırıyordu ki adam yatağın başucundaki lambayı açıp kalkıp oğluna bakmak zorunda kalıyor, onun kâbuslarını kovalamaya çalışıyordu.

Gecenin sonuna doğru, çocuk ulumayı andıran bir sesle bağırdıktan sonra uyandı ve ağlamaya başladı, bebekliğindeki o hiç bitmeyen sebepsiz ağlamalarına koşturmaları geldi ak-

lına. Çocuk bu nöbeti geçirirken hâlâ uyku diyarında mıydı, yoksa onu böylesine bağirtan gerçek dünyada yaşadığı bir kolik ya da hastalık mıydı, karar veremedi. Soruları buna cevap veremiyordu.

Oda servisini arayıp bir doktor çağirtmalı mıydı? Böyle lüks bir otelde mutlaka bir doktor olmalıydı. Oğlanın alnı ve boynu sıcak değildi ama.

“Neyin var? Söyle bana, ne oldu?” diye defalarca sordu durdu. Çaresizliği yerini sinirli bir hale bırakmıştı. Sonunda kısık ve çatlak sesiyle, “Korkuyorum,” diye yuvarlayabildi sözcükleri.

Ani bir ferahlama dalgasına kapıldı, “Korkuyor musun?” diye sordu. “Neden korkuyorsun? Korkacak hiçbir şey yok ki, burada senin yanımdayım, hadi senin yatağında uyuyayım, kollarımla sarılayım sana. Her şey güzel olacak.”

Ama oğlan durmamıştı. Oğlunun bakışında bir şey yakalamıştı, gözünü omzunun arkasında bir şeye sabitlemişti, sanki arkasında bir şey vardı ve onun daha çok ağlamasına sebep olmuştu, sonra dikkati dağıldı.

Arkasına dönüp baktı. Camın dışında bir şey olamazdı –otelin on altıncı katında kalıyorlardı. Koyu renkli cam kendi yarı ışıltılı ve gölgeli görüntüsünü geri yansıtıyordu. Oğlu boynuna sarılmış, korku ve acıdan ağzı kocaman açılmış, beyaz yatak örtüsü bir halat gibi kıvrılmış, üzerinde sahnelenen bu kargaşa yüzünden ezilip büzülmüştü, sahne karanlıkta yavaş yavaş değişiyordu. Gözlerini bu ışık ve gölge oyunundan uzaklaştırdığında caddenin karşı tarafındaki gökdelenin iskeletini gördü. Binanın en üst katlarına kadar uzanan

iskelede acaba çocukluğundaki gibi hâlâ bambu ve hasır ip mi kullanıyorlardı, yoksa daha gelişmiş ve güvenilir bir sisteme mi geçmişlerdi? Dalgalanan çuval bezi ya da plastik –ya da işte işçilerin oraya taktığı her neyse– onu görüyordu. O kumaş parçalarının ne işe yaradığını düşündü, bunu ilk kez düşünmüyordu. Belki bir güvenlik ağıydı? Dün birini daha bu korkunç sondan koruyamamışlardı.

Sabahın şafak vaktine yakın erken saatlerinde oğlan artık yorulmuş olacak ki uyuyakaldı. Adam da bir kolu çocuğun üzerinde sızdı. Bir gece önceden perdeleri çekmeyi unuttuğu için içeri sızan ışık onu uyandırdı.

Çocuk yanında ölmüştü.

II.

Bir gece önce öyle çok yağmur yağmıştı ki –tıpkı eski çağlarda, buzul çağında ya da triyasik çağda yağdığını hayal ettiğim gibiydi. Bana çocukluğumu hatırlattı, uyanık bir halde uzanırdım, ardı arkası kesilmeden yağan yağmurun sesini dinlerdim, ilk çağlardan kalma kırmızı ve alçak bir gök hayal ederdim, tuhaf bir bitki örtüsü, ürkütücü yaratıklar, tehlikeli araziler ve sağanakla birlikte sulanan kurak araziler, doğal afet olmasına ramak kalmışçasına yağan şiddetli yağmur... Hatta okulda gördüğümüz İncil derslerini de anımsatmıştı, hani tüm çeşmeler çağlamaya başlamış, cennetin pencereleri açılmış ve dünyanın yüzüne kırk gün kırk gece yağmur yağmıştı.

Ertesi sabah koyu renkli yağmur bulutları tüm göğü kaplamıştı ama en azından yağmur biraz olsun durmuştu. Ailemin Bombay'ın blok apartmanlarının birinci katında yer alan salonu, denizi leb-i derya görüyordu, birkaç metreden uzak değildi ve Bandra'daki Band Stand yolunun tam karşısında yer alıyordu, İngilizlerin olduğu zamanlarda müzik grupları her öğleden sonra burada toplanıp konserler verirdi. Şimdi deniz ve pencere arasından bir yol geçiyordu, tam binamızın önümüzde çatallanıyor ve ortada üçgen şeklinde yeşil bir tepecik kalıyordu, buradaysa sert ve koyu metalden iki tane

heykel duruyor, belediye meclisinin kübist ikellik fikrini destekleyecek şekilde biçimsiz, şekilsiz ve dikdörtgen kütlelerin kübik yığınlarla birleşmesinden oluşuyordu. Üzerinde figürlerin yer aldığı heykel tabanındaysa şu efsanevi sözler yazılıydı: Zaman / bekleyenler için gelmez / korkanlar için hızla akar / yas tutanlar için geçmek bilmez / mutlular için çok kısadır / ama âşık olanlar için / zaman sonsuzdur!

Beton bankları ve aralıklarla dizilmiş Baringtonia ağaçlarıyla deniz kenarında uzayıp giden bir kilometrelik Band Stand yolu da bu sözlere bir cevap verir gibi âşıkların akşam saatlerinde buluşma yeri olmuştur.

Senenin neredeyse tamamında bir göl gibi durgun olan Umman Denizi, muson rüzgârları başladığında dalgalı ve çalkantılı bir denize dönüşürdü, işte bu sabah da alışlagelmiş vahşiliğiyle, tamamen suların altında kalmış siyah kayalık kıyılarına vuran beyaz dalgalarıyla deniz kabarmış, şişmiş ve dalga boyu kıyıdaki duvarın sonuna kadar ulaşmıştı. Ufuk çizgisi mürekkeple çizilmiş gibi duran bulutlardan oluşuyordu. Uzaklarda, bir balıkçı teknesinin kırmızıya boyalı gövdesini seçebiliyordum. Bir çocuğun kâğıt gemisi gibi süzülüyordu, yüzdüğü kurşuni denizin üzerinde eriyecek gibiydi, bir tahterevalli ritminde inip çıkıyordu.

Saat onda Colaba'da toplantım vardı, bu da meşhur sabah trafiğine takılmamak için erken çıkmam gerektiği anlamına geliyordu. O günler Bandra Worli Köprüsü hâlâ yapılmamıştı, o yüzden bazen –hatta çoğu zaman– otuz kilometrelik yolu almak iki saat sürebiliyordu. Birkaç sene sonra köprü açılacaktı, sadece taslakları olan ve normalde yapımı sene-

lerce sürebilecek bir yapının Reklamasyon (böyle diyorlardı) amaçlı hızla bitirilmiş olması herkesi şoke etmişti. Köprünün yapım masrafının neredeyse tamamını üstlenen Dünya Bankası'nın, yozlaşmış politikacılar, bürokratlar ve inşaat firmaları üzerindeki baskısını kim bilebilirdi ki?

Dün geceki yağmur, sel baskını ve su taşkınları anlamına geliyordu, bu durumda da şehir merkezine varabilmek için uzun bir dur-kalk yolculuğu kaçınılmazdı. Sekizi biraz geç evden çıktım. Babamın şoförü Amit, normalde günün daha geç bir saati gelirdi ama o sabah erkenden çağırılmıştı. Araba Mahim'e vardığında, gökyüzü biraz daha açılmıştı. Ön cam sileceklerinin ileri geri son hız çalışıyor olmasına rağmen önümü göremiyordum, camın tamamı suyun ördüğü duvarla kaplıydı. Sanki tüm dünya su tabakası halinde eriyordu. Aşağı yukarı yirmi dakika sonra bombardıman hafiflemiş ama yağmur hâlâ kesilmemişti. Su yollarının arasından hafif bir görüş açısı belirmiş, buradan bakınca dünya Empresyonist bir tabloya dönüşmüştü. Hacı Ali'ye geldiğimde trafik zorunlu olarak durmuştu, denizin üzerinden kıyıdaki camiye doğru giden yol neredeyse silinmiş gibiydi, yoğun sisin kapladığı cami de sanki onu karaya bağlayan göbek kordonundan azat edilmiş de denizin üzerinde yüzüyormuş gibi duruyordu. Bu yürüyüş yolu normalde ağır şekilde sakatlanmış, hastalanmış, kötürüm kalmış insanlarla dolup taşar ve ya camiye giren ya da camiden çıkan insanların akınına uğrardı. Bense tüm bu yardıma muhtaç ve vebalı gibi görünen insanlara dikkat etmek yerine, caminin bir masal kalesine dönüşmüş görüntüsüne büyülenerek baktım. Trafik ışıkları yeşile döndüğünde, tüm o korsan kitap satı-

cıları ellerinde çok satan kitaplar, dergiler ve kişisel gelişim kitaplarıyla birlikte aniden dağılmış ve caminin büyüleyici görünümü arkalarda kalmıştı.

O akşam, saat altı sularında, babamla birlikte yemek öncesi rutinimiz olan soda viskimizi hazırlayıp hazırlamayacağımızı konuşurken kapı çaldı –altı buçuğa henüz otuz dakika vardı. “Kim olabilir ki bu?” diye sordu annem kendi kendine, “Renu’nun gelmesi için henüz erken.” Renu bizim aşçımızdı.

Ayağa kalkıp kapıya gittim ve açtım. Renu eşiğin diğer tarafında duruyordu. Aslında tam olarak duruyor sayılmazdı, tek kolunu kapının pervazına yaslamış destek almaya çalışıyor, neredeyse parmak ucuna basarak sallanıyordu. Kan çanağı gözlerinin içinde kupkuru kalmış gözbebekleri yüzmeye çalışıyordu. Normalde yağlı olan saçları, kuru ve kabarık duruyor, dışarı fırlamış birkaç uyumsuz saç teli haricinde taranmış ve bir atkuyruğu ile gevşekçe arkasında toplanmıştı

“İyi misin?” diye sordum ve haber vermek için anneme döndüm, annem çoktan yarı yolu gelmişti, “Aşçı teyze gelmiş,” dedim, ona bir türlü normal olarak benden beklenen şekilde “Renu” diye ismiyle hitap edemiyor, mutlaka “abla, teyze” gibi bir şey ekliyordum.

“Dün gece hiç uyumadım,” diye söze girdi Renu. “Kamyonetlerle bir sürü polis geldi, evlerimizden çıkmamızı istedi, deniz yağmurdan dolayı yükseliyordu, o yüzden dışarı çıkmamızı istediler, bizim bloğumuzun komple sular altında kalacağını söylediler.” Ayaklarının üzerinde zor duruyordu.

“Tüm gece gözümü bile kırpmadım,” dedi. “Bizi on civarı dışarı çıkardılar, sonra gece yarısı tekrar içeri girebileceğimizi söylediler, sonra iki gibi geri geldiler ve bizi kamyonetlere bindirip oradan uzaklaştırdılar. Geceki uykusuzluğuma rağmen bütün gün çalışmak zorunda kaldım, gözlerimi açık tutamıyorum. O yüzden düşündüm de biliyorum henüz erken ama, şimdiden pişirmeye başlasam, çabucak bir şey pişirsem, belki, sonra...”

Onun bu ciddiyeti elden bırakmadığı görev bilinci benim içimi parçalamıştı, “Burada yapılacak bir şey yok, hemen eve git ve uyu, bu gece yemek pişirmene gerek yok,” dedim.

Annem de kendi sesiyle beni destekledi ve “Evet Renu, evine gidebilirsin, bugün yemek pişirmeyi dert etme,” dedi.

Renu duraksadı. Bu perişan ve yorgun haliyle bile, ona bu kadar kolay verilmiş bir şey için direnmek istedi, bu normal değildi, aileler hizmetçilerinin gerçek olup olmadığını bilmedikleri hikâyelerini dinleyip taleplerini bu kadar kolay kabul etmezlerdi. Ama yüzünün bir anlık rahatladığını görmek tüm bu profesyonellikten daha güçlüydü.

Yeniden güçsüz bir girişimde bulunmadan önce –ki bu samimi olmadığından değil, enerjisi olmadığından– ondan önce davranıp tekrarladım, “Şşt, bir kelime daha etme, yarın sabah görüşürüz, uyuman lazım, hadi git.”

Pek fazla gülümseyen bir insan değildi, hoşnut duygularını belli etmezdi, o buruşturduğu yüzünün altında bir minnet duygusunun saklandığı aşikârdı, sanki gümüş-jelatin bir

filmin, fotoğraf negatiflerinin kimyasal banyoda yıkanıp asılması kadar netti.

“Evlerinizden çıktıktan sonra hepiniz nereye gittiniz?” diye sordum.

“Caddelerin üzerinde oturduk, işte şurada, şurada,” derken eliyle belli belirsiz batı yönünü işaret ediyordu.

“Yani Band Stand yolunda mı oturdunuz? Evinizin hemen dışında?”

“Evet, orada.”

“Ama deli gibi sağanak vardı.”

Kafasını sağa sola eğdi, ne kadar zor tahammül ettiği bir durum olduğuna dair bir onaylamaydı bu.

“Bak, eğer tekrar böyle bir şey olursa, direkt buraya geleceksin, zili çalacaksın, ben de aşağıdaki güvenlik görevlilerine senin gece yarısı bile olsa gelebileceğini söyleyeceğim, onlar da seni bırakacaklar. Eğer evinden tekrar çıkarılırsan, burada salonda uyuyabilirsin,” dedim.

“Ya da mutfakta, mutfakta da uyuyabilirsin,” dedi annem.

Yavaşça yana dönüp anneme bir bakış atmayı düşündüm ama kendimi kontrol ettim. Bu annemle aramızda eskiden, çok eskiden kalma bir savaştı ve hâlâ bitmediğini hissettiriyordu, ertelenmiş, beklemiş, beklemiş ve uykusundan uyanmıştı.

Bunun yerine aşçı teyzeye bakmaya devam ettim ve üzerine basa basa “Salonumuz daha büyük, ihtiyacın olursa burada gelip uyuyabilirsin,” dedim. Biraz fazla vurgulamıştım.

Elini ilgisizce savurdu, bu hareketiyle aynı zamanda güle güle demek istemişti, merdivenlerden inerken, “*Achha, achha*, göreceğiz bakalım ama bence gerek kalmayacak, bu gece çok yağmur yağmayacağını söylüyorlar.” Gülümsemeye en çok yaklaştığı andı bu.

Ona çok daha fazla şey sormak istemiştım, gecekondular-daki yaşam düzeni, ölümü engellemek adına kaç kişinin yatağından kaldırılıp dışarı sürüklenip tüm gece yağmurda bekletildiğı, gecekondu mahallesinin denize ne kadar yakın olduğı... Ama çoktan gitmişti.

*

Aşçı teyzeyle ilk tanışmam bu olaydan iki sene önce Bombay’ı her ocak ayında düzenli ziyaret ettiğim zamana rastlıyordu.

Beni pek sevmediğı kısa zamanda anlaşılmıştı. Anne ve babamın yeni aşçılarıydı ve işe başlayalı henüz birkaç ay olmuştu. Bengalli bir aşçı istemişlerdi, aşçının kökeni üzerinde özellikle durmuşlardı, Maharashtra eyaletinin balık tutarak geçinen Koli topluluğundan bir kadın onların Bengal damak zevklerine göre çok sınırlı ve hiç şüphesiz çok yabancı kalacaktı. Babam altmış yaşına yaklaşmıştı, annem de neredeyse elli sekizdi, onlar için Hint yörelerinin farklı yemeklerini deneyimlemek için artık çok geçti, özellikle de kendi kültürlerinden başka bir şey düşünmeyen birer Bengalli olduklarını düşününce –ki konu ister mutfak, ister edebiyat, dilbilim, sanat ya da her ne olursa olsun.

Annemi on beş günde bir aradığım telefon konuşmalarından birinde, Bombay’da iyi bir aşçı bulmanın ne kadar zor

olduğunu, ama nihayet bir aylık arayışın sonucunda gereksinimlerine uyan birini bulduklarını söylemişti. “Altı ev için birden çalışıyor ama birini bırakmış, o boşluğunu dolduracak bir iş arıyor, dilerim onu yakalayacak kadar şanslıyım.”

“Altı ev mi?” diye sordum. “Bu çok değil mi? Her birine nasıl yetişiyor? Günde en az on dört saat çalışması gerekir, hadi bilemedin on iki...”

Annemi bir sonraki sefer aradığımda Renu onlar için çalışmaya başlamıştı. Hatırladığım kadarıyla temmuz ya da ağustos ayıydı, demek ki onunla tanışmadan beş altı ay önce olmalıydı.

Londra’daki tasarım işim esnek saatlere sahipti. Kalıpların dışında düşünen ve yenilikçi bir firmaydı, *Wallflower*, *i-D* ya da *Wired* gibi dergilerin geleceğin işi ya da hayallerin ofisi diye nitelediği bir işyeriydi, ocak ayında tüm izinlerimi birleştirip bir aylığına Hindistan’a kaçabiliyordum. Onları ziyarete gitmeden önceki aramalarımda anneme yeni aşçıları sormuştum, sesi ihtiyatlı ama mutlu geliyordu. Annem evin çalışanlarıyla ilgili hiçbir zaman coşkulu yorumlarda bulunmazdı, o yüzden de –burada birkaç sohbeti birleştiriyorum– şöyle bir şeyler demişti, “İyi birisi, iş hayatının büyük çoğunluğunu Bengal’in dışında geçirmiş o yüzden Bengal yemeklerini ya unutmuş ya da bilmiyor. Ona ne yapması gerektiğini ben söylüyorum. Balık yahnisinin içine sarımsak ve soğan koyarken yakaladım. Neredeyse her şeyin içine *şeytanterisi* baharatından ekliyor, inanabiliyor musun? Bu pişirme stilini nereden kapmış bilmiyorum. Bengalli olmayan evlerden olduğu kesin.”

Ve böyle devam ediyordu. Kusur bulmak annemin bir çeşit övgüsüydü.

Mutfağa olan ilgim hakkında da birkaç şey söylememde fayda var, çünkü kısaca da olsa, hikâyemize dokunuyor. Londra'da kendime yemek pişiriyordum, arkadaşlarımı eğlendiriyor, iş yerinden insanları eve davet ediyordum, fakat tabii ki yemeklerle olan ilişkim işlevsel olmasından daha derindi. Yemek yemeyi çok seviyordum, yemek pişirmeyi, tarifleri ve değişik kültürlerin mutfaklarını düşünmeye çokça vakit ayırıyordum ve yapmam gereken görevlerden birisi de –belki bu hevesim herkes tarafından bilindiği için– her eyalete göre değişen yerel Hindistan kahvaltıları üzerine uzun ve derinlikli bir kitap tasarlamak ve yazmaktı. Uzmanlık alanı harika yemek kitapları basmak olan bir yayınevinin genç editörü, arkadaşlarımla arkadaşlarıyla çıktığım yemeklerden birinde sözü tüm dünyadaki kahvaltıları anlatan bir bloga getirmişti. Tesadüfler zincirine bakın ki o yemekte birisi de benim Hint yemeklerinde uzman olduğumu söyleyince –işte ortaya yeni bir proje çıkmıştı bile– seyahat ve yemek bilgilerinin harmanlandığı zengin içerikli kallavi bir kitap fikri oluşmuştu. Özgün ya da keşfedilmemiş bir alan değildi ama hepimiz heyecan duymuştuk. Yenilikçi içeriğe sahip olmanın, görsellerin ve üretim değerlerinin öneminde ortak karar almıştık. Bazı işleri insan profesyonel olarak yapar, zorunludur, ekmek parası için yapılır; bazı işlerse kav gibidir, insanın tutkusunu ateşler, uzun, yavaş ve istikrarlı bir yanma işlemine tâbidir; işte kitap bu ikincisiydi. Araştırma ve tarifleri bulmak işin kolay kısmıydı. Düzenli olarak annemi arayıp klasik Bengal mutfağından tarifler vermesini, özellikle

de aileler yoluyla yeni jenerasyonlara aktarılan tariflerden istiyordum, ama aynı yemeğin tarifini her aile farklı verince ortaya bambaşka bir şey çıkıyordu. Örneğin, annem, yemek pişirdiği dönemlerde ve daha sonra da pişirenlere direktif verdiği zamanlarda ailemizde “biuli” denilen ama tüm Hindistan’ın “urid dal” olarak da adlandırdığı yemek “kalai dal”ı pişirmenin iki yöntemini bilirdi; birincisi haşlanmış mercimeklere rezene tohumları ve jülyen kesilmiş zencefil katılarak yapılandı; diğer yöntemse önce mercimekleri kavurup ardından haşlayıp, bolca kırmızı pul biber ve şeytanterisi otunun kızgın yağda kavrulup eklenmesiyle yapılıyordu. Her iki yöntemi de annemden öğrenmiştim. Babaanne ve dedemin evindeyse, bunu da annem anlatmıştı, aynı mercimek yemeği tamamen farklı bir yöntemle pişirilirdi, ince kıyılmış sarımsak, kurutulmuş kırmızı biber ve tüm o harikulade Bengal baharatları, rezene, kimyon, çemen, çörek otu ve hardal tohumlarının eşit şekilde karıştırılmasından oluşan panch poron hardallı yağın içerisinde cızırdayana kadar kavrulur, sonra da kavrulup haşlanmış mercimeklerin üzerine eklenirdi. “Şüphesiz ki Orissalı aşçılarının etkisiydi,” diye ekledi annem hor gören bir tavırla.

Ben de annemlerin yeni aşçısının repertuarından bir şeyler kapabilirim diye düşünmüştüm. Üstelik yıllık ziyaretime biraz heyecan da katacağı. Bombay’a vardığımin ertesi günü, bir öğlen vakti, annem ve babamın derli toplu salonunda camın kenarında oturmuş, dingin, berrak ve güneşli gökyüzünü seyrediyordum. Cezir zamanıydı, plajdaki hayli girintili çıkıntılı olan simsiyah kaya ortaya çıkmış, mitolojik devasa bir denizaltı yaratığı gibi parlıyordu. Yeryüzüne

çıkan bu kayalığın üzeri, sabah ritüellerini yerine getirmek üzere yıkanan insanlarla dolup taşıyordu, kayalıkların arasında bir çift yıkanıyor, bazıları çamaşır yıkıyor, önce çarşaf ve havlularını gererek kayalığın üzerine yerleştiriyor sonra sabunu kuvvetlice üzerinde gezdiriyorlardı havuç rendeler gibi, sonra da sabunlu kıyafetlerin üzerinde harman döver gibi kir çıkana kadar uğraşıyorlardı, en sonunda da çamaşırları duruluyorlar, etraflarındaysa sabunlu halkalar oluşuyordu. Biraz ötede, kayalıkların bitip denizin başladığı yerde üç dört adam diğerlerinden yeterli uzaklığı sağlamış, denize işiyordu. Gezinti yolunun üzerinde iki çocuk belirdi, kollarıyla iki kocaman plastik torba dolusu çiçeği sarmalamışlardı, kuvvetle muhtemel bir tapınak ya da sunaktan arta kalanlardı, denizin kenarındaki kayalıkların üzerinde sekerek yürüyorlar ve ellerinde ne varsa denize fırlatıyorlardı. Turuncu kadife çiçeklerini, kurumuş yaprakları, çeşitli bitkileri ve çöplerin denizde dağıldığını, önce geniş bir çember oluşturup sonra da bozulan çember şeklinin gittikçe büyüdüğünü görebiliyordum.

Annem gürültülü bir şekilde bana hizmet etmeye çalışıyordu, “Biraz daha çay ister misin? Meyvelerini neden yemedin? Papaya çok güzel. *Upma*’nı ne zaman ısıtmamı istediğini söyle.” Tek istediği bana hizmet etmektir. İlk gün çok rahatlatıcı gelmişti, sanki çocukluğuma dönmüştüm. Üçüncü hafta olduğunda, Londra sabahlarındaki yalnızlığımı öyle özlemiştim ki çoğu zaman ona beni yalnız bırakmasını söylüyordum. Çoğu zaman yüzü buruşuyor ve sessizleşiyordu. Başka zamanlarda, “Yalnızmış, yalnız!” diye söyleniyordu, “Yurt dışında yaşarken öğrendiğin şey bu mu? Ailene karşı

bütün anlayışını ve şefkatini yitirmişsin, toplulukla yaşamayı unutmuş ve bencil olmuşsun.”

Yemek masasının üzerinde, bir filenin altındaki kâselerin içinde dilimlenmiş papaya, ayıklanmış nar, ikiye bölünmüş guava ve mutlaka geniş bir tencerenin içinde *upma*, hardal, köri ve soğanla pişirilmiş iri taneli irmik yemeğinden olurdu. Yemeğin içine bazen kavrulmuş kaju fıstığı, yer fıstığı ve avuç dolusu bezelye de atılırdı. Bu güney Hindistan’a ait bir kahvaltıydı, annem bunun en sevdiğim şey olduğunu bildiği için aşçıya sabah kahvaltısı için bunu hazırlatmıştı. Ben uyandığımda aşçı çoktan gitmişti.

Upma çok lezzetliydi. Neden bilmiyorum ama Londra’da kendime hiç pişirmedığım yemeklerden biriydi, oysa pişirmesi gayet kolay ve hızlıydı. İki ülkede yaşanan bölünmüş hayatımda, belki de onları birbirinden titizlikle ayırtırmak için bazı şeyleri ayrı tutuyor, ikisini birbirine karıştırmıyordum.

“Bu harika olmuş,” dedim, “her gün kahvaltıda bunu yiyebilirim.”

“Günün bu saatine kahvaltı demek biraz zor, haydi biraz daha al,” dedi annem, bana servis yapmak için ayağa kalkarken.

Temizliğe ve bulaşığa bakan genç kadın da biz annemle sohbet ederken işini yapıyordu.

“Yeni mi?” diye sordum temizlikçi kadını işaret ederek, Bengalce anlamayacağından neredeyse emindim.

“Hayır, neredeyse bir yıldan fazla zamandır bizimle,” dedi annem ve kadına dönüp Hintçe konuşmaya başladı, “Milly

bu benim oğlum. Yurt dışında yaşıyor. Bir aylığına yanımıza geldi.”

Annemin Hintçesi daha iyiydi ki bu Bengalli bir kadın için pek alışlagelmiş bir durum değildi, ama neredeyse yirmi yılını Bombay’da geçirmişti, babamın işi onları 1980’lerde buraya getirmişti. Babamın emekliliğinden sonra Kalküta’ya (şimdilerde *Kolkata* deniyordu) döneceklerini düşünüyordum ama dürüst olmak gerekirse Bombay’ı da (o zaman şehrin adı buydu ve Mumbai demek yerine hâlâ bu ismi kullanıyorduk) sıcak bir yer olarak görüyorlar ve her geçen gün şehir enerjisini ve kentsel dokusunu daha çok seviyorlardı.

Bu tanıştırma aslında hizmetçiye karşı duydukları saygıdan değil, annemin oğlu hakkında gururlandığının dışavurumuydu, Milly de yüksek ihtimalle bunu böyle anlayacaktı, bana bakmadı, gülümsemedi, kafasını sallamadı (ya da bu gibi durumlarda her ne yapıyorsa yapmadı) onun yerine sanki mahsus ters bir tepki vermek istercesine başını başka yere çevirdi ve toz alma işine devam etti.

“Ne kadar da arkadaş canlısı,” dedim İngilizce.

“*Achha*, yeter!” diye ekledi annem telaşla, Milly’nin bu davranışını ortalık yerde eleştirmememi söyleyen bir işaret yaptı.

“Ama ne söylediğimi anlamayacak ki,” diye inatla ısrar ettim.

“Of, susar mısın artık?” Annemin sesinde gerçekten öfke vardı. Şaşırmıştım ama daha sonra nedenini açıklayacağını düşünerekten sustum. Milly yerleri süpürürken görev bilinciyle ayaklarımı yerden kaldırdım, sonra suya batırıp süzdüğü ıslak bir havluyla yerleri geniş kavisler çizerek ve emekleyerek

silmeye başladığında ayaklarımı yeniden kaldırdım. Odayı sitronella yağı esansı doldurmuştu. Milly mutfağa gittiğinde, annem alçak sesiyle ve tek nefeste, “Jarkand bölgesinden, sonradan Hristiyan olmuş, Bengalceyi anladığını söylüyor,” dedi ve Milly’yi denetlemek için mutfağa koştu.

Jarkand. Hindistan’ın en yeni eyaletlerinden biriydi, üç dört sene önce Bihar eyaletinin güney ve doğu sınırlarından oyulmuştu. Hindistan’ın korkunç ayrımcılığına, Alt Kast Sistemi’nin baş harflerinden oluşan AKS ismi kullanılarak ayrıştırılmaya maruz kalan kabile ve alt kast sistemi insanları; yıllar süren tahrik ve aktivist duruşları sonucu kendi özerk eyaletlerine sahip olmuşlardı ama huzur ve refahları hiçe sayılmıştı. Hindistan’ın en sorunlu eyaletlerinden biriydi, Maocuların oradaki varlıklarının sonucu olarak eyalet-sponsorlu korkunç baskılara maruz kalıyorlardı. Zengin mineral kaynaklara sahip topraklardı; eyalet birkaç çapulcu militanın ve gözden çıkarılabilecek kadar değersiz kabile insanların ata topraklarının haklarını isteyerek sızlanmalarına ve zenginlerin önünü kesmelerine izin vermeyecekti.

Belki Milly de o maden şirketlerinin ellerinden topraklarını aldığı kabilelerden birine mensuptu? Belki de oradaki hayatı ona yetmiyordu, Jarkand’dan Bombay’a ev hizmetlerinde (annemlerin jenerasyonu onlara hâlâ hizmetçi diyordu ama benim politik doğrucu ifadem onların sosyal hiyerarşisi ve ekonominin hiç değişmememesi arasında bir bağ kurmuyordu) çalışmaya gelmesi onun için uzak bir mesafeydi.

Milly yıkasın diye boş kâsemi ve kaşığımlı bırakmak için mutfağa gittiğimde onu yerde bağdaş kurmuş otururken

bulmuştum, buzdolabıyla mutfak dolabının arasında köşede oturmuş neredeyse saklanmıştı, kucağında tepelene yemek dolu bir tabak vardı, öğle yemeğini yiyordu. Orada olduğum birkaç tuhaf saniye içinde, tam yemeğini yerken içeri girmemiş olmayı dilemişim, çocukluğumdan kalma tüm o hizmetçilerin yemeklerine bakmama uyarıları aniden hatırıma gelmiş ve yeni bir tür rahatsızlığa sebep olmuştu.

Milly kafasını kaldırıp bakmamıştı. Ben de kaçtım.

Milly gittikten sonra günün geri kalanını annem doldurmuştu, tüm gün hiçbir şey yapmadan boş boş takılmış ve tembelliğin tadını çıkarmıştım. Annemin ara sıra laf atmalarına karşı pasif ilgi göstermiş; onun arkadaşları, komşuları ve Bombay'ın dergilerindeki artist ve film yıldızları hakkında laflamıştık. Bu arada Milly'nin erkeklerle konuşmadığını hatta göz teması kurmadığını annem de fark etmişti, erkeklerle ilgili tatsız bir geçmişi olduğunu düşündürmüştü bu hali, konuyu orada kapattı. Onun yerine, çalışmaya geldiği saat aralıklarında kızı konuşturuyor, hayatıyla ilgili yüzeysel detayları anlattırıp parçaları birleştiriyordu.

Ortaya şöyle bir şey çıkmıştı: Milly, Jarkand bölgesinden bir adamla evlenmişti, adam Bandra'nın ucuz restoranlarından birinin mutfağında çalışıyordu. Üç ya da dört yaşında bir kızı ve henüz bir yaşını doldurmamış bir oğlu vardı. Milly, benim ailemle çalışmaya başladığında hamileydi, o yüzden annem de onu çok iyi beslemeye karar vermişti. Bu uzun süre böylece devam etmişti ki buna çok sevinmişim, hatta bence, Milly emzirmeyi kestikten sonra bile...

“Peki çalışmaya gelirken çocuklarını nereye bırakıyor?” diye sordum.

“Kocasıyla tabii ki,” dedi annem, “kocas1 restoranda akşam vardiyasında çalışıyor.”

“Uzak yoldan mı geliyor?”

“Yok yok, hemen köşeyi dönünce, deniz kenarındaki duvarın diğ1er tarafındaki gecekondu1ardan,” derken eli de Taj Lands End isimli lüks oteli işaret ediyordu, otel Bombay’ın orta batı kesiminde uzanan Mahim Körfezi’nin kıvrımının tam tepesine kurulmuştu.

“Orada gecekondu mahallesi mi var?” diye sordum, hiç bilmiyordum. “Ama nerede? Duvarın diğ1er tarafında sadece deniz olduğunu sanıyordum.”

“Sabah yürüyüşüne çıktığında oraya bir göz atarsın,” dedi.

Akşam yedi sularında yemeğ1 pişirmek için Renu geldi. Kısa boylu ve koyu tenliydi, kırk, kırk beş yaşlarında olabilirdi. Sarisini Bengal stili giyyordu, kumaşın uzun parçasını omzundan önüne atıyor, saçını örtmüyordu, bu da onu olduğundan daha şekilsiz gösteriyordu. Annem bizi tanıştırdı. Bana bakmadan anneme kafasını salladı ve “Ne pişireyim?” diye sordu. Anladığım kadarıyla yapılacak işlerin sıralaması buydu, evimize gelir, vardığı anda eşikte dururken anneme yemek için ne istediğini sorar, sonra mutfağ1a gider ve işini yapardı.

Annem beni kastederek, “O buradayken patron o, ne isterse o olsun, ben tatildeyim. Ayrıca uyarayım çok iyi aşçıdır ve yemek yemeyi çok sever.” Komik olmaya çalışıyordu ama aslında şaka yollu ve yarım ağızla ziyaret eden oğlunu Renu’nun gözünde yüceltmeye çalışıyordu.

Renu umursamaz ve kayıtsız duruyordu, bununla ilgilendiğine dair en ufak bir işaret bile yoktu, onun yerine anneme tekrar sordu, “Hadi ne pişirilmesini istediğinizi çabuk çabuk söyleyin, yedi otuzda çıkmam lazım, yarım saat sonra musluğu kapatacaklar, bütün gün burada duramam.” Elini kolunu sallayıp neredeyse hayalaet bir tebessümle gülümse-di, sonra da sabırsızlıkla çıkmayı bekleyen kelimelerini bir şakaya çevirdi, yoksa kelimelerindeki başkaldırıya tahammül edilmezdi.

Annem tekrar etti, “O karar versin.”

Renu azimle anneme bakmaya devam ediyordu. Sesi amatör bir müzisyenin, bir çocuğun teneke düdüğüne üflemesi gibi çıkmıştı, verdiği her este yanlış bir frekans tutturuyordu. Karatahta üzerinde gıcırdayan tırnak sesini anımsattı bana, o metalin üzerine değen tırnaktan çıkan tiz ses, yalıtılmamış sinir hücrelerimizi parçalamaya yetiyordu. Bu ses onunla ilgili dikkat çeken en belirgin şeylerden biriydi ve kulak ardı edilemiyordu.

“Siz” kelimesinin en resmî ve saygılı halini kullanarak, “Hadi mutfağa gidelim ve ne varmış bakalım,” dedim.

Böyle şeylerin pek sağlam kanıtları yoktur ama benden hoşlanmadığını hissedebiliyordum. Sanki etrafında bir kuvvet

kalkanı oluřturmuřtu. Aksi ve hatta kűstah gűrűnűyordu, benim tedirginliđimse onun nezaketsizliđiyle orantılanmıř gibiydi. Beni gerçekten rahatsız eden neydi?

“Bana buzdolabında neler olduđunu gűster,” dedim, “sonra karar verebiliriz. *Achha*, bu sabahki *upma* ok lezzetliydi, hiç bu kadar gűzel bir *upma* yememiřtim. Yeniden yapabilirsin. En iyi piřirdiđin yemekler hangileri? Bu gece onlardan birini yiyebiliriz.”

Hızla konuşmaya devam ettim, şimdi bunu hatırlamak bile çok sinir bozucu. Bana cevap vermek yerine buzdolabının sebzeliğini tezgâha ve yere boşaltmaya başladı, sonra birer birer hepsini saydı, “İşte bunlar, yeşil muz, ıspanak, yeşil papaya, karnabahar, lahana, patlıcan, havuç ve taze soğan...”

Konuştuğu dil, aslında ayırt edilir şekilde Bengalce olmasına rağmen arada iki dil karışımı kelimeler kaçıyordu. Mesela “abuk çabuk” derken bunu Hintçe telaffuz etmiş, şimdi de ıspanak yerine “palak” demişti.

“Yeřil muzla yapılmıř kűftelere ne dersin?” dedim. Kesin bir dille, “Hayır,” dedi, “eđer kűfte istiyorsanız, bir gűn önceden sűylemeniz gerekir, hem çok meřakkatli hem de epey zaman alıyor.”

Derinlerden gelen ve neredeyse fiziksel bir mekanizma gibi içimde kurulmuř olan kűltűrel kodlarım, hizmetimizin cevap vermesi űzerine birden tűm sistemime öfke enjekte etti. Sonradan öđretilmiř-liberal reaksiyonumu iđnediđim ortaya çıktı, o anda beni geriletecek olan o cevaplarımı yuttum. Beni rahatsız eden řeyin űzerine parmađımı bastırmayı

başarmıştım. Bunu biliyor olmak utanç vericiydi, tüm bu bilişsel süreçse bir saniyenin altında olup bitmişti.

“Tabii tabii, köfte uzun iş,” diye konuşmaya devam ettim, “haklısın, çok haklısın, peki o halde *brinjal bharta*’ya ne dersin? Ve yanında da yeşil papayalı karides? Buzlukta karides var mı? Bakalım buzlukta hangi balıklar varmış?”

Bizi salondan dinleyen annem seslendi, “Evet, baban geçen hafta balık pazarından bir sürü balık aldı. Buzluk dolu.”

Bu annemin ve babamın tutunduğu Bengal geleneklerinden biriydi, evin erkeği günlük ya da haftalık mutfak alışverişini yapmak için ne kadar meşgul ya da ilgisiz olursa olsun, balık satın almak bir istisnaydı çünkü balık, Bengal mutfağında önemli bir yer tutuyordu ve sadece erkekler taze balıktan ya da çeşitlerinden anlardı. Babam her cumartesi sabahı *Khar*’daki büyük balık pazarına uğrar ve haftalık balık stoklardı.

Renu buzluğumuzda duran ve fazla derin olmayan tüm Tupperware kutularını tek tek çıkardı, kapaklarını açtı ve isimlerini saymaya başladı; *rohu*, *pomfret* –bunu pom-plet diye telaffuz etmişti, *rawas*, *bombil*...”

Bombil. Burada durdurdum. Bunu balıktan saymak biraz abartı olurdu çünkü Bombay ördeği diye biliniyordu ve bu şehri her sene en az bir kere ziyaret etmemin ana sebeplerinden biriydi. Balıkçı kadının tezgâhına yaydığı bu dondurulmuş balık koleksiyonu, katılaşmaya yüz tutmuş pembemsi gri bir sümüğü andırıyordu, katılaşma ölçeğindeyse sıvının biraz üstünde yer alıyordu. İrmik ununa batırılmış ve az

yağda kızartılmış ya da kişniş ve acı biber salçası eklenip kavrulmuş balık –arkadaşım Ankita’nın sözleriyle “hayatını değiştiren bir lezzet”. Doğanın şekilsiz yarattığı ve hiçbir becerisi olmayan et parçasını, tereyağı yatağında şahesere dönüştürmenin bir amacı olduğunu anlıyordunuz.

Ona bombil kızartmasını söyledim. “Yeter sanırım, değil mi?” diye sordum, demokratik görünmeye çalışıyordum. “Yeşil papaya, patlıcan ve kızarmış balık.”

Başını salladı ve hazırlıklarına başladı. Gücünü hiç durmadan esen bir rüzgârdan alıyormuşçasına işe girişti, Bombay ördeği çözülmesi için akan suyun altında lavabonun içinde bırakıldı, tencere ve tavalar çıkarıldı, bu akşamın yemeği için kullanılmayacak sebzeler dolaba geri yerleştirildi, kesme tahtası ve bıçaklar ortaya sıralandı. Sanki on eli birden vardı.

“Pilav mı *çapati* ekmeği mi?” diye sordu bana bakmadan, “ve *dal* yapmamı ister misiniz?”

Birleştirdiği çifte dili benimle konuşurken “siz” kelimesinin en saygılı halini kullandığını fark etmiştim, ayrıca Bengalesi biraz bozuktu –bana yönelttiği soruyu çevirmem gerekirse “biraz *dal* yemeği alır mısınız?” demişti.

“Çapati ekmeği,” diye cevapladım, “dal, evet...” duraksadım.

“*Jaldi, jaldi*, bunları yapamadan suyu keserlerse mahvolurum,” dedi yeniden. Bu kez rahatlatıcı hareketi ve gülümsemesi eksikti.

“Çapati ekmeğinin yanına hangi tür dal yakışırsa o olsun,” dedim ve mutfaktan çıktım, salonu mutfaktan ayıran sürgülü kapıyı da çekmeyi ihmal etmedim.

Sesimi hafif kısarak, “Karakteri iyi bir hardal yağı gibi... insanın ağzından burnuna yükseliyor,” dedim şaka yollu.

Annemse bana işaret yaparak fısıldadı, bunu Renu gittikten sonra konuşmamız gerektiğini ekledi.

“Peki şu musluk suyunu kesme muhabbeti nedir?” dedim anneme kısık sesle.

“Suyunu belediyeden almak zorunda,” dedi annem “ortak kullanılan suyun verilme saatleri de kısıtlı, eğer o saatlerde orada olamazsa tüm gün susuz kalacak.”

“Ne için su?” dedim şaşkın bir halde.

“Günlük kullanım için, –banyo, yıkanma, temizlenme...”

“Yaşadığı yerde su yok mu yani?”

“Oradaki gecekondularda yaşıyor,” dedi eliyle yeniden batıyı işaret ederek, “gecekondularda su akmaz.”

“Yani Milly’nin yaşadığı gecekondu bölgesi, değil mi?”

Annem kafasını salladı ve ekledi, “Renu ona pek tahammül edemiyor.”

“Kime, Milly’ye mi?”

“Evet, bunu daha sonra anlatırım.”

Yarım saat sonra, Renu mutfaktan çıktı ve kapıya yöneldi,

“Hemen dönerim,” dedi ve çıktı.

“Pencerede beklersen birkaç dakika içinde onu görebilirsin,” dedi annem.

Evet, işte oradaydı, onu seçebiliyordum, bir kuyruğa girmiş bekliyordu, elinde iki kocaman kova vardı, seri üretim büyük plastik bidonlara benziyordu. Yürüyüş yolu insan kaynıyordu –yürüyenler, flörtleşen âşıkalar ve çocuklar– caddeyse otobüs, motosiklet ve rikşı doluydu. Yemek tezgâhlarının tamamı akşam kalabalığından faydalanmak için ortalığa çıkmıştı. Tüm yaşam, yaşamın tüm hareketleri, sesleri, enerjisi orada toplanmış gibiydi. Su akan musluğun bulunduğı yeşil adacıkta, kırmızı renkli bir bankta oturan üç yaşlı adam vardı, yanlarında üç dört sokak köpeğı ve etraflarında yarım düzine çocuk koşturuyordu. Etraftaki kocaman ağaclar, sodyum buharlı turuncumsu ışığı engelliyor ve neredeyse tüm bölgeyi gölgede bırakıyordu. Denizden esen yumuşak rüzgârla ağaclar hareket ediyor, kocaman turuncu-siyah bir puantiye gibi duran gölgenin sallanıp hareket etmesine sebep oluyordu.

Babam işten gelmişti, ben de içkileri hazırlamak için mutfağı geçmiştim.

Mutfak pek de durağan olmayan, kaotik bir natürmort gibiydi. İçinde yüksek ihtimalle mercimeklerin olduğı düdüklü tencere, ocağın üzerinde kesik ve kuvvetli ısıık sesleri çıkarıyordu, altındaki ateş kapatılmıştı. Çelik bir tabağın içinde *bombil*, tuz ve zerdeçalla kaplanmış bir halde yatıyordu. Bir diğeri tabaktaysa ateşte közlenmiş ve pul pul soyulmuş kocaman bir patlıcan duruyordu. Ocak ve lavabo arasında kalan tezgâhın üzeri de soğan ve sebze kabukları, kişniş yaprakları, sarımsak parçaları, un kırıntıları, dikkatsizce ortalığa saçılmış yeşilbiber ve şekilsiz zencefillerle kaplıydı. Büyük bir metal

karıştırma kâsesinde yoğurulup dinlenmeye bırakılmış bir hamur öbeği duruyordu. Başka bir küçük kapta ıslanmaya bırakılmış, üzerini kaplayacak kadar suyla örtülmüş pirinç vardı. Viski doldurmak ve buz eklemek üzere bardaklarımı tezgâha koyacak yer bulamamıştım.

“Mutfak çok dağınık,” dedim babama içkisini uzatırken.

“Merak etme, gitmeden her şeyi temizliyor,” dedi annem.

“Milly’ye neden katlanamadığını anlat bana.”

Annem anlatmaya başladı, “Renu zor bir insan, sen de gör-dün. Biraz da saygısız biri.”

Babam sohbetimize müdahale etti, “Burada oturmuş hizmetçilerin dedikodusunu yaptığınıza inanamıyorum,” dedi yumuşak bir rahatsızlık belirtisiyle.

Annem bana döndü ve neredeyse fısıldayarak, “Sonra...” dedi. Babam ne dese hemen boyun eğdi.

Babamla tartışacak havamda değildim; daha önce de patron ve hizmetçi konularında defalarca kez birbirimize girmiştik. Aynı çorak arazide saban sürmeye benzeyecekti. Ben onu zora sokabilecek tüm kelimelerimi tek tek yutarken birden ve keskin berraklıkla bir çocukluk anımı hatırladım.

Bombay’a gitmek için Kalküta’dan ayrıldığımız seneydi, ya bir yaz tatili olmalıydı ya bir perşembe günüydü ya da pazardı çünkü bütün gün evdeydim. Yazın en sıcak günle-rinden biriydi, haziran ya da temmuz olabilir, bir öğlenden sonraydı, güneşin en öldürücü anlarından. Sıcaklık kırk de-

receyi aşmamış olsa bile mutlaka kırklara yaklaşmıştı çünkü caddelerdeki asfalt yumuşamış, neredeyse erimeye başlamıştı. Babam, evimizde bizimle yaşayan yardımcı kızımız Nişa'yı –ki o da on bir ya da on iki yaşlarında olacak– markete pil almaya göndermişti. Market evimize yürümeyle on beş dakika mesafedeydi. Nişa yanlış pillerle geri geldi. Babamsa ona bağırıp derhal tekrar gönderdi. Nişa başını önüne eğmiş ve aynı yolculuğu ikinci kez yapmıştı. Bu sefer gelmesi yarım saatten uzun sürmüştü.

“Yine yanlış pil!” diye kükredi babam ve paketi duvara fırlattı. Nişa korkudan sus pus olmuştu, yüzü buruşmuştu. Annem ortaya çıktı ama o da çekingen duruyordu.

“Kafan hiçbir şey almıyor mu?” diye kızmıştı babam küçük kıza, “Sana küçük kırmızı olanlarından al demiştim, büyük olanlarından değil, küçük, KÜÇÜK, anlıyor musun?”

Kalbim göğsümü yırtarcasına deli gibi atıyordu.

Annem, “Neden bunu bir kâğıda yazmıyorsun?” dedi, “O da dükkân sahibine notu gösterir.”

“Dükkân sahibinin okuması yok ki,” dedi babam. Nişa'ya döndü ve neredeyse havlar gibi, “Git şimdi,” dedi, “git ve küçük kırmızılardan al, küçük, hadi git, git.”

Çenesinin titrediğini görebiliyordum, uçarak çıktı kız. Aynı yolculuğu bu sıcak havada üçüncü kez yapacaktı, neredeyse insanın kanını bile buharlaştıracak kadar sıcaktı, oturup dinlenmek ve bir şeyler içmek için de vakti olmamıştı, geldiği gibi yeniden yola koyulmuştu. Onun küçük bedenini görebilmek için ön verandaya koşmuştum. Yürümek yerine

hızla koşuyordu, evimizin bulunduğu sokağın sonuna vardığında görüntüsü gittikçe daha da küçüldü ve köşeyi döndü.

Bu sıcakta sokakta tek bir insan bile yoktu. Ne bir sokak köpeği, ne kedi, ne sık rastlanan inekler... Evler rüyada gibi ve oldukça sessizdi, gölgeleri tek bir tarafa düşmüş, diğer tarafları ise cayır cayır yanıyordu. Neden koşturduğunu anlayamamıştım, yürümek onu daha serin ve güvende tutmaz mıydı?

Geri geldiğinde, yine yanlış pilleri almıştı. Babam birini aldı, baktı, homurdanmak ve söylenmek arasında bir ses çıkardı, dişlerini gösterip yüzünü buruşturdu, kızgın ama umudunu kesmiş bir ifade yerleşti yüzüne. Bir şeyler söylemeye çalıştı ama ağzından çıkmadı. Annem panik halinde bakıyordu, babamın ve Nişa'nın arasına geçip durdu.

Nişa'nın ağzı bükülüp açıldı, artık gözyaşlarını kontrol edemiyordu. Onu kimse dizginleyemiyordu, içini çeke çeke ağlıyor, ağladıkça da hıçkırıyordu. Birden dizlerinin üzerine çöktü, önce anlayamadım, daha kolay olduğu için oturarak ağlayacak sandım, ya da tekrar gönderilmesin diye annemin ya da babamın ayaklarına kapanacak diye düşündüm. Kanımın öfkeyle pompalandığını duyabiliyordum. Hatta sanırım titremeye başlamıştım. Tek düşünebildiğim şey kızın susuz ve yemeksiz nasıl onca yolu koşabildiğiydi, kahvaltı edeli epey olmuştu ve öğle yemeği zamanı da geçmişti. Sıcak çarpması geçiriyordu.

Daha sonra ayaklarını fark ettim, yol yapımında kullanılan siyah mıcır yapışmıştı, tabanlarının altında küçük parçalar, öbekler halinde toplanmıştı, bir haritadaki takımadalar gibi

görünüyordu. Sonra anlaşıldı ki terlikleri devamlı asfalta yapışıyor diye onları çıkarmıştı, bu sıcakta yol vıcık vıcık olmuştu, dükkâna gidip gelirken onu engelliyordu, su toplamaması için de koşuyordu. Erimeye başlamış asfaltsa mıcır ve ayak derisi arasında yapıştırıcı görevi görmüştü, parça parça kopup ayağının altına yapışmıştı.

O an tepem attı, soğukkanlılıkla ve var gücümle çıkarabildiğim sesimle babama dönüp bağırdım, “Bu sıcakta bu küçük kızı gönderip durmaya utanmıyor musun? Bir direktan diğerine bir yudum su bile içmeden koşturuyor... Ve sen, koca şımarık adam, burada durmuş ona emirler yağıdırıyorsun...”

Elimi yumruk yapıp sıkılmışım ve sanki ona vuracakmış gibi salladım. Annem çığlık attı.

Bu bizim dönüm noktamızdı, annemler de ben de bunu biliyorduk. Ev hizmetlilerimizle ilgili ne zaman bir konu ortaya atılacak olsa bunun hatırlanacağını biliyorduk.

Daha sonra öğrendim ki annem ve babam da çok şaşırılmış, her şeyden önemlisi tuttuğum tarafa... Bu onlar için açıklanamaz bir durumdu, bize karşı onlar denkleminde yanlış tarafta durmuştum. Yıllar sonra, benzer bir durumda, babam benimle alay etmişti, “Gandi gibi bir şey oldun sen, değil mi? Eğitimin için döktüğüm onca para sana bu ukala duruşu öğretti.” Birden kanım kaynamıştı, ne zaman bunun üzerine düşünsem hâlâ yavaşça fokurdar.

Babamın hizmetçiler hakkında dedikodu yaptığımızı düşünmesi aklıma bunları getirmişti ama şimdi üçümüz otu-

ruyorken konuyu oraya getirmenin bir anlamı yoktu, hele ki bir aylık kaldığım kısıtlı bir zaman içinde... O yüzden ben de bardağımdaki buzları tıkırdattım. Babam kıyafetlerini değiştirmeye gidince, biz de annemle oradan buradan sohbet etmeye devam ettik. Onlardan koskoca bir dünya uzaktaydım, bir tercihti bu, seçebilirdim ve seçtim –ama yine de zaman zaman Londra’daki konforlu ve kozanın içinde yaşadığım yaşamı geçici olarak uzaklaştırıp sorumsuz yaşlarımaya geri dönüyordum.

Aşçı teyze geri dönmüş ve direkt mutfağa girmişti. Bir saat içinde, yemekleri kâselere ve servis tabaklarına koydu ve yemek masasına getirdi, tabakları ve çatal bıçakları koyup sofrayı kurduktan sonra kapıda onu geçiren kimse olmasına rağmen İngilizce, “Bye,” dedi ve çıktı.

Evdeki hizmetlilere hiçbir zaman pek ilgi göstermeyen, sadece maaşlarıyla ilgilenen babam, “Bize hiç *bye* demezdi. Ne girmiş bunun içine?” diye sordu.

Annem de, “Belki evde yemek yapacağı bir ‘sahip’ olunca hoşuna gitmiştir,” diye şaka yaptı.

Birer içki daha doldurmak için mutfağa gittim. Tertemiz ve mis gibiydi.

Konu konuyu açtı, amaçsızca konuştuk, fazla önemli olmayan şeylerden bahsettik, amaçsızca, ne acil ne de ciddi meselelerdi. Hepsi mutabık olduğumuz konulardı, gerçi annem de ben de hizmetçilerimizin önemsiz detayları hakkında konuşmaktan kendimizi uzak tutuyorduk çünkü babam öyle istemişti, özellikle de onun yanında. Ama merakım tavan

yapmıştı ve annemin bana Renu hakkında daha fazla şey anlatmasını istiyordum, bir aşçıdan beklenemeyecek kadar kavgacı bir hali vardı, o yüzden de karakteri hakkında daha fazla olay ve sonuç hikâyesi dinlemek istiyordum.

“Renu neden Milly’ye katlanamıyor?” soruma annemin üzeri kapalı bir şekilde, “Kıskançlık,” diye cevap vermesi dışında konuyu derinlemesine konuşamamıştık. Yemek basit ama tam kitap tarifine uygundu. Baharat eklerken bilgi eksikliğinden dolayı yaptığı bazı hatalar annemin aşçı teyzenin yemeklerinde beğenmediği bir şeydi, bunu yapmaya meyilli olduğunu söylüyordu; yeşil papaya ve karidesler kimyon, defne yaprağı ve pişmesine yakın masala ile tatlandırılmıştı, patlıcanlar çok yumuşamıştı ve domatesle karıştırılmıştı, karemelize edilmiş soğan ve zencefil eklenmişti, taze kişniş ve yeşilbiberse üzerine serpilmişti. Sanki boyunduruğu altında çalıştığı anne babamın evinde sessizce –belki de pek sessiz olmayarak– kendini konumlandırıyor ve tüm suçlamalara sessizce karşı koyuyordu.

“Her şey tam da olması gerektiği gibi,” dedim anneme, “neden geleneksel baharatlama konusunda bilgisi olmadığını söyledin ki?”

Annem yüzünü ekşitti, “Evet, bunu berbat etmemiş ama bekle ve gör. Tamamen moduna bağlı,” dedi ve tekrar etti, “sen buradasın diye böyle.”

Kafamda bir fikir yavaşça şekilleniyordu. Bunu annemle paylaşmak istedim. Son zamanlarda kafamdaki projeyi biliyordu, Yöresel Hint Yemekleri / Yemek Kitabı. Aklımda bu projenin tohumunu atan bir nevi oydu; yıllar önce bana

Penguin tarafından basılmış – Kalküta Bölgesi Yemekleri kitabını yollamıştı. Berbat bir basımdı, dizimi çok kötüydü, içindekiler bölümü karmakarışık, kitabı çıkaran insanların bir yemek kitabı basmak hakkında hiçbir bilgileri olmadığı kesindi. Sonra seri kitaplar geldi, Assam Bölgesi Yemekleri, Goa Bölgesi Yemekleri, Parsi Bölgesi Yemekleri ve böyle devam ediyordu. Fikir ilham verici olsa da kötü bir şekilde hazırlanıp basılmıştı, oradan buradan toplama bilgilerle doluydu. Kalküta Bölgesi Yemekleri kitabı, örneğin, içinde çok sayıda tarif barındırıyordu, içlerinde ismini duyup hiç tadına bakmadığım tarifler de vardı, pancar kökü ve yumurtadan yapılan bir yemek, *khagina*, kavrulmuş maş fasulyeli, mangolu ve zencefilli mercimek yemeği; seksenlerin en popüler sokak yemeklerinden biri olan *chow mein*...

Hindistanlılar asla “Hint Yemeği” diye bir şey olmadığını çok iyi bilirler, birbirinden farklı, hatta bazen epey farklı yöresel yemekler vardı. Bu Batı tarafından yapılmış olan bir genellemedir. Ben de kitabımı basacak yayıncılara, rehberli turlar eşliğinde bunları tattırmayı önersem daha iyi olmaz mı, diye sordum.

Bu fikirden yola çıkarak anneme sordum, “Sence bize kendi yöresinden, yani Bengal tarafından tarifler verebilir mi?” Bengal’in neresinden olduğunu bile bilmiyordum. Annem aleni bir küçümsemeyle söylendi. “Medinipur tariflerini ne yapacaksın? Hem zaten özel olan neleri var ki? Neden genel bir Bengal mutfağı tarifleri seçkisi hazırlamayasın? Sana o tarifleri verebilirim.”

Egosunun biraz zedelendiğini biliyordum. Kendisi bir sürü tarif –hatta en iyilerini– verebilecekken, oğlu neden sonradan öğrenme bir aşçıya özgün Bengal tariflerini sorsun ki? Gerçi çok haklıydı. Okurlara Hindistan’ın farklı yörelerinden tarifler vermek yeterli olacaktı, küçük bölgelerin ıvır zıvır detaylarına girmeye gerek yoktu. Neticede bu bir yemek kitabıydı, belki sadece dekor amaçlı kullanılacaktı, bir tarih ya da sosyoloji kitabı değildi.

Önümüzde birkaç gün boyunca bu fikrin üzerinde uzun uzun düşündüm, buraya yerleşen arkadaşlarımı bana yardım etmeleri için çağırdım ya da farklı eyaletlerde yaşayan ve araştırma yapmak için ziyaret edebileceklerimi aradım. Evde aylaklık ettim, kitap okudum, vaktimin çoğunu internette harcadım, babamın harika malt içki rezervlerinden epey tükettim ve en önemlisi, Ankita’nın Bengalce “baş döndüren” deyiminden tercüme ederek “hayat değiştiren” dediği yemekleri denedim.

Bir öğlen Milly geldi, annem dışarıda bir yerlere gitmişti, ona öğle yemeği verdim, tüm yemekleri tabağa dizmiş ve hepsinin ne olduğunu tek tek anlatmıştım. Bunlar bir, hatta iki gece önceden artan yemeklerdi ve Renu yine harika iş çıkarmıştı. Bozuk Hintçemle, baharatların ve sebzelerin doğru isimlerini vermek için çaba sarf ettim, ya Bengalcesini ya da İngilizcesini biliyordum, birkaç kez doğru mu yanlış mı söylediğimi Milly’ye sormak zorunda kaldım. Onun utangaçlığını ya da tutukluğunu ya da her neyse izlemek çok acıklıydı o yüzden hızla mutfaktan çıktım ve gelecekte rehberli yemek turları düzenlememeye karar verdim.

Bir gün Milly mutfakta öğle yemeğini yerken kapı çaldı. Kapıyı açtım, Renu'ydu, elinde plastik poşetler içinde yeşillikler ve sebzeler taşıyordu. Sabah işlerini çoktan bitirmişti ve akşama kadar gelmesi beklenmiyordu. Ona "İçeri gir," dememe gerek kalmadan vakitsiz gelişinin sebebini açıklamaya girişti.

"Bu akşamın sebzeleri," dedi, "Yeşil muz, kişniş, köri yaprakları, biber ve balkabağı bitmişti, ben de o tarafa doğru gitmişken alayım dedim," manavı kastediyordu, "böylece senin çıkmana gerek kalmayacak."

Terliklerini eşiğin diğer tarafında bırakmıştı. "Ben hepsini kaldırıyorum, sen merak etme," diyerek mutfığa koştu. Buzdolabı kapısının açıldığını duydum, sebzeliği çıkarttı ve geri koydu, poşet hışırtıları geliyordu ama aralarında tek kelime bile etmiyorlardı. Sonra Renu hızla çıktı ve ani esen bir rüzgâr gibi evi hızla terk etti. Salonda oturan bana bakmadı, 'bye' ya da 'akşam görüşürüz' demedi, sadece kapıyı hızla çekti ve çıktı.

Akşam altı otuzda yemek pişirmek için geri gelmişti, ben de artık düzene alışmıştım, elimde menüyle hazır bekliyordum, lahanalı *thoran*, hint hurması ve hardallı Tamil usulü balkabağı yemeği, tavuk *chettinadu* ve daha önce hiç pişirmediği iki tarif, balkabağı ve tavuk... O akşamki kadar sınırdan olmasa da ondan somurtkan kabalığını bekliyordum. Suratıma bakmadı ve asgari düzeyde konuştu (konuşurken sertti), aynı anda üç şeyi birden yapmaya çalıştığını görünce tarifi okumayı bıraktım, bırakınca beni iki kez tersledi –bir yandan dolaptan sebzeleri çıkarıyor, kesilmiş tavuğu akan

suyun altına koyarken de tencere ve wok tavayı çıkarıyor, dikkatini verebileceği o bir dakika içinde de benim ona okumamı istiyordu.

“Arrey, oku, oku, o kadar fazla vaktim yok,” dedi.

“Dinlemeni bekliyordum, çok fazla yönerge var, belki kaçırabilirsin—”

Bengalce küçümseyen bir ifadeyle sözümü kesti, “Hadi dedim,” diye tekrarladı, “oku, oku, ben aklımda tutarım.”

Çok şaşırmıştım. Başka biri olsa bu öfkeli ses tonunun sebebini sorardım ya da biraz sinirlenirdim ama sosyal statümüz ve kast farkımız beni bunu yapmaktan alıkoymuştu. Acaba safkan bir Hintli, küstahlığının farkında bile olmayan alt seviyeden birine nasıl davranırdı? Yoksa acaba hizmetçilerine bağırmasını öngören Hint kaidelerini hiç uygulamadığı için –hele ki evde ben varken– annemlerin evinde mi kendini salıyordu? İki tarifi de birbiri ardına tekrar okudum, “Hatırlayacak mısın?” ya da “Unutursan bana sorabilirsin,” gibi cümlelerden de vazgeçtim ve salona gittim.

Annemle göz göze geldik, kaşımı kaldırıp İngilizce, kısık sesle, “Bugün huysuz, uzak durmakta fayda var,” dedim.

Annem de İngilizceye dönerek, “Ne oldu?” diye sordu, demek ki konuştuklarımızı duymamıştı, gerçi zaten duyulacak pek fazla bir şey de yoktu çünkü sesinin tonu, davranışları ve mimiklerinde olup bitiyordu her şey.

“Gidip konuşmamı ister misin?”

“Hayır,” dedim sertçe, “kesinlikle hayır, yine huysuzluğu üzerinde bu akşam.”

“Biz de onun huysuzluğundan biraz sıkılmaya başladık, ama bazen iyice zıvanadan çıkıyor.”

Bu konuşma yine mayın tarlasına doğru yol alıyordu, hizmetçilerin nasıl “düzgün” davranması gerektiği gibi konuşmalar başlayacaktı... O yüzden hızla ve neşeyle ikimizi de bu konudan uzaklaştırmaya çalıştım. İşe yaradı ya da annem de aynısını düşünmüştü, bu hoşnutsuz durumu uzaklaştırdığım için rahatlamıştım. En azından bir süre öyle sanmıştım çünkü o akşamın ilerleyen saatlerinde, Renu’nun pişirdiği yemeği yemek için masaya oturduğumuzda her şey tüm kuvvetiyle geri gelmişti.

Pişirdiği her yemek yanlıştı. Annemin kitaplarına karşı en büyük günahı işlemişti çünkü thoran yemeğine şeytanterisi otu eklemişti. İçinde en güçlü Hint baharatlarından ikisi olan Hint hurması ve taze hardal ezmesi olmasına rağmen, balkabağının tadı hiçbir şeye benzemiyordu. Tavukta ise neyin eksik olduğunu önce anlayamamıştım, kötü değildi ama olması gerektiği gibi de değildi, sonra fark ettim ki koyması gereken baharatlardan kakule, karanfil ve tarçını unutmuştu, bunların yemekten önce yağda kavrulmaları gerekiyordu. O zaman anlamıştım ki aklında tutamamıştı –zaten kim tutabilirdi ki?– malzemeler listesi epey uzundu, hem de bir değil iki yemek için de geçerliydi bu ve her birinin yapılışı biraz karışık. Ayrıca tavuk yemeğinin tarifini sadece bir kez okumuştum. Annem aynı anda hem öfkeli hem de sevinçliydi: Çünkü bu, Renu’nun yemeğin sözdiziminden

ve temel dilbilgisi kurallarından anlamadığının ve onun rastgele bir aşçı olduğunun kanıtıydı. Birden gerildiğimi hissettim, yine bu hizmetçilerine kötü davranma konusuna gelip dayanacaktık ve bu korkunç rahatsız bir alan yaratacaktı. Annem hiç durmadan söylendi, benim de rahatsızlığım gittikçe arttı, öyle ki yine aşçı teyzemizden taraf olacak ve onu savunmaya geçecektim.

“Şeytintersi otu öyle düşünmeden thoran’a eklenemez, sence de öyle değil mi?”

Savunmaya başladım, “Eğer hardal tohumları, köri yaprakları ve hindistan cevizi eklenmişse, şeytintersi de doğal olarak eklenir.”

Annem ikna olmamıştı. Babam da kendi yorumunu ekledi, “Aslında tavuk çok lezzetli, esas tarifine uygun olunca nasıl oluyor bilmiyorum ama bu harika olmuş.”

Ona doğru uzanıp sarılmak istedim, ama bu ailemizde en yapılmaması gereken şeylerden biriydi ve anlamsız Batı şefkati olarak algılanırdı.

Annem surat astı ama karşı koymadı. Onun yerine, “İşte bunun inişli çıkışlı hallerine katlanmak zorunda kalıyoruz,” dedi. Aklıma ilk gelen şey ineğin sütünü alırken onun tek-melerine katlandığımız oldu ama sonra bu son olayların durumu kötüleştirdiğini anladım, özellikle de Milly’nin gelişi.

Birden kafamda bir ışık yandı, “Bugün sebzeleri bırakmak için buraya geldiğinde Milly’yi gördü,” dedim.

“Al işte! Onu bu kızdırmış olmalı,” dedi annem.

“Ama neden olduğunu anlamıyorum,” derken gerçekten de şaşkındım. “Bunun kıskançlık olduğunu söylüyorsun ama neyin kıskançlığı?” dedim. Yine o gergin hizmetçi muhabbetinin kıyısına yaklaştığımın farkındaydım. Kendimi iten iten onu utandıracak bakışlar atmaya hazırlıyordum; merak içinde geçmesini bekledim.

“Tam olarak sebebini söyleyemem,” dedi annem, “belki yaşadıkları gecekondlu mahallesinde bizim bilmediğimiz bir şey olmuştur –neticede aynı mahallede yaşıyorlar. Ya da belki sebebi kocası ve iki çocuğu olan Milly’dir, belki bu Renu’yu iten içe yiyordur.”

“Onun çocukları yok mu?” diye sordum.

“Bir kızı var sanırım ama kızıyla pek ilgisi yok.”

“Ne demek sanırım? Ya biliyorsundur ya bilmiyorsundur.”

“Uzun zaman önce bana bunu söylediğini hayal meyal hatırlıyorum. Tam sözlerini hatırlamıyorum ama erken evlenip ocuk sahibi olduğu kanısına kapılmıştım, belki kocası dövüyordu, belki o yüzden kocasını terk etmişti. Ama terk ederken kızını da bırakıp bırakmadığını tam hatırlamıyorum.”

“Yani Medinipur’da mı olmuş tüm bunlar?” derken etkilendiim.

“Evet ama hangi köy bilmiyorum.”

“Ona sorabilir miyim dersin?”

Annem panik olmuş gibiydi. “Hayır hayır, bunu yapmana gerek yok, onu daha fazla üzmemelim.”

Babam, “İşte yine başlıyoruz,” dedi ve masadan kalktı.

“Lütfen gidip ona bir şeyler sorma,” dedi annem yeniden, “onu tepemize çıkarmanın lüzumu yok. Bu davranışlarıyla özgürlüğünü iyice ele alacak, zaten ona yeteri kadar yüz veriyoruz. En iyisi hizmetçilerimizle resmî olmaktır, onlarla her zaman mesafeyi korumak gerekir.”

“Vay canına yahu!” diye düşündüm kendi kendime ve iradeli olup bir şey dememe kararı aldım, annem de bunu canımızı sıkamak için söylememişti.

Ertesi sabah Renu geri gelmişti, onu konuşarak oyalamama kararı almıştım. Normalde bir gece önceki yemekler hakkında övgülerde bulunurdum –gerçi o hiç cevap vermezdi ama övüldüğü için gizli gizli mutluluk duyardı– ama bugün her türlü yorumdan kaçındım. Onun yerine dışarı çıkıp gecekondlu mahallesini gezmeye karar verdim.

Caddenin karşısına geçtim ve yürüyüş yolunun bittiğini işaret eden yerden üç basamak aşağı indim. Kaldırımın bittiği yerde siyah kayalıklar ve deniz başlıyordu, benim duvar bitiminde sadece deniz olduğunu sandığım yerden dar bir patika uzanıyordu; araba lastiği dükkânları, çay ocakları, büfeler dizilmişti. Annemlerin salonundan gördüğüm kısımdaki dükkânları, ağaçları, küçük oyun sahasını ayıran bu duvar bir sınır görevi görüyor, aynı zamanda görüşümü engelliyordu, patikaysa arkaya doğru kıvrılıyordu. Onun üzerinde yürümeye başladım. Yol o kadar dardı ki iki kişi yan yana yürümeye kalkarsa denize yakın olan düşme tehlikesi

geçirirdi. Su ise duvarın sınırına dayanmış, sadece birkaç santim boşluk kalmıştı. Patika çamur içindeydi, orada burada oluşmuş ayak izi çukurlarının içleri su doluydu. Med-cezir olduğunda yükselen su muydu bu? Sol tarafımda gecekondu mahallesinin sere serpe uzanmış görüntüsü vardı. Kendini kamufle etmiş devasa siyah bir yaratığın sırtındaki kambur gibi görünüyordu, hatta belki de kımıltısız duran koca bir öbek... İki ucu da denize uzanıyordu. Yüzeyi tüy yerine plastik çatılarla kaplıydı, çoğu siyah renkliydi, aralarında nadiren maviler parıldıyordu. Rüzgâr estiğinde canavarın tüyleri uçuşuyordu sanki. Sırtımı, duvara yasladım ve arkamdaki insanların geçmesine izin verdim. Onları takip ettim, kuşkulanmalarına sebep olsam da buranın yabancısı olduğumun bilincindeydim ve kendimden emindim. İnsanların beni fark etmesi ama kötü karşılamaması rahatlatmama sebep olmuştu, bana dik dik bakmadılar, yorumda bulunmadılar, ne meraklı ne de ilgili görünüyorlardı. Deniz kıyısından ilerleyen bu patikanın gecekonduları çevreleyen dış yol olduğunu, içeriye giden patikaların gittikçe daha da daraldığını fark ettim. Birine saptım. Sağlı sollu, her iki taraf da odalarla doluydu. Önlerinden geçtikçe, ellerimi iki yana uzatıp kanat genişliğinde açsam parmak uçlarımla onlara dokunacak gibiydim. Bir oda, sonra bir oda daha ve bir oda daha... Sonra başka bir dar sokak, sokaklar o kadar dar ve yaşam alanı o kadar yoğun ki ara sokakları gözden kaçırmak çok kolaydı. Hatta evlerin önünden geçen geçitleri görebilmek için çok dikkatli bakmak gerekiyordu, bu fiziksel bir koşuldan çok gözün alışmasıyla ilgiliydi. İnsanlar bu daracık sokaklardan ve geçitlerden yürüyor, evlerin önün-

den, yanından ve arkasından dolanıyordu. İnsanlar neyin üzerinde yürümek isterlerse patika o oluyordu. İnsanlar yürüyor, oturuyor, ayakta duruyor, görünürde hiçbir şey yapmadan sadece odalara girip çıkıyorlardı. İç kesimler öyle karanlıktı ki gördüklerimi zar zor seçebiliyordum, bir tahta paletin köşesi mi yoksa sokağın bir parçası mı yoksa plastik bir sandalyenin kenarı mı anlamıyordum. Bir kadın kapısının önündeki taş fırınıni yelliyor ve tahtaları tutuşturmaya çalışıyordu. Ortalıkta bir grup çocuk amaçsızca koşturuyordu, belki de bir oyun oynuyorlardı. Evlerden birinin önüne bir motosiklet park etmişti. İnsanlar bana bakıyordu. Huzursuzluğum arttı ama bunun sebebi bana yönelen bakışlar değildi. Orta sınıf tarafından yetiştirilmiş olmanın verdiği ve insanların evlerinin içinin kapı ve pencerelerden içeri bakarak gözetlenmesine karşı çıkan tüm o buyruklar; hayatımın ileri safhasında öğrendiğim liberal hassaslığımın birleşmişti, fakir insanlara antropolojik bir çalışmanın öznesi gözüyle bakmak ya da onları bir turistik eğlence gibi görmek bende korku, suçluluk ve kendinden nefret etme duygusuna dönüştü. Oradan gerisin geri kaçtım.

Bu olaydan sonra kafamı en çok kurcalayan soruysa o odaların bir ailenin sahip olduğu evin tamamı olup olmadığıydı.

Elbette aşçı teyzeye gidip onun gecekondu mahallesini gördüğümü söylemedim. Sabahın geri kalanını hafif depresif geçirmiştım, mutfaktan çıkıp akşama ne yemek istediğimizi sorduğunda ona doğrudan cevap vermiştım –ona “neden şimdi söyleyecekmişim, hani sana sadece yemeğe başlama-

dan önce bir kez söyleniyordu,” diyebilirdim– ama onun yerine fesleğenli kızarmış tavuk ve *nam pla*, domuz kıymalı kurutulmuş yeşil fasulye, sarımsak ve kırmızı biber dedim, durumu en azından kendim için normalleştirecek koca bir gülümsemeye karşılayabilirdim. Ona *nam pla*’yı bilip bilmediğini sordum, *nam pa* diye düzeltti ve ardından sürpriz bir cevap verdi: Evet, onu o evde hep pişiriyorum. O tarz yemek yemeye bayılıyorlar.”

“Hangi ev?” diye sordum.

“Hani şu yemek pişirdiğim evlerden birinde.” Elini kafasının üzerine kaldırıp belli belirsiz bir yeri işaret etti, tabii ki yine kibirli bir tavırla.

O akşam onu iki yemek hakkında da kısa ve basit bir bilgilendirmeye tabii tuttum. Yarım saat sonra, sürgülü mutfak kapısını açıp kafasını uzattı, bana baktı ve “Nampa’yı bulamıyorum,” dedi.

“Dikkatlice baktın mı?” diye sordu annem. Bardakların durduğu dolabın yanında, sağ tarafta olacaktı. Yerini biliyorsun.”

“Evet, onu oraya ben koymuştum, iki gün önce getirdiniz, hatırlıyorum.”

“Neye benzediğini hatırlıyor musun?”

“Evet, küçük bir şişe, siyah kapaklı.”

“Orada olmadığına emin misin? Bir de ben bakayım.”

Annem kalkıp mutfığa gitti. Birkaç dakika sonra geri geldi.

“Bulamadım, olabileceği her yere baktım,” dedi.

“Koşarak kaçmadı ya...” dedim, “ben de bakayım.”

Mutfaktaki her çekmeceyi açtım, her dolaba baktım, tıkiş tıkiş dolu buzdolabına göz attım, tarih öncesinden kalma tüm hardal, zeytin, kasundi, istiridye sosu, marmelat ve turşu kavanozlarına baktım. Buzdolabı kuralları tüm kültürlerde ve kıtalarda evrenseldi sanırım, yemekler oraya yavaşça ölmek ve unutulmak için konuyordu. Ama yok, dolapta da nampla yoktu, zaten bir şişe açılmadan dolaba konmazdı. Olağan sorular sordum –o gün alışverişi kim yerleştirmişti, neyin nereye konacağı hakkında üzerine konuşulmamış ama uygulanan bir kural var mıydı (tabii ki de vardı) – ve tahmin edilebilir cevaplar aldım. Tezgâhın üzerindeki dolapların içine ve un, patates, soğan depolanan kilerlere baktım; mutfak robotunun, baharat öğütücünün, oklavanın ve hatta plastik torbaların ve Tupperware kapların durduğu dolaplara bile baktım. Yoktu!

Dördümüz de deli gibi aranıyorduk. Babam bile önerilerde bulunuyordu, –şuraya baktınız mı, buraya baktınız mı, ya orası... Yarım saat boyunca bir kavanoz balık sosunu aradık durduk, komik ve absürttü...

Sonunda vazgeçtik. Mutfakta aşçı teyzeyle baş başa kalmıştık. Yemekleri pişirmek için lazım olan her şeyi hazırlamış olduğunu görebiliyordum – tavuklar dilimlenmiş, sarımsak ezilmiş, biberler düzgünce kıyılmış, fasulyeler küçük parçalar halinde kesilmiş, domuz kıyması çözdürülmüştü. Arabaya atlayıp Mehbooooob stüdyolarının yanındaki markete gitmeyi ve bir şişe almayı düşünüyordum ki Renu konuştu, “O aldı, biliyorum.”

“Kim?” dedim, neden bahsettiği konusunda en ufak bir fikrim bile yoktu.

“Evet, o işte, evi temizlemeye gelen.” Kelimeleri, artık alışmaya başladığım o küstah el işaretine eşlik ediyordu.

Anlamak biraz vaktimi almıştı. “Milly mi? Ama neden böyle bir şey yapsın ki?” Gerçekten çok şaşkındım.

“Bak sana söylüyorum,” diye ısrar etti.

“Ama neden?”

“Çünkü o öyledir.”

“Nasıldır?” Sinirlenmişim. Bunun peşini bırakmayacaktım.

“Söylüyorum işte,” diye tekrarladı.

“Ben de sana bunu neden yapmış olacağını soruyorum. Yemek pişirmek için mi kullanacaktı? Neden öyle bir şeyi alsın ki?”

“Hayır, pişirmek için değil. Öylesine almıştır. Ona bakacak, insanlara gösterecek. O öyledir, diyorum sana.”

“Buna katılmıyorum,” dedim, öfkemin kelimelerimi, sesimi ve tavırlarımı etkilemesine izin vermemek için uğraşıyordum, “bu bana pek ikna edici gelmedi.”

“Ben sana söylüyorum...” diye yeniden başlamıştı ki lafını kestim.

“Onun yerine soya kullan,” diye kestirip attım ve mutfaktan çıktım.

Salona dönünce annem bulup bulamadığımızı sordu, hayır dedim ve beni rahatsız eden şeyin üzerini örtüp havadan sudan konuşmaya ve içki içmeye devam ettim. Zaten tüm bunları babamın önünde konuşmak istemiyordum, o yüzden yemeğimizi bitirene ve babam yatağa gidene kadar bekledim, sonra anneme odama gelmesini söyledim.

“Bak,” dedim “Renu, nampla sosunu Milly’nin çaldığını düşünüyor, ben de biraz afalladım, ona inanmıyorum ama ne olduğunu da bir türlü çözemiyorum.”

Annem de şaşırmişti. “Bunu sana o mu söyledi? Neden öyle düşündüğünü sordun mu, yani ne bileyim, çalmak için ne tuhaf bir şey.”

“Ve hatta birini hırsızlıkla suçlamak için ne tuhaf bir şey.”

“Evet evet, ben de bunu demek istedim.”

“Sence neler oluyor?” diye sordum.

“Hiçbir fikrim yok. Eğer Milly’den gerçekten nefret ediyorsa onun hakkında şüphe tohumları ekmeye çalışıyor olabilir.”

“Yani sırf Milly’yi suçlamak için nampla sosunu Renu saklamış olabilir mi?”

Annem başını evet anlamında salladı, sanki parçaları birleştirmişti.

“Tanrım, ne kadar basit bir davranış. Daha önceki işinde çalmakla suçlanmıştı, şimdi bunu başkasının üzerinde deniyor. Şimdi anlaşıldı.”

“Ne demek önceki işinde hırsızlık yapmış? Hangi iş? Ne çalmış? Neden bunu bana daha önce söylemedin?”

“Aslında bu da kulaktan duyduğum bir şeydi, kimden olduğunu hatırlamıyorum. Ya sadece parçaları birleştirdim ya da Renu bana ıslah bölgesindeki ONGC evlerinden birinde çalıştığını söylediğinde –hani şu çirkin evleri tekrar tekrar gördün ya– ve kovulduğunu anlattığında haksız hırsızlık suçlamaları kısmını ben uydurmuştum.”

“Ne gibi haksız hırsızlık suçlamaları? Yani bunu kafandan mı uydurdun?” Kafam gittikçe daha çok karışıyordu.

“Sanırım daha önce yemek yaptığı evlerden birinde hırsızlıkla suçlanmış ve işten atılmıştı. Ama güvenilirdir. Evde tek başına kaldığı zamanlarda defalarca ortalık yerde para ve mücevher bıraktım. Hatta biz şehir dışındayken evimizin anahtarları da ondaydı. Ben onun her şeyine güvenirim. Eminim o hırsızlık suçlamaları uydurmadır. Burada nasıl olduğunu bilirsin, bir şey kayboldu mu hemen ilk olarak hizmetçi suçlanır, halbuki belki de masumdur.”

Ah, tabii bunu biliyordum. Kalküta’da çocukken bir hizmetçinin çalıştığı aileden para ve mücevher çaldığı için suçlandığını izlediğimi hatırlıyorum, toplum içinde dayak atmak bunu ona itiraf ettirmenin bir yoluydu. Ben de koşarak falakayı izlemeye gitmiştim. Onu dövenler suçlayan ailenin erkekleriydi, komşular, sokak sakinleri, uzak akrabalar ve hatta yabancılar da sadece seyirci. Bir hırsızın yakalandığı ve kalabalık önünde dövüleceği haberi yayılınca herkes bu eğlenceyi izlemeye geliyordu. İşkenceler gittikçe daha da acımasız ve gaddar bir hal aldı. Bir noktadan sonra birinin

hizmetçiyi ayak bileklerinden kavrayıp daireler çizerek savurduğunu hatırlıyorum, başı yere o kadar yakındı ki her turda yerdeki taşlar, kayalar ve kırık kiremitler kafasına çarpıyordu, sonunda alnı ve kafasının arkası yarılmıştı. Her çarptığında çığlık atıyordu, yüzü gözü kan içindeydi.

Çocuk yaşımda buna şahit olduğumda ne hissettiğimi şimdi hatırlamıyorum; korku? Sempatî? Acıma? Öfke? Hizmetçi yalvarıyordu, “Ben bir şey çalmadım sahip, çocuklarımla hayatı üzerine yemin ederim çalmadım, hiçbir şeye dokunmadım, beni bırakın, yalvarıyorum, lütfen.” Hatırladığım en net şey, daha sonra annemin gelmesi ve komşularına bu barbarca hareketlerini kınadığını ve protesto ettiğini söylemesiydi. Tepkilerini de çok iyi hatırlıyorum, suçlamayı yapan ve dayak esnasında hizmetçinin başında durup alkış tutan kadın anneme dönmüştü, “Senin bir şeylerin çalındıysa, burada dikilip bize vaaz verir miydin? Yüksek fikirlerini kendine sakla.” Sonra da halkı anneme karşı galeyana getirdi. Annem elimi sımsıkı tutup çekerek uzaklaştırmıştı. Arkamızdan Bengalce edilen ağır küfürleri ve iğnelemeleri duyabiliyorduk, “iki-sağlam-pabuç”, “tanrıdan-da-kutsal” diye laf atıyorlardı.

Aşçı teyzenin acaba ONCG binalarından hangisinde çalışmış olabileceğini düşünmek önce biraz beni oyalamıştı, sonra her bir evi tek tek soruşturmanın saçma olacağına kanaat getirerek bu düşünceden vazgeçtim.

O günü takip eden akşam, tam yemeği pişirirken, Renu mutfak kapısından kafasını uzattı ve seslendi, “Namlpla şişesi geri geldi.”

Annem yere baktı, annemin bakışlarını görmemek için kalkıp mutfağa geçtim.

Ben içeri girer girmez Renu atıldı, “Bak dedim sana, geri getirmiş, tam söylediğim gibi, şişeyi aldı, ne yaptıysa yaptı, sonra geri getirdi, dedim ben.”

Tiz sesi sinirlerimi zıplatmıştı, sağ gözümün arkasında aniden oluşan bir ağrı hissettim. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Şişe tezgâhın üzerinde duruyordu. Açılmamıştı.

Kendimi zorlayarak sordum, “Nerede buldun?”

“Dolabın içinde, olması gereken yerde, bu sabah evi temizlemek için geldiğinde geri getirmiş, oraya bırakmış. Onun bu tarzını bilirim ben.”

Tüm gün o dolabı açmak için bir sebebim olmamıştı o yüzden de söylediklerini reddedemedim. Bunun yanında, utancım öyle keskin bir hal almıştı ki çekimser kaldığımı belirten bir ses çıkarıp mutfaktan çıktım.

O akşam yemeklerin hepsi şahaneydi.

Bombay’da geçireceğim son birkaç haftamda onu bol bol lafa tuttum, annemler genelde dışarıda olduğu için özellikle sabahları ve aynı zamanda akşamları, yemek tariflerini verdiğim aralıklarda.

“Bana ülkenizde iş bulun,” diyordu yarı şakalaşır gibi.

“Benim yaşadığım yerde şahsi aşçılar yok, sadece restoranlarda var,” dedim.

“Biri size yemek pişirmezse nasıl yemek yiyorsunuz peki?”

“Biz kendi yemeğimizi kendimiz yapıyoruz.”

“Gerçekten mi? Nasıl yani?”

“Yemek pişirmeyi öğreniyoruz. Orada herkes en az birkaç çeşit yemek pişirmeyi bilir. Sonra hazır yemeklerin satıldığı marketler de var, eve getirip sadece ısıtıyorsun.”

Bu onu susturmuştu. Sonra hafif utanarak tekrar bir soru yöneltti, “Teyzenizinkiler kadar güzel mi?” –Elbette kendini kastediyordu– “yani aşçı teyzenin?”

Bunu cevaplamadım. Onun yerine, “Hem nerede yaşayacaksın ki?” dedim.

“Sizin yaşadığınız yerde bir oda yok mu?”

Ona göçmen olmayı, işçiliği, yaşamı, evleri, maaşları ve sınıfsal farklılığı anlatmak bir an aklımdan geçti ama kendimi fena halde yenilmiş hissettim.

O kısa boşlukta konuştu, “Mutfakta da uyurum.”

Ona tatsız bir açıklama yapmak yerine hafifletici, pembe bir yalan aramaya başlayacaktım ki birden patladım, “Bu imkânsız.”

Utanarak salona geçtim, onun duygularını incitip incinmediğimi düşünüyordum.

Başka bir zaman, “Bugün *dal* yemek ister misiniz?” diye sordu.

Ben de, “Hayır, bugün yeteri kadar yemek var, midemi daha fazla bozmak istemiyorum,” dedim.

“Ben sizin teyzenizim, aşçı teyzelerin yemekleri hiçbir zaman mide bozmaz,” dedi.

O birkaç hafta boyunca, bana Medinipur’dan geldiğini ve ailesinin pirinç işçileri olduğunu anlattı. Ekip biçtikleri tarla kendilerine aitti, yani pek fakir sayılmazlardı, “Hint işçisi” denen fakir sınıftan değillerdi.

“Bir gün benim köyümü de ziyaret edecek misiniz?”

Kibar sesler çıkardım. Bana erkek kardeşlerini, dul annesini ve babaları öldükten sonra arazilerinin üç çocuk arasında paylaştırıldığını anlattı. Şimdi erkek kardeşleri ekip biçiyorlarmış.

“Sen tarladan kendi hakkını almadın mı?” diye sordum.

“Evet, aldım ama erkek kardeşlerime sattım. Ben kendi başıma nasıl ekip biçebilirim ki?”

“Evlenmedin mi?”

Yüzü birden düştü. “Uzun zaman önceydi.”

Her zamanki kibirli hareketlerinden birini yaptı.

“Bombay’da çalışmayı bıraktıktan sonra dönüp ev yapmak üzere tarlamanın birazını tuttum.”

“Harika, ne zaman? Demek köyüne döneceksin? Neden şehirde kalmıyorsun?”

“Yok, burası bizim ülkemiz değil ki, evimi yapacak kadar para biriktirdiğimde köye geri giderim, kendi evim olur.”

Demek ki tasarrufu vardı. Bunun beni neden şaşırttığını ve mutlu ettiğini anlamamıştım. Masraflarının ne kadar olduğunu bilmiyordum, ama eğer altı evde çalışıyorsa, her birinden ayda en azından altı bin rupi kazanıyor olmalıydı, yani geliri az değildi. Bu yüzden mi gece kondu mahallesinde yaşıyordu? Aslanın ağzından kazandığını, dünyadaki en yüksek rakamlara sahip Bombay kiralarına vererek çarçur etmek istemiyordu. Onun hayatına tuhaf bir şekilde sızdığımı fark ettim, onun daha çok evde çalışmasını, tutumlu yaşamasını ve böylece daha çok para biriktirmesini istiyordum. Onun çabalarını ve banka hesabındaki birikiminin düzenli artışını hayal ettikçe, çenemi ve yumruğumu sıkarken yakaladım kendimi. Deneyimlediği bu yaşam biçiminin ona yansımalarını düşündüm, her gün birbirinin aynısıydı ama yine de azıcık farklıydı, tüm yaptıkları birbirinin tekrarıydı ama yine de azıcık özgünlük barındırıyordu.

“Oraya gidin ve eski evimi görün, sonra da yeni evimi inşa etmek istediğim tarlayı,” dedi sıcacık bir sesle, içtenlikli ve hatta samimiydi.

Sabah kahvaltısını hazırlamak ve öğle yemeğini pişirmek için geldiği saatlerde, öğle yemeğini sadece iki kişi için hazırlamasını istiyordum, annem ve babam. Buzdolabı genellikle bir gece önceden kalanlarla dolu oluyordu ve ben kalan yemekleri yemeye bayılıyordum, her gün öğle yemeğinde onları yiyebilirdim ama babam her gün işe giderken yanında taze bir şey götürmek istiyordu, genelde pilav gibi basit şeyler, yanında biraz sebze ve balık. Sanırım annem de bir gece önce yediğinden farklı bir şey yemek istiyordu

ama bunu bana itiraf etmekte biraz zorlanıyordu. Renu yemekleri genellikle dört-altı kişiye yetecek kadar pişirirdi çünkü bu bir kişiye pişirmekten daha kolaydı. Sonuçta evde hepimizin bitirmeye uğraştığı bol bol yemek birikmiş oluyordu. Annem açıklama yapmıştı, “Ne kadar istersen onu ye, bitirmek zorunda değilsin, artıkları her zaman Milly’ye verebiliriz. Bundan her zaman çok mutlu oluyor, artan yemekleri çocuklarına götürüyor.”

Böyle sabahlardan birinde, aşağı yukarı on bir civarı, Renu’nun gitme saati yaklaşmışken salona yanıma geldi, annem evde yoktu, “Dolap tıka basa yemek dolu, neden hiçbir şey yemiyorsunuz? Bitirin onları yoksa bozulacaklar, sonra anneniz de beni azarlayacak,” dedi. Ses tonu şakacı ama azarlar gibiydi, özgürlüğünü eline almış, aşılması imkânsız sınıfsal sınırlara doğru riskli bir yelken açmış, zorluyordu. Bu aslında benim yanımda rahat hissettiğinin ve beni ne kadar sevdiğinin ölçüsüydü. Hâlâ bana “siz”in en resmî halini kullanarak hitap ediyordu.

“Neden birazını alıp götürmüyorsun? Gerçekten çok fazla yemek var, kahvaltı kaplarına koyabilirim,” dedim.

“Yok! İhtiyacım yok, ben sadece günde bir öğün yemek yiyorum, pilav ve haşlanmış sebze. Diğerlerine ihtiyacım yok.”

İşte onun yaşamı hakkında daha çok soru sormam için bir başlangıçtı bu. Ama daha ağzımı bile açamadan ses tonunu komple değiştirdi ve “Biliyorum, o insana veriyorsunuz,” dedi, Bengal dilinde üçüncü tekil şahıslarda cinsiyet ayrımı yapılmadığı için önce kimden bahsettiğini anlamamıştım.

“Geçen gün o insanı mutfakta yakaladım,” dedi, “benim pişirdiğim yemeği yiyordu. Benim kan ter içinde ve aşkla pişirdiğim yemeği siz ona mı veriyorsunuz? Onu gördüğümde başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Buna nasıl cesaret eder?”

Aniden odada fırtına gibi esmeye başlamıştı. Çirkin sesi yükselmiş, tizleşmişti.

“O ne yapacağını çok iyi bilir, annenizin hayatına girmeyi başardığı gibi... Anneniz neden ona bu kadar bayılıyor ki? O cadı kadın kesin annenizi büyülemiş olmalı, bir nevi büyü bu. O tam da böyle bir kadın. Çocuklarını her gün evde bırakıp çıkıyor, hangi kadın bunu yapar ki? Kocas da çalışıyor, buna ihtiyacı bile yok.”

“Yeter!” diye bağırdım. Belki yeteri kadar yüksek sesle ya da ısrarcı ya da vurgulayarak bağırmamıştım. Sakinleşmiş gibi durmuyordu ama sesi öfkeli den yalvarmaya dönmüştü.

“Siz yabancı memleketten döndünüz. Aileniz burada sizsiz çok yalnız hissediyor. Biliyorum çünkü onları her gün görüyorum. Siz gelmeden önce sadece sizden bahsediyorlar, ‘Renu oğlum geliyor, şu yemeği seviyor, bunu yemeye bayılıyor, her gün çok güzel yemekler pişirmelisin,’ diyordu anneniz. Babanız da gidip bu kadar balık aldı sizin için, normalde burada olmadığınızda ve onlar tek başına olduklarında bu kadar çeşit yemiyorlar. İnsanın gözünün bebeğinin yabancı ülkede yaşamasının ne demek olduğunu bilirim. Geri gelin, ailenizden uzakta olmak güzel bir şey değil. Artık yaşılanıyorlar. Siz genç bir adamsınız, size iyi bir kız buluruz, evlenir, çocuk sahibi olursunuz, anneniz ve babanız da geri kalan

zamanlarını mutlu geçirirler. Bunları benim Dulal'ıma da söylüyorum ama beni kim dinliyor ki?"

Konuşmasını bitirdiğinde o fütursuz ses tonu geri gelmişti. O ses onun sigortasıydı, kendinden yüksek sınıftaki insanlarla konuşurken sınırı aşmakla suçlanırsa bu tona dönüyordu. Bu sefer değiştirdiği ses tonunu özgürlüğünü eline almak için bilerek kullanıp kullanmadığını anlamamıştım.

Bir sene sonra yeniden Hindistan'a döndüm.

Kitabımın içeriği Londra'ya gittiğim dönemde değişmişti; sadece kahvaltılara odaklanmıyordu, tam ismi *Gerçek Hint Yemekleri: Hindistan Evlerinden Tarifler* olmuştu ki bu da hem doğasına hem de içeriğine uyuyordu. Ana fikri hâlâ aynıydı, tarifler Hindistan'ın dışında da yapılabilir olmalı, aşçıyı ya da okuru malzemeleri bulmaya çalışırken yormamalı, pişirmesi çok meşakkatli olmamalı, farklı aşçılara ve okurlara hitap edebilmeli, yemekleri basitleştirmemeli, özgünlüğünü yitirmemeli, ülkelerinin dışında yaşayan Hindistanlıları aşağılamak için asırlardır sopa kullanan insanlara hınçları için bir sebep daha sunmamalıydı –her şeyi Batı'nın damak zevkine ve hassasiyetine göre uyarlamak...

Senelik aile ziyaretimin vakti gelmişti. Gitmeden önce en az dört ya da beş şehir gezmeye karar vermiştim; insanlarla buluşacak, onların evlerinde kalacak, tarifler öğrenecek ve en önemlisi onların yemeklerini yiyecektim. Editörüm *İtalya'yı Yemek* kitabının yazarı Matthew Fort'un ayak izlerini takip

ettiğime dair şakalar yapmıştı. O yüzden bizim kitabımızı farklı kılmaya dikkat etmeliydim.

İsmi artık Kolkata olan Kaltüta şehrinin gezi programımdaki ilk şehir olması kaçınılmazdı. Şiyambazar'da yaşayan dayılarımın evinde kalmıştım. Üç katlı, kocaman bir evdi, her iki dayıma ve ailelerine bir katın tamamı düşüyordu, giriş katı da kiraya verilmişti. Bengal dilinde sıkça kullanılan ve yemek pişiren anlamına gelen Thakur hâlâ yemek işlerinden sorumluydu. Annem ve babamla birlikte Bombay'a taşınmadan önceden de onu tanıyordum. Kolkata'daki dayılarımı pek sık ziyaret etmezdim, hatta İngiltere'ye yerleştiğimden beri ya beş ya da altı kez ziyaret etmiştim. Bu durum içten ve pasif-agresif şakalaşmaların artmasına sebep olmuştu – artık Londra'da yaşıyorsun, fakir akrabalarını ziyaret etmeye tenezzül etmiyorsun. İlk başta moralimi bozuyordu ama zamanla umursamadan tartışmayı öğrenmiştim. Tüm bunlara değen de Thakur'un yemekleriydi –Bengal'de ismine misafirperverlik denilen yemek işkencesine rağmen... (Annem Thakur'un bizimle Bombay'a gelmek yerine abileriyle kalmasına içerlemişti. Aslında bir nevi, hayatında hep kalacak bir Thakur arıyordu. Her zaman beklenen sonuç elde edilemeyebilir. Renu aramızda katılmadan çok önceden kaybetmişti belki de.)

Thakur yine üstün gelmişti, bunu her ziyaretimde hissediyordum. Yemekler çok fazla sosa bulanmış olmuyordu. Bir simyacının ellerinden dökülüyorlardı sanki ve sonuç her zaman birleştirdiği parçalardan daha iyi oluyordu. Pirinç unundan yapılmış krepleri bir müslin bezi kadar narin

olurdu, kişniş ve acı sosla birlikte kahvaltıda servis edilirdi. Öğle yemeği en basit şeylerden biri olan patates, karides ve taze soğandan oluşurdu, çay saatinde kavrulmuş pirinç patlakları, yanında kızarmış yeşil fasulye ve acı sosla servis edilen atıştırmalıklar olurdu. Bunları anlatırken insanları şüpheyeye düşüren “sihir” kelimesini kullanmamak olmazdı. Eğer tarifleri ondan alsam ve Bombay’da Renu’nun önüne koysam acaba hepsini doğru yapabilir miydi? Eminim her birini taklit edebilirdi, ama Bengallilerin “usta el” dediği şeyin üstesinden gelemezdi, onun Thakur olmadığı gerçeği aynı zamanda onun usta eline de sahip olamayacağı anlamına geliyordu.

Her gece annemle telefonda konuşuyorduk, bir gece yine ona kardeşleri, kardeşlerinin eşleri ve yeğenleri hakkında havadisler veriyor, kahvaltı, öğle, yemeği, çay saati, akşam yemeğinde (Bengalce ‘bir güne dört öğün’ dedikleri deyimi kullanarak) yediklerimi detaylıca anlatıyordum ki arkadan konuşan birilerini duydum, annem de “Aaaa yeter ama! Mutfağa git,” diye cevapladı.

“Ne oluyor?” diye sordum.

“Offff Renu. Medinipur’daki evini ziyaret edecekmişsin, gerçekten tutturdu!”

Neden olmasın diye düşündüm. “Peki, kendisine abisini aramasını söyle, haber versin ve bir gün belirleyelim,” dedim. Bu üzerine düşünülmemiş, içgüdüsel bir karardı, birden ilginç bir fikirmiş gibi gelmişti. Annem önce inanamadı sonra dehşete düştü, “Kafayı mı yedin? Ne yapacaksın orada?” dedi.

“Neden ki? Burada tatildeyim, yani bir nevi... Orası bana Hindistan’ın küçük bir kasabasını görme şansı verir. İlginç olmaz mı?”

“Ama Medinipur’da görecekt hiçbir şey yok ki!”

Bunun farklı bir turistik bir gezi olacağına, sadece şirin turistik binaları görmem gerekmediğine annemi ikna edemedim.

“Ama hiç rahat edemezsin,” diye sızlanmaya devam etti, “hem nerede kalacaksın ki?”

“Aşçı teyzenin evinde kalırım, ne var ki?”

Onu rahatsız edenin ne olduğunu biliyordum –kast sistemindeki sınıflar arası geçişler, yıkılamayan duvarların sarsılması sonucu ortaya çıkan baş dönmesi, patron ve hizmetçi arasındaki zarın, patronun oğlunun hizmetçinin evinde kalmasıyla birlikte parçalanması. İçimdeki asi ergenin çıkmasına sebep olsa da onu geri ittim.

İki gün sonra dayılarımın yanında çalışan şoför Cişnu-da beni Garhbheta’ya götürüyordu, orada Renu’nun yeğenlerinden biri olan Şankar’la buluşacaktık, Mouchak isimli ünlü bir şekerçi dükkânının sahibi idi, o Cişnu-da’yı direkt olarak Putihari köyüne götürecekti.

Haora bölgesinde, Medinipur’un bakımsız ve kirli kasabalarının arasından geçtiğimiz cehennem gibi yolculuğumuzun ardından, insanların yaşadığı yerlerden uzaklaşmış ve daha az klostrofobik olan ve kısmen daha az kirli bir yere varmıştık. Cadde, kırsal kesime doğru uzanan geniş yolları belirli aralıklarla kesiyordu. Köye beş ya da altı kilometre uzaklıkta bir noktada arabadan inmek zorunda kaldık,

Şankar dar yolların araba için uygun olmadığını söylemişti, bavullarımı taşımak için birilerini de ayarlamıştı, buna ihtiyacım yoktu çünkü sadece küçük bir sırt çantam vardı, ama Şankar bu konuda inatçıydı. Misafirperverlik adı altındaki bu aşırı adanmışlığa biraz katlanmak zorunda olduğumu biliyordum, Bengal kültüründe misafir tanrı gibi bir şeydi. Şankar’la buluşmak üzere araba durduğu anda ayaklarıma kapanmasını hâlâ atlatamamıştım.

Cişnu-da, ertesi gün geri gelecek ve beni Kalküta’ya götürecekti. Böyle bir yerde araba epey göze çarptığı için bir sürü insan toplanmıştı, özellikle de erkekler ve çocuklar ağızları bir karış açık, merakla inceliyorlardı. Çocuklardan daha cesur olanları öne çıkıyor ve arabaya daha yakından bakmaya çalışıyordu, kimileri de gözünü kırpmadan bana bakıyordu. Arabayı park ettiğimiz yerin beş altı metre uzağındaki tek katlı tuğla evden yaşlı bir adam çıktı ve Şankar’a seslendi, ne söylediğini anlayamamıştım. Şankar da “Yok, yok, pişi insanlarından, Kalküta’dan geldi. Londra’da yaşıyor,” dedi.

“Dulal’ın arkadaşı mıymış?” diye sordu adam.

“Yok yok, dedim ya Londra’dan.”

“Orası baya uzak. Sorsana gemiyle mi uçakla mı gelmiş?”

Şankar’ın yüzüne bakmamaya gayret ediyordum. Çantalarımı taşımak için çağırdıkları çocuk –on iki yaşından daha fazla olamazdı– sırt çantalarımızı yüklenmiş önden gidiyordu. Yüzüme hafif mutlu ve ilgili bir ifade takınıp Şankar’ı takip ettim. Arkamda çocukların çıldırdığını duyabiliyordum. Biri anlaşılmasa da bir dille konuşmaya başladı, daha sonra anladım

ki İngilizceyi taklit etmeye çalışıyor. İkisiyse son dönemlerde popüler olmuş bir Hint filminin İngilizce kelimeler içeren “Benim *chammak challo*’m olur musun?” şarkısını söylemeye başladı. İlk dört kelimesini tamamen kulaktan duyma bir şekilde uyduruyorlardı. Durmaksızın *hello* diyor, sonra kahkahalara boğuluyorlardı. Kelime bir bıçak gibi kesmeye başlamıştı, şakaklarım zonkluyordu.

Şankar bunu anlamış olacak ki çocuklara dönüp onları kovaladı. Bunun için biraz uğraşması gerekti, çocuklar biraz olsun geri çekildi ama o mesafeden de soytarılık yapmaya devam ettiler, ta ki sıkılıp dağılana kadar.

Putihari yemyeşil hoş bir sürpriz gibiydi, her yerde ağaçlar, çalılıklar, sarmaşıklar vardı, biçimli avluların içlerinde çamur ve kamıştan yapılmış kulübeler, küçük göletler, muz ağaçları, gövdesinden sivrilmiş yumru gibi sallanan jak meyvesi, hurma ağaçları, uzun hindistan cevizi ve betel cevizi ağaçları, bambu çalılıkları ve tüm köyün etrafını saran tarlalarla doluydu, bazı evler (hatta bazı tuğla evler) terk edilmiş ya da bitmemiş gibi duruyordu. Kış güneşi harikaydı. Boriler güneşte kurutuluyor, kırmızımsı kahverengi tahıllar ve tohumlar kulo halılarının üzerine serilmiş, etrafları da kırmızı amberçiçekleriyle çevrilmişti. Üzerlerinde ekin olan tarlalar güneşte altın gibi parılıyordu. Diğer araziler de birileri gelip onları eksin diye bekliyor ya da kirli sakala benzeyen uzamış samanlar üzerlerinde aralıklı ve öbek öbek duruyordu.

Şankar süratli adımlarına devam ediyor, bana da iki de bir “efendim” diye hitap ediyordu. İngilizcesi olduğu söylene-
mezdi, ondan ziyade oradan buradan duyduğu kelimeleri

birleştiriyor ve benim önüme atıyordu. “Çiçek,” diye bağıırıyordu bir çalıılığı işaret ederken ya da göleti işaret edip “Ördek,” diyordu, güneşte gagasıyla tüylerini düzelten bir gösterişli bir horozu işaret edip “Tavuk,” demişti. Okula gittiğı kesindi, orada temel İngilizce kelimeleri öğrendiğı dersler görmüştü. Onunla hâlâ göz teması kurmamıştım.

Yolumuzun üzerinde hangi evin önünden geçerse geçelim, insanlar bizi seyretmek için dışarı çıkıyordu. şankar, yirmi metre ötemizdeki L harfi şeklinde alçak katlı, teneke damlı ve tuğla bir evi işaret etti, “Neredeyse geldik,” dedi. Örgü çitlerin zikzaklar çizdiğı bir pirinç tarlasının kıyısında duruyordu. Ev parçalar halinde inşa edilmiş, malzemeler yettiğince beton odalar eklenmişti. Toprak avlu kusursuz biçimde tertemizdi, kenarlara bir uçtan diğerk uca kadar çiçekler ekilmiş, alçak bir duvarın dibindeyse iki ağaç vardı, biri erik ağacıydı, diğerkinin ne olduğunuysa çıkaramamıştım. Ön kısımdaki verandada ahşap sütunlar vardı, bunlar çatıdan uzanan tenteyi ayakta tutuyordu. Kafesinde sallanan yeşil bir papağan çapraz kirişin aralığından bizi gözlüyordu. Mavi boyalı teneke bir kapı vardı, üzeri pas lekeleriyle kaplıydı, L işaretinin bir kolunun bittiğı yerde alçak duvar başlıyordu. Onun arkasında da dikdörtgen şeklinde iki alçak bina duruyordu, birbirlerine bağılı değıllerdik, birinin çatısı metal diğerkininki kamyıla örtölmüştü, metal kaplı olanın havalandırma boruları duvara kadar uzanıyordu. Bu iki bina, ana binadan ayrı ve boş duruyordu, içlerini göremiyordum çünkü görüşüm kısıtlanıyordu.

Bizi kalabalık bir karşılama komitesi bekliyordu ki bu tam da korktuğum şeydi. En önde duran gri saçlı, bıyıklı ve koyu tenli adam tahminimce ellilerindeydi. Sırım gibi bir vücudu vardı ama göbekliydi. Başka bir adam hemen onun birkaç adım arkasında duruyordu, kardeşi olduğu belliydi. Pek bir benzerlik göremesem de ikisinin Renu'nun abileri olduklarını düşündüm. Yaşları altıdan on ikiye kadar değişen beş çocuk (üç oğlan, iki kız) da avluda durmuş gözlerini bile kırpmadan bana bakıyorlardı. Kapının eşiğinde duran kadın hızla örtüsünü başına attı, yaşları otuz-kırk olan iki genç erkek de avludaki boş plastik sandalyenin iki yanında ayakta duruyorlardı. Bavullarımızı taşıması için gönderilen çocuk belli ki onların ayak işlerini görüyordu, bizi içeri sokar sokmaz koşarak çıktı.

Koyu tenli uzun adam öne çıkıp avuçlarını göğsünün önünde birleştirdi, kafasını hafifçe öne eğdi ve "Gelin gelin," dedi, ondan en az on beş yaş genç olmama rağmen "siz" hitabının en saygın biçimini kullanmıştı.

"Ayaklarınızın tozunu bizim fakirhanemize getirmeniz ne büyük incelik," dedi, sonra çocuklarına dönerek ses tonunu değiştirdi ve yüksek sesle "Görmüyor musunuz ziyaretimize kim gelmiş, haydi ayaklarına kapanın, Londra'dan geliyor," diye bağırdı. Kendimi şimşek hızında geri çektim, sanki bir yılan görmüşüm gibi, neredeyse bağırarak, "Hayır, hayır, hayır, kesinlikle buna lüzum yok, hayır, izin vermiyorum, hayır, HAYIR," dedim. Çocuklar durdu, bir pinpon topunu takip eder gibi önce benim yüzüme sonra adamın yüzüne baktılar.

Yaşlıca olanın ismi Raja, kardeşinin ismi Ratan'dı, Renu ortanca kardeşleriydi. İçeri girdiğimizde karşılaştığımız kadın Ratan'ın karısı Mamoni'ydi. Raja'nın karısı Lakşmi içeride mutfak işleriyle meşguldü. Kadınları bana, "Eşim, kardeşimin karısı," diye tanıştırmışlardı, isimlerini sonra kocaları onlara seslenirken öğrendim.

Raja ve Ratan'ın anneleriyle tanıştırmak üzere karanlık bir odaya alındık, çelimsiz ve çok yaşlı görünen bir kadındı ve pek iyi duyamıyordu.

Raja bağırdı, "Anne, Londra'dan gelmişler." Bengalcesi aksanlıydı, bunu hemen fark etmiştim ama Renu'nunki gibi çift dilli değildi, araya sıkıştırılmış Hintçe kelimeler kullanmıyordu.

"Hayır, Kalküta'dan geldim," dedim. Bunu söylerken rahatsızdım ve yanlışı yapmacık bir gülümseme eşliğinde düzeltmeye çalışıyordum.

Kadın ne duyuyor ne de neler olduğunu anlıyordu, sulanmış gözleri başka bir yere odaklanmıştı. Bu serin akşamüzerinde bile ter döküyordum. Tam odadan çıkacakken bir hırıltı duydum, "*Dulal eli naki? Dulal sen misin?*"

Renu, Dulal'dan bahsederken onun gözünün bebeği olduğunu söylemişti, son bir saat içinde devamlı ismi tekrarlanmıştı. Yaklaşmakta olan nerede uyuyacağıma karar verme tartışmasından ve tuvaletin durumundan endişe ediyordum, bu yüzden Dulal hakkında soracağım sorular arka plana itilmişti.

Raja, “Çay alır mısınız?” diye sordu, “Önce ellerinizi ve yüzünüzü yıkamak ister misiniz? Gelin size banyonun yerini göstereyim.”

L şeklinin içinde onu takip ettim. Sadece üç oda vardı, ikisi iki erkek kardeşe ve ailelerine aitti; yaşlı kadının ölmek üzere yattığı odayı da Raja, karısı ve iki çocuğu (bir kız bir oğlan) paylaşıyordu. İki kolun birleştiği köşede kalan üçüncü oda ise bir kutu büyüklüğündeydi, ne için kullanıldığını tam anlayamamıştım, belki depoydu? Ya da ileride kullanılmak üzere bir yatak odasına dönüştürülmek üzere miydi? Tam da o sırada yerin beton zemin değil topraktan yapıldığını fark etmişim. O an inek gübresi kokusu almam bir hayal miydi? Odaların nasıl hem bu kadar boş hem de bu kadar sıkışık olduğunu anlayamamıştım. Çok az eşya vardı, badana dökmüştü, Garhbheta’daki Sri Brishwakarma Hardware Co. & Sons dükkânından alınmış bir takvim bir çiviye asılmıştı, duvarın üzerinde bir kertenkele teneke çatıya doğru kendini konuşlandırmıştı; uzun ve kahverengi bir karınca ordusu da iki duvarın birleştiği yere doğru ilerliyordu. Yatabileceğim hiçbir yer yoktu ama onları bu kadar zahmete soktuğum için özür dilememin de bir anlamı yoktu, utanmış sıkılmıştım ama bu zor yaşamlarına şaşırdığımı da belli etmemem gerekiyordu. Düşüncesiz bir canavar gibi bu serkeş yaşamlarını ezmeden buradaki zamanımı geçirmem gerekiyordu. Annemi dinlemiş olmayı ilk kez dilemiyordum, diğer insanların nasıl yaşadığını hayal etmeyi bile becerememiştim. Peki, eğer Renu bu tür bir mahcubiyeti ve tuhaflığı yaşayacağını biliyor olsaydı (ki kesin biliyordu) o halde neden evini ziyaret etmem konusunda ısrarcı olmuştu?

L şeklinin kısa kolunun arkasında, evin dışında büyük bir sebze bahçesi ve gölet vardı. Göletin geniş olan kısmı alçak tuğlalarla çevrelenmiş ve ön avludan gördüğüm çapraz yerleştirilmiş camlarla gizlenmişti –bu banyoydu. Pas kaplı, boyasız, metal bir kapısı vardı, yirmi-yirmi beş santim yükseklikteydi. Yerde bir alaturka tuvalet, üç kova, ağzına kadar su dolu metal bir kova ve her bir kovanın ucuna bağlı kırmızı plastik bardaklar vardı. Musluk yoktu. Hindistancevizi lifinden yapılmış ince bir ip, karşılıklı duran duvarlardaki çivileri birbirine bağlıyordu, buradan banyo genişliğinde bir ayna sarkıyordu. Üzerinde de iki ince peştamal asılıydı.

“Gölde yıkanıyoruz,” dedi Raja, “belki girmek istemezsiniz diye sizin için kovaları doldurduk. Yüzme biliyor musunuz?”

Sonra durdu ve bana baktı, bir kahkaha patlattı, hem davetkâr hem de cesurca, “Denemek ister misiniz?” dedi.

Duraksadım. “Sizin için biraz soğuk olabilir, neticede kış ayı,” dedi, “neyse işte biz kovaları sizin için doldurduk.”

Ön taraftaki odaya geri döndük, söylediğine göre orada uyuyacaktım. “Yatak sizin için yeteri kadar büyük mü? Sığarsınız değil mi? Eğer sığamazsanız yerde uyuyabilirsiniz –yeteri kadar çarşaf, battaniye yorgan ve örtümüz var. Hiç meraklanmayın sizi çok rahat ettireceğiz.”

“Yo, hayır, endişe etmiyorum,” dedim telaşla.

“Kendi evinizmiş gibi düşünün burayı, anladınız mı? Dayınızın evi gibi... *Mamar bari*. Renu’ya aşçı teyze diyormuşsunuz, ben de sizin *mamar bari*’nizim, tamam mı?” Kendi

çevirdim, Alman pulunu görür görmez bunu gönderen kişinin yazdığı özel şeyleri okuyor gibi görünmemek için hemen resim kısmını çevirdim, bir nehrin üzerinde duran çok güzel ve tarihî bir köprü, arkasında da bir kale vardı, sol alt köşede “Heidelberg Kalesi ve Köprüsü” yazıyordu.

“Sana bunu kimin gönderdiğini de söyle,” dedi Raja kızı tatlı dille ikna etmeye çalışırken. Kız cesaretinin sonuna gelmiş olacak ki koşarak iki erkek kardeşinin yanına sığındı.

“Kim göndermiş?” dedim.

“Büyük oğlum, Dulal, Almanya Heidelberg’de okuyor.

Çiğnemeyi bırakıp durdum. Şaka mı yapıyordu?

“Üç senedir orada yaşıyor, bu yediğin muri-beguni onun en sevdiğidir, bize geldiğinde her akşam bunu yer.”

“Ne okuyor?” diye sorabildim. Sesim boğuktu.

“Eyvah, şimdi beni fena yakaladınız,” diyerek gülmeye başladı, “biz eğitimsiz ve akılsız çiftçileriz.” Bunu söylerken Bengalce deyim olan *mukhyu-şukhyu çaşa bhuşa manuş* demişti. “Biz onun ne okuduğunu nereden bilelim?”

“Ama alanı nedir?”

“Piii-ziiiiikkk, okuyor, piii-ziiiiikkk, sadece bunu biliyorum,” dedi.

Bunun “Fizik” olduğunu tahmin ettim.

“Küçük oğlum ne okuduğunu size daha iyi söyleyebilir.”

“Khokon, hey Khokon, bir dakika buraya gelir misin?” diye seslendi.

Çocuğun gelmesini beklerken de Raja konuşmaya devam etti. “O da Dulal’ın gittiği okula gidiyor, Narendrapur’daki Ramkrişna Misyoner Okulu.”

Kalküta’daki en meşhur okullardan biriydi, uzun bir akademik başarı listesi vardı ve orada okumaya hak kazanmak da epey zordu. Sorularımı dikkatle seçmem gerektiğini biliyordum, Khokon odaya girdi.

“Dada’nın ne okuduğunu söyle ona, biliyorsun ben böyle şeylerden anlamıyorum,” dedi babası.

“Fizik,” dedi çocuk, “Parçacık Fiziği üzerine doktora yapıyor. Bu çalışmalarının sonunda ‘doktor’ diye çağrılacak ama tıp doktoru değil.”

Bunu söylerken daha dik duruyordu, göğsünün şiştiğini bile görebiliyordum neredeyse. Eğitim onun aksanını baya filtreden geçirmişti, babası ve amcaları gibi değildi. Belki o da okumak için yurt dışına gitmek ve hatta doktor olmak istiyordu, gerçek bir doktor.

Benim bir şey sormama gerek kalmadan hikâye akşam yemeğinde ortaya çıkmıştı. Ondan konuşmadan duramıyorlardı, kadınlar hariç. Dulal’ın annesi bana yemek servisi yaparken onun adını ilk ve son kez andı, “O benim oğlum, çok uzakta yaşıyor, annemin kalbi de rahatsız ve bundan dolayı endişeli. Geceleri uyuyamıyorum. Her zaman onu düşünüyor ve endişe ediyorum. Acaba düzgün yemek yiyebiliyor mu? Ona bakan birileri var mı? Hasta olursa ne olacak? Bir sürü endişe var kafamda. Evet, okuyor olması çok güzel, kendine güzel bir isim yapacak ama tek isteğim onun geri gelmesi.”

Yemeğimizi yemek için verandada oturduk. Duvarın önüne yere uzun bir örtü serildi, böylece soğuk zeminde oturmak zorunda kalmayacaktık. Acaba kış günlerinde o çıplak ve basık odalarda mı yemek yiyorlar diye düşündüm, bu gece dışarıda hazırladıkları yemek benim için özel mi düşünülmüştü? Örneğin, normal tabaktan yemek yerine muz ağacı yaprağının üzerinde yiyorduk, eksikliklerinin benim rahatımı kaçırmaması için özel çaba sarf ediyorlardı. Önce beni ve çocukları beslediler. Tüm büyüklerin beraber yemek yemesi gerektiğine dair ısrarcı isteğimi dinlemediler, bu da sadece üç erkeğin yemesi anlamına geliyordu çünkü kadınlar erkekler yemeğini bitirdikten sonra yiyordu, bu sarsılmaz bir kuraldı. Bunu da aşırı misafirperverliğin bir parçası olarak algıladım, onların daha sıradan yemekler yiyeceğini (hatta belki çok daha az yiyeceğini) fark etmemem için kullandıkları bir dikkat dağıtma taktiği idi, misafire her zaman güçleri yettiğinde en iyi yemek ikram edilirdi. Yemek bir türlü boğazımdan geçmedi.

Annem olsa menüyü epey uyduruk bulurdu ama beni etkilemişti, tüm kuralları yıkıyordu, “bizim gölden” dedikleri balıkları pişirmişlerdi, daha fazla et ikram edemeyecekleri için yanına yumurta yapmışlardı. Balığın hiçbir özelliği yoktu, pişirme stili gayet sıradan ve basitti. Lakşmi’nin ve Mamoni’nin sadece görev bilinciyle yemek pişirdikleri sonucuna vardım.

Utanç ve acıma duygusundan gözlerim batmaya başlamıştı, ağzıma daha çok yemek doldurdum, her şey tahmin ettiğimden daha lezizdi.

“Biz kardeşlerimle Patşala kasabasındanız, orada eğitim görmedik, o yüzden oğullarımı okula göndermeye kesin kararlıydım. Onların bizimkinden farklı ve daha iyi bir yaşama sahip olmalarını istedim. Bir çiftçinin yaşamı sadece pirinç yetiştirmek ve sebze ekmektir... Zor bir hayat... Çok çabalıyoruz, günlerimiz hiç kolay geçmiyor. Oğullarımın hayatı öyle olmasın istedim,” dedi Raja.

“Kızın da okula gidiyor mu?”

“Hayır, gönderemedik, iki oğlandan sonra onlara paramız yetmedi. Dulal’ın eğitimini Renu karşıladı, onu her şeyden çok sever, hatta kendi kızından bile daha çok. Dulal doğduğunda, onun nasıl yetiştirmek istediğimizi konuşuyor, ün, şöret ve para sahibi olacağını düşünerek hayal kuruyorduk, Renu onun eğitim masraflarını üstleneceğini söyledi, “Çalışıp para kazanacağım ve onu okula göndereceğim,” dedi. Bombay’a o yüzden gitti. Birisi ona Bombay’daki aşçılara çok para ödendiğini söylemişti, binlerce rupi kazanılıyormuş. O yüzden o da, ‘Abi, ben de Bombay’a gideceğim, para kazanıp biriktirip Dulal’ı okula göndereceğim,’ dedi.”

Ellerim titriyordu. Balığın kılçıklarını çıkarabilmek, balığı pilavla ve sosuyla karıştırabilmek için bile sabit tutamıyordum, parmaklarımla kaşığı düzgünce tutup ağzıma götürmüyordum.

Raja devam etti, “Şimdi iyi para kazanıyor, sizin eviniz de dahil dört beş evde birden çalışıyor. Artık birikim yapmak onun alışkanlığı oldu. Pek fazla ihtiyacı olmuyor, çok basit yaşıyor, çok az harcıyor, her kazandığını biriktiriyor,

Almanya’da yaşayan Dulal’a gönderiyor. Orada tam burs aldı ama uçak bileti, kıyafetleri yine de çok para.”

Durdu. Biraz da düşünceliydi, sanki bunca anı onun ciddileşmesine sebep olmuştu. Ciddiyetini bir kenara bırakıp devam etti, “Renu’nun sağladığı onca para...”

Bir şey söylemek zorundaydım. Eğer bir şey söylemezsem, beni misafir eden ailenin yanında konuşmak için bir daha kendime güvenermezdim.

“Heidelberg’de tam burslu okuması için fevkalade bir öğrenci olmalı,” dedim.

“Evet evet, çok zekidir,” dedi Raja. Yüzü, kısık ışığın altında tozlanmış bir gemici feneri gibi parılıyordu. Ramkrişna Mission okulundan Kharagpur’daki IIT¹ okuluna gitmek için burs kazanmıştı. IIT’de altın madalya kazandı, oradaki öğretmenleri okuması için yabancı memlekete gitmesini söyledi. Tüm masrafları IIT tarafından karşılanmıştı, biz sadece yemeğini, giyeceklerini, hostel ve ulaşım masraflarını ödemiştik. Her şeyi Renu karşıladı.”

Elit IIT’de parlak bir öğrenci... Bu kırık dökük ülkede bir şeyler güzel gitmişti. Sadece hayret olarak nitelendirebileceğim bir noktaya erişmiştim. Uyukladığını sandığım papağan tüneğinde hareketlenmişti. Ratan’ın oğlu onu biberle beslemek üzere ayağa kalktı. Ciklemek ve mırıldanmak arasında bir ses çıkardı.

“Renu evlenmedi mi? Kızı ve kocası nerede?” diye sordum.

1 IIT: Indian Institutes of Technology / Hindistan Teknik Üniversitesi. (ç.n.)

Raja hafif kekeleyerek sorumu cevaplamaya başladı, karısı ve yengesinin bakışmalarından tehlikeli sulara girdiğimi hissetmiştim.

“Evet, evlendi ama... Kızını alıp evi terk etti...” dedi Raja, “Adam... nasıl desem... pek iyi çıkmadı, çok içti, çok kumar oynadı, o da terk etti. Kızı Champa’yı biz yetiştirdik, Dulal’dan beş yaş küçüktü, onu geçen sene evlendirdik, kocasıyla Muchipara’ya taşındı. Renu hep Bombay’a gitmek ve iş bulmak istemişti, sana söyledim, sadece Dulal’ı düşünüyordu, o doğduğunda ziyarete gelen astroloğun söylediklerini gerçekleştirmek için çabalıyordu. Astrolog, ‘Bu çocuk büyüyecek ve çok büyük isim yapacak,’ dedi. Onun bu sözleri, Renu’nun kafasına derin bir yer etmişti.”

Konunun dönüp dolaşıp yine Dulal’a geldiğini fark etmiştim, rahatlıkla ve kendi akışında konu oraya geliyordu. Renu hakkında soracağım çok soru vardı ama onları şimdi soramazdım.

Gece, hafif yağ kokulu ve topak topak olmuş yorganımın altında yatarken, bu ıstıraplı durumu düşündüm durdum; acaba beni misafir etmeleri onlara ne kadar zarara sokmuştu? Sadece maddi olarak değil, mesela belki birisi benim yüzümden bu gece yorgansız yatıyordu, hatta yataksız... Bu odada kim uyuyordu? Bu gece nerede uyuyorlardı? Ve sonra daha da utanç dolu düşünceler... Pirinç kalın taneli ve ucuzdu, bu bölgede yetişen kırmızı türdendi. Yemekler yağ ve suyun karışımından oluşuyordu. Çarşaf ve yastık kılıfları temiz miydi?

Akan su olmadığı için gölette yıkanmış olmalıydı, aynı zamanda orada banyo yapıyorlardı ve başka neler yaptıklarını Tanrı bilir. O banyoyu nasıl kullanacaktım? Elektrikleri yoktu, yaz gecelerinde o teneke çatının altında her şey daha da zor olmuyor muydu? Yemekten sonra ikram edilen şekerlemeler –üç farklı çeşitti– bayatlamış ve kokuyordu, belli ki kalitesiz bir şekerçi dükkânından alınmıştı. Neden benim Giriş Ghoş’tan alıp getirdiğim ve hurma pekmezinden yapılmış “sandeş”i ikram etmemişlerdi? Çok utanıyordum ama yine de bu alçak ve bencil düşüncelerden kurtulamıyordum, zihin gerçekten de insanın en itaatsiz ve aşağılık özelliklerden biriydi.

Kalküta’ya döndüm ve orada bir gün daha kaldım, sonra Bangalore ve Koci’ye geçip kitabım için kaynak olacak arkadaşlarımı ziyaret ettim, sonra da Bombay’a döndüm. Anneme gerekli açıklamaları yapmış, Medinipur’da Renu hakkında öğrendiklerimi telefon konuşmalarımızda anlatmıştım ama ona beni rahatsız eden soruları sormamıştım. Şimdiyse fışkırarak dışarı dökülüyorlardı.

“Anlamadığım şey şu, Renu kaçtıktan sonra bu kötü koca onun arsasından pay istememiş mi? Ya da Dulal’ın eğitimi için evine gönderdiği paradan? Bence kıyameti koparmış olmalı!”

“Bunu bilmek zor,” dedi annem, “belki iki erkek kardeş kocasına karşı birleşmiştir. Unutma, Renu’nun parasına ihtiyaçları var, o yüzden de onu kovalama görevi de onların. Hatta kaçmasına yardım etmiş bile olabilirler, buna şaşırırmam.”

“Evet, tabii, bunu düşünmemiştim.”

“Belki Renu hissesinin bu yüzden abilerine satmış olabilir, böylece kocası da talep edemez,” dedi annem.

“Ama ya kızı?”

“Eğer işe yaramaz bir alkolikse, zaten kızıyla ilgilenmek ve para vermek istememiştir.”

“Hayır, ben başka bir şeyden bahsediyorum. Champa amcaları tarafından büyütülmeyi nasıl karşılamış? Annesinin uzakta oluşunu? Paralarının kuzeninin eğitimi için gönderilmesini? Annesi alenen Dulal’ı ona tercih etmiş.”

“Bir şey unutuyorsun, o bir kız çocuğu, beklentileri yoktur.”

Doğruydu, buna ekleyecek tek kelime bulamadım. Başka bir açıdan anlatmayı denedim, “ama o Renu’nun kızı, Dulal ise onun kuzeni. Kan, su ve tüm diğer sıvılardan daha koyu değil midir?”

Annem, eğer fakir bir ailede yetenekli bir oğlan çocuğu varsa, geri kalan her şey ikinci planda kalır demek istercesine suratını ekşitti.

“Aralarında nasıl bir anlaşma yaptıklarını nereden bilebiliriz?”

“Sence bunu Renu’nun yüzüne karşı direkt soramaz mıyım?”

Annem paniklemiş bir atın kişnemesi gibi bir sesi çıkardı, “Hayır hayır, bunu sormanı yasaklıyorum,” dedi. “Sen bir iki gün kalıp gidiyorsun sonra onunla her gün ben uğraşıyorum. İkinizin arkadaşlık ilişkisinin sonuçlarıyla uğraşmak istemiyorum.”

“Ama ne gibi sonuçlar? Arkadaşlık derken neyi kastediyorsun? Ona sadece hayatıyla ilgili birkaç soru soracağım. Onun hayatıyla ilgilenen birisini eminim olumlu karşılayacaktır. Tanrı biliyor ya, ev hizmetlerinde onları çalıştıran hiç kimse eşit davranmıyor.”

“Offf, yine bu eşitlik muhabbeti... Sen yurt dışında yaşıyorsun, buradaki kültürü bilmiyorsun, o süslü düşüncelerle gelip buranın kurallarını ayaklar altına alamazsın. Senden sonra bizim bunu temizlememiz zaman alacak.”

“Hâlâ zorluğun ne olacağını açıklamadın,” dedim hararetle. O da en az benim kadar rahatsız bir tavırla yanıtladı, “sana daha önce onlarca defa söyledim ama bu sadece senin kelimeleri çarpıtmana ve eşitlik inadına sebep oluyor, yani aynı çemberin içinde dönüp duruyoruz.”

Bunu söyleyip odadan çıktı. Onun bakış açısını anlamayacak kadar öfkeliydim.

Renu o akşam yemek pişirmek için geldiğinde yüzünde değişken bir merak ifadesi sezdim. Annemlerin önünde hiçbir şey söylemeyeceğini de biliyordum. Ona karşı farklı davrandığımı, daha az resmî olduğumu ve hatta evet, daha arkadaş canlısı olduğumu anlamıştı –ki bu hem annemlerle olan ilişkisinden hem de diğer çalıştığı evlerde gördüğü muameleden dünyalar kadar farklıydı.

Annemle aramda hâlâ hafif bir gerginlik vardı. Mutfağa gittim, sürgülü kapıyı kapattım ve “Her şey harikaydı. Beni patlayana kadar yedirdiler, yemeklerin hepsi çok güzeldi.

Senin gölündeki balıktan yedim, sebze bahçenden toplanmış patlıcan, biber ve karnabahar vardı. Hepsi çok lezzetli. Ailenle tanıştım, erkek kardeşlerin, onların karıları ve çocuklarıyla...” dedim. Gevezelik ettiğimin farkındaydım ama kendimi durduramıyordum. Renu sakince dinlemeye devam ediyor, sadece nezaketen kafasını sallıyor ya da “*achha*,” diyordu, kafasını kaldırıp bana bakmıyordu, buzdolabından sebzeleri çıkartmakla meşguldü. Benim coşkum onu ya utandırmıştı ya da anlamadığı için ne diyeceğini bilemiyordu. Yoksa ben mi ona tek kelime söyletmeden çok konuşmuştum? (Ki bu da benim utanacağım bir şeydi.)

“Hadi şimdi söyleyin bana, akşam yemeği için ne istiyorsunuz?” diye sordu.

“Dulal’ı da öğrendim,” dedim.

Bana ani bir bakış attı.

“Bu kadar senedir neden bana ondan hiç bahsetmedin?” diye sordum.

Cevaplamadı –dolaba geri gitti, sebze çekmecesini düzenlemeye başladı.

Bundan sonra ne diyeceğimi bilemedim, daha doğrusu ona ne söylemem gerektiğini. Ağzımdan çıkacak her şey ya basmakalıp olacak ya da onu üzecekti hatta belki de yanlış olacaktı, peki bunu sadece ben mi düşünüyordum? Bu içten sözlerimin ardından gelenler de yine aynı doğallıkta ve samimiydi, “Dünyanın en güzel yerlerinden birinde okuyor, onunla ne kadar gurur duyduğunuzu biliyorum, duymalısınız da! Olağanüstü işler başarmış. Tüm bunları duyduğuma

çok mutlu oldum, aynı zamanda gurur duydum ve... ve... onu bugüne getiren sensin.”

Tüm bunları bir ifadeyle geçiştirmeye çalıştı ve yarı şakacı bir sabırsızlıkla, “Hadi hadi bırak bunları şimdi, söyle, çabuk çabuk, yemekte ne yiyeceksiniz?”

Onu duymazdan geldim, bu kez sözcüklerini ve hareketlerini doğru okumaya çalışıyordum.

“Doktorasını bitirdikten sonra ne yapacağını biliyor musun? Buraya geri gelecek mi?”

Onu IIT’de ya da Tata Araştırma Enstitüsü’nde başarılı bir geleceğe sahip profesör olarak hayal edebiliyordum, hatta Bhabha Atom Araştırmaları Merkezi’nde bile... Ama ben onun yerinde olsam CERN’de çalışır, Amerikan ya da Avrupa üniversitelerinden birinde kalırdım.”

“Ne yapacağını kim bilir? Kafasından neler geçtiğini hiçbir zaman bilemedik. İki sene sonra geleceğini söylüyor.” Duraksadı. “İki sene daha para yollayacağım,” dedi hızlıca ve son söylediklerinin yükünü dağıtmak için her zamanki savuşturma hareketlerinden birini yaptı.

“Ona yapmak istediği şeyleri bitirene kadar kalmasını söyledim, parayı düşünmene gerek yok dedim... Ama beni dinleyen kim?” Sesindeki değişim bu kez şakacı bir eleştiri içindi, Bengal kültüründe derin saygıyı göstermek için yapılan gelenekselleşmiş bir şeydi.

Sonra yeniden tonunu değiştirdi, “Geleceğini ve bana bir ev yapacağını söylüyor. Bakalım.” Dulal’ın cömertliğinin imkânlarından faydalanacak olanın diğer insanlar değil

de Renu olacak olmasını, sanki bu tercih kendi suçuymuş gibi utana sıkıla (hafif espriyle) söylemişti. Sözlerinde ufak bir inançsızlık da vardı, bunu gerçekleştirecek kadar şanslı olacak mıydı?

“Yarından sonraki gün dönüyorum,” dedim.

Yüzünü hızla çevirmişti ama yine de çöken karanlığı görebilmiştim.

Uzunca bir sessizlikten sonra, “Bir daha ne zaman geleceksiniz?” dedi.

“Bir yıl sonra, belki biraz daha erken, bilmiyorum. Paranı şimdi vereyim mi?”

Anne ve babamda her kalmaya geldiğimde ona, Milly’ye ve soföre para veriyordum.

Kafasını evet anlamında salladı, para konusunda hiçbir zaman utangaç değildi. İki tane beş yüz rupilik banknot çıkarıp elimle düzleştirdim. Suda şişmesi için kocaman metal bir kâsenin içine bırakılmış pirinçleri işaret ederek, “Şunun altına koyabilirsiniz, çıkarken alırım,” dedi.

Bir sonraki gün, Bombay’daki son akşamımda yemek pişirmek için geldiğinde tamamen sessizdi, ona tarifi verirken sadece bir kez konuştu, “Eve geri dönün, uzakta yaşamak hiçbir işinize yaramıyor.”

Giderken de eşikte durdu, bana baktı ve “Sağlıcakla gidin, *dugga dugga*,” dedi ve kapıyı çekti.

Fırtınalı ve ıslak bir kasım akşamında annemi aramıştım. Uzun bir süre oradan buradan konuştuk. Ben ona Londra'daki hayatımdan ilginç bulacağı şeyler anlattım. Yemekte ne yediklerini sordum, bu saatlerde aradığımda her zaman bunu sorardım, onlar yatmak üzere olurdu. "Çorba," dedi annem, "tavuk çorbası."

"Renu'ya tavuk çorbası yapmayı mı öğrettin? Bu büyük başarı," dedim.

"Renu artık burada çalışmıyor."

"Ne?"

"Onu işten çıkarmam gerekti."

Konuşamadım, annem de pek konuşamayacak gibiydi.

"Ama neden? Ne zaman?" diye sordum.

"Geçen ay Pujo Festivali'nden hemen önce."

Karakterine ters olmasına rağmen bilgi vermeye gönüllü değildi.

"Ama neden?" diye tekrar sordum.

"Bana kötü davranmaya başlamıştı."

Sustum. Onun suyunu sıkarcasına her şeyi iyice öğrenmek istiyordum.

"Kötü davranıyor derken ne demek istiyorsun?"

"Bana bağıırıyordu. Şimdiye kadar onu idare ettim, hatta ilişki mi en asgari düzeyde tuttum, sadece ne pişireceğini

söylüyordum, bazen de nasıl pişireceğini. Ama o her seferinde kabalaştı ve tatsızlaştı.”

“Tanrım, bu inanılmaz.”

“Bir pazar günü, öğle yemeği pişirmeye gelmişti, sanki sinir krizi geçiriyordu, onun bütün gününü mahvettiğimi söyledi. Sebzeleri dolaptan gürültülü bir şekilde çıkardı, buzdolabı kapısını hızla çarptı, baya büyük bir şeydi bu yaptığı, ne diyeceğimi bilemedim.”

“Ama neden?” Bozuk plak gibiydim, iğne girintilerden birine takılıp kalmıştı sanki.

“Kim bilir? Belki her zamankinden biraz daha geç gelmesini söyledim diye olabilir. Çok şaşırdım... Sesinin nasıl olduğunu da bilirsin... Baban odadan çıktı ve ona çıkıp gitmesini söyledi, o da tamam dedi, eğer burası sana uymuyorsa hemen, hemen çık git buradan dedi.”

Göğsüm hızla inip kalkıyordu.

“Sonra?”

“O da gitti. Şoke olmuştu, tokat yemiş gibiydi. Bunun olacağını beklemiyordu.”

“Sonra?”

“Sonra ne?”

“Bu olaydan sonra ne oldu?”

“Hiçbir şey. Birkaç gün sonra onu aradım, eksik kalan masasını almasını söyleyecektim ama telefonu açmadı. Ben de

Milly'yle ona mesaj yolladım. Yüksek ihtimalle Milly'nin de suratına kapıyı çarpmıştır.”

Annemin de bunu anlatırken çok rahatsız olduğunu biliyordum, kim bilir sessizliğimi nasıl yorumluyordu. Bu konudan kaçınmaya ve onu da daha fazla üzmemeye karar verdim. Konuyu değiştirdim, “Neyse artık olan olmuş, artık bunu daha fazla düşünme,” dedim ve başka şeylerden bahsettim.

Her şeye rağmen “Kitap nasıl gidiyor?” diye soran oydu.

Cevap veremedim ama konuşup bir şeyler söylemeliydim. Kasım ayının o akşamüstü hava iyice kararmıştı, ışıkları yakmam gerekti.

III.

Kimse onun tam olarak nereden geldiğini bilmiyordu. Birkaç çocuk onu köşedeki ağacın altında bulmuştu. Ağacın durduğu patika Sattu'nun evine doğru gidiyor, oradan da yamacın aşağısına inen asfaltla kaplı caddeye kıvrılıyordu.

“Bakın bir köpek yavrusu,” demişti biri.

“Hayır, o bir köpek olamaz, çok büyük, yüzüne baksana hem,” demişti bir diğeri.

“Patilerine bakın,” demişti başkası.

“Titriyor, bakın yürümek için çok ufak, henüz yürümeyi öğrenmemiş.”

Ona taş, sopa ve ağaç dalları attılar, ne yapacağını görmek istiyorlardı, kaçabilecek miydi. Oysa titriyor ve onlara bakıyordu, sonra korkmuş halde sağa sola ve ileri doğru yalpaladı, bir çıkış yolu arar gibiydi. Onun bu şaşkınlığı çocukları çok güldürmüştü –kahkahalara boğuldular ve daha çok taş attılar. Sendeledi, birkaç adım koşabildi, sonra durdu, birkaç adım daha koştu, yine durdu ve titredi. Çocuklar daha çok kahkaha attı.

Onu kucaklarına aldılar, ısırır mıydı? Tırmalar mıydı? Puran'ın babasına götürdüler çünkü o bunun hangi hayvan

olduğunu bilirdi. Puran'ın kucagında daha çok titriyor ve ağlıyordu, onun kocaman bir kâse gibi duran kenetlenmiş kollarından aşağı düşecek gibiydi.

Yolda Lakşman'la karşılaştılar. Deodham'dan köye dönüyordu, sırtında bir sürü odun vardı. Çocukların ve tüm köyün onlara taktığı bir isim vardı, Lakşman ve erkek kardeşi Ramlal'a *şyal jyonlya*, yani ikiz tilkiler diyorlardı. Köydeki dedikoduya göre, onları doğururken ölen anneleri bir cadıydı (ya da ona benzer bir şey), hayvanlarla anormal ilişkiler kuruyordu, çocukları da o yüzden sivri yüzlü tilkilere benziyordu.

“Ne var elinizde?” diye sordu Lakşman Puran'a.

“Bir hayvan. Ne olduğunu biz de bilmiyoruz.”

“Bakayım, bakayım.”

“Bu bir enik,” dedi.

“Ama pençeleri çok büyük,” dedi bir oğlan.

Lakşman, daha önce gördüğü köpek yavrusu pençelerinden çok daha büyük olduğunu fark etmişti. Tırnakları sanki minyatür bir kılıç gibi kocaman ve kıvrımlıydı ama yüzü bir köpek yüzüydü. Aslında bir buzağının yüzü de olabilirdi ama yeni doğmuş inek yavrusundan çok daha küçüktü.

Sonra birden şimşekler çaktı. Acaba bir ayı yavrusu olabilir miydi? Bunu sesli söylediğine çok şaşırmıştı.

Çocuklar da yıldırım çarpmış gibi olmuştu. “*Bhaloo?*” deyip durdular.

“Nerede buldunuz bunu? Ormanda mı? Bana verin bunu,” dedi omzundaki odunları indirirken.

Tir tir tireyen ve gözlerini kırpıştıran hayvan şişko bir köpekten daha büyük ve ağırdı. Kürkü koyu griydi, gövdesini sımsıkı saran tüyleri kısaydı. Ayının burnu alnına kadar uzanan bir çizgi halinde beyazdı. Lakşman’ın hayvanı sakinleştirmek için çıkardığı tüm seslere rağmen ciyaklaması kesilmiyordu.

Kuyruğu çengel gibi kıvrılmış bir köpek, havlayarak Lakşman’ın etrafında dönmeye başladı, kafasını yukarı kaldırmıştı, çıkardığı sesler gittikçe daha çılgın bir hal alıyordu. Bu köpeği tanıyordu, ismi Jhumru’ydu, kendi arazilerine yeni misafir evi inşa eden çiftin köpeğiydi, evlerini bir terasla ayırmışlardı. Senenin büyük kısmını Morabadi’de geçiriyorlardı, orada bir evleri daha vardı. Köpeğe havlamayı kesmesini söyledi ama yavru ayının kokusu insanın bağırmasından daha güçlüydü. Bir sopa alıp onu tehdit etmeye başladı ama köpek sadece birkaç adım geri attı ve havlamaya devam etti. Lakşman’ın hemen arkasına takılıp onu takip etmeye başladı.

Çocuklar da hayatlarının sıkıcı akışının dışında değişik bir şey olduğunu müjdelemek için hızla koşturmaya başladılar. Dakikalar sonra, Lakşman köyün merkezi olan baan’j’a vardığında, bir düzine insan toplanmış ve daha fazlası akın akın ayı yavrusunu görmeye geliyordu. Jhumru’ya iki köpek daha katılmıştı ve havlama korusu gittikçe çılgın bir hal almıştı. Onları defalarca kovalaması gerekti ama insanların etrafında

daire olmuş havlamaya devam ediyorlardı. Fikirler, sorular, yorumlar havada uçuşuyordu.

“Eveet, eveet, bu bir ayı! Biliyorum, birkaç yıl önce buna benzer bir şey görmüştüm.”

“Nereden gelmiş ki? Burası bu hayvan için çok yüksek bir tepe.”

“Annesi nerede? Henüz çok küçük... Acaba annesini mi kaybetmiş?”

Çocuklardan biri, Lakşman’ın odun ve çalı dolu yükünden bir dal kırmış ve ayı yavrusunu itip kakmaya başlamıştı. Bu diğer çocuklara da bir fikir vermiş, hepsi Lakşman’ın etrafına üşüşmüştü, hepsini elleriyle kovaladı ve uzaklaştırdı. Yavru ayıysa önce biraz sızlanmış sonra yerini değiştirmek istemiş, sonunda ikisinden de vazgeçmişti.

“Acaba annesi onu arıyor mudur? Onu almak için gece mi gelecek?”

“Sesi aynı kedi miyavlaması gibi, bence bu kendini ayı zanneden bir kedi, ha ha ha!”

“Geceyi nasıl geçirmiş ki? Bir panter onu kapmamış mı?”

“Onu Suraj’ın evinin yakınında gördük, dışındaydı,” diyeerek bir çocuk konuşmaya başladı, diğerlerinin bu önemli sorunun cevabını vereceğini umuyordu.

“Bir ayı iyi şansdır, değil mi? Golu’dan bir hediye...”

“Aç olmalı, ona yiyecek bir şey verin.”

Kimse yemeğini hayvana vermezdi. Sonunda birisi, çapattı ekmeğini vermeye razı oldu, önce parçalara ayırdı sonra da ayı yavrusunun önüne attı. Bu çocuklardan birinin hayvanı sopayla dürtüklemesi için yeni bir fırsattı, bir yandan da aynı sözleri yineliyordu, “Hadi ye, hadi ye.” Ayıysa olduğu yerde duruyor, titriyor ve ikram edilen yemeğe karşı ilgisiz görünüyordu.

Ayının annesinin nerede olduğunu soran aynı kadın şimdi de, “Ekmek yemek için henüz çok küçük, annesinden süt emiyordur,” dedi.

“Rotiyi biraz suyla ezip karıştıralım,” diye önerdi birisi.

Çocuklara yapacak bir iş çıkmıştı, birisi bir bardak su buldu, roti ekmeğini parçalara bölüp yere koydular, üzerine su döktüler. Sopayı tutan çocuk ekmekler suya iyice karışıp hamur halini alana kadar sopasıyla uğraştı ama toprak çoktan suyu çekmiş, tüm çabası çamura bulanmış ekmek parçalarıyla sonlamıştı. Ayı yavrusunu sopayla dürtükledi ve “Hadi ye, ye,” diye duaya başladı.

“Aptal mısın sen?” diye uyardı birisi çocuğu, “Bir kâsede karıştırman gerekirdi, toprağın üzerinde yapılır mı bu? Bak güzelim roti ekmeğini ziyan ettin.”

Gittikçe artan seyirci kalabalığından kendini sıyıran bir kadın çıkıp çocuğu tokatladı ve onu kalabalığın içinden çekerek eve doğru sürüklemeye başladı.

Ramlochan’ın oğlu toprağa bulanmış ekmek parçalarını toplayıp onları düzgün bir şekilde karıştırmak için uzaklaştı. Hayvanı incelemeye devam ettiler.

“Ayı uğursuzluk işareti olabilir, kayıp bir ayı yavrusu... annesi de ortada yok... Bu iyiye işaret değil.”

Köpekler burunlarını insanların bacaklarının arasından sokarak insan çemberinin ortasına geçmeye çalışıyordu. Israrcı köpeklerden biri tekmeyi yiyince viyaklayarak uzaklaştı.

“Ya ayı yavrusu köyümüze uğursuzluk getirirse?”

“Nasıl uğursuzluk getirecekmiş?” diye sordu Lakşman.

Ramlochan’ın oğlu geri gelmişti, yavrunun önüne bir kâse koydu. İçinde koyu gri bir hamur duruyordu. Yavru kafasını başka tarafa çevirdi. Çocuk ayının kafasını kaba doğru tuttu, hatta arada ağzını zorla çamurlu tabağa doğru ittirdi. Yavru ayı bu defa burnunu tabaktan çevirmedi –başka çaresi de yoktu– ama yine de yemedi.

“Bırak hayvanı, istediği zaman yer,” dedi Lakşman.

Sonra ani bir fikir atıldı ortaya. “Sakın Kalenderiler bırakmış olmasın?” dedi Ramlochan.

“Kalenderiler mi? Ama bu bölgede yaşayan kimse yok ki onlardan!”

“Belki onlara hizmet etmek için çalışan hayvan avcıları köyümüzden geçerken çaldıkları bu ayı yavrusunu yanlışlıkla düşürmüştür.”

Kimse bunun gerçekliğine inanmamıştı ama Kalenderilerden bahsetmek, Lakşman’ın zihninde bazı düşüncelerin parıldamasına sebep olmuştu.

“Onu bir Kalenderi’ye satabiliriz. Nerede bulabiliriz onları?”

“Ülkenin bu kısmında yaşamıyorlar ki! Onları bulman için epey yol gitmen lazım, ovalardan ve şehirlerden geçmen lazım.”

“Ama bir keresinde onları bizim köyden geçerken görmüştük, oynattıkları ayıları yanlarındaydı. Ne kadar zaman önce olduğunu hatırlamıyorum ama bu insanlar her daim yoldadır, paralarını böyle kazanıyorlar,” dedi birisi.

“Bir Kalenderi bulana kadar ayıyı ne yapacağız peki?”

“Onu nerede saklayacağız? Neyle besleyeceğiz?”

Ayı üzerinden para kazanmak için yaptığı parlak plan, şimdi ve gelecek arasında bir yerlerde gölgede duruyordu –karısı Gita’yı, üç küçük çocuğu Sudha, Munni ve Ajay’ı bile zor beslerken bir ayıyı nasıl büyütecekti? Şimdi başında bir de erkek kardeşinin karısı ve iki çocuğu vardı, Ramlal ovalarda bir inşaat işi bulmak için gitmişti. Kardeşinin aklına bu fikri sokağın Suraj’dı, burada tarım işçisi ihtiyacı kalmadığı için bir sürü insan iş bulmak için yakınlardaki kasaba ve şehirlere gitmişti, ya da güvenlik görevlisi, şoför ve aşçı olabilmek için daha uzak ve büyük şehirlere... Bunların hiçbiri tutmazsa en kötü ihtimalle bir inşaat işi bulurdu. O yüzden de Suraj “inşaat işi”ni önermişti.

“Şehirlerde her zaman inşaat oluyor. Caddeler, evler, dükkânlar... İnşaat işi hep var, biri bitip diğeri başlıyor, hiç tükenmiyor, hiç durmuyor. Her zaman iş bulunuyor, muson yağmurlarında bile. Her yere bina diyorlar, en ufak bir boşluğa ve tarlalara bile, büyük boş alanlar kalmamış, binalara

olan açlık hiç bitmiyor. Çok fazla insan, saymakla bitmez, saymaya sayılar yetmez, hepsine yaşayacak bir yer lazım.”

“Yıl boyu iş demek?” diye sordu Ramlal ve Lakşman hayretle.

“Evet, tüm yıl ve her yıl... Öyle çok para kazanırsınız ki ağırlığından cepleriniz yırtılır.”

Bir ay dolmadan Ramlal gitmişti.

Bu iki sene önceydi. Bu arada, karısı Radha’yı, çocukları Civan ve Mina’yı ziyaret etmeye gelmemişti. Para gönderiyordu. Bir keresinde iki yüz elli rupi, bir keresinde beş yüz rupi, sonra dört yüz rupi... Üç sefer de yan köyde yaşayan Suraj’ın tanıdığı biri vasıtasıyla. İki yıl içinde bin rupiden fazla para gelmişti –eğer gelecek olan para böyle damla damla olacaksa şehre gitmesine ne gerek vardı ki? Şimdi eklenen üç boğazı, senede beş yüz rupiye nasıl doyuracağını düşünüyordu.

Bazı zamanlar, özellikle geceleri, Lakşman’ın küçük çocuğu iki yaşındaki Ajay ve Ramlal’ın ondan iki ay önce doğan küçük çocuğu Mina; saat başı uyanır hareketlenirdi, açlıktan uyuyamazlardı, ya da acıdan, ya da onları rahatsız eden her neyse, tiz ve öfkeli bir sesle ağlardı. Muson yağmurları gibi bir türlü durmak bilmezdi ve devamlı vuran bir yumruğa dönüşürdü, ta ki Lakşman ciğerleri patlayana kadar avaz avaz bağırıp ağlamayı dindirene kadar. Başına iki aile bıraktığı için Ramlal’a bağırarak bela okur, onun için acılı bir ölüm dilerdi.

Çocuklar başlangıçta çok ilgisizdi, kimse bir ayının neye benzediğini bilmiyordu. En büyükleri olan Sudha Lakhsman’a, büyüyünce bir köpeğe dönüşüp dönüşmeyeceğini sormuştu. Diğer iki çocuksa biraz seyrettikten sonra sıkılmışlardı, bu hayvanın pek bir numarası yoktu. Ramlal’ın en büyüğü, dört yaşındaki Civan; yerde ne bulursa rastgele hayvana fırlatıyordu –çalı çırpı, yaprak– çoğu sızlanan hayvanın yakınına bile düşmüyordu.

Lakşman’ın karısı Gita umutsuzlukla sordu, “Nerede tutacaksın onu? Evin içinde bize bile yer yok.”

Buna cevap verircesine yavru ayı işemeye başladı, insanlar bağıırıp çağırmaya başlayana kadar önce birkaç damla, sonrasındaysa fişkırarak yere işedi ve ardından koşmaya başladı. Çocuklar bu rezalet ama komik olay karşısında çılgınlar gibi gülüyordu.

“Bir kutuya koyup dışarda turalım. Yarın bir ip alır onu bağlarız. Kutusu olmazsa panter gelip onu kapabilir, hatta bir köpek bile,” dedi Gita.

Boş bir meyve kasası bulundu, ayı yavrusu içine konuldu, güvende olması için üzerine de üç kütük yerleştirildi. Kütükleri içeriden itip kaçabilecek güce sahip değildi ama içeri girmeye çalışan bir panter ya da köpek gelirse kütükler pek zorluk çıkarmazdı.

“Eğer onu yetiştirirsek civardaki kasaba ve şehirlere gider, onu dans ettirip para kazanırım. Şehirde yapılacak çok şey var, çok insan var, çok çok insan var, sayamayacağın kadar

çok. Hepsi eğlendirilmek için para öder. Burada kışın ve muson döneminde hiç iş yok.”

Gita düşünceliydi, “Radha ve ben hem çocuklara hem de eve nasıl bakarız? Onları nasıl besleriz?”

“Ben size para göndereceğim, Ramlal da gönderecek,” durdu, yanlış notadan girdiğini fark etmişti, yeniden söze girdi, “size para göndereceğim, yazın geri döneceğim, yazları şehir sıcak olur, başka zamanlar da tabii.”

Tüm gece boyunca en ufak bir tırmalamaya ya da avlanmaya gelmiş bir panterin çıkaracağı hışırtıya karşı kulaklarını açık tuttu. Sabah uyandığında yavru ayı hâlâ tahtadan yapılmış kafesinin içindeydi, leş gibi dışkı kokuyordu.

Bundan bir ay sonra köye Salim Kalenderi geldi, haber yerel damarlardan hızla yayılmıştı. Sanki yavrunun kokusunu almıştı, hayvan avında gibiydi, yavru ayının o tekinsiz kulübedeki varlığının haberi köyü çevreleyen tüm dağlara yayılmıştı.

“Evet, bu bir yavru ayı.”

Salim’in gözleri hayranlıktan yuvalarında dönmüştü. Hayvana yaklaşımında kendine güvenen ve işin ehli bir tavırdı, onu tutuşu, boynunun derisinden tutup havaya kaldırışı, onu taşıyışı, kollarını girmesi... Hepsi tecrübeli ve rahat olduğunu işaret ediyordu. Yavrunun gerdanında beyaz tüyler vardı. Lakşman hayvanın bir tür giysi giymiş gibi görüldüğünü söylüyordu.

“Bu erkek bir ayı,” dedi Salim, “sadece birkaç aylık, başka zaman olsa size bunun için iyi bir para ödeyebilirdim.”

Ayıya dokunmaktan ve onu okşamaktan kendini alamıyordu, ama bunu bir niyetle ya da bilinçli yapmıyordu.

“Neden şimdi değil?” diye sordu Lakşman. Eğer ayıyı verip karşılığında hazır para kazanacaksa, gelecekte onu kazanç kapısı yapma düşüncelerinden sıyrılmaya anında hazırды. Hayvanı Tanrı tarafından gönderilmişti, uğursuz bir işaret değildi.

“Şimdi ödeme yapmam imkânsız,” dedi Salim.

“Neden?” diye ısrar etti Lakşman.

“Ayı oynatmayı yasakladılar. Eğer seni bir ayıyla seyahat ederken görürlerse ve dans ettirdiğini anlarsa –ki bunu hepimiz yapıyoruz çünkü geçimimiz buna bağlı ve toplumda bunu yapan o kadar çok kişi var– eğer yakalarlarsa ayıyı alıp seni de yedi sene hapse koyuyorlar.”

Lakşman bu düşünceye yeni olduğu için onu fazla önemsememiş gibi davrandı.

“Onlara bir şey verirsin, çay parası filan, onlar da seni bırakır, öyle olmaz mı?”

“Evet oluyordu, biz de bir süre böyle idare ettik ama kuralları her seferinde daha da katılaştırdılar. Kim bilir, belki de çok güçlü biri tepelerine oturmuştur ve polislerine bizim gibi gariban halkı yakalamalarını emrediyordur.”

Salim sustu, biraz düşündü, sonra “Erkek kardeşim Afzal’ı yakaladılar, şimdi hapishane havası soluyor, ayısını vermesini istediler, hatta buna karşılık iş imkânı bile önermişler,” dedi.

“Ne işi?”

“İşe yaramaz bir dükkân ya da öyle bir yerde, baharatları plastik paketlere doldurup satmak. Bizim köyden birine daha aynısını önerdiler. Üç ayda batırdı –yani bu kadar fakir bir köyde hayatını kazanmak için kaç kişiye baharat satabilirsin ki? Küçük poşetlerde baharat alabilecek kadar kimin parası var? Üç ayda, ayı oynaticılığından bir haftada kazandığının yarısından bile az kazanmış. Kalabalıkların etrafına toplanıp ayıyı seyrettiği, çılgınlar gibi alkışlayıp para fırlattığı günlerden nereye gelmiş... Artık ayısı da yokmuş. Afzal bu adama olanları biliyordu. O yüzden ‘hayır,’ dedi, ‘ayım Bilkis ile kaçacağım, onunla birlikte çok uzak bir kasabaya kaçacağım, beni asla bulamayacaklar,’ diyerek güldü.”

“Sonra ne olmuş?”

“Tabii ki onu bulmuşlar, Bilkis’i almışlar, Tanrı bilir şimdi ayı nerededir. Afzal da hapishanede.”

Uzun bir sessizlik çöktü.

“Hâlâ hapiste,” diye ekledi son olarak.

Lakşman söyleyecek bir şey bulamamıştı. İnsanların toplum içinde ayı dans ettiriyor diye hapse atılmasına hâlâ bir türlü inanası gelmiyordu. Bu yüzyıllardır süregelen bir gelenektir. Kendi de çocukluğundan beri hatırlıyordu. Şimdi ise neden yasaklı olduğuna bir türlü akıl erdiremiyordu. Neticede bu hırsızlık değildi, cinayet değildi, yolsuzluk değildi. Bunun ne zararı vardı ki? Tam bu soruyu soracaktı ki Salim konuyu değiştirdi.

“Eğer onu sahiplenmek istiyorsan, yapılması gerekenleri yapabilirim, o da sonsuza kadar senin için dans eder,” dedi Salim.

Lakşman’ın duymak istediği, hatta en başından beri duymayı umut ettiği şey işte buydu.

“Yapacak mısın?” derken gözleri parladı. “Ne yapılması gerekiyor?”

“Burnuna bir ip takılmalı, dişlerinin bazılarını kırmamız lazım, bunu ayı yavruyken ve ona daha rahat hâkim olabilecekken yapmamızda fayda var. Bir de Kalenderilerin kullandığı türden özel bir sopaya ihtiyacın var. Ama bunun için bana para ödemelisin.”

“Ne kadar?” Lakşman’a a göre, yapılacak olanlar fiyatından daha önemsizdi.

“Beş yüz rupi.”

Lakşman çarpılmış gibi oldu. Bu kadar parayı nereden bulabilirdi? Tuhaf bir rahatsızlık hissetti. Bu adam ne sanıyordu kendini? Para ağaçtan mı toplanıyordu?

“Ben beş yüz rupi nereden bulabilirim ki? Biz ne emir ne de şeyhiz.”

“Ben para almadan nasıl çalışabilirim peki? Yapacağım pek zor bir iş, bunu herkes yapamaz, –çok az insan, sadece Kalenderiler, anlıyor musun?”

“Ama ben sana bu kadar çok para veremem, bende bu kadar para yok.”

Salim nefesinin altından birkaç sözcük mırıldandı sonra sustu. Yavru ayı bileğini çiğniyordu, Salim onu silkeledi. Tekrar uzun bir sessizlik oldu.

“Neyse, tamam, bana borçlusun. Bu parayı almak için dö-
neceğim, bunu unutma,” dedi sonunda.

Rahatlamış olmak Lakşman’ı biraz daha iyi ve cömert hisset-
tirmişti. “Tamam, ayı biraz daha büyüdükten sonra tekrar
gel, ben de biraz para yapmış olurum. Şimdi sana iki yüz
rupiden biraz fazla ödeyebilirim.”

“Bunu hatırla çünkü geri geleceğim. Ayı dans ettirmek
bizim işimiz, yani Kalenderilerin işi. Sen bizden değilsin,
eğer paranın tamamını ödemezsen de asla başarılı olamazsın.
Bunu unutma.”

*

Çıralarla ateş yaktılar, tam tutuştuktan sonra üzerine odun
attılar, Salim bunun yavaş ve uzun yanan bir ateş olmasını
istemişti. İstenen dereceye ulaşıldığında –ki Salim buna
gözüyle karar verebiliyordu– üzerine uzun demir bir çubuk
yerleştirdi. Farklı boylarda, kalın ağaç dalları kesmişti. Har-
dal yağıyla parlatılmış kalın bir de ip vardı. Bu malzemeleri
toparlaması biraz zaman almıştı, ona bunları veren insanlar
da neler olduğunu görmek için geliyordu.

Bir ayı dans ettirmek için neler lazım olduğunu bilmiyorlardı.
Salim dört adam seçti, bunlardan biri Lakşman’dı, onlara
yapmaları gerekenleri anlattı. Dört adam da ellerine eski
süveter, yelek ve kilimlerden artan uzun kumaş parçaları
doladı. Ayı, sanki derin bir içgüdüyle hareket ediyormuş-

çasına hızla kutusuna kaçıp saklandı. Salim onu elleriyle kavrayıp gerisin geri çıkardı ve açık alana götürdü. Kısa bir iple hayvanı derine çaktığı sağlam bir çubuğa bağladı.

“Şimdi bağırabilir.”

Dört adam yavru ayıyı sırt üstü çevirdi, boğuk bir viyaklama sesi çıkarıyordu hayvan, dört bacağını da gererek açtılar, zarar görmesin diye sardıkları elleriyle pençelerini tuttular. Hayvan çılgın gibi kafasını oynatıyordu ama Salim bunu da durdurdu. İki adam ön pençelerini tutup hareketini kısıtlamışken, çubuklardan en ince olanını yavrunun açık ağzından içeri soktu, sokar sokmaz kafası yere sabitlendi. Pespembe oyuğun içinde beyaz dişleri görünüyordu. Hayvandan gelen cırtlak ses şimdi gırtlaktan çıkan boğuk bir hırıltıya dönüşmüştü.

“Çubuğu çok sert bastırmayın, kafasını sabit tutsun yeter,” diye bağırdı Salim.

Hayvan artık kıpırdamıyordu, eğer içine işlemiş kıvranmalarını, derisinin beyaz kısmının dalgalanmasını ve kesik kesik tıslamasını saymazsak.

Yavru bir ayıya karşı beş erkeğin güç gösterisi, oranlayınca çok komik duruyordu. Sanki bir sineğin icabına bakmaya koca bir gülle yollamaya benziyordu. Bir çubuk yardımıyla dört güçlü hamle sonucu, yavrunun köpek dişlerini çıkarmayı başarmıştı. Tıslama tuhaf bir nefes alıp vermeye dönmüştü. Pembemsi kırmızılık yol yol olmuş, ağzının kenarından salyayla karışık halde akıyordu. Salim, eline uzun bir kumaş parçası sardı ve ateşteki demir çubuğa uzandı. Bir

süre elinde tuttu, bir ucu kırmızıydı ve parlıyordu, küllü siyaha dönüşene kadar bekledi, gözlerini kapattı ve bir şeyler mırıldanmaya başladı, sanki transa geçmişti. Etrafını saran kalabalık tamamıyla sessizlik içindeydi. Sadece çam ağaçları esip geçen rüzgâra harmoni içinde cevap veriyordu. Çemberin iç kısmında; çocuklar, Lakşman ve Ramlal'ın aileleri, annelerinin beline sarılı bebekler ve koşuşturan birkaç çocuk vardı. Salim gözlerini açtı, hiçbiri odaklanmamıştı, sanki olan biten şeyler görünmez ve saklıydı. Oysa çam ağaçları bile nefeslerini tutmuştu şimdi. Duyanlara tuhaf gelen şeytani bir feryat kopardı ve ani bir hamleyle demir çubuğu hayvanın burnun ucundaki koyu gri noktadan içeri geçirdi ve deldi ve çıkardı sonra aynı işlemi bu kez aynı noktanın birkaç santimetre üzerinden yeniden yaptı, kemiğin içinden geçerek bir delik açmıştı.

Bir çocuğun ağlaması kalabalıkta beklenmeyen bir etki yaratmış ve sessizliği sağlamıştı. Yavru ayı ne hareket ediyor ne de kıvranıyordu. Hareket edebileceği her noktasından yere mihlanmıştı.

Lakşman üzerindeki kuvvete rağmen elinin altındaki bacağın küçük seğirmelerini hissedebiliyordu, aldığı her nefesin altında sanki isyan eden bir kasırga vardı. Kırmızı-pembe ağzı kocaman açılmış, sıvılar akıtıyordu, sanki bir şey söylemek ister gibiydi, neşeli hareketleri zamanın içerisinde donup kalmış, yerini tüyler ürpertici inlemelere bırakmıştı, kulakları tırmalayıcı ses gittikçe yükseliyordu. Lakşman iğrenç bir koku fark etmişti, hayvan bir yandan dışkılıyor, diğer yandan da toprağı fazla ıslatmayacak kadar işiyordu.

“Onu yerde tutmaya devam edin ama unutmayın, fazla güç bindirmeyin,” diye emir verdi Salim.

İpi kavradı, bolca hardal yağıyla ovalamaya başladı, daha sonra ipi ayının burnunda açtığı delikten içeri sokmaya başladı. Yarayı dağlamıştı o yüzden hiç kan akılmıyordu ama hafif bir et yanığı kokusu vardı. Lakşman yavru ayının gözlerinin içine baktı, kendi yüzünün birkaç santimetre yakınındaydı, gözlerini kısıyor, sıkıyor, kapatıyor ve kocaman açıyordu. Gözbebekleri deliler gibi sağa sola kayıyordu. Lakşman’ın alnından bir damla ter hayvanın omzuna aktı. Salim’in marifeti aniden kaybolmuş gibiydi, ipi bir türlü hayvanın burnundan içeri sokamıyordu. Birinci denemede başaramadı, ikinci de ve üçüncüde de... Sonunda etrafa beddualar savurmaya başladı ve dördüncü denemede başardı. Hayvandan çıkan ses –Lakşman daha önce hiç böyle bir ses duymamıştı– gittikçe daha da zayıflıyor, hayvan gittikçe güçten düşüyordu. Salim yavrunun burnundaki halkadan çıkan ipin ucunu yakaladı, biraz sağa sola çekiştirdi ki iki ucu da eşitlensin.

“Çok acıdı,” diye söze başladı Lakşman ama devamını getiremedi. Boğazını temizledi, kafasından geçenleri düzgün cümlelerle kurmaya çalıştı ve Salim’e sordu, “İyi olacak değil mi? Yakında?”

Salim gülümsedi. Gülümseme ona biraz renk katmıştı ve kesinlikle biraz da üstünlük.

“O sadece bir hayvan, acısı uzun sürmez, vahşi doğada, ormanda, sokaklarda yaşayan bunca hayvanın doktora ihtiyacı olduğunu hiç duydun mu?” Kendi zekâsına gülmeye başladı,

kupkuru, boş ve aptal bir sesle devam etti, “Çabuk iyileşirler, onlar güçlüdür. Zayıf olan biz insanlarız. Birkaç güne iyi olur. Bir süre yanına kimsenin yanaşmasına izin verme, kendi kutusunda tut ve sadece sen bak, başka kimse değil.”

Ardından da adamlara dönüp yavrunun ağzından sopayı çıkarmak üzere olduğunu söyleyip onları uyardı. Adamlar aynı anda ellerini çekip uzaklaşmalılardı.

Serbest bırakıldıktan sonra tuhaf bir şey oldu, ayaklarını hafifçe çekti ama uzun süre aynı sırtüstü pozisyonunda yatmaya devam etti, gözleri hâlâ dönüyordu.

Kalabalık galeyana gelmişti.

“Şimdi kaçacak. Kaçmasına izin vermeyin, yakın durun.”

“Yanına gitmeyin, ısıracak, uzak durun.”

“Hey, neden yerinden kalkmıyor? Öldü mü ne?”

“Hayır, nasıl ölmüş olabilir ki? Ayakları hareket ediyor bak-sana.”

“Ne zaman dans etmeye başlayacak? Kalkar kalkmaz dans edecek mi?”

İnsanlar tam onun öldüğünü düşünmeye başlamıştı ki birden ayağa dikildi, önce bir tarafına sendeledi, sonra diğer tarafına, birkaç dakika yeniden uzandı, kalkmayı denedi ama tamamen yere yığıldı.

İzleyenlerin arasından neşeli sesler geliyordu. Tekrar ayağa kalktı, burnunun içinden geçen ip yerde sürünüyor ve burnu kocaman görünüyordu.

Sendeledikten sonra bir kez daha yere yığıldı.

“Bence dans etmeye çalışıyor,” dedi kalabalıktan birisi, “ama henüz öğrenemedi,”

“Olamaz, onun için özel olarak eğitilmesi gerekiyor. Kalenderi ona öğretecek.”

Ciyaklaması, tuhaf bir sızlanmaya dönüşmüştü. Çenesi hızla soluk alıp veren bir köpeğinki gibi açık kalmıştı.

“Şimdi ona bir isim verin,” dedi Salim Lakşman’a. Artık yaşam boyu senin ayın o.

“İsmi Raju olsun,” dedi Lakşman, “onun ismi Raju.”

Salim, Lakşman’a önündeki birkaç gün neler yapmasını gerektiğini anlatmıştı, burnunun üzerinde duracak halkayı, ağızlığını zincirine nasıl bağlayacağını, neyle besleyebileceğini, nerede tutması gerektiğini ve ayı ona saldırmasını diye kullanılan terbiye sopasının bir ucunu ayıya bir ucuna da kendine nasıl bağlayacağını anlatmıştı; gerçi Raju, Lakşman’ın onun sahibi ve efendisi olduğunu anlamıştı, o ne isterse yapıyordu, bu yüzden de saldırması ihtimal dahilinde değildi.

“Sen kendi sopanı bana veremez misin? O özel sopayı?” diye sormuştu Lakşman.

“Burada nereden bulabilirim ki? Kendi köyümde mutlaka bulurum, kaldı ki bana hâlâ borçlusun,” demişti Salim.

Tam ayrılırken de Lakşman’a dönüp hatırlattı, “unutma bir ayı yeraltının lordudur. Putperest ve kâfirler ona tapar çünkü özel güçleri olduğunu söylerler.”

Ve dönüp gitti.

O gece, Lakşman rüyasında sivri dişli çenelerin içinden dışarı doğru uzayan çam ağaçları görmüştü, onu parçalamak istiyorlardı. Sonra rüya başka bir şeye döndü ama tam olarak ne olduğunu hatırlayamadı, tek hatırladığı ağlayan bir çocuğun sesine uyandığıydı. Ağzında metal tadı vardı. Acaba yine erkek kardeşini mi görmüştü rüyasında? Göğsündeki parçalanma hissi şimdi tüm vücuduna yayılmıştı. Sanki görünmez bir taş, havan döver gibi onu yavaşça eziyordu. Hava almak istedi, odanın dışına çıktı. Alıştığı karanlığın içinde biraz dolandı, bir ağaca işedi, bacaklarını daha çok açtı ki çiši ağaca çarptıktan sonra gerisin geri ayağına sıçrasın. Hızla akan sıcak çiši toprakta bir delik açarken çok ses çıkarıyordu. Bitirdiğinde gözleri artık iyice karanlığa alışmıştı. Yıldızların aydınlattığı gecede, arkadaki sebze bahçesinde bir baanj’a bağlı ve bir öbek toprağı andıran Raju’nun siyahlığını seçebiliyordu.

Orada uzun süre durup gözünün karanlığa iyice alışması için bekledi. Öbek kıpırdandı. Burnunu çekme ve homurdanma arası bir ses duydu. Kendini öyle bir konumlandırmıştı ki Raju daha güçlü olsa bile bağlı olduğu kısa ip her zaman aralarındaki mesafeyi belirleyecekti. Raju ona doğru hareket etmedi. Lakşman neden durduğunu bilmeden orada öylece bekledi. Raju’yu daha net görebilmeyi diledi, ayının onu nasıl incelediğini... Orada uzun süre karanlıkta durdu, Raju’nun

ona bakıp bakmadığını bir türlü anlayamamıştı. Sonunda içeri girdi. Göğsündeki yük geri gelmişti.

Lakşman bir gün eve geldiğinde Gita'yı körili yumurta ve patates pişirirken buldu. Çocuklar birer yumurta almıştı, Lakşman'a ise sadece patates ve köri sosu kalmıştı.

“Heey, yumurtam nerede?” diye sordu.

Gita sessizdi.

“Beni duymadın mı? Yumurtam nerede dedim?”

Bakışları yere düştü, “Sadece çocuklara,” dedi. Lakşman kesinlikle bir şey gizlediğine emin olmuştu. Tekrar sordu. Aynı cevap gelmişti, bu kez biraz daha sabırsızca ve hararetle. Lakşman'ın içinde tanıdığı, bildiği bir öfke yükselmeye başlamıştı. Tam yükselmeden bundan kurtulmalıydı.

“Neden benim için yumurta almadın?”

Sessizlik.

“Cevabı senden zorla almamı mı istiyorsun?”

“Didi sadece çocuklara yetecek kadar yumurta verdi.”

Patronunu kastettiğini anlaması Lakşman'ın biraz zamanını almıştı, şu teraslı bahçesi olan kocaman yeni evin sahibinin karısıydı, eski bungalov evi geçtikten sonra kıvrılan yolun sonundaki eve her gün temizliğe giderdi Gita. Şehir insanları, zengin insanlar, tepelerdeki sayfiye evleri...

“Nasıl olur?” dedi Lakşman, kafasının karışıklığı geçmişti.

“Kendi isteği böyle...”

“Çocuklarıma yetecek kadar yemek vermediğimi mi düşünüyor? Biz dilenci miyiz?”

Havadaki öfkeyi en başından beri hissedenden Gita sessiz kalmayı tercih etmişti, her kelimesi yangını körükleyebilirdi.

“Neden bu kadar sessizsin? Gidip dilendin mi ona? Yoksa ona gidip ‘Didi, Didi, çocuklarım aç, yeteri kadar yemekleri yok’ mu dedin?” derken sesini taklit ediyordu.

Çocuklar put gibi sessizdi. Tabakları cilalanmış gibi tertemizdi. Gita başına gelecek olanı fark edince, çaresiz duaya başlamıştı.

Lakşman titriyordu. Gözbebekleri küçülmüştü. Mimikleri taklit etmeye devam etti, “Didi, Didi, sana yalvarıyorum, lütfen çocuklarıma biraz yemek ver, üç gündür yemek yemediler, Didi, kurtar bizi.” Sağ elinin avucunu açmış, parmaklarını dua eder gibi içe doğru kıvrırmıştı, dilenci taklidi yapıyordu, aniden uzandı, parmaklarını gerdi ve Gita’ya okkalı bir tokat attı. Kadının ağzından küçük bir çığlık çıktı ve oturduğu yerden devrildi. Hiçbir zaman mesajları yeteri kadar iyi okuyamıyor –küçülen gözler, sessizleşen ortam, titreyen eller ve ses– ve her seferinde ilk darbeye hazırlıksız yakalanıyordu. Küçük kız, Sudha, ağlamaya başladı, Lakşman ona dönüp, “Kapa çenenin yoksa sırada sen varsın!” diye böğürdü, kız korkudan sus pus oldu.

Sudha’nın ağlaması ya da Gita’nın duası sayesinde midir bilinmez, tam öfkesi geçmişti ki karısına dönüp, “Eğer bir daha yemek getirdiğini yakalarsam ya da o insanların ver-

diği bir Şeyi aldığını görürsem, suratını dağıtırım. Anladın mı?” dedi.

Sessizlik  okt .

“Anladın mı dedim?” diye tekrar kükredi.

Gita çıkıp gitti.

Raju artık içine sıđmadıđı meyve kasasını kemirmeye baűlamıűtı. Çocuklar ve yetiűkinler artık Lakűman’ın arka bahçesinde toplanıp hayvana taű ve sopa fırlatmıyor, dans etsin diye hayvanı d rt klemiyordu. O ilk heyecan dađılmıű, yerini eđlendirilmeyi gözledikleri uzun, verimsiz ve sıkıcı bir beklemeye bırakmıűtı.

“Ne zaman?” diye soruyordu  ocuklar.

“Yakında,” diyordu Lakűman. Kendi de bilmiyordu. Ayıyı eđitmesi mi gerekiyordu? Ama nasıl? Onun önünde dans edip onun taklit etmesini bekleyerek mi? Eline bir damru alıp ona vurarak mı? Hiçbir Őey bilmiyor ve bu da panik olmasına sebep oluyordu. İűe yaramaz bir evcil hayvana mı eyer vurmuűtu? Para getireceđine, kazandıđını da hortum gibi sürekli çekecek bir Őey miydi bu hayvan? Doyurması gereken bir bođaz daha?

Yađmur sezonunun hemen baűlangıcında, Raju’ya tahta ve metalden idareten bir baraka yapmıűtı, malzemeleri yandaki köyden  almıűtı, çatısına yıđdıđı taű ve kiremitlerin altına plastik yerleűtirmiűti. Ailesi günler boyunca iki odaya sıkıűıp kalmıűtı. Sebze bahçesi temizlenmiű, onun yerini dikkörtgen

şeklinde ve sütlü çay rengindeki toprak ve çamur yığını almıştı. Mandua ununun içindeki böcekler o kadar fazlaydı ki Gita onları seçip ayıklamada başarısız olmuştu. Küf yenilebilecek her şeyi bozmuştu, sadece yemekleri değil aynı zamanda eşyaları, yüzeyleri, nemli kıyafetleri de... Etraftaki tepeleri örten yoğun bitki örtüsü yeşil değil gökyüzü grisiydi adeta.

Lakşman, bir gece büyük bir gürültüyle hafif uykusundan fırlamıştı. İlk düşündüğü şey Raju'ya bir vahşi bir panterin saldırmış olduğuydu. Eline pilleri bitmek üzere olduğu için cılız bir ışık veren feneri alıp çıktığında Raju'yu arka ayaklarının üstünde bulmuştu, çatı çökmüştü, çamurun içindeydi. Metal ve plastiğin üzerine vuran yağmur damlaları, barakanın çatısı henüz sağlamken inen muson yağmurlarından farklı bir ses çıkarıyordu.

Sabah olduğunda Lakşman, Raju'nun metal çatıyı ayakta tutan ince uzun tahtaları kemirdiğini fark etti. Tahta parçalara ayrılmıştı, Raju'nun ıslak kürkü de çamura bulanmıştı. Onu günlerce yağmurun altında bıraktılar, ta ki ulumaları ve homurdanmaları bir gün Lakşman'ı sıcak bir bıçak gibi öfkeyle delip geçene kadar. İnce uzun terbiye sopasını alıp dışarı çıktı, Salim'in tarif ettiği gibi en iyi şekilde yapmaya çalıştığı sopasıyla Raju'nun gövdesine, kafasına, yüzüne ve yanlarına, kısacası bulabildiği her yerine vurdu, hatta karanlıktaki hedefini göremediği için bazen de ağaç gövdesine... Raju bir yere kaçamıyor ya da saklanamıyordu çünkü en fazla bir metre uzunluğunda bir iple ağaca bağlıydı, o yüzden de sadece çığlığa benzer sesler çıkarıyor, kükremeyele tiz bağırtilar arasında gidip geliyor, kuralsız çıkardığı bu seslerin

biri diğetine benzemiyordu. Gürültü herkesi uyandırmıştı, çocuklar ağlamaya başlamıştı. Gita, koşup fırladı ve bağırdı, “Yeter artık, yeter, bırak, sen durmazsan o da bu korkunç sesi çıkarmaya devam edecek.” Lakşman’ın öfkeli ellerinden sopayı almış ve karanlıkta bir köşeye fırlatmıştı.

Islak griliğe uyandıkları ertesi sabah, Raju Lakşman’ı görür görmez bir köşeye sinmiş ve sızlanmaya başlamıştı. Ama Lakşman bir gece önceyi ne unutmuş ne de affetmişti, o yüzden Raju o gün aç kalacaktı. Yavru bütün gün toprağı eşeledi, homurdanıyor, yerleri kokluyor, sonra da ağlamaya başlıyordu. Lakşman bu seslere alışmıştı, artık onu eğitmeye başlamaya karar verdi, birkaç kural öğretmeliydi. O kadar kuvvetle “Şşştttt!” diye bağırmıştı tükrüğü her yere saçılmıştı, Raju sustu, bundan güç alan Lakşman devam etti, “Kes şu patırtıyı! Kes artık!” Raju gözlerini kırıştırdı, önce aşağı sonra da başka yere baktı. Lakşman’ın içini sevinç kaplamıştı ama bu sevinç eve girinceye kadar sürdü, Raju tekrar sızlanmaya başlamıştı. Dışarı çıktı, tekrar “Şşştttt!” diye bağırdı. Raju sadece Lakşman yanındayken susuyordu. Bugünlük ben kazandım, diye düşündü Lakşman.

“Onu beslemediğin sürece bu patırtıya devam edecek, açlıktan ağlıyor,” dedi Gita.

“Hayır, onu beslemeyeceksin. Ancak sesini keserse yemek yiyebilir, bu dersi öğrenmeli.”

“Susmayacak, söylüyorum sana.”

Göğsündeki yük bugün daha da erken çökmüştü, uyanıktı, kendindeydi, çocuklarını, yeğenlerini, karısını ve yengesini

seyrediyordu. Uzun süre aynı şeye odaklanamıyordu, sanki merakı dikkatini bir yere sabitlemeye izin vermiyor ve engellemeye devam ediyordu.

Gita onun bu durgunluğunun farkına varmış ve Raju'ya biraz salatalık ve roti ekmeği atmak için dışarı çıkmıştı. Şapırdatma ve yalayıp yutma sesleri sanki yemlikte bir ordu dolusu hayvandan çıkıyordu, saniyeler içinde bitti. Sessizlik sürdü ve sürdü. İçerideki herkes nefesini tutmuştu, hatta henüz yeni yürüyen bebekler Ajay ve Mina bile. Lakşman Gita'nın yüzüne bakmadı. Gecenin ilerleyen saatlerinde, yağmurun tenteye vuran sesini takip eden olağan sızlanma ve hırıltı sesleri arasında, Lakşman'ın gözünün önünde bir sahne canlandı. Göğsüne çöreklenen o yükü uzaklaştıracak bir sahneydi bu. Raju'yu iki arka ayağının üzerinde ayağa kalkmış halde gördüğü andı bu. Uyku gelip onu alana kadar bu görüntüye sığındı.

İlk zamanlarda yürüyüşleri biraz sıkıntılı oluyordu, çocuklar kaz sürüsü gibi peşlerine takılıyor, inatçı, muzip ve söz dinlemez tavırlarıyla, tekrarlanan onca tehdide rağmen dağılmayı reddediyorlardı. Tamamen yok olmak yerine sadece mesafeyi biraz açıyorlardı. Lakşman ve Raju önlerinde yürüyordu. Çocuklar taş, sopa ve bulabildikleri ağaç dallarını ayıya fırlatmıyordu artık. Bazen etrafta daldan dala, ağaçtan ağaca atlayan maymunlar oluyor, onları belirli bir yükseklikten takip ediyorlardı. En büyük sorunsu köpekler ve onların hiç durmayan havlamalarıydı. Öyle zamanlarda Lakşman arkasına dönüyor ve sopa göstererek onları tehdit

ediyordu ya da eğilip yerden taş alıyor, sürüye fırlatıyordu. Yine de bir şekilde duraksamadan devam ediyorlardı.

Lakşman esasen Raju için endişeliydi. Raju sanki köpeklerden korkuyor, yürürken kalakalıyordu. Birkaç geziden sonra Raju da köpeklerin havlamalarına ve diğer hayvanlara karşı biraz daha ilgisiz davranmaya başlamıştı. Ormanın derinliklerine doğru ilerlediklerinde köpekler de bir bir dağılıyordu. Yürüdükleri zemin çam ağacı iğneleri doluydu, yerde başka bitki yoktu, sadece dökülmüş kozalaklar, liken ve yosun kaplı dallar. Raju kozalaklara gidiyor, Lakşman da mecbur elinde ipiyle onu takip ediyordu. Tuhaf ve avare yürüyorlardı, Raju bazen hantalca öne eğilip sonra sağa sola sallanıyordu, bu Lakşman'ın ilgisini çekiyordu, acaba genç olduğu için mi böyleydi? Büyüyünce düzgün yürümeyi öğrenecek miydi? Yoksa tüm erişkin aylar aynı mıydı?

Ve sonunda beklediği oldu. Aslında kazara olmuştu ama Lakşman'ın şaşkınlığına sebep olan bu olaya neyin sebep olduğunu deli gibi merak ediyordu. Karşılarına çıkan dik bir yamaçta, bahçesinde vahşi ağaçların yetiştiği, harabeye dönmüş küçük bir evin yan tarafında, dikenli tellerle çevrili satılık bir arsa görmüşlerdi, Raju birden sızlanmaya başladı ve arka ayaklarının üzerinde dikildi, biraz koşturduktan sonra tekrar eski pozisyonuna dönüp dört ayak üzerinde durdu. Lakşman ipini biraz gevşetti ve kendisini Raju'yla konuşurken buldu, –“Nasil yaptın bunu ha? Hadi tekrar yap, hadi, ayaklarının üzerinde dur ve dans et.”

Raju yeri koklamaya başladı.

“Hadi, tekrar yap.”

Raju duymuyor gibiydi. Lakşman ise sabırsızlıkla burnunun içinden geçen ipi hızla çekti. Raju ciyakladı, kalktı ve hoplamaya başladı. Lakşman sevinç çılgılığı attı ve istemsizce ipi yeniden çekti. Bu kez Raju bir uluma sesi çıkardı ve oynayıp zıplamaya başladı. Lakşman bir aydınlanma yaşıyordu –marifet ipteydi. Heyecandan içi dışına çıkacak gibi oldu, hafifledi... Yeniden çılgılık attı, ipi çekti, bu sefer öğrendiği bu yeni bilgiyi test etmek için –Raju tepki verdiğindeyse “Bravoooooooo!” nidası gönülsüzce ağzından dökülüyordu.

Eve dönüş yolunda sergilediği gösterisinden sonra, çocuklar da ayının dansını izlemek istediler. Haber çok hızlı yayılmıştı. Kalabalık birden toplanmıştı, Lakşman da yarı şaka yollu (ama sadece yarı şaka) “Sizden bunun için para almalıyım,” dedi. İp defalarca çekildi, Raju tam birinden kurtuluyor sonra yeniden biri ipe asılıyordu. Birisi Lakşman’a *damru* getirmişti ki geleneksel perküsyon ritimleri eşliğinde hayvan da şovunu yapabilsin. Lakşman eliyle davula vuruyor, Raju’nun burnundaki ipi çekiyordu. Hayvan ağaya fırlıyor, iki arka ayağının üzerinde hoplayıp zıplıyor, ciyaklıyor, kafasını yukarı kaldırıp ağzını açıyordu. Lakşman da hayvanın hareketlerini eliyle vurduğu davulun ritmiyle senkronize etmeye çalışıyordu ama her seferinde hayvan birkaç adımdan sonra yoruluyor, belki sekiz, dokuz adımdan sonra hemen dört ayak üzerine dönüyordu. Lakşman davula vurdukça, çocuklar da onun dans hareketlerini taklit ediyordu. Aralarında cesur ve gözüpek olanlar Raju’nun yanına yaklaşıyor, onu dürtüklüyor, tekmeliyor, sonra da kendilerini güvene

alacakları bir mesafeye kaçıp tekrar dans edip etmeyeceğine bakıyorlardı.

Lakşman'ın "Dans et, dans et!" emirleri bazen umutsuzca yalvarmaya, sonra yeniden öfkeli ses tonuna dönmüştü. Onu tanıyan onca insanın ve çocuğun önünde utanmıştı ve yüzü kıpkırmızı olmuştu. Gözünün arkasında beyaz ışıklar çakıyordu, birkaç saniye daha öylece durdu. Sonunda Raju'yu sürükleyerek yerine götürdü ve bir ağaca bağladı, düğümün sıkılığını kontrol etti, sonra ince sopayı eline aldı ve havayı yarararak hızla Raju'nun sırtına indirdi. Raju geri çekilip viyakladı, bir ağacın arkasına saklanmaya çalıştı, ama saklanacak yer yoktu. Bu kendini koruma çabası, Lakşman'ı daha da özgürleştirmişti, gözündeki beyaz ışığın yarattığı körlükle Raju'yu durdurulamaz bir enerjiyle dövdü, elindeki sopa mekanik bir halde inip kalkıyor, vurdukça bedenine daha da can geliyor, sopa habis yağmur damlaları gibi hayvanın sırtına, ağzına, burnuna, yüzüne, bacaklarına, kafasına, neresine denk gelirse iniyordu. Raju çığlık atıyor, ağlıyor, hırlıyor, bağılıyor, çıldırmış bir şarkıcı misali tepiniyor, sonra da Lakşman'a ödül verir gibi arka ayaklarının üzerinde kalkıp hoplayıp zıplıyordu, dans partneriymiş gibi ön pençeleriyle ağacın gövdesine sarılıyordu. Sanki Raju aktör, Lakşman ise filmin hem ses yönetmeni hem de koreografıydı. Lakşman kahkahalarla gülüyor, gülüyor, gülüyordu... Sonunda sopa elinden düştü, terlemiş avuçlarıyla sümüğünü, tükürüğünü ve terini sildi, sanki dönüştüğü yabancıncının ağlamasını durdurmak, onu sakinleştirmek istiyordu.

O gece yatağında uyanık, öylece uzanırken dışarıda kusursuz bir sessizlik vardı, göğsü hızla inip kalkıyordu, ağırlık geri gelmişti. Ağlama, sızlama, hırlama sesi gelmiyordu, hatta sesli nefesleri de... Sabah olduğunda Raju'ya yemek vermek için dışarı çıktı. Ayı kesik kesik, zayıf bir ağlama sesi çıkarıyordu, adamı görür görmez de ağacın arkasına kaçıp saklandı. Lakşman onunla arkadaşlık kuracak durumda değildi, fena halde yorgundu. Raju'ya biraz ekmek fırlattıktan sonra içeri girdi. Uyku bastırmıştı, yeniden o ateşli rüyalara daldı.

Bunun benzerini Ramlal ve Lakşman çocukken de yaşamıştı, o zamanlar okula gidecek kadar büyümüşlerdi. Özel mülk olmayan tüm arazilere, bayırlara, derelere, dağlara ve tepelere sahip olan Orman Bakanlığı, doğal kaynakları kullanabilmeleri için yerlilerin başvurularını kabul etmeye başlamıştı; bitki saplarından yağ çıkarma, arı kovanlarından bal toplama ve bambu yetiştirme gibi işler olacaktı. Lakşman biraz daha büyüdükten sonra babalarının bu süreci hızlandırmak için dilekçe verdiğini öğrenmişti. Ve başarılı olmuştu. Haber hızla yayılmıştı.

Bundan birkaç gün sonra, Lakşman ve Ramlal bir gürültüye ve turuncu renkli bir ışığa uyandı. Orman yanıyordu, babaları ortada yoktu. O gece Lakşman tuhaf şeyler hatırlamıştı; nefes alıp vermeler, ateşin yayılma sesi, tahtanın yanma sesinden, odunun çıtırdamasından daha sakinleştiriciydi. Dalların çıtırdaması, sıçrayan ateş parçaları, yanmış çam ağacı ve kütük kokusu, şaşkın kuşların uçuşmaları... Gecenin durgunluğunda tüm bu sesler çok tuhaftı. Hipnotize olmuş

gibiydi, bir yandan hâlâ uykunun ağına takılmış, babasını pek düşünmemişti ta ki olaylara şahit olan köylülerin konuşmalarını duyana kadar. Görünüşe göre babası yanan ormanın kalbine doğru koşmuş ve söndürmeye çalışmıştı, Orman Bakanlığı'nın ona tahsis edeceği kısmı kurtarmaya çalışıyordu. Kendisi de pay isteyen kıskanç ve kötü niyetli komşusu tarafından yakılmıştı. Belki de tüm bunları parçaları birleştirdikten sonra öğrenmişlerdi, çocuklara babalarının cesedini bulamadıklarını söylediler, sadece uzun bir parça siyah bir şey, biraz kül, birazı karbonlaşmış madde –ki bu bir ağaç gövdesi de olabilirdi. Öyle bir şey gerçekten görmüşler miydi yoksa Lakşman gördüğünü mü hayal etmişti?

Bundan sonra “tilki ikizler” e bir lakap daha eklenmişti, sadece *chhor muya* –annesizken artık *bin mai babok* –babasız olmuşlardı. Raees admi'nin arabası önlerinden geçerken durmuş, babasıyla birlikte arabada giden ve onların yaşındaki çocuk camı açıp duvarın üzerinde oturan Ramlal ve diğer çocuklara meyve uzatmıştı. Kimse tek kelime etmemiş, araba camı sessizce kapanmış, meyveleri alan çocuklar soyup yemeye başlarken araba da yoluna devam etmişti. Bunu şimdilerde unutmuştu, mandalinaların büyükçe olanları annesiz çocuklarındı, annenin ruhu onların içlerine sızıyordu, bunu onlara mandalinalarını veren çocuk öğretmişti.

Gün geçtikçe ayının tüyleri de kısalmış, canlanmıştı ve geceler daha hızlı çöküyordu. Lakşman, Raju'ya yeni bir baraka inşa etmişti, tahta, artık tenekeler ve hatta biraz da muşamba kullanmıştı. Teneke tavanın üzerini muşambayla

örtmüſ, üzerine de taſ ve tuğla koymuſtu ki sert rüzgârda ve yoğun kar yağışında uçmasın. Raju’nun bağılı olduğı ağaçsa barakadan biraz uzaktaydı. Çocukların en büyüğü, yeğeni Civan, okuldan gelmiş ve ayıların mağarada yaşadığını söylemişti, öğretmeni böyle demişti.

“Gördün mü? Ona bir mağara yaptım,” demişti Lakşman Civan’a, onu zorla güldürmüştü. Çocuklarla nasıl konuşacağını bir türlü bilemezdi, kendi çocuklarıyla bile. Onlara ne söylemesi gerektiğinin yanı sıra ses tonu, hareketleri, hitabı da beceremezdi. Son zamanlarda bu his daha da artmış, ışığı ve havayı engelleyen o ağırlık yine çökmüştü.

“Bak, mağara gibi durmuyor mu?” derken dişlerini göstermişti. Çocuk kafasını çevirmişti. Gita söylendi, şimdi her gün barakadaki ayının dışkısını temizlemeye gelecek birine de para ödemek zorunda kalacaklardı. “Ağacın yanına yaparken daha mı iyiydi sanki?” diye sordu Lakşman.

Bir gün, havalar tam soğumadan önce, Lakşman Civan’ın Raju’yu ekmekle beslediğini gördü. Ekmeği yukarıda tutuyor böylece ayı ayağa kalkıyordu. Civan yeniden bir parça ekmek alıyor, havada tutuyor, Raju da arka ayakları üzerinde kalkıyordu.

Bunu takip eden gün, Raju’yu alıp ormana götürmüş ve onu bir ağaca bağlamıştı. Bağladıktan sonra üç dört metre uzaklaştı.

Raju’nun yüzüne bakarak dört ayak üzerine çöktü ve hayvanı taklit etmeye başladı. Tek eliyle dengesini sağlayıp diğer eliyle damruya vuruyordu. Ritimle birlikte ayağa kalkıp zıplıyor,

sonra yeniden dizleri ve avuçları üzerine dönüp davulu bırakıyordu. Raju'ya dönüp, "Gördün mü bak? Şimdi sen yap, hadi, yap bakalım, bak tekrar göstereyim," deyip duruyordu. Hareketleri tekrar tekrar gösteriyor, Raju ise gözlerini kırptırıyor, esniyor, ağaç gövdesini tırmalıyor, etrafında dönüyor, oturuyor, yeri kokluyor ve ara sıra Lakşman'a bakıyordu. Of pof gibi sesler çıkarıp homurdanıyor, ama bir türlü Lakşman'ı taklit etmiyordu. Bunu gören Lakşman hayvana biraz daha yaklaşmış ve aynı hareketleri tekrarlamaya başlamıştı. Raju ise tepki vermeden onu izliyor ve gözlerini daha hızlı kırptırıyor. Sonra birden gerisin geri gitti, aralarındaki ideal mesafeyi korumak ister gibiydi. Lakşman dişlerini sıktı, sözleri artık onu tatlılıkla kandırmaktan uzaklaşıyor, sabırsızca söylenen emir cümlelerine dönüşüyordu. Raju tekrar hareket etmiş ve bu kez de aralarına ağacı sokmuştu. Lakşman bunu yüzüne indirilmiş bir tokat gibi algıladı.

"Seni lanet olası hayvan," diyerek tükürdü ve sopayla Raju'ya vurdu.

"Öğreneceksin, öğreneceksin!" diye bağırdı, Raju zıplayıp kısacık ipinin izin verdiği yere kadar kaçmaya başladı, ağacın ardına saklandı.

"Görüyor musun işte? İstedin mi yapabiliyorsun, sadece işi zorlaştırmak istiyorsun. Sen beni aptal mı sandın ha? Sana göstereceğim," dedi ve ayıya vurdu. Ayı sızlanıp ağlamaya başladı, sopayı ısırıp pençeleriyle yakalamaya çalıştı ama Lakşman daha hızlıydı, sanki içine iblis girmişti. Sopayla birkaç kez ayının yüzüne vurdu. Raju uludu ve ona saldırıya çalıştı, ayağa dikildi, ön pençeleriyle ağzını kocaman

açarak ona doğru tükürdü, sonra da hemen ipi yettiğince geri çekildi. Lakşman da uluyordu ama kahkahadan.

Raju'nun bir önceki eğitimde yaşananları unutmasını bir süre bekledikten sonra farklı bir taktik kullanmaya karar verdi. Uzunca bir ipin ucuna havuç bağladı, ceplerini de bir sürü havuçla doldurdu. Bu kez geçen günkünden farklı bir eğitim alanı seçti. Bomboş bir arazi, onu çevreleyen alçak taş duvarlar ve duvarların üzerinde paslanmış dikenli teller vardı. Büyük ihtimalle özel mülktü ve gelecekte kullanacaklardı, arkasında da kocaman bir bahçesi vardı. Onun yanında da bir meyve bahçesi duruyordu, kayısı, şeftali ve elma ağaçlarının hepsi ölü gibiydi, tekrar canlandırılabilirlerdi ama bugünlük bu ölü ağaç topluluğu ona yeterdi.

Raju'yu bir armut ağacına bağladı. Neyseki Raju buna mani olmaya çalışmadı, ipin boştaki kalan kısmını da Kalenderi'nin verdiği sopaya bağlayıp havucu Raju'dan sakladı. Ayı ağacın yanında hüzünlü görünüyordu. Lakşman davulu çalmaya başladı, hayvan yavaşça, hafif duraksayarak harekete geçti, biraz homurdandı. Lakşman geri çekildi, havucu Raju'nun bir metre gerisinde tuttu. Ayı hemen öte atıldı, tam havucu yakalayacakken Lakşman geri çekti, Raju arka ayakları üzerine kalktı. Havucu hâlâ uzağında tutuyor ve sallıyor bir yandan da davula vuruyordu. Ayının yavaşça ayağa kalkışını, uzanmasını, havuca ulaşmak için ağacın diğer tarafından dolaşmasını seyretti, içi umutla doldu. Raju'yu biraz daha oynattı, davulun ritmine göre onunla konuştu, sonunda ödülünü almasına izin verdi. Kurt gibi acıkan Raju ise otu-

rup yeme zahmetine bile katlanmadan havucu havada kapıp ağzına attı. Lakşman neredeyse sevinçten zıplayacaktı. Fakat çok geçmeden zihnine yine bir şüphe tohumu düşmüştü. Bu kısa süreli başarısı sadece havuç ya da yiyecek herhangi bir şey olduğunda mı devam edecekti? Bu durum sokak gösterilerini komik duruma düşürebilirdi. Hayvanı aç bırakmadan dans ettiremeyen bir ayı oynatıcısı mı olacaktı?

Lakşman birinci hareketini bir kez daha havuç olmadan tekrarladı. Raju ipin ucunda hiçbir şey olmadığını görünce bir süre ayakta durduktan sonra tekrar dört ayağının üzerine döndü. Boş boş bakıyor ve esniyordu, umutları Lakşman'ı yine terk ediyordu. İpi biraz daha salladı, hatta hafif dokundurdu, davula vurdu. Farklı kombinasyonlar denedi, davul-havuç-şarkı-sopa yok, sonra tekrar davul-şarkı-havuç... Sonra davul-şarkı-sopa-havuç yok... Günün sonunda Lakşman'ın kafası karmakarışık olmuştu. Hevesini yitirmişti, eğitimi bıraktı. Bu aptal, salak hayvana karşı hissettiği hüsrana ve öfke her yanını sarmıştı, kendini sakinleştirmek için bildiği tek şeyi yaptı ve hayvanı sopayla dövmeye başladı, ne yapmasını istediğini anlasın istiyordu. Ağaç dallarından birine tünemiş bir maymun tüm olan biteni seyrediyordu, belki bir havuç kaparım umuduyla bekliyordu, aniden bir çığlık koparıp daldan dala zıplayarak koşup kaçmaya başladı.

Lakşman'ın gözüne bir şey takılmıştı, ne olduğunu anlamadı ama anlık bir karaltı halinde gördü ve kaybetti. Birkaç adım geri gidip ne olduğunu görmeye çalıştı. Sanki bir şey onu seyrediyor ama bakacağını hissettiği anda da kaçıyor. Taşlar, plastik poşetler, sebze artıkları, buruşturulmuş kâğıtlar,

çimen ve toprak... Ve işte o an gördü... Yumurta kabuklarıydı bunlar... Küçük küçük yumurta kabuğu parçaları ve daha büyükçe bir parça... Hiç kımıldamadan öylece durdu. Sonunda onu iyice örseleyecek olan gerçekle karşılaşmıştı, çocuklarının yumurtaya ihtiyacı vardı ve Gita da kocasının emirlerine karşı gelmekte ısrarcıydı. Gita'nın ona karşı gelişi, var olan tüm şefkatini aniden yok etmişti.

Bunu takip eden günlerde gizlice ve sessizce karısını seyretti. Dışarı çıkıyor, biraz oyalanıp bekliyor, Gita temizliğe çıktığı anda da eve girip gizli yumurtaları arıyordu. Radha da bu planın bir parçası mı bilmek istiyordu ama onunla yüzleşmek aptalca olur diye vazgeçti. Gita'yı suçüstü yakalayabilirse en iyisi bu olacaktı, bu yüzden de çocuklardan hiçbirine bu soruyu sormaya niyeti yoktu. Yumurtaları haşlıyor ve okula giden çocuklarına veriyor olmalıydı. Ama ne zaman?

Eski bungalov evin yanındaki çalılıkaların orada Gita'nın işini bitirip çıkmasını beklemeye başladı. Kendini hemen göstermedi, Gita geçerken çalılarının arkasına eğilip saklandı, yirmiye kadar saydı. Plastik bir poşet taşıyordu. Evlerinin kapısına birkaç adım kalıncaya kadar onu takip etti. Gita eve girip plastik poşeti saklamadan hemen önce kendini eve attı. Gita sanki hayalet görmüş gibiydi, birden beti benzi attı, kanı çekildi.

“Ver o torbayı bana,” diye bağırdı.

Kadın hareket etmedi, edemedi.

“Ver dedim sana!” diye hiddetle bağırdı yeniden.

Plastik poşeti elinden kaptığı gibi aldı, içinde dört beyaz yumurta vardı, birisi elinden zorla çekerken kırılmıştı. Bayatlamış çapati ekmeği ve biraz artık pilav... Biraz da sabzi... Zengin insanların sofrasından arta kalanlar...

Gita kaçmayı başaramayacağını bile bile mutfağa koştu, hataydı. Adam kadını bileğinden yakaladı, eline aldığı bir yumurtayı suratının ortasına yapıştırdı, sonra ikinci yumurtayı çıkardı, kadın başını döndürdü, onu saçından kavrayıp yüzünü kendine çevirdi ve ikinci yumurtayı burnunun üzerine öyle hızla vurdu ki burun deliklerinden kan fışkırmaya başladı. Yapış yapış damlayan şeffaf yumurta akı ve parlak sarısı kanla karışmıştı. Gözyaşları ve yamulmuş ağzı da yüzünde tam bir karmaşaya sebep olmuştu.

Kadının can hıraş bağrışını duyan Radha, “Kes şunu, kes dedim! Hiç mi utanmıyorsun?” diye bağırdı. Akrabalık bağı olarak kıdemli olması onu benzer bir muameleden korusa da tehditlere engel değildi.

“Eğer zırlamayı kesmezsen, sıra sana gelecek.”

“Ne cesaret?!” diye bağırdı, “Hiç utanman yok mu?”

Lakşman öfkesini küçümsemeye çevirdi ve “Ne yapacaksın? Olmayan kocana şikâyet mi edeceksin? O kümesi çoktan terk etti ve bu hayvanat bahçesini de bana bıraktı,” dedi.

Radha’nın verecek bir cevabı yoktu. Gita da yüksek perdeden ağlamasını kesmişti. Her şeye rağmen Ramlal’dan bahsetmek öfkesinin küle dönüşmesine yardımcı olmuştu. İçini tatsız bir duygu ve yalnızlık hissi kapladı. Başladığı şeyi bitirmesi için kendisini zorlamalıydı ama bu içinden gelmiyordu.

Gita'ya döndü ve “Eğer bu bir daha olursa...” dedi, cümleyi bitirmeye enerjisi yetmedi. Elindeki yumurtayı ve iğrenç kokuyu temizlemek üzere dışarı çıktı.

Bahar yavaştan yaza dönmeye başladığında, Raju da artık davulla birlikte dans etmede uzman olmuştu. Lakşman, onu zıplatmanın en iyi yolunun ipi çekmek olduğuna artık kesin karar vermişti, çektiği anda sanki poposunu kırmızı karıncalar ısırıyormuşçasına oynamaya başlıyordu ama bu taktik sadece beş, on, en fazla on iki dakika işe yarıyordu.

Büyük Golu festivalini bekliyordu. Her yerde bayraklar asılıydı, köyün üç farklı noktasına hoparlör yerleştirilmişti ve sabah akşam Hint filmlerinden şarkılar çalıyordu. Gece-leriyse dağlar müziği biraz çarpıtıyor, şarkılar bir oraya bir buraya çarparak yankılanıyordu. Ses küçük parçalar halinde havaya saçılmış kâğıt parçaları gibi uçuşuyor, sonra rüzgârla birlikte etrafa gelişigüzel dağılıyordu.

Yüksek bir yere çıkmıştı, manzarasını kapatacak hiçbir şey yoktu, tam elli üç keçi kurban edilecekti. Bu yeri kapabilmek için neredeyse tüm gece tapınağın önünde dışarıda beklemişti. Öyle kalabalıktı ki eğer yerinden ayrılırsa bir daha tapınağın önündeki kemerlere yanaşamazdı bile. Safran sarısı ve turuncu renklerdeki bu sütunlu yapının dört bir yanı çuhaçiçekleriyle çevriliydi –çelenklerce, sepetlerce, zincirlerce her yerde; bir noktada da kör edici güneş ışıklarıyla birleşiyorlardı. Hayatın tamamı burada akıyordu, tüm bu sesler, renkler ve curcuna... Lakşman keçilerin kapatıldığı yerin bir kısmını görebiliyordu. Keçiler koskoca siyah bir

tarla gibi duruyor, insanlar da onu çevreleyen denize benziyordu. Kokuları burnuna kadar geliyordu. Keçiler uysal ve sessiz duruyorlardı, sanki onları bekleyen sonu sezmişlerdi. Alınlarının tam ortasına, gözlerinin arasına al renkli parlak boya sürülmüş, boyunlarına ve boynuzlarına çuha çiçeğinden çelenkler asılmıştı. Golu şimdilik ortada görünmüyordu, insan kalabalığından uzak bir kolonun arkasına saklanmıştı. Eğer başını biraz uzatırsa, adamın beyaz türbanını ve atın üzerinde oturmuş bedeninin yarısını görebiliyordu ama eğilebileceği bir yer de yoktu.

Bir adam ilk keçiyi öne çıkardı, en şişko olanıydı, yirmi bir gün boyunca sadece meyve ve ağaç yapraklarıyla beslenmişti. Tapınağın ön avlusundaki küçük turuncu kapının önüne getirildi. İlk kurban edilecek hayvan olması ne kadar da kutsal bir şeydi, ayrıca onların tek tek Golu'ya getirmek için seçilmiş olan genç adam da çok şanslıydı. Lakşman uzun zaman boyunca bunun için seçilmek istemişti, bu işi yaparsa Tanrı'nın ona gülümseyeceğine ve hayatının ortasına düşmüş olan büyük kayaları, engelleri kaldıracağına inanıyordu. Her şeyde olduğu gibi bunda da şanssızdı. En azından bir kere şansı yaver gitseydi... Sadece bir kerelik, çok mu şey istiyordu? Kaderden kaçış yoktu ama aynı zamanda hayatının aynı çizgide gidip gitmeyeceğini öğreneceği de yoktu. Ya değişseydi? Tanrı düşüncelerini okuyor muydu?

Şişman keçi, kafası öne eğik bir halde zorla asılacağı yere getirildi, bir şeyler hisseder gibi olunca geri dönmek istedi. Lakşman bunu anlamıştı çünkü adam son adımlarında onu sürüklemek zorunda kalmıştı. Davulların sesi çok yüksekti,

ön avluya uzanan kırmızı kemerli yola asılmış yüzlerce zil deli gibi çalıyordu, ibadet edenler, müritler ve diğer insanların hepsi rüzgâra karışan dualar okuyordu. Kalabalıktan “*Jai, Golu, Devta ki jai,*” sesleri yükseliyor, tütsünün dumanıyla birleşiyordu. Lakşman da kendini bu okyanusun bir parçası gibiydi, olanı biteni yukarıdan izlerken kendini güçsüz ve ufacık hissediyordu. Birden bir şüphe duygusuyla sarmalandı, parmakları karıncalandı, tüm uzuvlarının incelik uzadığını hissetti, kafası sanki kocaman bir balon gibi şişiyor, gücünü tamamen kaybediyordu. Bir şeye tutunmak zorundaydı, en yakındaki kişinin koluna ya da omzuna... Yumruklarını sıkıp açtı ki bedenini hissedebilsin. Sanki hiç ağırlığı kalmamıştı, bir okyanustaydı ve zincirlerini koparmıştı.

Adam keçinin boynunu çatalın iki çubuğu arasındaki boşluğa sıkıştırdı. Hayvan çırpınmayı bıraktı, arka ayaklarıyla tekme bile atmıyordu artık. Her şey mükemmel bir dengeye oturtulmuş gibiydi, söylenen ilahiler, çanlar, davullar ve huşu içindeki kalpler... Demir çatalın nath denilen kısmını ayırıp, keskin kukri kısmına getirip hayvanın boğazını kesmesini bekliyordu herkes. Rahip transa geçmiş, ilahi okuyordu. Adak adayanların tümü nefeslerini tutmuştu, hayvanın kafası tek darbede kesilmeliydi, yoksa on üç yıl boyunca sürecektir uğursuzluk Golu tarafından köye gönderilirdi. Davullar orada toplanmış herkesin kalp atışlarına uyum sağlamıştı.

Kukri öyle hızla aşağı indi ki kimse ne olduğunu anlamadı, olayın sadece öncesi ve sonrası vardı. Keçinin kafası tek darbede kopmamıştı ama boynundan aşağı sallanıyordu, sanki sakar bir çocuğun oyun oynarken kafasını kırdığı bir

hayvan gibiydi. Hızla fışkıran kan, rahibin bağırışı ve kalabalıktan yükselen korku dolu çığlıklar Lakşman'ın kafasında birleşmişti. Adamsa hayvanın gövdesini bir halı taşır gibi ön ve arka ayaklarından kavramış ve sırtına atmıştı, kıyafetleri kan içinde kalmıştı. Lakşman adamın çökmüş bedenini seyrediyordu, hayvanın sallanan kafasıyla birlikte sanki ganimetlerini almış, cinayet mahallinden kaçır gibi bir hali vardı, hayvansa zarif bir çanta gibi kollarından sarkıyordu. Onları parlak kan izi takip ediyordu.

Kukrili adam cinayet aletini yere bırakmıştı, bıçağın taze kanla kaplı keskin kısmı neredeyse siyah görünüyordu, öldüğü yerdeki yeşil-beyaz karoların üzerinde de siyah noktalar vardı. Lakşman'ın sağ tarafında bir grup insan hareket etmeye çalışıyor, birbirini ittiriyordu, hareket etmesine olanak sağlayacak en ufak bir boşluk bulur bulmaz hemen yerini değiştirdi, Golu'nun mermer gibi bembeyaz kesilmiş suratını gördü, dudakları kıpkırmızı tahta gibiydi. Tanrı'nın suratı ve ifadesizlikle bakan kocaman gözleri bir şeye takılmıştı, Lakşman onu kızdıranın ne olduğunu tam anlamamıştı. Sonra birileri onu da ittirmeye başladı, o da mecbur kalabalığın onu götürdüğü yere sürüklendi. Anlık görüntü yok olmuştu.

Adamın bir diğer siyah keçiyi kesim yerine sürüklemesiyle hareketli kalabalık tekrar durmuştu. Bu seferki hayvan inatçıydı, geri dönmek için çabalıyordu, toynaklarını sert karolara geçirmeye uğraşıyordu. Tek bir "me" sesi çıkardı ama ne kadar bağırırsa bağırsın kurtulamayacağını anlamış gibi sustu. Sesi bekleyen diğer keçilere de bir mesaj gönderdi

ve tuhaf bir şekilde sessiz kalan hayvanların üzerinde yankılandı. Cevap olarak geri yansıyan “me” sesi daha gönülsüz, durumu kabullenmiş ve sessizdi, o inatçı ses sönmüştü...

Lakşman’a göre etraftaki en baskın şey keskin kokuydu.

İkinci keçinin işi tek darbeye bitmişti ve üçüncü ve dördüncü... Şimdi havaya farklı bir koku yayılmıştı, daha hafif, daha uçucu... Keçi topluluğu kokusundan daha farklı...

Lakşman bunun kan kokusu olduğunu biliyordu. Sene-ler önce küçük bir çocukken, Golu Devta’ya keçi kurban etme töreninde ortalığı saran bu leş kokudan dolayı kardeşi Ramlal’ın gözlerinin dolduğunu fark etmiş, ona farklı kokuları tarif etmişti.

Kesilen kafalar hızla oradan alınıp götürülüyor ve Tanrı’nın süt beyazı atının önüne halka şeklinde diziliyordu. Bir cesetten daha da ölü görünüyorlardı, bedenlerinden ayrılmışlardı, kimisinin maviye çalan dilleri ağızlarının bir köşesinden dışarı fırlamıştı. Her birinin boynuzları arasında minik mumlar yanıyordu, kimisi çoktan sönmüştü, kimisi de biraz mavi alevler saçtıktan sonra hemen sönüyordu. Karolarla kaplı yerin etrafını çevreleyen oluklar kanla dolmuştu. Keçileri getiren adam birkaç kez kaymış ama hemen dengesini sağlamayı başarmıştı. Yükselen kan kokusu Lakşman’a Ramlal’ı hatırlatmıştı, boğulacak gibi oldu. Kurban edilen keçilerin etleri pişirilecek ve köydekilere dağıtılacaktı. Tanrı’nın yüzündeki bakışı yakalamaya çalıştı, sunulan onca kandan sonra yüzündeki memnuniyetsizliğin silinip silinmediğini merak ediyordu. Çiçekleri, çanları, davulları, tütsüleri, kanı ve insanları, her yere yayılmış insanları bir arada uyumla

tutan dansın ritmi hafif bozulmuştu. Bu gevşemeyle birlikte birbirine uyumlu ve bağlı her şey bir anda farklı yönlere dağıldı.

Lakşman arkasını dönüp çevresindekileri ite kaka yolunu buldu, tapınağa sırtını verip kalabalığın sonuna kadar ilerledi. Yola saptığında, geç kalanları ve kalabalıktan ayrı düşenleri gördü, gri kapılı ve pencereci okulu geçti, okulun üç küçük avlusundaki oyun alanını gördü, Bhagwan'ın tepedeki evinin arkasındaki tahta sundurmayı görene kadar ilerledi. Bu kadarcık yükseklikten bile vadi çok uzakta kalmış gibi duruyor, çam ve meşe ağaçları bazen bir yerde yoğunlaşıyor, insanların evleri oyuncak evler gibi görünüyordu. Çok yüksekte olmamasına rağmen Lakşman nefesinin kesilmesine engel olamıyordu, sanki nefes alması için yeteri kadar hava yoktu. Uzakta dağlar parlıyordu, uzun süre seyrettikten sonra açık ve koyu renkte açmış çiçekleri seçebildi. Her zaman aradığını bulamıyordu, bazen denk geliyordu, işte karşısında Nanda Devi yamacında Tanrı Şiva'nın silueti duruyordu, Ramlal'ın ona çocukken öğrettiği bir şeydi bu –ağırlaşmış göz kapaklarından dolayı neredeyse kapalı gözleri, uzun burnu ve gizemli gülümsemesi...

Güneşin altın gibi parıldadığı bir akşamüstü, çocuklar seviz ya da dokuz yaşındaydı, Ramlal zirveleri işaret ediyor ve isimlerini sayıyordu. “Şu düz çizginin devamındakini görüyor musun? İşte o Mrithugni, onun yanındaki, hani şu iki tepeli ve kavisli olan, görüyor musun?” Kardeşinin daha iyi görmesi için eliyle girintileri işaret ediyordu, “işte o da Trishul, diğer taraftan da bakıldığında aynısını görüyoruz,

önden bakıldığında, Tanrı Şiva'nın silüetini görüyoruz, bak şu çatal şeklindeki mızrağın uçlarını görüyor musun?”

Lakşman da hayretten aptallaşmış halde kafasını aşağı yukarı sallamıştı. O an gerçekten anlamış mıydı, şimdi hatırlamıyordu.

Ramlal devam etti, “Onun da yanındaki, işte tam şurada, parmağımı takip et, ismi Nanda Devi. Tanrı Şiva orada yaşıyor.” Dramatik bir sessizlik oldu, Ramlal devam etti, “Onu görebilirsin, görmek ister misin? İstersen sana onu nasıl göreceğini göstereyim.”

Lakşman hâlâ çok sessizdi, başını bile sallayamıyordu.

“Parmağımı çok dikkatli takip et. Önce gözlerini kapat ve Şiva'yı düşün. Şimdi aç ve parmağımla işaret ettiğim yere bak, Nanda Devi'nin ön yamacını görüyor musun? Tepesi karla kaplı, kar olmayan kayalığa bak şimdi, gördün mü? Şimdi karın bittiği ince çizginin altına bak, gölgenin hemen altında iki gözünü görüyor musun? Gölgenin altında kalan kavisli çizgilerin hemen altındaki bayır da burnu. Gözleri ve burnu görüyor musun? Gözleri biraz uyuklu gibi değil mi? Çünkü meditasyondan henüz çıkmış. Neden bu kadar sessizsin? Göremedin mi?”

Tabii ki Lakşman görebiliyordu –Tanrı'nın lotus çiçeğine benzeyen ve hafif kapalı güzel gözlerini ve gülümseyen ağzını görebiliyordu. İşte oradaydı, yüce Tanrı Şiva, silüeti Nanda Devi'ye kazınmıştı, burası onun eviydi. İşte tam da orada Lakşman'a bir aydınlanma gelmişti, aldığı tüm

nefesler, gördüğü tüm ışıklar, yaşadığı tüm günler ona aitti, istediğini yapabiliirdi.

O gece Lakşman dört bardak afyon yapraklı, safran ve fıstık karıştırılmış lassi içti, tapınağın yanında yapıliyordu, Golu festivaline özel bir ritüeldi. Afyon yaprağı bolca koyulurdu ki festival boyunca herkesin kafası iyi olsun. Lakşman önce hareketlerinin yavaşladığını fark etti ve kendini sürüklerken buldu, nabızı önce su altındaymışçasına düşmüş, ardından kontrol edilemez bir şekilde yükselmişti. Bir süre sonra pazaryeri etrafında dönmeye başlamış ve artık düşüncelerini kontrol edemez hale gelmişti, daha doğrusu düşünceler öyle pervasızca zihnine akın ediyordu ki beyni sanki bir oyun parkına dönmüştü. Golu'nun kaşlarını çatık gördüğüne emindi. O beyaz, bembeyaz ten, sanki süt gibi... ve çok fazla kan... Ve o koku... Ertesi gün herkese dağıtılacak o müşterek yemek ağır bir şekilde keçi kokacaktı. Karısı ve çocukları etin tadına bayılıyordu. Sanki üzerine ağır bir kefen örtülmüştü, hava almakta, ışığı görmekte zorlanıyor, nefes alamıyordu. Aniden ögürdü ve yanındaki çimenliğe kismaya başladı, ağzından sarımtırak yeşil sıvı fıskırdı, yeri kaplayan kismuk öbeği safran ve fıstık kokuyordu. Yine de iyileşmemiştir, son çıkardığı acımsı yeşil safraya rağmen hâlâ üzerindeki ağırlığı hissediyordu. Sanki üzerinde hareketsiz duran ağır bir kaya vardı ve her dakika daha da ağırlaşıyordu. Yapacak hiçbir şey yoktu, hiçbir şey...

Uyandığında kafasında gelişigüzel oynayan film bitmiş ama ağırlık üzerinden bir milim bile kıpırdamamıştı. Kendini

dinledi, uzakta danda-gulli oynayan çocukları seyretti ve hiçbir şey hissetmedi. Gita, evin arkasındaki öbek öbek ayı dışkısına söyleniyordu, temizlemesi için para ödedikleri adam üç gündür gelmemiştii, koku dayanılmaz bir hal almıştı, burası insanların yaşadığı bir evdi, hayvanat bahçesi değil, ayrıca çocuklar ayıyla fazla meşgul oluyordu, ayı hem içlerini hem dışlarını yiyordu. Öncelikle ayıyı besleyecek parayı nereden bulacaktı, zaten üç yetişkine ve çocuklara güç bela yiyecek yemek buluyordu, ayrıca Lakşman artık ufak tarlalarıyla ilgilenmeyi de bırakmıştı, ona da Gita bakıyordu, her şeye nasıl yetişecekti, sanki on eli vardı, tarladaki sebzeleri nasıl yetiştirecekti... Bir an Lakşman'ın sağ eli ağzının ortasına inecek gibi oldu ama sonra ağırlık iyice çöktü.

Dışarı çıkıp evin arkasına geçti, Raju artık onu tanıyordu. Ayaktaydı, ağaç gövdesini kemirmeye çalışıyordu. Lakşman'ı görünce dört ayak pozisyonuna geri döndü ve ona doğru ilerledi ama ipi yeterli değildi. Yılmadı, gırtlğından o tuhaf sesi çıkardı, ara sıra viyaklıyordu, kendi dilinde Lakşman'a bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Hayvana yaklaşıp sırtını okşadı, şefkatle ve dikkatle... Hayvan saldırıya geçtiğı anda geriye zıplamaya hazırdı ama Raju sevecen sesler çıkarmaya devam etti. Tanrı biliyor ya, bir ya da iki kere hayvana bu kadar yakın hissetmişti kendini, bir kere yanındayken bir kere de ayıdan uzakta bir yerlerde geleceğı hakkında düşünürken...

Ertesi gün Gita Bengallilerin evine çalışmaya gittiğinde, heybesine birkaç şey atıp hazırlandı. Mavi plastik kabının içindeki yiyecek karnesi, birkaç kıyafet (zaten fazla bir şeyi de yoktu: Yün şalı, taba rengi yün şapkası, uzun elbisesi,

pijaması, rengi solmuş eski bir süveter), bir kap pilav, biraz ip, yarısı boş kibrit kutusu ve aldığı fark edilmeyecek birkaç şey daha. Rastgele doldurdu, hiç düşünmedi, zaten fazla seçeneği de yoktu. Heybesini bağlayıp omzuna astı, bir eline davulunu diğerine de Kalenderi sopasını alıp çıktı. Raju'nun ipini çözdü, ipini sopayı tutan eline aldı ve fısıldadı, "Hadi, gidiyoruz."

Ayı salyalarını akıtarak sesler çıkarıyor, burnuyla toprağı kokluyor, sanki yola çıkmadan o da yanında bir şeyler götürmek istiyordu. Sesi gittikçe değişiyor, miyavlar gibi sesler çıkarıyor, ağzını kocaman açıyor ve pembe pembe gülümsüyordu.

"Evet biliyorum, mutlusun, hadi gidelim."

Hiçbir kesin planı yoktu, sadece günün sonunda karşısına çıkan her küçük kasabada duracak, ertesi gün Raju'yu oynatıp paraları toplayıp yola devam edecekti. Ramlal'ın inşaatlarında çalıştığı gibi nehir gibi yolları ve uzun köprüleri olan bir şehre ulaşana kadar bu rutini devam ettirecekti. "En fazla üç ya da altı ay," diyordu kendi kendine, ağaçlar yapraklarını dökmeye başlamadan evde olacaktı, en uzak ihtimalle şiddetli karla birlikte devrilen ağaçlar yüzünden yollar trafiğe kapanmadan...

Dik yamaçlardan ve patikalardan geçtiler, zaten tüm köyleri birbirine bağlayarak aşağı doğru kıvrılan tek bir yol vardı ama kilometrelerce uzundu. Bir ayrıma geldi, burada her şeyi satan bir dükkân vardı, mum, pil gibi ihtiyaçlardan Maggi

hazır makarnaya, araba kokusuna kadar, Sunsilk şampuan bile vardı... Yola devam ettiler. Periyodik yürüyüşler Raju'yu biraz rahatsız etmişti, ipinin ucunda hareketliydi, kafasını sağa sola sallıyor, şikâyet ediyor, hırlıyordu.

“Şşşt, şşşt, sakın ol, o sadece bir araba, korkmana gerek yok,” diyordu. Arabanın şöforü kornaya basarak hızla yanlarından geçti, ayıyı fark etmemişti bile. Raju çılgına dönmüştü, ipini öyle hızlı çekti ki Lakşman'ı çalılarının arasına kadar sürükledi. Lakşman bağırdı. Raju şaşkın şaşkın gözlerini kırırıyordu, önce aşağı sonra da uzaklara baktı. İki şeritli dar yol dik bir eğimle devam ediyordu, taş toprak içindeydi, Rishabh Nehri gibi daralıyor, ileride taşlı kayalıklı bir kanyona açılıyordu. Raju'nun yüksek sesle korna çalan kamyonlara verdiği reaksiyondan sonra, Lakşman yolun diğer tarafında yürümenin daha güvenli olacağını düşündü ki burası da yoğun ağaçların olduğu bir uçurumdu.

Su içmek için nehre doğru ilerlediler, Lakşman yüzüne biraz su çarptı. Ağaçların puantiye gibi duran gölgelerinin altında durağan bir su gördüler, nehirden ayrılmış ve etrafı çakıl taşı ve kayalarla çevrilmişti. Bir ada gibi duran suyun yüzeyinde ağaçlardan dökülmüş kahverengi yapraklar yüzüyordu. Lakşman bunu görür görmez tuhaf bir şey olduğunu anlamış ama tam olarak çözememişti. Sanki birileri düşüncesini okumuş gibiydi, kahverengi yapraklar uyum içinde yüzerken göz açıp kapayıncaya kadar suyun altından kelebekler uçuşmaya başladı, turuncu, sarı, kahverengi ve siyah kelebekler gölgede ısıltılar bırakarak uçuşuyordu. Lakşman kıpırdayamadı, Raju'yu geri çekene kadar o çoktan birkaç

adım atmıştı bile. Ses ve hareket kelebekleri ürkütmüştü, bir çocuğun elindeki rengârenk kâğıtları havaya saçması gibi her yana dağıldılar. Raju ayağa kalktı, biraz söylendi, onları pençeleriyle yakalamaya çalıştı ama çoktan uzaklaşmışlardı, sonunda gözden kayboldular. Suyun yüzeyi şimdi sadece yeşildi, parlak bir ekran gibi ışığı ve gölgeyi yansıtıyordu.

Vardıkları ilk küçük köy Talla Panchagarh'tı, alçak tavanlı evlerin çatıları asbest ya da tenekelerle örtülmüştü, dağınık düzenli evler birbirinden uzaktı. Lakşman yol kenarındaki küçük dükkânlardan birinden dilimlenmiş ekmek almıştı, biraz bayat ve ıslanmış bisküvi ve sonra pilavla birlikte yemek için biraz da yerfıstığı...

“Bu bir ayı mı?” diye sordu dükkân sahibi.

“Evet, ismi Raju.”

Sonra birden aklında bir ışık yandı ve kurnazca bir hesapla, “Dans edebiliyor, izlemek ister misin?” dedi.

Dükkân sahibi omuz silkti.

Lakşman, Raju'nun ismini birkaç kez otoriter bir tonla söyledi, sopasıyla yere vurdu ve sonra zincirini boynundaki kalın tasmasından çıkardı ve burnundan uzanan ipi serbest bıraktı.

Tüm bunları çevik hareketlerle yapıyor, bir yandan da bir şarkı mırıldanıyordu. Raju farkında değildi ama ip Lakşman'ın sol elindeydi, davul yavaşça çalmaya başladı, sağ eli önce aritmikti ama sonra Lakşman'ın kafasındaki ritme uymaya başlamıştı. Kalbi neredeyse göğsünden fırlayacak gibi çarpıyordu, bu kendi köyünün dışındaki ilk performansıydı.

Bunu düşünmek onu heveslendirmişti. Tüm gayretiyle ipi hızla çekti. Şaşkınca bakınan Raju birden arka ayaklarının üzerine kalktı, bir çığlık atıp geri oturdu. Lakşman'ın kalbi iyice hızlı çarpmaya başlamış, heyecan tırmanmıştı. Belki onunla iletişimi kopmuştu, belki çalışmaları gerekiyordu ya da Raju'ya günlük rutininde rahat bırakması gerekiyordu.

Sağ elinin hareketi sol eliyle senkronize olmuştu, davula vururken aynı anda ipi de çekiyordu. İzlemeye başladı, aslında daha çok hissetmeye çalışıyordu. Ritmin uyumu her yere yayıldı ve Raju'nun varlığının bir parçası oldu. Ayı arka ayaklarının üzerinde durmuş ritme uyuyor, kafasını hayır dermiş gibi sağa sola sallıyordu. Çığlıkları kesilmişti. Ayıdan çok devasa bir köpeğe benziyordu. Dükkân sahibi gülümsedi. Lakşman da ritmi devam ettirdi. "Haydiii... Dans et benim Raju'm, dans et, dans et küçük ayıcık, küçük ayıcık, dans et. Evet, işte bu benim küçük ayım, işte bu, bravo!!! Şimdi ileri, şimdi birkaç adım geri, işte bu!" Başbaşayken yaptıkları tek taraflı özel sohbetlerinden farksızdı bu.

Birden ritim bozuldu. Raju dört ayak üzerine döndü ya da şimdilik bu kadarı yeterliydi, Lakşman bunu tam olarak anlayamadı.

Ekmeğin paketini açıp dört dilimini Raju'ya fırlattı. Tam paketi bağlayacaktı ki Raju pakete yaklaştı ve burnuyla itti. Lakşman tam aralarında güvenli bir mesafe oluşturmak için geri çekilecekti ki ayının gerilen ipi ona başka bir şey düşündürdü, "Hayır, ondan korkmadığımı ona göstermeliyim, derinlerimde bir yerde gerçekten korkuyor olsam da

hareketlerimi yavaşlatmalı, sakinleşmeli, daha rahat ve daha doğal olmalıyım.”

Birden aklında parlak bir düşünce daha belirmişti.

“Ayıyı senin için dans ettirdim, bana bir şeyler vermeyecek misin?” diye sordu hâlâ gülümseyen dükkân sahibine.

Adam para vermek konusunda pek isteksizdi, o yüzden Lakşman da ayıya su ve yemek vermesini istemişti. Bu isteği sadece Raju için değil kendi için de gerçekleşti, bisküviler, atıştırmalıklar, biraz bayatlamış roti ekmeği, şekerleme, birkaç portakal ve hatta birkaç ezilmiş muz. Çok heyecanlanan Raju çok sesli bir koro gibi farklı sesler çıkarmaya başlamıştı. Şekerleme ve roti ekmeğini kenara koydu, bir muz ve bir portakalı kendine ayırdıktan sonra kalanları Raju’ya verdi. Bir dakikadan az bir sürede hepsi bitmişti. Kaçırdığı başka şeyler var mı diye yemeklerin durduğu yeri kokluyor bir yandan da tuhaf homurtular çıkarıyordu. Lakşman’a yaklaşıp kocaman pençelerini kaldırdı, adam korkudan donup kalmıştı, pençeleri sanki minyatür kılıçlar gibiydi ve onları Lakşman’ın kulaklarına çok yakın tutuyor, kafasına dokunuyor, sonra yeniden boynuna değdiriyordu. Homurdanması, kesik kesik viyaklamaya dönmüştü, gırtlğından çıkan değişik seslere karışıyordu, Lakşman’ın dili damağına yapışmış, öylece kalakalmıştı. Kafası Raju’nun göğsünde birkaç dakika geçirdikten sonra ayının ona zarar verme niyetinde olmadığını fark etti, birkaç saniye sonra da ayı aşağı indi.

Lakşman ve Raju yazın başlangıcına kadar bir kasabaya varmamışlardı. Eğer sonraki üç ayını bu kasabanın eteklerinde geçirirse, caddelerin kenarındaki birçok dükkânın, hanenin ve de yamacın eteklerindeki gölün her iki yakasında yer alan yerleşim yerleri sayesinde yeteri kadar para biriktirebilir ve musonlara kadar kendilerine kalacak bir yer ayarlayabilirdi. Şimdiye kadar birlikte ağaç altlarında ve evlerin arkalarında uyumuşlardı. Güneye doğru seyahat ettikçe yeni tepelerle karşılaşılıyor, daha geniş vadiler görüyor, yeni yerler keşfediyordu, ta ki bir gün dağların o sımsıkı yumruğunun artık gevşediğini anlayana kadar.

Göl yemyeşildi, kenarında plastik poşetlerle çöpler, yemek paketleri, sigara ambalajları, boş kartonlar, plastik şişeler, çiçekler, kâğıtlar, yıkıntılar, dışkılar, yabani çiçekler, yeşil yosunlar, bazı kimyasallar ve pis köpüklerle doluydu. Bunlar gölün sınırını belirliyor, hareketsiz öylece duruyordu, su ise her zamanki gibi hareketliydi.

İlgi çekiyorlardı, ayı çok olağan bir şey değildi, takip ediliyorlardı, önce birkaç sokak çocuğu, sonra kalabalıklaşan gruplar, yedi sekiz çocuk, hatta genç adamlar ve mahallenin afacanları... Ayıya yaklaşıp, “Ayı, ayı, haydi bize nasıl dans ettiğini göster,” diyorlardı. Bir süre sonra sanki biri beynini parçalıyormuş gibi rahatsız bir hal alsa da eşlik edenleri umursamamaya çalışıyordu. Raju da uslu uslu onu takip ediyor, yaygara koparan çocuklara pek takılmıyordu. Sadece bir iki tanesi yerden taş alıp atmaya başladığında Lakşman dönüp tükürüyor ve “Onun dansını görmeye yetecek paranız var mı?” diyordu.

Diğerlerinden yaşça daha büyük bir çocuk –tahmini zor ama aşağı yukarı on üç, on dört yaşlarındaydı– agresif bir şekilde dayılanarak öne atılmış, “Ne kadar istiyorsun? demişti.

Lakşman mantıklı tartışmak istemiş, bu yüzden de “Belli bir ücreti yok, insanlar etrafımda toplanır, ben de ayıyı dans ettiririm. Bunu görünce daha çok insan gelir, sonunda da bana ne verirlerse onu alırım,” demişti.

“Yani bir dilencisin?”

Sözcükler üzerinden rüzgâr gibi hışımla geçmişti ama Lakşman onları hemen savuşturmuştu, “Biliyor musun ayıyı üzerine bir salarım, seni beş dakikada paramparça eder. O ağzındaki bağ niye var sanıyorsun?”

Çocuk tırmıştı, diğer tüm çocuklar da geri çekilmiş ve durmuşlardı. Lakşman ise önüne dönüp ayıyla birlikte yürüdüğü yola devam etmişti. Birisi arkadan bakınca olduğu gibi sırtı karıncalanmış ama takip etmediklerini anlamıştı. Birden arkasına bir taş geldi, neredeyse ayak bileğine çarpıyordu, sonra ikinci bir taş, yerde sekip Raju’nun arka bacaklarına vurdu. Raju şaşkınlıkla zıplamıştı. Lakşman öfkeyle iki taşı da yerden alıp kaçışan çocuklara doğru savurmuş ve “Allah’ın belaları, kahretsın!” diye bağırdı. Fırlattığı taşlar yakınlarına bile gelmemişti. Alaycı gülüşmelerini bu kadar mesafeden duyuyor olabilir miydi? Sinirden hırıltılar çıkardığını fark etti, çenesinin altından yapışkan balgam sarkıyordu. Mesafeyi yeteri kadar açtıktan sonra çocuklardan biri dört ayak üzerinde yürür gibi eğilip Raju’nun taklidini yaptı, ardından koşarak arkadaşlarının yanına döndü. Balgam yere damlamıştı.

Bu kasabadaki üçüncü performanslarıydı, Lakşman ona dilenci diyen çocuğu hemen tanımişti, hatta ne şans ki diğer çocukların yüzleri de yabancı gelmemişti. İlk iki gösteriden epey az kazanmıştı, yirmi üç rupi birinden, otuz dört rupi diğerinden. Bu para Raju ve onu üç dört gün boyunca zor doyururdu. Çok insan toplanmıştı ama kalabalık demek çok kazanmak demek değildi, bunu yeni öğreniyordu. Gösteri çok cansız geçmişti, biliyordu, Raju'nun yeni numaralar öğrenmeye ihtiyacı vardı, Lakşman da henüz acemiydi bu işte, yeni başlamışlardı. Diğer yandan bu sokak performansları ve doğaçlamalar sayesinde bir tür deneme-yanılma metodu geliştirmelerine de fayda sağlıyordu. Damruyu alıyor, Raju'nun burnundaki ipi çekiyor, hayvan ayağa kalkıyor, sağa sola hareket ediyor, ip çekili kaldığı sürece ayakta duruyordu. Lakşman da aynı sözcükleri üst üste tekrarlıyordu, “Bakın, bakın, dans eden ayı, şimdi arka ayakları üzerinde kalkacak ve dans edecek, bakın bakın görüyor musunuz, dans et, dans et, dans et...” Bugünse yeni bir şey denemek istiyordu, Raju'yu kendi etrafında döndürmek... Bunu yapmanın bir yolunu bulmalıydı ki ip etrafına dolanmasın, en kolay yöntem dik durmak ve Raju döndükçe onunla dönmekti ama ayı yorulduğu için devamlı oturmak istiyordu. Eski ve yeni şarkılardan nakaratlar söyledi, Hint filmlerinin şarkıları ortalığı şenlendirmeye yarayabilirdi, seyircilere çalışılmış bir hareket olduğu havasını verebilirdi. O şarkı söyledikçe Raju dans edecekti... Tüm bu provasız performansı, beş altı yaşındaki bir çocuğun, “Ayıya binebilir miyim?” demesiyle

bozulmuştı. Yüksek ihtimalle babası olan adam da çocuğu kalabalıktan sıyırıp Raju ve Lakşman'ın yanına getirmişti.

“Isırmaz ya da saldırmaz, değil mi?” diye sordu adam. Lakşman önce biraz korkuya kapılmıştı ama sonra yalan söyledi, “Hayır hayır, o henüz küçük bir bebek, yavru ayıcık... Bir sineği bile nasıl inciteceğini bilmez.” Korkusundan sıyrılmaya çalıştı. Küçük çocukları ayının üzerine bindirip gezdirme fikri ayıyı dans ettirmekten daha çok para kazandırabilirdi. Kız çocuğu Raju'nun yanına geldi, bir eliyle sımsıkı babasının elini kavramıştı. Önce belli bir mesafeden ayıyı seyretti.

Birden kalabalıktan biri, “Bu bir ayı değil, ayı postu giymiş bir köpek!” diye bağırdı. Lakşman bunun kim olduğunu anlamıştı, bakmasına gerek bile yoktu ama baktığı anda aynı oğlanla göz göze geldi. Sanki kader onunla dalga geçiyordu, onu yalnız bırakmıştı, herkesten soyutlamıştı. Odak çabuk dağıldı, Lakşman o gün göl kenarında gördüğü çocuklardan bazılarını tanımıştı. Kalabalıktan epey kıkırdamalar yükseldi, sonra başka bir ses daha bağırdı, “Tilki ipini çekiyor, ayı dans ediyor.” Kalabalık gülmekten patlamıştı, hep bir ağızdan slogan atmaya başladılar, tilki, köpek, tilki, köpek, tilki, köpek...

Kalabalıktan alaycı kahkahalar yükseliyordu. Her şey nasıl bu kadar hızla bozulmuştu? Sanki kibrit çakıldığı anda yangın çıkmıştı. Lakşman etrafına bakındı. Her yerde inşaat sahaları vardı, toprak dümdüz edilmiş, tuğla, çimento ve kum yığınlarıyla doluydu ve ağır inşaat makineleri... Bir iki büyük araç... Otel mi yapılıyordu? Ramlal neden köylerinin yakınındaki bu kasabada çalışmaya gelmemişti?

Neden o kadar uzağa gitmişti –gerçi kimse nerede olduğunu da bilmiyordu ya...

İzleyenlerin çoğu alanı terk etmiş, sadece bir avuç insan kalmıştı. Lakşman olduğu yerde çakılıp kalmıştı, sonsuz bir yorgunluk hissediyordu. Raju da oturmuştu, sesi çıkmadığı için Lakşman üzgün olduğunu düşündü. Bezin üzerinde sadece bir rupi duruyordu. Ertesi gün kasabadan ayrılmadan önce, Lakşman caddenin sonuna doğru dizilmiş çay, sebze, meyve, pirinç, soğan ve patates satan dükkânların olduğu yere gitti. Ürünlere baktı, tezgâhın başında duran adamın Raju'yu fark etmesini bekledi.

“A-ay mı o?” diye sordu adam ilgiyle.

“Ha! Yavru ayı. İsmi Raju,” diye yanıtladı Lakşman sevinçle. Kalbi deli gibi atıyordu. Büyük bir risk aldığıının farkındaydı ama yemek yemeliydi. İpi salıverdi ve Raju'nun sırtını ayağıyla itekledi. Raju poposunu sallasa da hareket etmedi, bu kez daha sert dürtükledi, bu arada dükkân sahibi ilgisini kaybetmesin diye onu konuşturuyordu.

“Henüz bir yavru, çok uysal ve dost canlısıdır, tıpkı *paaltu* köpeği gibidir, değil misin ha? Küçük bi köpekçik misin sen? Hadi git, git, abiye git...”

Planı pek tutmamıştı, eğilip eliyle Raju'nun arkasından, adamlarla arkadaşlık kurması için onu kibarca itekliyordu.

Raju öne doğru ilerledi, dükkân sahibinin rengi attı ve bağırdı, “Zincirini mi saldın? Hayır hayır, sakın, bunu yapamazsın, onu serbest bırakamazsın, bağla onu, bağla onu!”

Lakşman bunu önemsemedi, “Bir şey yapmaz, *ekdum bach-ha hain*.” Raju gözlerini kırıştırtıyor ve ilerliyordu, kafası karışmış ve bu yüzüne yansımıştı.

Adam kararını tekrar etti, sesi iyice yükselmişti, sesindeki panik kontrolsüz bir hal almıştı. Raju yeri kokluyordu, bir çuval çamurlu patates, bir çuval çürümüş pembemsi soğan... Bakındı ve esnedi. Dükkân sahibi birisi gırtlığını sıkıyormuşçasına bağırdı, terazi kefelerinin arkasında siper aldı, yanında siyah demirden yapılmış köşeli ölçek doluydu, köşeye kaçtı, neredeyse bir sepet pörsümüş su kabağını devirecekti, tezgâhının bitimindeki kirli ve dar aralığa sıkıştı. Raju ise zincirinin salınmış olmasının şaşkınlığından ve yemeklere bu kadar yakın olmasından dolayı kafası iyice karışmış haldeydi, koklanıyor, homurdanıyordu; salınarak dükkân sahibinin yakınında duran mısırlara doğru ilerledi. Ayının ona geldiğini sanıp korkan adam kendini içeri attı, Lakşman’ı da şansıyla baş başa bıraktı. İnsanların dans performansı esnasında para atsınlar diye koyduğu çuvala ne doldurabilirse dolduracaktı. Kararmış patatesler, kabukları hafif sıyrılmış ve orası burası ezilmiş soğanlar, tatlı mısır, mango, muz ve birkaç paket beyaz ekmek... Aklına Raju’nun zincirini yakalamak gelince durdu ve paketi bıraktı fakat paket çoktan fena halde ağırlaşmıştı. Raju ise hâlâ neden zincirsiz kaldığını anlayamamıştı, onun yerine geçen kıştan kalmış ve yarısı çürümüş havuçları kokluyordu, burnunu içine daldırmış hiç durmadan hapur hupur yiyordu. Lakşman onun bu yumulmuş halini ve konsantrasyonunu bozmaya kıyamadı, o da deli gibi aşırmaya devam etti. Sonunda Raju kendini kaybetmişken zincirinin ucunu bulup çekiştirdi,

iki kere, üç kere... Raju anlayıp bakana kadar... Çuvalları hızla kaçmalarına mani olacak gibiydi, korkmaya başlamıştı. Dükkân sahibi “Hırsız var, hırsız var,” diye bağırmaya başlarsa herkes etrafına toplanabilir ve onu kovalamaya başlardı. Çuvalını sol omzuna attı ve Raju’yu hızla çekiştirdi, yol ağzına geldiğinde dağınık evlerin arasına daldı, ağaçların arasından ilerledi, onları takip eden birisi varsa diye rastgele sola, sağa, sağa ve tekrar sola döndü, sonunda evlerin bitip sadece ağaçların olduğu bir yere gelmişti. Nefeslenmek için durdu, omzundan çuvalı indirdi.

Kasaba düzensiz bir biçimde yayılmıştı, önünde birkaç çay ocağı, bir lastikçi, kilit taşı metoduyla inşa edilen büyükçe bir ev vardı, arkasındaki sazlıksa boş bir yola ve ekim yapılmış bir arsaya açılıyordu. Birkaç metre ötede ise küçük bir tapınakla karşılaşmıştı. Dış yüzeyi maviye boyanmış konik çatısıdaysa kırmızı bir flama dalgalanıyordu, parmaklıklı küçük kapısına çuha çiçeklerinden yapılmış çelenkler bırakılmıştı. Lakşman Raju’yu bir ağaca bağladı, terliklerini çıkarıp tapınağın avlusundan içeri girdi. Şiva’yı görmeyi umuyordu ama sol elinde topuzunu tutan Hanuman’la karşılaşmıştı, sağında minyatür bir dağ vardı, sanki Hanuman değerli ziyaretçisine dağı sunuyordu. Yüzü ve vücudu da maviye boyanmıştı. Lakşman bir Hindistan cevizi sundu ve başını eğdi, bunu bağlılıkla değil derin bir konsantrasyonla yapıyordu, çünkü az sonra yapacağı şeyde sadece bir hakkı vardı, orantısız bir güç kullanarak tek eliyle Hindistan cevizini parçaladı, dişlerini ve yumruğunu sıkmıştı. Hindistan cevizi

paramparça oldu, parçaları her yere dağıldı, içindeki suyu da hızla duvara fışkırmıştı. Lakşman Hindistan cevizi parçalarını topladı, metal parmaklıkların arasından içeri uzattı, meyveyi sunağa bıraktı. İçinden söylediği duada Tanrı'ya bu sürpriz meyveyi hediye olarak sunduğunu söylüyordu, ayrıca kolayca kaçabildiği için şükranlarını sunuyordu, onun yardımını unutmayacağını ve Tanrısı'nı hep minnetle hatırlayacağını söyledi.

Sıcaklar fena halde bastırmıştı, Raju ve Lakşman henüz birkaç metre yürümüşü ki kan ter içinde kaldılar. Lakşman bayılacak gibi hissetti, Raju ise kendine hâkimdi.

Gölgeli yerlere çekildiler, güneşin hareketini takip ediyorlardı. Güneş en tepedeyken tüm bölgeyi zalimce hâkimiyeti altına alıyor, saklanacak hiçbir yer kalmıyordu. Güneş batana kadar kapalı bir yer bulup saklanmaktan başka çare kalmıyordu; su içmeleri gerekiyor, ancak güneş gittikten sonra yeniden yürümeye başlayabiliyorlardı. Birden gözünlün önüne bir görüntü geldi, kendi köyünde Golu'nun tapınağında kocaman bir su tankı vardı, bir *neeli-gulmohar* ağacının gölgesindeydi, ağacın sakin ve huzurlu yeşilinin üzerinde mevsiminde mavi çiçekler açıyordu.

Bir saat su aradıktan sonra, küçük bir dere yatağı buldular, kenarında biriken taş ve kayaların çizdiği sınırdan bunun bir dere olduğunu anlamıştı, su tamamen kurumuştı.

Raju taşları kokluyor ve zincirini çekiştiriyordu, huyu olmadığı halde ya boynundaki tasmadan kurtulmaya çalışıyor ya da Lakşman'ı bir yere sürüklemeye çalışıyordu. Taşların üzerinde sendeleyerek Raju'yu takip etmeye başladı, gölge-

de kalmış ve kurumamış bir su kaynağı keşfetti, göbekleri birbirine değen iki kocaman kayalığın arasında kalmıştı. Lakşman ayağıyla taşları kontrol edemedi Raju zincirini iyice germiş ve kayalıklardan birinin üzerine zıplamıştı. Baş aşağı sarkıp dik açıyla eğilmiş ve su içmeye başlamıştı. Lakşman hayvanın çıkardığı şapırtıları duyuyordu, bir yandan da homur homur sesler çıkarıyordu. Raju'yu çekiştirdi, yarığa baktığında tüm suyu bitirdiğini gördü. Gözlerini sımsıkı kapattı, gözünün önünde oynayan renkli çizgiler görüyordu, gözlerini yeniden açtı, hiç su yoktu. Raju kocaman pembe diliyle suya ev sahipliği yapan ağzını yalıyordu. Sakin ve umursamaz bir hali vardı.

Lakşman'ın etrafındaki tüm dünya birden karardı, bu bencil hayvana vereceği cezayı düşünmeden önce burun ipini tasmaından çıkarıp öfkeyle, hızla çekti. Raju viyakladı ve kayanın üzerinde zıpladı. Verebileceği ceza ona kendiliğinden gelmişti. İpi çekip durmaya başladı, böylece Raju aşağı inemiyordu, bir kayadan diğerine zıplıyor, hissettiği acı basabileceği dengeli bir yer bulmaktan onu alıkoyuyordu. Kayalığın üzerinde dans etti durdu.

Lakşman çılgınca bir kahkaha patlattı. “Gördün mü haramzade? Sana neler yapabileceğini gördün mü? Nasılmış ha? Nasılmış?”

Her kelimesinde ipi daha da kuvvetle ve öfkeyle çekiyordu. Raju'dan çıkan sesler çığlıkla uluma arasında değişiyordu. Lakşman sonunda seslerden korkunca hayvanın ipini bıraktı, şimdi Raju onun boğazına mı atlayacaktı? Pençeleriyle ona ceza mı verecekti? Lakşman ipi bırakır bırakmaz, kendi-

ni korumaya almak için sopayı yakaladı. Raju'nun bağıını çözdüğünü unutmuştu, hızla kaçabilirdi, özellikle de ona yaptığı bu işkenceden sonra... Ama Raju kaçmadı. Kayanın üzerinde oturmaya devam edip bir çığlık daha attı, sonra yavaşça sakinleşti. Raju'nun kaçabilme potansiyeli ve ona saldırma korkusu arasında gidip geliyordu. Raju ise çığlık atarken yere bakıyor, sanki kaybettiği bir şeyi arıyordu. Aşağı inip iki kayalığın arasında duran ve artık olmayan su birikintisine baktı. Zinciri kayalıkların üzerinde gerilmişti, ucuyla Raju'nun boynu arasında epey mesafe vardı. Kalbi hızla atan Lakşman, zinciri yakalayiverdi ama çekemedi. Önce burun ipini tasmaına geri bağlayacak ve kendini güvende hissedecekti.

Kavşaklarda durup dans etmeye başladılar, Lakşman artık umutsuzdu, son iki günde sadece bir kere yemek yiyebilmişlerdi. Trafik fena halde düzensizdi, yirmi dakikada bir tır, bazen de birkaç araba geçiyordu. Camlarını açıp boş cips paketlerini fırlatıyorlardı. Lakşman bunları attıkları tarafa koşuyor, bir şey bulmayı umuyordu ya da insanların istemedikleri bir yemeği atmış olması için dua ediyordu (gerçi istenmeyen bir yemeğin atılması fikri kafasında pek oturmamıştı). Raju ise cips paketinin tuzlu yağlı iç kısmını yalıyordu. Tek bir araba bile dans eden ayıyı ve yanında oturmuş davulunu çalan sahibini izlemek üzere durmuyordu. Böyle birkaç saat geçtikten sonra sıcak dayanılmaz bir hal almış, daha fazla devam edememişlerdi. Hava karardığındaysa rayların üzerinden yürüdüler, sıcaklık pek düşmemişti.

Sanki bütün gün sıcaktan pişen toprak, gece de sıcağı geri yansıtarak güneşten intikam alıyordu.

Bhikhu haklıydı, demiryolu hattı boyunca daha fazla insan vardı, çünkü yerleşim yerleri daha yoğundu. Buralarda aç kalmaz, susuzluktan ölmezlerdi. Ama şunu da çabucak kavramıştı, bu küçük köylerde bir iki geceden fazla da destek göremezlerdi. Kaldı ki dans eden bir ayıyı görmeye heves edecek ve onunla yemeğini paylaşacak fazla insan da yoktu.

Lakşman ve Raju ekmek, çay, mercimek, pilav ve muzla yaşıyordu, nadiren de börek ya da kızarmış atıştırmalıklar, şekerleme ve bisküvi yiyebiliyorlardı. Bir insan ne kadar az yiyebilirse o kadar... Yemek olmadığı zamanlarda da düşünmemeye çalışıyordu. Bir demiryolu köprüsünün altında suyu bitmek üzere olan bir su deposu buldular, Lakşman hemen soyunup kıyafetlerini yıkamaya koyuldu, ıslak kıyafetlerini de çimenlerin üzerine serdi, dakikalar içinde kurumuşlardı. Raju'yu görüyordu, bir ağaç gövdesine bağlıydı, ağacın gölgesi incecik bir ip kaddı. Zincirinin izin verdiği kadar alanı geziyor ve yeri kazıyordu, toz toprak yiyordu. Lakşman ona yaklaştığında, biraz dikkatli baktıktan sonra dizilmiş yürüyen uzun bir karınca kfilesini yediğini fark etti, yuvalarını bulmak umuduyla toprağı daha da kazmıştı. İpini çözüp biraz keşif yapmasına izin verdi. İnsan gözünden çok hayvan gözüyle keşfediliyorlardı. Güneşten parıldayan toprağın üzerinde bir şey görmek çok zordu. Biraz göz yumma ve hoşgörölü davranma anlarından birinde, Raju zikzaklar çizmeye başladı, sarmal şekilde dans eder gibi küçük siyah böcekleri kovalıyor, yakalayınca da kocaman pembe diliyle

yutuveriyordu. Homurdanıyordu, çıkardığı değişik sesler sanki bir silah deposunun derinlerinden yansıyan acı seslere benziyordu. Lakşman şimdi gözlerini kapatsa hangi sesin hangisi olduğunu ayırt edebilir miydi? Bu yeteneği onu fazlasıyla yormuştu. Raju'nun çok mutsuz olduğunu görebiliyordu.

“Hey dostum, daha çok uzun yolumuz var,” dedi, ayının kafasını okşamak istedi ama kendini geri çekti.

Sıcak esen rüzgârlardan dolayı artık güç bela ilerleyebiliyorlardı. Hava sanki görünmez ateş olmuştu. Lakşman, yol boyunca boş Bisleri şişeleri toplamıştı. Çay tezgâhları ya da yol kenarı büfeleri gördükçe şişelerini dolduruyordu. En azından suya para ödemesi gerekmiyordu. Bunun yanında ayıyı gören bazı insanlar ona yemek ikram ediyordu. Yiyecek arayışları sonucu yetersiz de olsa kıt kanaat yetecek kadar bir şeyler buluyordu. Bunun için en iyi donanıma sahip olan Raju'ydu, burnu ve içgüdüleri sayesinde Lakşman'ı da yemeğe yönlendiriyordu, bu Lakşman'ın sahip olmadığı bir şeydi.

Bir tarlada çürüyen yaprakların altına saklanmış karpuzlar buldular, Lakşman hava kararana kadar bekledi, sonra elleriyle yanlarından kırarak açıp dört tane birden yedi. Gece olunca tualete yetişemediği için altına pislemişti, yıkabileceği temiz suyu bitmişti, bir göl ya da su tankı bulana kadar pijamalarını yıkamasına imkân yoktu, kendinden iğrendi, utançla doldu, boğazında biriken ve çıkmak için sabırsızlıkla bekleyen balgamı çıkardı. Zavallı bir çocuk gibi

ağlamaya başlamıştı, acıma ve öfke gözyaşlarıydı bunlar. Nasıl olmuş da bu hale düşmüştü? Bağırsaklarından dışarı sıcak sıvı fışkırmaya devam ediyordu. Bir zamanlar bir evi, az çok yiyeceği bir şeyleri, ona bakan bir karısı, hayata devam etmesini sağlayan ve yaşlılığında ona bakacak olan çocukları vardı.

Demiryolu geçitlerinin ve büyük şehirlerin istasyonlarının yakın yerlerinde gecekondü mahalleleri de artıyordu. Belli ki bu kuralsız ve açgözlü yayılma biçimi, rayların etrafını işgal ediyordu. Domuzlar, köpekler, kirli saçlı ve sümüklü çocuklar, çamur göllerine dönüşmüş toprak yollar, kanalizasyon, açık borular, köhne evlerin daracık yolları sanki yamuk yıllık dişleri örtmeye çalışan bir ağız gibi duruyordu. Her yerde işaretler vardı, duvarların, dükkânların ve evlerin önleri Sanskritçe işaretlerle doluydu, hangisinin İngilizce hangisinin Hintçe olduğunu anlamıyordu. Ve çöpler... Her yer çöp doluydu... İnsanları hayvanlardan ayırmak imkânsızdı, dükkânlar ve evler birbirine karışmıştı, sınırları belirten hiçbir işaret yoktu. Dar sokak ve caddeler çekçek, araba, motosiklet, otobüs, kamyon, bisiklet ve mobilet kaynıyordu. Lakşman şaşkındı. Bu şehirlerin göbeğine nasıl dalacak, Raju'yu nasıl dans ettirecekti? Caddeyi geçmeyi bile beceremiyordu. Tuhaf bir şey olmuştu, o ana kadar Lakşman Raju'yu takip etmişti, şimdiyse işler tersine dönmüştü, Raju onun arkasına saklanmak istiyordu, omzunun üzerinden onun zincirini tutarken biraz komik görünüyorlardı. Ve... Ve

kim bilir, belki de hayvan vahşileştiği bir anda ona arkadan saldırabilirdi...

Her şekilde ilgi çekmeyi başarmışlardı, Lakşman artık Raju'yu kullanabilirdi. Demiryolundan biraz içerilere doğru ilerlediler, üç caddenin kesiştiği yerde durup bir ağacın altında performanslarını sergilemeye koyuldular. Trafikle boş bir arazinin arasında dar bir yolda durmuşlardı. Orada gün boyunca seyyar meyve tezgâhları ve atıştırmalık bir şeyler satan adamlar otururdu. Etraflarında epeyce bir kalabalık toplanmıştı, trafiği biraz engellemişlerdi. Kalabalıktan cesaret alan Lakşman şu yeni oyunu denemeye karar verdi, popüler olan Hint filmlerinin orada burada duyduğu şarkılarını söylüyordu. Sözlerini bilmeseydi de yakaladığı kısımlardan birkaç kuple Raju'nun maskaralık yapması için yeterliydi, kalabalığı epey eğlendirdiler.

Performanslarının yarısında, Lakşman hayvanda tuhaf bir yabancılaşma hissetti, Raju gözlerini kırptırıyor, bir türlü odaklanmıyor, boşluğa doğru dalıyor ya da amaçsızca uzaklara bakıyordu. Sanki orada değilmiş gibiydi. Lakşman da benzer bir duyguya kapılmıştı, sanki kendine uzaktan bakıyordu, adamın biri damru çalıyor, tatlı sözler ya da emir cümleleri tekrarlıyor, meşhur filmlerden şarkılar söylerken yanında da komik görünümlü kocaman siyah bir ayı arka ayaklarının üzerine dönüp duruyordu; bazen ritmik bir şekilde sallanıyor, bazen de ön pençelerini birleştirip “namaste” yapıyordu. Bu bilinç akışı içinde, bu yol kenarı performansını birçok kez yapmış olmasına rağmen, şu an şu saatte şu durduğu yerde ne olacağını tahmin edebiliyordu.

Sanki hayatı tekrarlar silsilesine dönüşmüş, farklı yerlerde idame ediliyordu.

Bir ölü, şiltenin üzerine yüklenmiş, yas tutanlar eşliğinde götürülüyordu. “*Ram naam satya hai, ram nam satya hai.*” Lakşman daldığı hülyalardan sıyrılmış ve sol yanından geçen ölüyü fark etmişti, bu uğursuzluktu. Kalbi ve kafası artık performansta değildi, durup dinlenmek istedi, ama babasıyla birlikte gelen küçük bir çocuk Raju’nun üzerine binmek istiyordu. Lakşman bunu kabul etmeden önce ücretini peşin istemiş ve gerginliğini bastırmıştı. Adam on rupi uzattı, Lakşman şansına güvenerek Raju’nun ipini salıverdi, Raju anında oturdu, çok yorulduğuna işaret ediyordu, dört ayak üzerinde durmuş gitme zamanı geldiğini düşünüyordu. Kız usulca hayvanın üzerine bindi, babasının elleri üzerinde onu kavramış, dengesiz bir hareket olur diye onu sımsıkı tutuyor ve bırakmayı da düşünmüyordu.

Lakşman’ın kalbi sadece kendisinin duyabileceği çılgın bir davul gibi çarpıyordu. Raju’yu bu pozisyonda tutabilmesi gerekiyordu. Verdiği işaretlerin değiştiğini anlayabilecek miydi? *Tasma-damru, burun ipi yok ve damru?* Ölü taşıyıcılar... Solundan bir ceset geçtiği bir günde bu numarayı denememeliydi. Kızın bacakları Raju’nun iki yanından aşağı sarkıyordu, gergin bir şekilde uzatmıştı, hiç rahat görünmüyordu, belli ki vazgeçmişti. Babası onu sakinleştirmek için devamlı sırtını sıvazlıyordu. Lakşman da bir şeyler mırıldanıyordu ama onun amacı Raju’yu sakinleştirmek ve rahatlatmaktı. Damru çalmayı bırakmıştı ve Raju’nun

tasmasını usulca çekerek ona yürümeye başlamasını ve gi-deceklerini ima ediyordu.

Raju da bunu harfiyen uyguladı, sakince yürümeye başladı, kız dengesini bulmuştu, babası yanındaydı, düşerse tutması için eli kızına uzanıyordu, Lakşman da hemen arkasındaydı, zinciri elindeydi, mırıldanıyordu –*chal, mera beta, chal, chal, mera Raju, mera chhotu, chal, chal...*

Raju çemberin yarısını dönmüştü ki kalabalıkta kocaman bir alkış koptu.

Ertesi gün, aşağı yukarı aynı saatlerde, Lakşman ve Raju performanslarına başlamıştı. Bu kez Lakşman reklam yapı-yordu, “Gelin, gelin, herkes gelsin, görsün, çocukları sırtında gezdirmeyi seven bu ayıyı görmek isteyenler buraya, uysal ayı, *paltu bhaloo*, kendisi de bir çocuk olan ayıyı görün, gelin, gelin, sırtında gezmesi sadece on rupi!” Sonra da davulunu çalıp şarkı mırıldanmaya başlamıştı. Raju kafasını sallıyordu. İnsanlar bunu davulun ritmiyle yaptığını sanmıştı. Raju o gece sırtında on çocuk gezdirdi. Birkaçını Lakşman geri çevirmek zorunda kalmıştı çünkü ayı için fazla ağır olduk-larını düşünmüştü. O gece yüz seksen rupi para kazandı. Bir büfeye gidip kendine iki tabak yemek sipariş etti, pilav, roti ekmeği, dal, sezbe, yumurta ve köri. Tabağın birini Raju’ya verdi, ona bol bol meyve satın aldı. Raju domuzların yemek aramaya çıktığı, kanalizasyonun ve çamurun aktığı çöp tepelerinden birine gidip pisledi, –kocaman bir öbek. Sonra da önünde üç merdiveni ve demir kapısı olan bir dispansere sırtını verip uyudu. Kapısı tam beş asma kilitle

sımsıkı kilitlenmişti. Önünde bir ateş ağacı vardı ve yol ana caddeye açılıyordu. Lakşman Raju'yu bu ağaca bağladı ve o günkü kazancının cebinde olup olmadığını son defa kontrol ettikten sonra oturup uykunun gelmesini bekledi.

Rüyasında yine ateş görmüştü, geniş bir alanda hızla yayılan alevler sonsuz bir özgürlükle yayılıyordu, ter içinde kalmıştı, korkuyla uyandı. Uyanır uyanmaz ilk düşündüğü şey parasıydı, cebinden çıkarıp saydı, tamamı oradaydı, gördüğü dehşetli rüyadan dolayı, iç çamaşırına ve kasıklarına yakın olan para terden nemlenmişti. Kalbi hızla atıyordu, parayı daha güvenli bir yere koyması gerektiğini düşündü, birçok insan kazandığı parayı görmüştü, akıllarından ne geçirdiğini bilemezdi, oradakilerin hırsız ya da yankesici olup olmadıklarını bilemezdi, sonuçta etraf dürüst olmayan insanlarla doluydu. Bugünlerde kime güvenebilirdi ki? Yabancı bir şehrin yabancı insanlarına değil elbet... Uyuyan bir adamın yanına yaklaşp keskin bir çakıyla usulca ceplerini kesenleri duymuştu, soyulan adamın ruhu bile duymuyordu. Bunu öyle becerikli yapıyorlardı ki ancak uyandıktan sonra soyulduğunu anlıyordu insan, ceplerini kontrol ederse, ustaca açılmış bir delikten parasının gittiğini fark ediyordu ancak. Aklına gelen bu düşünce onu şaşırmıştı, paraları çıkardı, her bir on rupilik banknotu yatay bir şekilde tek tek katladı, Raju'ya yaklaştı, o da hemen uyanıp oturur pozisyona geçmişti. Lakşman çömeldi ve nasıl yapacağını düşünmeye başladı. Raju esniyordu, ay ışığında dişleri, boğazı ve dili görünüyordu, kokmuş nefesi bir rüzgâr gibi üzerinden esip geçti. Raju'nun ağzının içinin görüntüsü onun daha çok gerilmesine sebep olmuştu. Hızla hareket

ederek, Raju'nun boynunun etrafındaki tasmayı gevşetti, ağzıyla bazı sözcükler ve her zaman söylediği şarkıları mırıldanırken katlanmış paraları tasmaından içeri dikkatlice sokuşturdu. Sopayı kullanmayı unutmuştu, bir parmağıyla sımsıkı tasmaını tutarken bir yandan da elleri titriyordu. Para artık güvendeydi. Hiç kimse paranın burada olduğunu akıl bile edemezdi, etse bile bir aya kim yaklaşabilirdi ki?

Sarı tabelasının üzerinde siyah harflerle “Varadapur” yazan küçük kasabaya vardıklarında, gökyüzünde yağmurun habercileri belirliyordu. Trenlerin durması için fazla küçük bir kasabaydı. Öğleden sonra gökyüzü koyu mora dönmüş, Lakşman da şiddetli bir sağanaktan korkmuştu, oysa sadece kuru toprağı biraz ıslatıp çürümüş bir koku yayana kadar birkaç dakikalığına atıştırmıştı. Lakşman doğru tahmin ediyordu, yazın sonu gelmişti. Eli kulağındaki muson yağmurlarının başlangıcının Varadapur'a denk gelmiş olması iyiydi, böylece artık üç dört ay kalabileceğı bir sığınak bakmaya başlayabilirdi. Kasabanın omurgasını oluşturan ve ortasından geçen tek asfalt yol tuhaf bir şeyi açığa çıkarıyordu; yolun kenarına sağlı sollu dizilmiş tüm evler birbirinin tıpatıp aynısıydı. Hepsi dört katlı, dışa doğru çıkık kavisli dikdörtgen verandaları sarıya boyalı evlerdi. Renkleri büyük ihtimalle olgunlaşmamış mango rengine olan evler sonradan çamurlu bok rengine dönüşmüştü. Yine de diğer bölgelerdeki gri binalarla karşılaştırınca sarının azmi şaşırtıcıydı. Rengin yağmur, güneş ve ihmalkârlıktan bu hale gelmiş olabileceğini düşündü. Etrafları eğrelti otu ve yabani bitkilerle çevreliydi, inceltilmiş

bir çam ormanı gibi görünüyordu. Evler bakımsızlıktan öyle harap durumdaydı ki hangisinin meskûn hangisinin terk edilmiş olduğu belli olmuyordu. Hepsi sanki inşaatın son evresinde bırakılmıştı. Bazı balkonların demirleri eksik, zeminleri kırık döküktü. Evleri birbirine bağlayan ve her katta bulunan geçişler uçan köprüler gibi duruyor, kırık halde havada sallanıyordu. Su akıtan boruların çoğu paslanmaya terk edilmişti. Binalar eksik ve kırık camlarla doluydu, kiminin üzerine tahta çakılmış, kimisi de oyuk gözler gibi öylece bırakılmıştı. Parmaklıklar kırık dökük ya da paslıydı. Binalar bitişik nizamdı. Avlular çatlaklarla dolu, her yerinden ot fışkırıyordu, adeta görünmezdi artık. Burası ancak hayaletlerin yaşadığı bir yer olabilirdi.

Lakşman ilk olarak binaların terk edilmiş olabileceğini düşündü, hiç yaşam belirtisi yoktu, musonların sonunda ovalara ilerleyene kadar Raju'yla birlikte burada geçici bir ev bulabilirlerdi. Bu evler ne kadar vahim görünürse görünsün elbet onları yağmurdan koruyacak bir çatı sunabilirlerdi. Aylardır yoldalardı, bir gece orada bir gece burada derken bir kuş, bir yabani hayvan gibi yaşamışlardı. Bu durum onun içgüdülerinin kuvvetlenmesine yol açmıştı, o yüzden de karanlık çökmeden binaları keşfetmeye çıkmak istemiyordu. Aradaki bu boş vakitte kasabada gezinmeye çıktılar, gösteri yapabilecekleri yerleri ve kalabalık izleyici çekebilecekleri belli başlı noktaları keşfetmeye çalışıyordu. Dükkânların yerleri... Gecekonduların etrafını çevreleyen pis dere... Keşif gezilerinin sonucunda bir de okul bulmuşlardı, kendi arazisinin üzerine kurulmuş, birazcık yayılmış, toz toprak içindeydi... Yanında da bir BDO binası...

Biraz dikkat çekmişlerdi, nasıl çekmesinler? Tabii Lakşman bunun hemen lehine çevirmeyi başardı. BDO binasının kantininden her gün saat bir civarında beş rupiye dal, pilav ve sebze dolu bir tepsi yemek alabileceğini keşfetmişti. Ve hayalet binaların geçmişini de öğrenmişti. İnşaat firmalarının çalışanları kalsın diye inşa edilmiş ama şirket on yıl içinde Varadapur'daki tüm işi durdurunca evler de yaşayanlar da terk etmişti. Ya başka şubelere transfer edilmiş ya da işsiz kalıp evin parasını ödeyemez hale gelince evler de çürümeye terk edilmişti. Şirket evlerle ilgili bir şey yapmamış, onları öylece kaderlerine terk etmişti. Bazı evlerin içinde hâlâ yaşayan insanlar vardı, özlük haklarının ne olduğunu biliyorlar mıydı acaba? Çoğu boştu ve güvenli değildi, zaman onları acımasızca kemirmişti, etraflarında fışkıran yabani bitkilerden ayırt edilemiyorlardı. Özellikle yağmurlu aylarda böceklerin, sürüngenlerin ve hayvanların yuvası olmuşlardı. Raju'yla birlikte bir cadde kenarında oturmuş çay içip samosa böreği yerken aklından geçenler bunlardı. Oradan rastgele geçenler, meraklılar, yapacak hiçbir işi olmayan, gidecek yeri olmayan, boş boş takılan bir sürü insan onlara soru soruyordu. Isırır mı? Pençeleriyle saldırır mı? Kaç yaşında? Onu nereden buldun? Bir Kalenderi misin? Raju şimdi dans edecek mi? Ne zaman şov yapacaklar? Tüm bu soruları kısa cevaplarla geçiştirmiş ve atlatmıştı. Ona en iyi hizmet edecek cevapları seçmeye çalışıyordu. Uzun süre boş boş konuşmuşlardı. Musonların ne zaman başlayacağından, okullardan, Varadapur'daki tapınaklardan bahsetmişlerdi. Bu son konu aralarındaki görünmez bariyeri yıkmıştı, Lakşman bir Kalenderi değildi, yani bu Müslüman olmadığı anlamına

geliyordu. Bu kasabada bir süre kalması gerekebileceğini bildiğinden, insanlara karşı sempatik ve dostça davranmaya çalışıyordu. Bir mumla kibrit almıştı ve bir yerde birkaç günden fazla kalabileceği fikrini uzaklaştırmaya çalışıyordu, sanki bu bir kapandı, içine kısıldığı kocaman bir kapan.

Hava tamamen karardığında, Raju'yla birlikte hayalet evlere doğru yürüdüler. Evleri ana caddeden ayıran alçak duvarın üzerinden atladılar, bir ağacın arkasında neredeyse bir inek boyundaki eğrelti otlarının içinde durdular. Gözlerinin karanlığa alışması için bekledi. Bir süre geçtikten sonra binalardan doğuda olanının ikinci ya da üçüncü katına çıkıp bir ışık yakabileceğini düşündü, diğerlerine göre kısmen daha uzaktı. Ona en yakın olanı tamamıyla karanlığa gömülmüştü. Raju'yu bir ağaca bağladı, dikkatlice ve usulca yürümeye başladı. Ayağını bastığı yeri görmek için bir kibrit çakmaya bile korkuyordu. Kendi ayak sesleri kulağında gittikçe büyüyordu. Raju'nun da yerleri kokladığını duyabiliyordu. Binaya iyice yaklaştığında küçük bir şokla karşılaştı, üzerine yıkık dökük tahta çakılmış pencerelerden birinin altından bir ışık sızıyordu. Belli ki orada biri vardı, uzak durmalıydı. Etrafında hiçbir şey görmüyordu, hangi yöne gideceğini bilmiyor, hareket edemiyordu. Bir kibrit yaktı, kısa bir an için binanın çatlaklarını, ayağının bastığı çalılığı ve binanın köşesini gördü. Evin girişi olabileceğini düşündü ama kısa bir anlık ışık ve gölge sonrasında her yer yeniden karanlığa gömüldü. Katil ve suçluların burayı sığınak olarak kullanıyor olabileceklerini düşününce hızla kaçmak istedi. Bu gece pek yağmur yağacak gibi durmuyordu, gökyüzü apaçıktı.

Aklını neyin çeldiğini bilmiyor ama korkunun üstesinden gelip keşfetmek istiyordu. Mumunu yaktı, artık o olmadan yürümesi imkânsızdı, neredeyse eve girmek üzereydi. Ona yapışık olan diğer binada da ışık görünce, elindeki mumun zayıf sarı ışığı eşliğinde oradan hızla uzaklaştı. Başka bir binanın önüne geldi, onun da en üst katından ışık sızıyordu, hemen sağında bir kapı vardı ve içerisi zifiri karanlıktı. Mum ışığı şu an hem sahip olduğu tek şey hem de ihtiyacı olan en önemli şeydi. Ayağı bir şeye takıldı –bir merdiven ya da yükseltilmiş bir basamak... Ve düştü. Mum elinden yuvarlandı, neyse ki hâlâ yanmaya devam ediyordu. Lakşman muma uzandı ve dönüp düştüğü yere baktı. Eve doğru çıkan iki basamak vardı, her iki yanında da birbirine benzeyen kapılar vardı. İçeri girdi ve kendini devasa bomboş bir odada buldu. Yerler çöp içindeydi, kurumuş yapraklar, kırık dökük tuğla parçaları, toz öbekleri, tanımlanamayan enkaz parçaları, kırık camlar ve daha çok çöp... Neredeyse tüm pencereler pervazlarından çıkmış ve kırık döküktü, camın macunları topak topak etrafa saçılmış, keçi pisliği gibi duruyordu. Yerden hızla bir şey geçti. Bir fare? Duvarlar lekeli ve çatlıktı, sanki tüyle kaplı gibiydi. Odanın köşesinde bir siyahlık vardı, mum ışığı ulaşmadığı için ne olduğunu göremiyordu, odanın eğiminden dolayı o kısım gölgede kalıyordu. Kapıya benzer bir şey vardı, muhtemelen o da diğer odalara açılıyordu.

Lakşman bu korkusuzluğundan yorulmuştu, karanlıkta tüm odayı keşfedemiyordu. İçeride yaşayan ya da saklanan biri olup olmadığını kontrol etmek istiyordu ama bunu nasıl yapacağına karar veremiyordu, acaba seslenmeli miydi? Acaba

önce Raju'yu içeri sokup onunla mı etrafı kolaçan etmeliydi? Bir ayının varlığı onu birçok şeyden koruyabilirdi. Kaldı ki Raju olmadan kendini çok yalnız hissediyordu. Arkasını dönüp dışarı çıktı, tek elinde mumu taşıyor, korkudan kafasını devamlı arkaya çeviriyordu. Arkasında biri olup olmadığını kontrol etme ihtiyacı ona atalarından kalan bir korkuydu. Bu karanlık boşluk onda tuhaf bir korkuya sebep oluyordu. Tarlalar, koruluklar, ormanlar, caddeler değil ama karanlık iç mekânlar, odalar ve boş evler...

Geldiği yolu aynen takip etmeye çalıştı ama kaybolduğundan neredeyse emindi. Çaresizce, yüksek bir fısıltıyla, "Raju, Raju," diye seslendi.

Ortamin doğal hışırtıları dışında bir ses yoktu. Tüm gücüyle seslendi, "Raju, Raju..."

Bir yerlerden bir ses gelip ona ulaştı, bu esnemeyle ciyaklama arası bir şeydi. Lakşman'ın korkusu dağıldı.

Uykusuz, rahatsız ve korku dolu bir gecenin sonundaki ilk ışıkla uyandığında Lakşman'ın gördüğü şey onu şoke etmişti. İçerisi mum ışığının gösterdiğinden daha pis ve harap durumdaydı. Binaların iç tasarımlarına, renovasyonlarına ve dekorlarına az çok aşina olan Lakşman'a göre buradaki hiçbir şey temizlenemez, tamir edilemez, onarılamazdı. Burasının tamamen yıkılması ve yeniden yapılması gerekiyordu. Dün gece karanlıkta baktığı şeyse bir gölge değil koca bir öbek yapış yapış çamurumsu bir şeydi, ıslaktı ve parlıyordu. İnsanın kanını bile buharlaştıran yaz aylarının sıcağından korunmayı başarmıştı. Portakal rengi bir öbeği, pasa benziyordu, yerin neredeyse üçte birini kaplıyordu.

Kapının durduğu duvarda siyah noktalar vardı, tozun içinde pençe izleri vardı, yerler de salya ve balgam izleri doluydu. Evin içine açılan kapıdan geçince eskiden kullanılmış ama artık boş olan bir oda, bir de mutfakla karşılaştı. İkisinin arasındaki örölü duvar yıkılmıştı. Kapılar menteşelerinden sökülmüş, süpürgelikler de yerlerinden çıkmıştı. Evye kurumuştı, yüksek ihtimalle su akılmıyordu, gidip kontrol etti, neredeyse tüm borular bir telkâri gibi pastan şekillerle kaplıydı. Nasıl oluyor da her şey bu kadar kuruyken, bir yandan da ıslaklık izleri oluyordu. Banyodaki küçük cam tamamen kırık döküktü, nerdeyse bitişik bina görünüyordu, hatta birbiri içine geçmiş gibi görünen diğer banyoların paslı parmaklıklı camları da... Banyonun camından görünen verandanın parmaklıklarında da kalın turuncu pas izleri vardı. Lakşman banyodan içeri girdiğinde yerde rajma fasulyesi şeklinde bir tuvalet gördü, tuvaletin basacak yerleri de kurumuş yapraklarla kaplıydı, yapraklarsa kurumuş kan rengindeydi. Daha önce beyaz olduğunu düşündüğü duvarın üzeri hamam böceği kolonisi tarafından işgal edilmişti. Kimi hızlı hızlı yürüyor kimi de öylece duruyordu. Çamurla balçık karışımı ıslaklık ve duvarlardaki kuraklık birbirinin zıttı bir görüntü oluşturunuyordu. Evin diğer kısımlarına göre tek parça halinde kalabilmiş yatak odasıysa tüm bunlardan en az etkilenmiş gibiydi. Lakşman ilk ve tek parça mobilyayı burada görmüştü –bir sandalye, yarısı yanmıştı, arkasındaki duvarda is izleri vardı. Dairenin dökük hali ve içindeki enkaz parçaları onu diğerlerinden ayırıyordu. Lakşman bu odayı görür görmez, burayı yağmur sezonundaki evi yapmaya karar vermişti. Öndeki odayı Raju'ya verecek, parmaklıkları

ise onu bağlamak için kullanacaktı. Eğer biri içeri girmek isterse, hemen kapının girişinde duran ayı onu caydıracaktı, en azından böyle olmasını umuyordu.

İçinde ufak bir heyecan vardı, yağmurlara kaç gün kaldığını kimse bilmiyordu ama o sürede istediği kadar parayı kazanmalıydı. Raju'yla dışarı çıkıp bir tapınak buldu. Mavi yüzlü Tanrı Şiva hafifçe gülümsüyordu, bir ineğin üzerinde oturmuş, tek bacağını kıvrıp altına almış, diğerini de sallandırmıştı. Orayı kutsuyordu. Lakşman adamın tekinden bir çiçek çelengi ve karpuz aldı. Adam tapınağın hemen dışında yol kenarında durmuş, mamullerini Hint kenevirinden yapılmış çuvallarda, sepetlerde sergiliyordu. Birden tüm satıcıları bir heyecan kapladı, “Bakın, bakın bir ayı geldi!” Lakşman çiçekleri ve karpuzu şekerleme yapan din adamının yanına yaklaşarak sundu, adam uyanır uyanmaz Raju'yu gördü, doğruldu, “Uzak dur, uzak dur! Burası bir tapınak görmüyor musun?” dedi. “Burası senin gibi adamlara uygun bir yer değil!”

Lakşman cevap verdi, “Ben Kalenderi değilim, Deodham’dan geliyorum, bir Kayasth’ım. Bir Müslüman olsaydım, buralara kadar gelmeye uğraşmazdım. Hangi Müslüman Şiva’ya yemek bağışlar ki?”

Rahip önce biraz şüpheye düşmüş, ama sonra çiçekleri ve karpuzu kabul etmişti. Başlarda isteksizce olsa da sonunda elindeki çanı çalmış, kutsal sudan üzerine serpmiş ve birkaç dua okumuştı. Lakşman ayaklarını altına toplayarak oturdu, başını önüne eğdi ve rahibin üç basamak yukarıda

oturduğu sunağın önünde durdu, yüzünde saklayamadığı bir hoşnutsuzluk belirmişti.

Ülkedeki on milyonlarca insanın dua ve isteği dışında bir dilekte bulundu, musonların başlangıcının uzun süre gecikmesi için dua etti.

Kafasını kaldırdığında rahip sordu, “Bir ayı ha? Hadi dans etsin de görelim.”

Lakşman, “Burada yeteri kadar insan yok,” dedi.

Rahip üsteledi, “İnsanları buraya çekmek için biraz çaba harcarsan olur. Burası bir tapınak, günün belli zamanları kalabalık olur.”

Rahibin, tapınağın etrafında neden gösteri yapmasını istediğini anlamıştı, biraz ölçtü tarttı ve sonunda cevapladı, “Tamamdır, yapacağım ama şimdi değil çünkü sıcak bastırmak üzere, insanları buraya toplayamayız. Siz bana kalabalıkların ne zaman geldiğini söyleyin, biz de o saatte burada olalım.”

Rahip de hesap kitap yaptıktan sonra cevapladı, “Cuma gelin, sabahın erken saati, altı ya da yedi. Cuma günleri ibadet için önemli bir gün.”

Lakşman ve Raju, cuma sabahı erkenden tapınaktaydı. Çiçek ve meyve satıcıları, hediyelik eşyacılar, tanrı heykelcikleri satanlar, herkes oradaydı. Rahip onu tanıdığına dair bir işaret vermedi. Aşağı yukarı sekiz, on kişi ibadet etmeye gelmişti, çoğu kadındı. Hepsi bir ayının ve ayı oynatıcısının varlığından rahatsız olmuştu. Lakşman tapınağın birkaç metre

ötesine kuruldu. Damruyu çalmaya başladı, bir yandan da insanları dans eden ayıyı görmeye davet eden sözlerini tekrarlıyordu. Bu davetini yeteri kadar insan toplanana kadar devam ettirdi, yaklaşık yirmi, otuz kişi toplanmıştı. Birkaç araba durmuş ve ne olduğunu görmek için aşağı inmişlerdi –kim bilir belki de uzun kalıp izleyeceklerdi. Bu insanların kasaba insanlarından daha çok paraları vardı, Lakşman buna emindi. Yarım yamalak film şarkılarını söylemeye başladı, diğer yandan da Raju’nun burnundan geçen ipi çekiştiriyordu. Raju sığıyor, hoplayıp zıplıyordu. Kürkü ne kadar da pis ve tozlu görünüyordu –diye düşündü Lakşman– ama şu pençelerine de bir bakın, adeta gri demirden dövülmüş minyatür kılıçlar... O derenin üzerindeki kelebekler... Ne kadar da güzeldi... Raju da büyülenmişti.

Birden Lakşman’ın aklına esti ve “Ona bir şey vererseniz, alacaktır, hediyeleri kabul etmeyi bilir,” dedi. Fate’yi ayartmaya çalışsa da Şiva’nın onu kutsayacağını umuyordu. İki ayak üstünde duran Raju’yu bir çemberin içinde gibi döndürdü, pençeleri boğazına çok yakındı, bir avlu dolusu izleyicinin önünde sanki bir dilenci gibi davranıyordu. Lakşman izleyenlerden birini seçti ve “Hadi ona bir şey verin, küçücük bir şey, bir meyve ya da sebze, bakın nasıl alacak,” dedi. Adam utanmıştı, hiç kıpırdamadı ama onun yanındaki bir adet muz uzattı ve “Al bakalım,” dedi. Lakşman sopayı Raju’nun ön ayaklarına usulca değdirdi, hayvan birini muza doğru uzatıp mucizevi bir şekilde kaptı. Şiva, Lakşman’ın aklından geçenleri okumuştı, Raju pençelerinin içini bir kâse gibi açtı, avucunun yumuşak gri kısmı görünüyordu. Adamın muzunu vermesini bekledi ve göz açıp kapayıncaya

kadar mideye indirdi. İnsanlar alkışladı ve hayvanın zekâsı karşısında hayretlerini dile getirdiler. Lakşman ise şaşkındı, kimse bunun şans eseri keşfettiği bir numara olduğunu tahmin bile edemezdi, kalbi Şiva için minnetle atıyordu.

Performansın sonuna geldiklerinde, Lakşman para toplama-ya başladı, “Haydi bu akıllı ayıya onu ne kadar sevdiğinizi gösterin, açık yüreklilikle ve açık elle verin, kalbinizden koparın ve küçük Raju’yu mutlu edin.”

İnsanlar dağılır dağılmaz rahip de gelip kendi “ücretini” istemişti.

“Ücret mi?” diye sordu, birden yere çakılmıştı.

“Tapınağın yanındaki o boş alan? Sence bedava mıdır?”

“Ama o gün geldiğimde paradan hiç bahsetmemiştiniz. Bilseydim buraya asla gelmezdim, başka bir yere giderdim.”

“Nereye giderdin? Bu kadar kalabalık bir kasabada gidecek başka neresi var ki? Ayrıca para benim için değil, onun için,” eliyle içerideki Tanrı heykelini işaret etmişti. Lakşman’ın kazandıklarının en azından bir kısmını bile saklamaya vakti olmamıştı çünkü her şey rahibin burnunun dibinde olmuştu.

“Şimdi kazandıklarını ona sun bakalım, yoksa çok sinirlenir ve sinirlendiğinde ne korkunç şeyler olur bilirsin!”

Lakşman teslim olmuştu, önce içinde bir korku dalgası yükseldi, ardından bir rahip tarafından lanetlenmenin nasıl olabileceğini düşündü ve sonunda birazcık rüşvet vermenin o kadar da kötü bir şey olmadığına kanaat getirdi. Netice de o da bunu zorunluktan yapıyordu ve kaldı ki yağmurların

gecikmesi için Tanrı'nın onun yanında olmasına ihtiyacı vardı.

Hayalet eve döndüklerinde kazandığı paranın kendine ayırabildiği kadarını Raju'nun tasmaına saklamıştı. Yemek için biraz kenara ayırmıştı. O gece evde, bir korkusuzluk ve şefkat anında Lakşman Raju'nun boynunu ve sırtını okşamıştı, bir yandan da konuşuyor ve ona şarkılar mırıldanıyordu. Raju da kendi halinde sesler çıkarıyor, normalden daha anlamlı ifadelerde bulunuyordu. Lakşman bu sesleri bir türlü anlayamıyor, duygularını tahmin edemiyor, ne anlatmak istediğini bilemiyordu ama bu gece okşandığı için mutlu olduğunu anlamıştı. Raju ona bakan insana karşı mutluluğunu ve minnetini sunuyordu. Raju'nun çıkardığı sesler gittikçe yükseliyor ve bir türlü durmuyordu. Lakşman ise binada yaşayan ve şimdiye kadar sessizliğini korumuş birinin olabileceğinden, Raju yüzünden kalkıp ne olduğuna bakmaya gelebileceğinden endişeleniyordu. Onu önce sakinleştirip sonra tehdit eden ikili metodunu kullanmaya karar verdi ama bu akşam Raju pek sakinleşecek gibi durmuyordu. Bu lanet olası yaratığın içine ne kaçmıştı böyle? Lakşman'ın bunu düşünüp bulması fazla zaman almadı, seslerin yükselmesi ve birden yayılan kötü koku neredeyse eş zamanlıydı. Çaresizlik ve öfke arasında gidip geldi, yaşadıkları yere pislemişti ve şimdi bu pisiği kim temizleyecekti? Raju'yu dışarıda bir ağaca bağlı bırakmamasının tek sebebi fark edilmemeleriydi. Raju da her zaman işini dışarda görürdü, Lakşman bunu insanlara özgü alışkanlar gibi sanmıştı. Ona ceza vermeye kalkarsa sesler daha da yükselecek ve kesin dikkat çekeceklerdi, o yüzden öfkesini bastırdı.

Ertesi gün bir karar vermesi gerekiyordu, yine tapınağa gitmekle yeni bir gösteri yeri bulmak arasında kaldı. Her ikisinin de avantajlarını ve dezavantajlarını ölçtü tarttı ve yeniden tapınağa gitmeye karar verdi. Bu kez rahip kazancının daha büyük bir kısmını istemişti. Lakşman'ın tartışacak gücü yoktu. Performansları gittikçe güzelleşiyordu, danslar ve şarkılarla çok eğlenceli geçiyordu, ama bugün kafasını veremiyordu. Küçük farklılıklar hariç yaşamının her günü bir diğerinin tekrarıydı. Sıcaklık ve nem bir duvar gibi yüzüne çarpıyordu. İlk geldiğinde alnını değdirip dua ettiği tapınak merdivenlerinde rahibin kafasını çarpa çarpa parçalamak istiyordu şimdi. Parçalanmış beyni Tanrı'ya iyi bir armağan olabilirdi. Kazandığının yarısını rahibe uzattı, bir avuç dolusu bozukluk olarak kalan diğer yarısını da kâğıt paraya bütünlemesini rica etti. Kâğıt parayı insanların görmediği bir anda Raju'nun boynuna sıkıştırdı. Gökyüzü kararmıştı.

Endişeleri devam ediyordu. Geceleri neredeyse yirmi dakikada bir uyanıyor ve yağmurun sesini bekliyordu ama yağmurlar gelmedi. Sıcaklık boğucu bir hal almıştı. Raju'nun pisliğini gazetelerle kapamıştı. Dışarıda bir ağaca bağlı olan Raju'yu merak ediyor, birilerinin onları keşfedeceğinden korkuyordu. Birden binanın içinde bir yerde bir çocuğun ağlama sesini duydu, ses belki de bitişik binadan geliyordu, dondu kaldı.

Gece sesleri, hışırtılar, çatırtı ve tıkırtılar daha önceleri dikkatini çekmemişti ama şimdi kulaklarını öyle bir hassasiyetle kabartmıştı ki sanki bir felaket yaklaşıyordu. Sesler

durduğunda Raju'yu kontrol etmeye çıktı. Raju sanki sessiz olması gerektiğini anlamış gibi onu alçak sesle karşılamıştı. Kafasını yukarı kaldırdığında aynı binanın üst katlarında yanan dört ışık gördü. İçi korku ve merakla doldu. Böyle bir binada nasıl olur da birileri yaşayabilirdi? Üst katlara çıkan merdivenlerin tamamı kırık, merdivenler kendi kaldığı kata kadar çıkıyordu, sonrasında koca bir boşluk vardı. Boşluğuna geldi ve Raju'nun kafasını okşadı, ondan korktuğunu unutmuştu. Raju da pençesini havaya kaldırarak Lakşman'ın kafasını aşağı eğdi ve göğüs hizasına getirdi, şimdi teyakkuzdaydı, hayvan birden ona usulca sarıldı.

Tüm sabah yağmur serpiştirmişti. Lakşman tapınağa gitmek yerine okul yoluna saptı. Hoparlörlerden en popüler Hint filmlerinin şarkılarının yankılandığını duyunca şaşırılmış, yol boyunca dinledi, sonunda okulun önünde durdu. Bir çeşit festival hazırlığı vardı, normalden daha fazla seyyar satıcı ve baloncu olduğunu fark etti. Raju birden çok heyecanlanmıştı. Okulun önüne bir sahne kurulmuştu, sahne sokaktan geçenler tarafından bile rahatça görünüyordu. Cafcaflı elbiseler giymiş ve makyaj yapmış bir kız dans hareketlerini prova ediyordu, izlendiğinden habersizdi. Çok mutlu ve kendinden emin görünüyordu, birden kıkırdamaya ve kahkaha atmaya başladı, sanki birine büyük bir şaka yapacakmış gibi muzipti. Binaya girip gözden kayboldu. Her biri aynı kostümü giymiş bir grup kız sahne aldı. Onlar da hoparlördeki şarkıya eşlik ederek dans ettiler, ta ki bir yetişkin, yüksek ihtimalle bir öğretmen çıkıp onları azarlayana kadar. Kıkırdayarak içeri

kaçıştılar. Lakşman soğuk içecekler satan satıcıdan bunun üç günlük bir festival olduğunu öğrenmişti, okulun kuruluşunu kutlayacaklardı.

Raju ve Lakşman'ın gösterileri epey sükse yapmıştı. Şimdiye kadar toplanan en yoğun kalabalıktı. Lakşman kendini gösterinin içine atmış, şarkılara eşlik ediyordu, dans eden kızlar ve öğretmenleri seyrediyordu. İnsanlar sırf Raju'nun pençeleri arasına sıkıştırarak nasıl yemek yediğini görme zevkine ulaşmak için ona bir sürü hediye alıyordu —*chana garam*, şekerleme, salatalık, yer fıstığı...

Ardı ardına üç gün boyunca Lakşman ve Raju gösterilerini yaptı. Kazançları Laskhman'ın tahmin ettiğinden çok daha fazlaydı. Raju'nun boynundaki tasma şişiyordu. Lakşman onu daha geniş ve daha sağlam bir tasmayla değiştirmek zorunda olduğunu düşünüyordu. Eve yollamak için yeteri kadar toplayıp toplamadığını merak ediyordu, bir akşam hepsini çıkarıp saymak istedi. Peki nasıl gönderecekti? Kim aracılığıyla? Birisi ona bunu postanelerin yaptığını söylemişti.

Üçüncü günün sonunda, sessizlik bir yük gibi üzerine binmiş, hava henüz kararmamışken evlerine gitmek üzere bir restoranın önünden geçiyorlardı ki birisi ona seslendi. Kafasını çevirdi. Başta ona, “Selam sana,” diyen adamı tanımamıştı.

Sonra ona selam veren adamın kim olduğu dalga dalga kafasına dank etti. Salim Kalenderi'ydi bu.

“Eee nasıl? Büyümüş, değil mi?” dedi. Onu sevmek ya da okşamak için en ufak bir hamlede bulunmuyor, sadece imalı bakışlar atıyordu. Lakşman hâlâ tam olarak düşüncelerini

toplayamamıştı, “Evet evet, epey büyümüş,” dedi Salim ve durdu.

“Ve görüyorum ki onu nasıl kullanacağını öğrenmişsin, sana iyi para kazandırıyor.” Son gösteride Lakşman’ın söylediği şarkılardan birini mırıldanmaya başlamıştı – “*benim adım Lakhan, mera naam hain Lakhan!*” Sonra kahkahalarla güldü. Öyle sinsi gülmüştü ki Lakşman içinde biriktirdiği birkaç sözcüğü bile söylemekten vazgeçmişti.

“Bana borçlusun,” dedi Salim. Kahkahadan iş mevzusuna geçmesi bir kırbaç gibi çarpmıştı.

“Sana şu an tamamını veremem,” diyebildi.

“Nedenmiş? Üç günde ceplerini doldurdun.”

“Senin düşündüğün kadar fazla değil. Çoğu ufak bozuk para, sen de biliyorsun bunu.”

“En azından birazını ödeyebilirsin, daha sonra tekrar geleceğim nasıl olsa...”

Lakşman ufak bir hesaplama yaptı, Raju’nun tasmaşının içinde sakladığı miktarı bilemezdi ama sonra başka bir düşünceye kapıldı –acaba sakladığı yeri biliyor muydu?

Salim’i başından savmak için, “Al bakalım, bugün kazandığım her şeyi alabilirsin, sadece on rupisini yemek için ayırıyorum,” dedi.

“Ben bu numaraları iyi bilirim, kim olduğumu unutuyorsun, tabii ki tüm kazandığın bu değil,” dedi.

“Annemin üzerine...” diye söz girdi Lakşman.

“Kes şunu. Senin gibi bir tilki surata kim inanır? Neyse, şimdilik bunu alıyorum, ama sakın unutma...” cümlesini tamamlamadan uzaklaştı.

Adam gittiğinde, Lakşman her şeyin bir rüya olduğunu düşündü. Ama elindeki tüm para gitmişti ve bu da onun gerçek olduğunu kanıtlıyordu. Alçak taş duvarın yanından geçerken gördüğü gölgenin duvara mı yoksa içeride koşturan birine mi ait olduğunu anlayamadı.

Gece olunca, çocuk ağlamasını yeniden duydu, bunu iki kişinin birbirine bağırması ve boğuk sesler takip etti, şoke olmuştu. Aklından karmakarışık düşünceler geçiyordu. Acaba Salim kendisini yetkililere şikâyet etmiş miydi? Acaba birileri çoktan onun peşine düşmüş müydü? Acaba onu yakalamanın uygun zamanını mı kolluyorlardı? Bu binada yaşayan diğer insanlar tarafından izleniyor muydu? O eciş bücüş rahip onun başka yerde gösteri yaptığını duymuş ve kazancına ortak olmaya mı gelecekti? Ramlal’ı nasıl bulacaktı? Ramlal hayatta mıydı? Her şey kanını donduracak kadar korkunçtu.

Sabah olduğunda Raju’yla birlikte okula gittiler, bugün hoparlörlerden müzik duyulmuyordu. Sokak satıcılarının sayısı yarıya inmişti. Okulun bahçesinde birkaç adam sahneyi söküyordu; turuncu örtüsünü çıkarmış, parçalara ayırıyorlardı. Sandalyelerin hepsi bir yere toplanmış, tozun toprağın içinde duruyordu. Kızlar, öğretmenler ve müdür muavinleri yoktu... Sadece sessizlik vardı.

“Bugün kapalı! Okul kapalı bugün, sana göre bir şey yok,” dedi çaycı.

Biraz gergin biraz da isteksizce Raju'nun yolunu tapınağa çevirdi. Yağmur ince ince atıştırıyordu, rahip onu görmezden geldi. Bugün ne şarkı söyleyecek ne de Raju'yu dans ettirecek enerjisi vardı. Ağaca bağlı bir ayının gelen geçenlerin toplanması için yeterli olmasını umuyordu.

Atıştıran yağmur birden hızlanmıştı, bir hint hurması ağacının yazın kavurucu güneşinde rengi parlamış yaprağının altına saklandılar, onları korumaya yetmişti. Ağacın gövdesini ilk kez fark etmişti, sanki kocaman göz motifleri vardı, Nanda Devi dağındaki Şiva silueti gibi... Göz göz üstüne... Göz göz üstüne... Ağaç yüzlerce gözüyle onları seyrediyordu. Dünya etrafında dönüyordu, bir saat, iki saat, üç saat... Hareketsiz kaldığı vakti artık sayamıyordu. Sadece on rupi kazanmıştı, kıyafetleri ve saçları sırlıslamıştı. Rahip kafasını tapınaktan dışarı uzattı “Sen bir çakala benziyorsun, uğursuzluk getiriyorsun,” dedi, oradan gitmesi gerektiğini anlamıştı, her şey ne korkunçtu.

Rahibi desteklercesine gökyüzü patlamıştı gerçekten, yağmur önce kamçılar gibi hızlandı, damlalar öyle güçlü vuruyordu ki sanki yeri deliyordu. Ne olduğunu anlamadan sırlıslam oldu, Raju da çekmiş gibi görünüyor, kürkünden şıpır şıpır sular damlıyordu. Ara sıra ciyaklıyor, homurdanıyor ve esniyormuş gibi ağzını sonuna kadar açıyordu. Yol bir anda dereye dönmüş, toprak yollar suya kapılmış gidiyordu. Ağaçlar birazcık koruma sağlayabiliyordu, eve kadar bir ağaçtan diğerine giderken o kadar ıslanmışlardı ki artık bir sığınak bulmalarının da anlamı kalmamıştı.

Eve geldiklerinde, Lakşman Raju'yu içeri almakla yağmurda bırakmak arasında kararsız kaldı. Yağmur belki dururdu, ayıyı dışarıda bıraktı.

Yağmur bütün gece devam etti. Başlangıçtaki şiddetli sesi yavaşça melodik bir hal almıştı, bu monoton ses Lakşman'ı tüm gece ayık tuttu. Bir ara su damlalarının sesleri içeriden gelmeye başlamıştı. Görünmeyen çatlaklardan, deliklerden dairenin içine su sızıyor ve yağmur usulca içeri yağıyordu. Nereden aktığını bulmak için mumu yaktı, önce hiçbir şey göremedi, sadece şıp şıp sesleri geliyordu. Biraz uğraş gösterip dikkatlice baktığında kapı eşiğinden ve tavandan su sızdığını gördü, yattığı yerin ayak kısmına çok yakındı. Raju'yu içeri almaya karar verdi. Hayvan sıırıslıklam olmuş, hantal bir halde öylece duruyor ve titriyordu, silkelendikçe etrafına su damlaları sıçratıyordu. Hayvanı içeri alırken kafasını yukarı kaldırdı, yine aynı pencerede yanan ışıkları gördü. Bu duvarların ardında yaşayan insanlar kimdi? Neden onları hiç dışarıda görmüyordu? Onun burada olduğunu biliyorlar mıydı? Raju'yu fark etmişler miydi? Gecenin karanlığında avazı çıktığı kadar bağırarak ve onları dışarı çıkarıp yüzlerini görmek istiyordu.

Sabah olduğunda Raju'nun uyuduğu odaya gitti ve duvarda anlık bir parıltı yakaladı, o siyah öbeğin üzerine ince ince su sızıyordu. Kafasını kaldırıp tavandaki pas rengi lekeye baktı –su buradan giriyor olabilir miydi? Bu demekti ki su üst kattaki daireden içeri sızıyor, hatta belki de çatıdan aşağı sızıyordu. Acaba ne zaman çökecekti? Onlar içerideyken mi? Raju'nun ve onun üzerine mi?

Yağmur durmaksızın yağıyordu, dünyası ayağının altındaki çamur ve gri tavan arasına sıkışıp kalmıştı. Bundan böyle düzenli bir iş umudu kalmamıştı, ancak iki yağmur aralığında gösteri yapabilirlerdi ama o da çok zordu, gidip hazırlanmak, kalabalığı toplamak için gereken en önemli şey zamandı.

Önlerindeki yedi gün boyunca iki gösteri yapabilmişlerdi, hatta bir, çünkü ikincisinin üçte birini yapmışlardı ki yağmur başlamış, insanlar da para ödemededen korunaklı bir yer bulmak için koşturmuşlardı. Yemek için ayırdığı paranın sonunu da çay, samosa ve şekerleme almaya harcamıştı. Dükkânın içinde yağmur dinene kadar beklemek zorunda kalmıştı, ama sahibi olan kadın ayının içeri girmesine izin vermemişti. Lakşman da yemeğini Raju'yla paylaşmak için dışarı çıkmak zorunda kalmıştı. Dışarı çıkıp yanında durmuş, tasmaını tutmuş ve daracık tenekeden tentenin altında çamur içinde kalmıştı. Neredeyse hiçbir koruma sağlamıyordu. Yukarıdan dereler gibi akan su, ayağının dibine dökülüyor ve kirli bulaşık suyu gibi çamurun içinde iyice yükseliyordu. Üzerinde durduğu çamur birikintisi borulardan akarak tahliye oluyordu. Eğer hayatta kalmak istiyorlarsa Raju'nun tasmaından biraz para alması gerekiyordu. Eve göndermek için hazırladığı paketten biraz para tırtıklama düşüncesi onu çok da rahatsız etmemişti. Kafasından bir sürü farklı hesap kitap geçti, mesela acaba kapkacak, pirinç ve mercimek alıp kaldığı evin mutfağında yemeğini kendi pişirse daha hesaplı olur muydu? Ne kadar para biriktirdiğini sayması gerekiyordu. Mutfak harcamalarını hesaplamak sanki anahtar sözcüğü söylemiş gibi eski arkadaşını geri çağırmıştı –uzun süredir kayıp olan, o kocaman görünmez kaya yine gelip göğsüne

oturmuştu. Yine o eski tanıdık his... Canlı canlı gömülüymüş gibi etrafındaki tüm ışık ve hava yok olmuştu. Acaba Raju olmasa daha mı iyi olurdu? Kendi başına bu harap, hayalet evlerde saklanabilirdi. Cevabı biliyor ama kendisiyle girdiği tartışmada bunu hep reddediyordu. Hayvana zincirle bağlı olsa ve hatta günden güne hayvanın ihtiyaçları artsa bile Raju ona yük olmuyordu; aksine şimdiye kadar bildiği tek özgürlüktü.

Raju'yla birlikte eve döndüklerinde hava kararmıştı ve hâlâ deli gibi yağmur yağıyordu. Tüm kıyafetlerini sıyırıp çıkardı, suyunu sıktı ve kurumaları için astı. Yeni bir çift pantolon ve bir gömlek alması gerekiyordu hatta bir de üzerinde yatabileceği ya da örtünebileceği geniş bir örtü, üzerine ıvır zıvırlarına da koyabileceği kalın ve sağlam bir şey.

Raju üzerine damlayan suyun oluşturduğu minik göletten kaçmaya uğraşıyordu, birkaç metrelik ipin izin verdiği kadar dönüp duruyordu. Lakşman onu farklı bir yere bağlamış ve parasını almak için ıslak tasmaını gevşetmişti. Eline ıslak parçalar –hatta bir öbek– gelince gözlerine inanamadı ve tasmayı tamamen çıkarmak zorunda kaldı. Raju insanlar tarafından bulunduğu ilk günden beri ilk kez tasmaızdı. Lakşman önce elini tasmanın iç yüzeyinde gezdirdi sonra Raju'nun boynunda. Paralar neredeyse ıslak konfeti parçalarına dönüşmüştü, sağlam kalan birkaç banknot da elinde paramparça oldu. Tasma koyu renk zeminde öylece duruyordu, bir ucu ipe, ip de camdaki metal parmaklığa bağlıydı. Raju yanında uslu uslu oturuyordu, serbestçe etrafta dolaşabileceğinin henüz farkında değildi. Lakşman kâğıt

paralardan sağlam bir tane aramaya devam etti, on rupilik bir banknot bile yeterli olabilirdi, ama hayır... Hepsi gitmişti.

Eğer bir yere oturmazsa sanki bir toz zerreciği ya da tüy gibi birden parmaklıklarının arasından uçup gidecekmiş gibi hissetti. Başını ellerinin arasına aldı ve yere oturdu. Ulumaya başladı. Birinin duyabileceğini bile umursamadan, birilerini uyandırabileceğini düşünmeden, çekeceği ilginin nahoş sonuçları olacağını bile bile çığlık attı. Çığlık boğazından değil akciğerlerinden ve karnından geliyordu. Ses gittikçe derinleşti. Çığlık attı, attı, attı... Ta ki içinden hiç ses kalmayana dek. Sadece Raju'nun fısıltılı sesi duyuluyordu, ona yaklaştı ve kafasını pençelerinin arasına almaya çalıştı. O an Lakşman Raju'nun serbest olduğunu hatırladı.

İçindeki tüm sıkıntı tek bir düşünce halinde dışa vurdu – peki hayvan ne düşünüyordu?

IV.

1. BALTA

O günü düşündüğünde aklına gelen tek şey, ağabeyinin sağ eli çalılıklara doğru fırlarken eğimli bir şekilde fışkıran kandı. Gözleri havada kavis çizerek uçan kan damlalarını takip etmiş, kesilmiş el çalılıklara doğru uçup gözden kaybolmuştu. Başka ne fark etmişti? Gölgede kalan yeşil yaprakların üzerine damlayan kan kırmızı değil siyahtı. Hatta yeşil yaprakların güneşte kalan kısmındaki kanın da eğer dikkatli –ama çok dikkatli– bakılırsa siyah olduğu görülürdü. Eğer onun kan olduğunu bilerek bakarsanız yeniden kırmızı dönüşüyordu, o yüzden aslında kırmızıydı, siyah değil! Milly bunların hepsini hatırlıyordu.

Bu henüz küçük bir çocukken olmuştu, o zamanlar ismi Milly değildi, din değiştirmemişti. O zaman adı hâlâ Manglu'ydu çünkü bir salı günü doğmuştu. Ve elini kestikleri en büyük ağabeyi de bir çarşamba günü doğmuştu, o yüzden adı Budhuwa'ydı. Birden barakalarına gelip onu sürükleyerek çıkarmışlardı. Altı kişiydiler, kış mevsimiydi,

yüzleri yün şal ve şapkalarla örtülüydü. Budhuwa ne bağırmış ne de çığlık atmıştı. Tarla malzemelerinin durduğu köşeden gidip bir balta almışlar, pulluk demiri, orak, kürek ve tırpana dokunmamışlardı. Bileğici köyü yeni ziyaret etmiş ve bu küçük yerleşim yerindeki tüm aileleri ziyaret ederek malzemelerini bileğlemiştir. Tüm evlerin çepeçevre konuşlandığı küçük meydanın ortasında oturmuştu, evlerin içine girmeye izni yoktu; tek tek tüm alet edevatı, bıçakları bileği taşına sürterek, ayağıyla pedal çevirdiği bir mekanizmayla keskinlemişti, mekanizma paslı bisikletine bağlıydı. Ne kadar öfkeyle çevirirse her bir alet keskinlikten o kadar parlıyordu. Tüm çocuklar bileği taşından sıçrayan turuncu kıvılcımları seyretmek için toplanmıştı, çok heyecanlılardı.

Bileğici kendi yemek tabağını ve su bardağını da yanında getirmişti. Birileri ona biraz ekmek ve turşu verdi, anında silip süpürmüş ve tabağı tertemiz yapmıştı. Tıpkı diğer çocuklar gibi bu sihirbazın uçan kıvılcımlar gösterisi karşısında donakalan Milly şimdi hatırlıyordu, onun ailesine ait olan baltayı yemeğini bitirir bitirmez bileğilemişti.

O akşam gelen adamların elleriyle kavradıkları balta işte oydu. Dördü içeri girmiş, Budhuwa'yı dışarı çıkarmıştı, diğer ikisi dışarıda bekliyordu. Onu bulmak için mutlaka önce pirinç tarlalarına gitmişlerdi ve evde olduğunu anlamışlardı. Budhuwa'yı sessizleştiren şey korkuydu, cesaret değil, bunu şimdi anlıyordu. Ağlayan tek kişi anneleriydi, adamların her birinin ayaklarına kapanıyor ve "LÜTFEN, lütfen oğlumu bırakın, onu bağışlayın lütfen," diyordu. Babalarıysa o saat olmasına rağmen yalvarmak için fazla

sarhoştı, ortalıkta dolanıyor, gözlerini zar zor açık tutuyor, onlara iki çift laf edemiyordu. Avluda kalabalık toplanmıştı, insanlar ne olacağını görmek için civardaki kulübelerden çıkıp gelmişlerdi. Çocuklar bile oradaydı. İki kadın küçük çocuklarını kovalıyor, emekleyen çocuklarını kucaklayıp kalçalarına oturtuyorlardı. Milly'nin annesinde bunu yapacak akıl kalmamıştı bu yüzden de Milly ve altı kardeşi her şeye şahit olmuştu.

İki adam Budhuwa'nın boynunu eğmiş, biri ayaklarından tutmuş, baltayı tutan adam da "Eğer şimdi sağ elini vermezsen, boynuna indireceğim," demişti. Budhuwa sağ elini uzatmıştı, parmakları titriyordu, Milly bunu uzakta durduğu yerden bile görebiliyordu, komşularının bacaklarının arkasında saklanıyordu, ağabeyinin yüzünü göremiyordu. Elinde balta olan adam bağırıyordu, "Sen seç, kafan mı, ayakların mı? Eğer sağ elini düzgünce uzatmaz ve sabit tutmazsan senin kararın." Budhuwa kafasını hafif kaldırmıştı, hâlâ titriyordu. Milly kendi kendine sordu, acaba bu da Sarhul'a sunulan ve kafası kesilen horozlar gibi mi olacaktı. Luthum Haram ve Kuthum Buria için kafası tek darbeye kesilen o kırmızı horoz... Kan ince bir çizgi halinde ve hızla Pahan'ın önce suratına sonra da kıyafetlerine fışkırmıştı, hayvanın kafasız gövdesi dönmüş, dönmüş, dönmüş ve sonunda yere düşmüştü, her yer kan revan içindeydi. Onu neden düzgünce tutup parçalara ayırmamıştı sanki?

Balta yere düştü, Milly bunu görüp görmediğini hatırlamıyordu, sadece havada uçup çalılıkların arasına düşen eli görmüştü. Bir de kanın kavisli fışkırmasını, yaprakların,

çalılıkların üzerine düşmesini ve yeşil renk üzerindeki kanın siyahlığını...

Ağabeyinden çıkan o korkunç sesi duymuş ama kafasını çevirip ona bakamamıştı. Sanki boynu kaskatı olmuş kalmıştı. Gözleri de... Uzun süren uluma sesi yerini sızlanmaya bırakınca ancak o zaman başını döndürebilmişti. İlk gördüğü şey baltaydı, onu yerde bırakmışlardı. Baltanın ucundan damlayan kan, az önce duyduğu çığlıklarla orantılı görünmüyordu.

2. ARKADAŞ

Milly'nin bacakları arkasına saklandığı komşu kadının en küçük kızı Budhuwa'nın en yakın arkadaşıydı. Kızın ismi Soni'ydi, ailesi onlarla aynı köyde yaşıyordu; kızlar tozun toprağın içinde birlikte oynuyor, pirinç tarlalarının dar yollarında koşturuyor, birbirlerini kovalıyor, bir mango ağacının altında yağmurdan korunmak için saklanırken yağmur damlaların yapraklar üzerinde çıkardığı sesi taklit edip şarkılar uyduruyorlardı. "Jhim, jhim, jhim," dedi Milly. "Hayır, jhum, jhum, jhum," dedi Soni. Ağaçlara tırmanıp palmyelerin uzun yapraklarından düdük yapıyorlardı. Bir papaya ağacının kovuğunun boş olduğunu fark etmişlerdi, içine sabunlu su doldurup baloncuklar çıkarttılar, hurmayı yedikten sonra çekirdeklerini saklıyor, temizliyor ve oyunlar icat ediyorlardı. Yere uzanıp yatıyor, tam iki göz arasına denk gelecek şekilde alınlarına birer taş yerleştiriyor, kahverengi çekirdeklerden başlarına taç yapıp düğün gününde süslenip püslenmiş gelin taklidi yapıyorlardı. Taşları hiç düşürmemek için özen gösteriyorlardı çünkü taşı ilk düşüren diğer kızdan daha sonra evlenecek anlamına geliyordu. Dükkânlardan

alınmış oyuncakları ya da bebekleri yoktu, köyden birileri onlara kilden kuşlar yapmıştı, kuyruk ve gözleri kurumuş palmiye yapraklarındandı. Çalı çırpıdan yapılmış arabalar, kuru yapraklar, tahtadan oyulup göz alıcı renklerle boyanmış insan ve hayvan figürleri vardı, hatta bir kez tekerlekleri olan bir otobüsleri bile olmuştu. Önce otobüsün ne olduğunu birilerinin onlara anlatması gerekmişti, çünkü hayatlarında hiç otobüs görmemişlerdi. Yaprak ve taşlarla oynuyorlar, onları değişik şekillerde diziyorlar bazen de çiçek yapraklarıyla süsleyip şarkılar söylüyorlardı, “*Rupa lekan ba chandu setera kanal Sona lekan ba chandu mulua kana.*”

Köylerinin birkaç kilometre uzağındaki okula birlikte gidiyor, okulda yan yana oturuyorlardı. Okul asfaltlı yolun birkaç metre uzağında kalıyordu, doğuya baktıklarında ufukta hafif bir şişkinlik gibi duran okulun etrafında birkaç ağaç, biraz çalılık ve yabani ot mevcuttu. Civar köylerden gelen çocuklar kilometrelerce yürümek zorunda kalıyordu çünkü o bölgedeki tek okul oydu. Bunu pek önemsemiyorlardı çünkü işler böyle yürüyordu, herkes böyle yapıyordu ve başka türlüşünü bilmiyorlardı. Bazı zamanlar dersi kaçırabiliyorlardı ama bu çok sık olmuyordu. Öğretmenler öğrencilerden daha çok devamsızlık yapıyordu.

Okul pembe boyalıydı, iki kocaman odası vardı, bir de mutfak dedikleri mavi bir sundurmanın altında çocuklara öğle yemeğı pişen bir yer vardı. Binanın dışındaysa tahta kapıyla örtülü bir barakanın içinde bir tuvalet vardı. Kapısı devamlı kilitli tutulan tuvalet şimdiden paslanmaya başlamıştı. Tuvalet çocuklar için yeni bir kavramdı çünkü

hiçbirinin evinde yoktu, herkes işini dışarıda, açık alanda görüyordu, öğretmenlerinin nasıl kullanılması gerektiğini öğretmesi gerekiyordu. Sınıfta öğretmen tuvaletin nasıl kullanılacağını anlatırken hepsi kıkırdıyordu. Milly ve Soni en çok kıkırdayanlardandı.

Yaşları yedi ve on bir arasında değişen çocuklar tek bir sınıfa doluşuyor, yere oturup bağdaş kuruyor ve karatahtaya bakıyordu. Her biri için yetecek kadar minder olmadığı için –otuzla kırk beş arasında minder vardı– bazı çocuklar betonda oturmak zorunda kalıyordu. Ayın neredeyse on beş, yirmi günü çocuklar onca yolu yürüyüp okula geliyor ama öğretmen olmadığı için geri dönüyorlardı, ya da öğretmen geliyor ve öğlen çıkıp gidiyordu. Zamanla öğrenci sayısı da azalmaya başlamıştı, yaz sıcağında ya da muson yağmurlarında kim onca yolu sınıfta beklemek için yürümek isterdi ki? İnatla gelenlerinse derdi dersler değildi, ya yakın arkadaşlarıyla olmak ya da tarla işinden kaçmak için geliyorlardı, kısaca sonu bir yere varmayan günlerin yükünden kaçmak istiyorlardı. Israrla gelmeye devam etmelerinin en büyük sebeplerinden biri de öğretmen olsa da olmasa da pişen ve öğle vakti tabaklarına konan yemekti.

Milly'nin durumuysa biraz farklıydı, yakın arkadaşı zaten aynı köydeydi, onunla birlikte olmak için günün iki saatini yürüyerek yolda geçirmek zorunda değildi, evet okul yemeği onlar için epey cazip bir şeydi, ama bundan daha da büyük bir sebebi vardı. Milly okuma yazma öğrenmek için yanıp tutuşuyor, çalışıp daha büyük okullara gitmek istiyordu,

oralarda üniforma giymek, elinde ya da çantasında bir sürü kitap taşımak, onları tek tek okumak istiyordu.

Bu okulda geçirdiği iki yılın sonunda; Milly sekiz yaşına geldiğinde, annesi tarafından okuldan alınıp uzakta bir yerde bir evin hizmetçiliğini yapmaya gönderilmişti. Yaşadığı köye otobüsle sekiz saat mesafede bir yerdi. Ailesinin çaresizce paraya ihtiyacı vardı, her şeyi bir arada tutmaya çalışan annesi açlıktan kurtulmak için Milly'yi uzağa göndermekten başka çare bulamamıştı. Milly'nin aylık kazanacağı iki yüz rupinin her kuruşuna ihtiyacı vardı. Annesinin doyurması gereken dokuz boğaz vardı, kendisi, yedi çocuğu ve para kazanmak yerine parayı sünger gibi çeken alkolik kocası. Yüz yirmi beş rupi olan otobüs biletinin parasını zar zor denkleştirdiler, ona eşlik edecek baba ya da ağabeyin dönüş biletini alabilmek neredeyse imkânsızdı, bu yüzden o kasabaya seyahat edecek birini beklemeye başladılar. Milly otobüsten indiğinde ne yapacağına dair her şey ayarlanmıştı. Bunları onun haberi olmadan yapmışlardı, çünkü annesi tarafından çoktan verilmiş bir kararın kızı üzeceğini düşünüyorlardı.

Her şey ayarlandıktan sonra, gitmesine iki gün kala Milly'ye söylendi. Önce, uzak bir kasaba ve değişik bir dünya göreceği için heyecanlandı, sonra hayatında ilk kez otobüse bineceği için korku duymaya başladı.

“Oraya gitmem ne kadar sürecek?” diye sordu.

“Altı, yedi ya da sekiz saat,” dedi annesi.

Milly zaman kavramını bilmediği için bunun ne demek olduğunu tam olarak anlayamamıştı.

“Baya uzakmış, peki ne zaman döneceğim? Kaç saat sonra?”

“Dönmeyeceksin, orada kalacaksın,” dedi annesi.

“Kalacak mıyım? Nerede kalacağım? Çok mu?” Milly şaşırmişti.

Uzak bir yerde başka bir ailenin yanında kalacağı açıklandıktan sonra bile –ki bu avutucu bir yalandı– Milly’nin çalışmak için gönderildiği ancak kafasına dank etti. Budhuwa’nın iyileşmiş eline baktı, ucuna bir kumaşla düğüm atılmış olan elini bir keresinde görmüştü, şişirilmiş bir balona benziyordu, onu bir sonraki görüşünde daha değişik olacağını düşünmüştü, çocuk göğsünden bir dalgalanma geçti, içindeki her şeyi silip süpürdü.

“Ya okul?” diye sordu kısık bir sesle, “Ya derslerim?”

“Yapabileceğimiz bir şey yok,” diye cevapladı annesi sabırsızca. “Okuyunca ne olacak? Bir kızın ne işine yarar ki okumak? Para kazanarak daha çok işe yarayacaksın, şimdi kes sesini.”

Okul kitabının içindeki küçük resimler gözünün önüne geldi, resimlerin altına büyük harflerle isimleri yazıyordu, cam (*ainak*), börek (*kachauri*), kelebek (*titlin*), kadın (*aurat*), sincap (*gilhari*)... Bundan sonra ne kitap ne de resimler olacaktı. Kardeşlerinin yüzlerine baktı, Budhuwa’nın yüzü dönüktü. Üç kardeşi olan biteni anlamak için çok küçüktü. Diğer ikisinin yüzü düşüktü ya da gaz lambasının gölgesinde öyle görünüyorlardı. Sonra bir başka düşünceye takıldı aklına... Soni?

Milly arkadaşına uzak bir yere çalışmaya gideceğini, bunun için otobüse bineceğini, her ay otobüsle ziyaretine geleceğini,

gelirken de ona şekerlemeler, resimler, kırmızı, mavi, yeşil ve sarı kurdeleler alacağını söylediğinde Soni arkadaşının tam olarak ne demek istediğini anlamamıştı. Aralarında bir elveda, bir söz ya da bir beklenti bile olmamıştı çünkü arkadaşının yokluğunun ne olabileceğini bilmiyordu. Üzgün değillerdi, toka ya da hatıralık bir şeyler değiş tokuş etmemişlerdi. Sıradan diğer günlerde olduğu gibi o günü bitirmişlerdi.

Bir sonraki gün, otobüse bineceği zaman Milly cam kenarına oturmak istemişti çünkü Budhuwa ona dünyayı görebileceğini söylemişti. Otobüs hareket halindeyken geri kalan her şey onun tersine akıyordu. Cam kenarında oturup öylece dışarıyı seyretti, yolcular otobüse biniyordu hâlâ. Annesinin yanında duran Budhuwa'ya baktı, annesinin kalçasına küçük kardeşi sarılmış, bir kardeşi de elinden tutuyordu. Babasının buruşmuş suratını gördü, birileri muz satıyordu, Budhuwa bir tane aldı ve Milly'ye verdi. Otobüs hızla dolmuştu. İçinde bir şeyler yer değiştirdi ve ağlamaya başladı, bir çocuk ağlaması gibi değil ama daha masum, dünyaya sessizce isyan edercesine ağlıyordu, bir yetişkin gibi, usulca... Her şeyi kontrol altında tutmak isterken dünyanın yükünün ne olduğunu da anlamaya başlıyordu.

3. ARKADAŞ – BÖLÜM II

İlk fark eden Soni oldu. “Ne var ağzında?” diye sordu annesine.

“Ne demek istiyorsun? Hiçbir şey yok,” dedi annesi.

“Var bir şey, aç ağzını, göster, göster...”

“Al işte... Aaaaa...” Çenesi açıldı, hiçbir şey yoktu, tekrar kapattı, “Gördün mü? Hiçbir şey yok, dedim sana.”

“Hayır, saklıyorsun, bak burada, işte burada.”

Neredeyse kulağının altına denk gelen, sağ çenesindeki hafif şişkinliği işaret etti. Belki ağzına bir şeker ya da bir lokma bir şey atmıştı ve tadına yavaşça varsın diye yanağına yaslamıştı.

“Tekrar göster,” diye ısrar etti Soni. Annesi mecbur kaldı, Soni parmağını içeri sokup döndürdü, dişler, ıslak damak –saklanan şeker yoktu. Annesi bileğinden usulca kavramış ve elini kibarca uzaklaştırmıştı.

“Yaramazsın sen,” dedi ama o şişkinlik duruyordu. Soni annesi ağzını kapattığında şişkinliği tekrar gördü. Sonra

da unuttu gitti. Ta ki ondan yedi yaş büyük kız kardeşi de bunu fark edip diğerklerine gösterene kadar.

Soni söze girdi, “Evet, orada saklanan şekerler var.”

Anneleri hızla ayağ a fırladı sonra gerisin geri oturdu, “Şekerleme şekerleme! Neden şeker görüyorsunuz? Kafanızda sadece şeker mi var? Nereden şeker alabiliriz ki, delirdiniz mi?”

Yaşadıkları yerde ayna olmadığı için annesi kendine bakamamıştı. Sağ çenesinde kızların gösterdiği yere dokundu, evet sanki bir şişlik vardı ama olağ andışı bir şey hissetmiyordu. Kocasına sormayı düşündü ama sonra unuttu. Daha sonra bir komşusu aynı yeri işaret etti, bir öğleden sonra ormanda kurumuş yaprakları topluyorlardı. İki kadın bunun ne olduğunu öğrenmek için köye yürümeye ve el aynası olan bir komşuya gitmeye karar verdiler. Yeş il plastikte çevrili dikdörtgen bir aynaydı buldukları, o kadar küçüktü ki tüm yüzü göstermiyor sadece parçalarını gösteriyordu. Soni’nin annesi tüm yüzünü görebilmek için aynayı biraz uzak tutarak görmeye çalışırken zorlanmıştı.

Evet, gerçekten de vardı, tam da kızı Soni’nin dediği gibi, çenesinde bir serçe yumurtası büyüklüğünde bir şişkinlik vardı. Ağzını açıp kapayarak onu hissetmeye çalıştı. Hiçbir şey hissetmedi, canı yanmıyordu, yani hiçbir şey yoktu.

O hiçbir şey, zamanla bir şeye dönüştü. Önceleri hafif bir ağrı vardı, nabız gibi atıyordu, sonraları düzenli bir ağrıya dönüştü. O sene musonlar biraz geç gelerek onları kandırmıştı, tarlalardaki pirinçler kuruyup kahverengi atıklara

dönüştü. Köylüleri o sene kurtaran tek şey kuru ot ve saman olmuştu. Soni'nin annesi samanları bağlamaya çalışırken birkaç kez sendeleyip yüzüstü düşmüştü. Bunları izleyen bir balıkçıl kuşu birkaç adım atmış sonra da havalanıp uçmuştu. Acı birden artmıştı, sanki binlerce parmak kulağına, kafasının arkasına, sağ gözüne, boğazına ve boynuna doğru yürüyordu. Serçe yumurtası çatlamış, hayvan sonunda çıkmaya çalışıyordu.

Yüzünün şekli değişti, ağzından tükürükler akmaya başladı. Acı konuşmasına engel oluyordu. Ona kocakarı ilaçları verdiler, kireç ve zerdeçalla ovdular, üzerine jumuri yaprakları kapattılar, kurumuş böğürtlenleri kaynar suya attılar. Bunların hiçbiri ağrıyı hafifletmeye yaramamıştı. Soni gece yarısı annesinin çığlıklarına koşmuştu, çenesindeki şeyin hareket ettiğini söylüyordu. Acıdan yerde kıvranıyor, kafasını duvara çarpıyordu, öyle ki balçıktan yapılmış duvarda küçük bir çatlak olmuştu. Soni'nin kalbi küçük göğsünden fırlayacakmış gibi atıyordu. Neden annesinin acısını alamıyordu?

En yakın doktor kliniği üç saat yürüme mesafesindeydi. O kadar yürüyebilecek durumda değildi. Soni'nin babası birinden bisiklet ödünç almış ve annesini doktora götürmüştü, pedal çevirirken doktora ödeyeceği parayı hasta karısından daha çok düşünüyordu. Yanında sadece otuz rupisi vardı, doktor masrafının üzerine ilaçları nasıl karşılayacağını hiç bilmiyordu. Neyse ki doktor ondan para almamış ve sadece reçete yazmıştı. "Dört saatte bir bu tabletlerden iki tane ver, sonra da onu mutlaka hastaneye götür, bunun çıkarılıp alın-

ması gerekiyor, ameliyat olmalı. Çabuk, hadi, sana verdiğim mektubu da hastanedeki insanlara göster.”

Cebindeki parayla sadece on dört tablet alabiliyordu. Dispanserdeki adamın önce makası eline alıp bir paketten dört tablet kesmesini sonra da onluk bir paket eklemesini izledi. İlaçlar iki gün içinde bitmişti. İki gün boyunca bir türlü kesilmeyen, sadece biraz olsun dinen ağrı çoğalarak geri gelmişti. Sanki ağrı, kadının onu yok etmek için verdiği savaşın intikamını almak istercesine daha beter cezalandırıyordu. Soni annesinin tekrar acılar içinde kıvrandığına şahit oldu. Kalbi parçalanmış, ezilmiş bir pirinç tanesi gibiydi. Büyük kız kardeşi okula gitmeyi bırakmış, annesinin evde yapamadığı görevlerini devralmıştı.

Ormana tendu yaprakları toplamaya gittiler, her yüz yaprak yirmi beş kuruş para ediyordu. Bir akşam ormandan eve dönerlerken önce alacakaranlık çökmüş, sonra da aniden hava kararmıştı. Soni'nin kız kardeşi daha geniş bir patikayı kullanmayı tercih etmiş, ormandan uzaklaşmıştı. Yaklaşan bir aracın sesini duydular, orman görevlileri devriye geziyordu. Ses gittikçe daha da yaklaştı ve sonunda iki araba farı parıldadı. Kızlar içgüdüsel olarak saklanma isteği duydular, ormanın içlerine doğru kaçarken Soni'nin kız kardeşi fara yakalandı. Devriye cipi yanlarında durdu ve içinden iki adam atladı. Kızlar seslerini duyuyorlardı.

“Kim var orada? Biz orman görevlileriyiz, sizleri gördük, kendinizi gösterin,” diye seslendi biri ağaçlara doğru. Kızlar saklanmaya devam edebilirdi ama birisi üzerlerine çok güçlü bir fener tuttu ve ışık tam Soni'nin kardeşinin yüzüne yan-

sıdı. Soni çok sonraları düşünmüştü, eğer ormanın içlerine doğru kaçabilselerdi kimse onları bulamayacaktı.

Soni kardeşinin taş kesilmesini seyretti, adamlar yaklaştı.

“Ne yapıyorsunuz burada? Neden kaçmaya çalışıyorsunuz?”

“Buraya gelin, yaklaşın!” diye emir verdi diğeri.

“Ne oldu? Dilinizi mi yuttunuz?” diye bağırdı adam, “Bu karanlık ormanda ne yapıyordunuz? Ormanın kızlar için pek de uygun bir yer olmadığını biliyorsunuz, değil mi?” Son cümlede sesi değişmişti, sanki ses tonuna başka bir şey sızmıştı, usulca ve yavaşça söyledi.

Diğer adam kahkaha attı, “Hadi bakalım bize burada ne yaptığınızı söyleyin? Elinizde ne var?” Sağ elini uzatıp Soni’nin kardeşinin topladığı yaprakları aldı.

“A ha! İşte... Yaprak toplamak için resmî izniniz var mı? Bunun yasa dışı olduğunu bilmiyor musunuz?”

“Resmî izin? Yasa dışı?” Köyde kendini bilen her kız bu işi yapıyordu, hatta anneleri, büyükanneleri ve onların ataları da... Ama Soni’nin kız kardeşi buna cevap vermek için fazla çekingendi. Ya gerçekten de bilmedikleri bir kanun varsa? Ülkeyi yönetenler her gün yeni bir yasa çıkarıp insanların hayatlarını daha da zor ve çekilmez hale getiriyorlardı. Büyük şirketler köylerine el koymak istiyor diye nasıl köylerinden çıkmak zorunda olduklarını anlatıyorlardı. Peki nereye gideceklerdi? Ne yapacaklardı?

“Bizimle gelmek zorundasınız,” dedi adam ve Soni’nin kardeşinin kolundan çekiştirdi. Taş kesilmişti ama bu taş tir

tir titriyordu, titreme hemen yanı başında duran Soni'ye kadar ulaşıyordu.

Cipin yanındaki adam, "Evet, bizimle gelmelisiniz," dedikten sonra ölmekte olan bir karga gibi çirkin bir ses çıkardı gülerken.

Soni sadece kardeşinin titremesini duyuyordu. Acaba Didi neden konuşmuyordu? Onu nereye götüreceklerdi? Ne yapacaklardı?

"Daha küçük olanını alalım," dedi adam. "Biz iki kişiyiz, onlar da iki kişi," gülmeye devam ettiler, gülüşleri çürük kokusu taşıyan rüzgâr gibiydi.

Didi bağırmaya başladı, "Hayııır!" Sesi derinlerden geliyordu. Birden o donukluğu açıldı ve sonrası çok hızlı gerçekleşti. Soni'nin kız kardeşi yakınındaki ele uzanarak hızla itti ve "Kaç çabuk, eve kaç," dedi. Onu bileğinden kavrayan adamdan kurtulmaya çalışıyordu, adam onu daha da sıktı. Birkaç kez vurdu. Soni adamlara arkasını dönüp kaçmaya başladı. Arkasından koşmaya başlayan adamların hışırtılarını duyuyordu. Dokuz yaşındaydı, hafifti, çevikti, gücünü korkudan alıyordu, ormanı iyi biliyordu, durup saklanabileceği yerleri tanıyordu. Ölüm anında bedeninden hızla uzaklaşan ruh gibi koşuyordu. Tek yapması gereken karanlık her şeyi yutmadan ikiye ayrılan yola kadar varmaktı. Bunu yapamazsa kesin karanlıkta kaybolur, bir ayı ya da leopara yem olurdu. Ağaç kalabalığının arasında adamlardan birini gördü ya da gördüğünü sandı. Sanki sevdiği birinin ölü bedenine kapaklanmış ağlıyor gibi ya da avını yiyen bir hayvan gibi birinin üzerine kapanmıştı, adamın beyaz

gömleğini karanlıkta seçebilmişti. Karanlık ve hız neyin üzerine kapaklandığını görmesine engel olmuştu. Orman boğazına yapışıp kalmıştı.

Ertesi sabah ilk ışıkla ormana bir arama ekibi göndermişlerdi. Onu bulamadılar. Akşam çökünce sessizlik içinde köye geri döndüler. Soni ve babası eve döndüğünde onu sırtını bir duvara yaslamış, yüzü karanlıkta, otururken buldular. Anneleri ağlıyordu ama Soni'ye göre bu farklı tür bir ağlamaydı, acıdan değil de öfkeden bağırıyordu sanki. Didi yeniden taş kesilmişti. Dizleri ve dirsekleri yara bere içindeydi, bacaklarında kesikler vardı. Soni o karanlıkta daha sonradan keşfedeceği şeyleri henüz göremiyordu, her yeri mosmordu, sanki içindeki her şey kırılmışçasına zorlukla yürüyordu. Annesinin dönüşü hakkında söylediği o tek cümleyi hatırladı, "Yürüyemiyordu, emekleyerek geldi."

Zamanla Didi tekrar normal yürümeye başlamıştı ama bir şeyler farklıydı, bazen gülümsemek isterken dişlerini gösteriyor, göz teması kuramıyordu, kalıcı bir çöküşün isteksiz provasıydı bu.

Soni'nin annesinin bedeni de korkuluğa dönmüştü, zar zor yemek yiyor, yüzü bedenindeki tüm acıyı çekiyor, çektikçe de yüzündeki şişliğin içinde depoluyordu. Yüzü şekil değiştirmişti, küçülmüş, avurtları çökmüş, birinin köşede almayı unuttuğu bir çuvala dönüşmüştü. Gözleri uzaklara dalıyor,

bir türlü odaklanamıyor, sanki kafasına yabancılaşmış ya da artık oraya ait değilmiş gibi duruyordu.

En yakın devlet hastanesine ulaşmak için iki yolculuk yapmak gerekiyordu. Önce otobüsle dört saat yol gidilmesi ve bilete yolcu başına yetmiş beş rupi ödenmesi gerekiyordu. Soni'nin babası yolculuk, doktor ve ilaç için ödemesi gerektiğini düşündüğü beş yüz rupiyi borç aldı. Eğer bir ay içinde öderse altı yüz rupi, iki ayı geçirirse yedi yüz elli rupi, daha da geçirirse sekiz yüz rupi olarak geri ödemesi gerekecekti. Şimdilik ne geri ödemeyi ne de yüksek faizi düşünecek haldeydi; bunlar ona bir şey ifade etmiyor, sadece şimdiyi düşünüyordu.

Hastane... –Nasıl becerecekti? Orada kiminle konuşacaktı? Köyden eğitilmiş birini yanında getirmeliydi, konuşabilen ve kiminle konuşacağını bilen birini... Yoksa burası onu ezip geçecekti. Kafasını nereyse çevirse hasta insanlarla doluydu, bandajlı, alçılı, bazen bandajları kan içinde kalmış, değneklerle yürüyen, yerlerde yatan, hiç kıpırdamadan yatan ve boşluğa bakan, gözleri aralık kalmış, acı çeken, öksüren, aksıran, elleri kolları eksik, açık yaralara ve yumrulara sahip onlarca insan... Sol tarafında sırtını duvara yaslamış bir adam oturuyordu. Soni'nin babası heyecanlandı, hiçbir tabelayı okuyamıyordu çünkü okuma yazması yoktu. Yanında ona yardım edebilecek biri olmadan gelmek ne büyük aptallıktı. Burası, kesinlikle, onu ezip geçecekti.

Elinde doktorun mektubuyla birinden diğerine gitti. Duydukları arasında anladığı tek kelime operasyondur, doktor karısının ameliyat olması gerektiğini söylüyordu. Birisi ona,

“Şu masaya git, oradan sana yardım ederler,” dedi. O masaya gittiğinde başka masaya gitmesi söylendi. Danışma gibi bir yerde bir sürü insan toplanmıştı, herkes elindeki kâğıdı uzatıyor, ona dirsek atıp önüne geçiyordu. En öne nasıl ulaşacaktı? Bir saat sonra ona sıra geldiğinde yanlış yere geldiğini söylediler, üst kata çıkması gerekiyordu çünkü burası... ve sonra birkaç anlaşılmaz kelime... Üst kata çıktı, insanlar koşturuyor, bekliyor, oturuyor, ayakta duruyordu. Kimden yardım isteyecekti? Doktor olduğunu sandığı bir kadının yanına gidip yapıştı, boynunda o dinleme aletinden asılıydı. Kadın da ona yanlış yere geldiğini söyledi, aşağı inip danışmaya sorması gerekiyordu, tekrar aşağı indi, okyanusta bir damlaydı. Aşağıdaki danışmaya ulaştığında adam ona tekrar yukarı çıkması gerektiğini söyledi, bunun üzerine yukarıda olduğunu ve aşağı gönderildiğini anlattı. Adam yapabileceği bir şey olmadığını söyleyip uzaklaştı, onunla konuşmaya tüm gününü ayıramazdı, diğer insanlar bekliyordu.

Soni'nin babası arkasını dönüp dışarı çıktı, basamaklara oturdu. Ağzı istemsizce bir çocuk gibi buruldu, eski şekline getiremedi, haysiyetli bir erişkin gibi ağlamayı beceremedi. Karısı onu teskin etmeye çalıştı. Ne tuhaf bir dünya diye düşündü, o karısını teskin edeceğine karısı onu ediyordu. Tam anlamıyla yenilmişti. Etraflarındaki insanlar kesin ağladığını düşünüyordu çünkü az önce hastanede birisi ölmüştü ve haberini yeni almışlardı. Hayatında hiç bu kadar utanmamıştı.

Yaşlı bir kadın elinde bastonuyla sekerek ona doğru yürüdü, acısını paylaşmak istemişti, “Upper Wala’nın takdiri,” dedi ve göğsüne baktı. Ona cerrahi müdahale bölümüne kadar eşlik etti. Burada bekleyen insanlar daha da korkunçtu. Çoğu insana bile benzemiyordu. Kimsenin onları kovalayacak hali dahi yoktu. Yaşlı kadın onların yerine konuştu, formları doldurdu ve onlara en önemli bilgiyi aktardı, bu insanlar günlerdir ameliyat olmak için burada bekliyorlardı, ama doktor gelmiyordu. Ertesi gün tekrar gelebilirlerdi ama doktor olacağının garantisi yoktu. Şanslı günü yakalayana kadar denemeye devam etmeleri gerekiyordu ve bunun ne kadar süreceğini kimse bilmiyordu.

Soni, anne ve babası hastaneye ilk gittiklerinde neler olduğuna dair detayları bilmiyordu, sadece döndükleri zaman ne kadar çökmüş ve zayıflamış olduklarını fark etmişti. Sonuç ise yoktu.

İki ay sonra tekrar gittiler, Soni’nin babası yeniden borç para aldı, bir önceki borçsa hâlâ ödenmemiştir. Karısının doğum yapan inek gibi kıvrandığını daha fazla görmek istemiyordu. İçi titriyor, karısına yardım etmek, onu kurtarmak istiyordu. Bu sefer Hristiyan olan Joseph’ten yardım istedi, yeniden o büyük, ezici ve opak dünyanın içine girecek olması onun kanının donduruyor, adeta felç ediyordu, Joseph kabul edince korkusu azalmıştı.

Joseph’in varlığı bir önceki gidişlerinde harcadıkları zamandan tasarruf etmelerini sağlamıştı. Soni’nin babası sadık bir köpek gibi onu takip etmişti. Hasta insanlardan oluşan aynı

kalabalık, çeşitli sakatlıklara sahip insan grupları, yaralılar, derisi yanmış, kolları ve bacakları kesilmiş olanlar... Herkes acısından kurtulmak için oradaydı, günlerce, aylarca orada bekliyorlardı. Hastalık sadece zenginler için bir lükstü, buradaki herkesi dilenciye çevirmişti.

Joseph haberlerle dönmüştü, ameliyatı yapabilecek bir doktor yoktu. Herkes hâlâ bekliyordu, upuzun bir liste vardı, doktorun ne zaman geleceğini de kimse bilmiyordu. Günler önce bir doktor gelmiş, dört ameliyat yapmıştı, hastalardan biri ölmüş, diğer üçünün de durumu kötüleşmişti. Bu bilgiyi çalışanlardan değil ama orada bekleyen insanlardan ve onların yakınlarından almıştı.

Geri dönmekten başka çare yoktu.

Bundan on gün sonra Soni'nin annesi kendini astı. Onu bulan Joseph'ti, kilisenin arka bahçesindeki yaprakları temizlerken bir hurma ağacına bağladığı sarisinden sallanan bedenini görmüştü. Ancak ağaçtan indirdiğinde onun kim olduğunu anlamıştı. Çenesinin arkasındaki tümörü kendi başına kesip çıkarmaya kalkmıştı, neredeyse kulağının altına denk geliyordu, keskin bir şeyle denemişti, aletin ne olduğunu bulamadılar.

4. KÂĞIT

Milly'nin yeni hayatına yaptığı sekiz saatlik otobüs yolculuğunda yanına aldığı tek şey ders kitabıydı. Birkaç tane de kirlenmiş boş kâğıt, onları da geçen sene okulda dağıtılan bir tomar kâğıdın arasından alıp saklamıştı. Kitabın adının *Pratham Kiran* olduğunu biliyordu, ilk kelimeyi okuyamasa da ikinciye okuyabiliyordu. Sadece üzerindeki kıyafeti vardı, yıpranmış bir pijama altı, annesi seyahat edecek diye beline yeni lastik geçirmiş ve bir de güvenliği için belinden iğnelemişti. Bir zamanlar beyaz olan ve üzerinde kırmızı yaprak desenleri olan üstü de eprimiş, grimsi kahverengine dönmüştü. Ayağındaki kauçuktan yapılmış parmak arası terliklerin de renkleri farklıydı, hatta her iki ayağındaki terliğin numarası farklıydı, –çünkü ancak öylesini bulabilmişlerdi.

Onu işe alan insanlar da Munda kabilesindendi. Adamın ismi Lewis, karısı ise Pendo'ydu, ikisi de Milly gibi sonradan Hıristiyan olmuşlardı. Dumri isimli bu uzak kasabaya taşınmışlardı, çünkü Lewis hükümet tarafından önemli bir görevle ödüllendirilmişti. Orman Bakanlığı'nın kurduğu bir şirkette yöneticiydi. Milly'nin anne babası onları tanıyordu,

yıllar önce aynı köyde birlikte yaşamışlardı. İş teklifi de böyle gelmişti zaten, Lewis ve Pendo, Munda kabilesinden Hıristiyan bir kız istemişler, Milly'nin annesi de kızını öne sürmüştü.

Bu tür ilişkiler önemliydi, sonuçta bir hizmetçi kızı olduğu için ona kendilerindenmiş gibi davranmasalar da aralarındaki kabile bağı onları bir şekilde birbirine bağlıyordu. Milly şanslıydı, işler başka türlü de olabilirdi, aynı grubun içindeki nefret edilen, daha az şanslılardan da olabilirdi. Belki de Milly'nin sahip olduğu tek şeyin bir ders kitabı ve bir defterden koparılmış boş kâğıtlar olduğunu fark etmeleri bu kabile bağıyla açıklanabilirdi, ona ne kötü davrandılar ne de küçümsediler.

Bir gün Lewis ve Pendo'nun dokuz yaşındaki kızları Vinti okula gittikten sonra temizlik yaparken, Milly kendini evde yalnız bulmuş ve kızın yerde duran bir düzine kitabına uzanmıştı. Ona ait olmayan bir şeye dokunmanın olası sonuçlarını düşündü ama onu baştan çıkaran şey çok güçlüydü. Süpürgesini bıraktı ve kitaplardan en büyük olanını açtı. Bir orman dolusu kelime ve resim onu çağırıyordu. Tek bir kelimesini bile anlamamıştı, hiçbirisi Hintçe değildi ki bildiği tek alfabe o dile aitti.

Pendo'nun bağıırışı duyuldu, "Milly, Mill-iiii-iiii, nerede kaldın?"

Şaşkınlıkla kitabı düşürdü sonra da hemen aldığı yere koydu. "Geliyorum," diye seslendi, görüldüğünden endişe ediyor, ceza verilmek üzere çağrıldığını sanıyordu.

O günü takip eden iki gün boyunca, kitapları çılgınca bir hızla temizledi, onlara dokunmaması gerekiyordu, odaya koşarak çıkıyordu. Akşam vakti oldu mu aklının yarısı ekmek pişirmek, banyodaki kovaları doldurmak, yemeğe yardım etmek gibi işlerle meşgulken, diğer yarısı ödevlerini yapmaya çalışan Viti’de oluyordu. Viti’nin kitabından, Hintçe olsun ya da olmasın, sesli okuma yaptığı akşamlarda, göğsünü sıkıştıran tuhaf hislere kapılıyor, biraz huzursuz biraz zayıflamış biraz da öfkelenmiş hissediyordu. Hamurun içine tükürmek istiyordu, bazen roti ekmeği yamuk yılık yuvarlanıyor ve biraz yanıyordu. Hatta birden fazla kez rotiyi elindeki maşayla kömüre doğru tutarken alev almıştı. Pendo onu epey azarlamıştı.

Bir sabah Pendo, Milly’yi Vinti’nin kitaplarına bakarken mest olmuş bir halde yakaladı, sanki benliği başka bir yerdeydi, ağzından fısıltıyla sesler çıkıyordu, Pendo dikkatli dinleyince kelimeleri tekrar ettiğini anladı –*ainak, aurat, titlini gilhari*– kadın söylediklerinden hiçbir şey anlamamıştı.

Pendo kendini toparlar toparlamaz, “Ne halt ediyorsun sen?” dedi. Milly şoke olmuştu. Sonra sesini yumuşattı ve “Kendi kendine konuşmak delilik işaretidir, bilmiyor musun?” dedi. “Sence evimizde deli bir kız çalıştırmak ister miyiz? Vinti’nin kitaplarıyla ne yapıyorsun? Sen okumayı bile bilmiyorsun ki...”

Milly tam gözyaşlarına boğulacaktı ki birden cehaletiyle gurur duydu ve kendini savunmaya karar verdi, “Biliyorum, kendi kitabımdan okuyabiliyorum, biraz da Vinti’nin kitaplarından,” dedi, heves yüzünde parıldıyordu. Pendo

hizmetçisinin henüz yeni başlamış eğitimiyle daha fazla ilgilenemezdi, bakması gereken iki çocuğu vardı, o yüzden meselenin üzerini kapattı.

Milly, Vinti'nin kitaplarına bakarken tekrar yakalanacak diye hızla göz atıyor sonra da gidip kendi kitabıyla eksiklerini tamamlamaya çalışıyordu, okuyamadığı kısımlar vardı çünkü tam öğrenecekleri zaman okuldan alınmıştı. Herkes öğleden sonra uykusuna yattığında o gidip kitapları karıştırıyordu, bir iki saati oluyordu, bazen de geceleri yatağa girmeden... Yatak dediği şey mutfakta yere serilmiş katlanarak kalınlaştırılmış çarşaf ve yine katlanarak yastığa dönüştürülmüş bir çarşaf daha ve sivrisinekler için yağlı bir cibinlikti; cibinliğin bir ucu cama, biri musluğa, diğer ikisi de karşıdaki duvara bağlanıyordu. Bu şekilsiz, biçimsiz paralelkenarın dışında oturup tavandaki zayıf ampulden yansıyan ışık eşliğinde kitabına bakıyordu. Annesinin harlı ateşle yanan bir ocağa yüzükoyun düşmesini, ormanda mahua çiçekleri toplarken kaybolmasını, bir çakal tarafından yenmesini, bir yılan tarafından ısırılmasını ya da Budhuwa'ya gelen adamların (ve kadınların) gelip onun kol ve bacaklarını kesmesini diliyordu. Neredeyse her gece uyuyacak yer ve yiyecek bulmak için köye gelirlerdi. Kitaptaki renkli kelimelere baktı, birden onları tek tek yırtmaya ve buruşturmaya başladı, ağzına attı, yavaşça çiğnemeye başladı, bol bol tükürükle ıslatıyordu ki kelimelerin her bir parçası ince ince içine işlesin. Sabah kalktığında kendini bunca zaman uzak tutan kelimeleri bilerek uyanacağına neredeyse emindi.

Birkaç hafta sonra kâğıt yerken Vinti'ye yakalandı, onun okul ödevinden boş bir sayfayı kendine ayırmıştı.

“Annneeee... Milly kâğıt yiyor, çabuk gel,” diye korkuyla bağırdı.

Milly'nin ağzı doluydu, Pendo ve Vinti'nin önünde ne yutabiliyor ne de tükürebiliyordu çünkü hizmetçi kız olarak geldiğin bir evin insanların önünde bunu yapmak uygun-suzdu. Gözleri yaşlarla doldu, utanmış ve korkmuştu.

Pendo, birkaç dakika kadar donup kaldıktan sonra sonunda konuşabildi, “Neden kâğıt yiyorsun? Bu iğrenç bir şey seni vahşi kız. Aç mısın? Burada yeteri kadar yemiyor musun?”

Milly neden yediğini anlatmak istercesine başını salladı, ağzındaki topak neredeyse kafası kadar büyümüşü ve onu hızla tüketiyordu. Vinti ona, açık kanalizasyonda yüzen zehirli atığa bakar gibi bakmıştı.

Pendo, “Artık kendi köyünde değilsin, burası bir orman değil, böyle şeyler yapamazsın, anlaşıldı mı?” dedi.

Milly, ağzının içindeki topaklar yüzünden şişmiş yanaklarıyla kafasını tekrar sallamıştı. Sihirli ritüelinin ortasında yakalanmıştı, Vinti'nin öğrendiği kelimelerin hiçbirini öğrenemeyecekti.

Birkaç gün sonra harika bir şey oldu. Birsu Munda kız okulu üçüncü sınıfa giden Vinti, okul öğretmeni olmak istediğine karar verdi. Pendo da kızının öğretmencilik oyununu oynarken en iyi arkadaşının Milly olabileceğine kanaat getirdi. Vinti gerçekten de Milly'ye okuma yazma ve matematik öğretebilirdi ve bunun bir oyun olması gerekmiyordu.

Milly ilk kez Pendo, Lewis, Vinti ve bebek Suraj'ın evinde iki öğün yemeye başlamıştı, hatta sabah çayı ve bayat ekmek de sayılırsa iki buçuk öğün ediyordu. Kendi köyündeysse sadece şanslı günlerinde bir öğün yemek yiyebiliyorlar, o da genellikle ekmek ve turşu oluyordu. İki öğün yemek yenen günler nadir bulunan bir armağandı. Hiç yemek yemeden gün geçirdikleri oluyordu. Milly o günleri bacadaki dumanın ve annesinin yemeklerinin kokusunun eksikliğinden anlıyordu, annesi ocağı yakmamışsa demek ki pişirecek hiçbir şey yoktu. Şimdilerdeyse ocağın ateşini tutuşturmak için yellemek bile bir mutluluk ve güven duygusuydu. Dumansız günlerde annesinin babasını azarladığını duyardı, babası genelde sarhoş olur ve avlunun bir köşesinde sızardı. Daha sık yaşanan senaryodaysa annesi acı acı ağlar, dudağı patlar, kanar, yüzü yara bere içinde kalır, tek gözü mosmor olurdu. Sarhoş kocasından devamlı dayak yerdı. Bu akşamlardan birinde, havada vahşetin kokusu henüz asılı dururken, Milly dehşetle annesinin burnundan akan kan, sümük ve salyanın birbirine karışmasını izlemişti, annesi Milly'nin belleğine kazınmış olan şu sözleri bağırıyordu, "Açlık acısı en büyük acıdır, yanmakla eş değerdir, Tanrı bizi cezalandırmak için mide vermiş."

Milly ve kardeşlerine göre normaldi böyleydi, yemek bolluğunun olduğu uzun sofraları bilmedikleri için şikâyet etmezlerdi, onların dünyaları buydu, başka türlü yoktu. Alternatifi olduğunu bilmiyorlardı, festivalleri ve ziyafet sofralarını görmemişlerdi, onların sıradan yaşamlarına uzaktı.

Bir inek ya da birkaç keçi kesilir, köydeki tüm aileler bunun için para öder, ailenin ödediği miktara göre et dağıtılırdı. Pilavın yanında etli bir yemek cennete eşdeğerdi. Tabaklarına düşen parça kıkırdak, sinir ya da deri bile olsa et diye yiyorlardı. Umumi ziyafetlerde yemek pişirilir ve ortaya getirilirdi. Öyle zamanlarda kemik ya da yağ parçası yerine gerçek et yeme şansları daha yüksek olurdu. Milly kemiklerin iliğini bile emerdi, tabii eğer bir kemik yeme şansı olursa... Kemiği parlatacak kadar temizledikten sonra artan parçaları etrafta gezinen ve tetikte bekleyen köpeklere atarken bile üzülürdü.

Din değiştirme töreni sırasında, kilise dinlerini değiştiren sekiz aileye ziyafet vermişti, –toplam elli beş kişi. Milly o zamanlar ailelerinin neden onları aniden Hristiyanlığa döndürdüğüne aklı ermeyecek kadar küçüktü. Yıllar sonra onu neden zorladıklarını soracaktı.

Annesi de, “Bir çuval pirinç sözü verdiler, bu bir aylık yemeğimizdi. Sizi yeteri kadar besleyemediğim bir sınıra dayanmıştım. Hepinizi büyük şehirdeki okullara bedava gönderebileceğimizi söylediler. Bu da özellikle erkek çocukların büyüdüklerinde devlette çalışabileceği anlamına geliyor.”

Sonra da birden okul konusunun Milly’yle aralarındaki en hassas konu olduğunu hatırlayıp susmuştu, durup başka tarafa bakmaya başladı.

Din değiştirme ziyafeti esnasında iki inek bir de tımbul domuz kesilmişti, sanki bolluk içinde geçecek günler kapıdaydı. Ziyafet iki gün sürmüştü, sonra dört gün Paskalya Bayramı ve Noel vardı ki onlarda da toplu ziyafet veriliyordu. Birçok insan için din değiştirmelerine yeterli bir sebepti bu.

Hatta Hıristiyan olmayanlar bile bu ziyafetlere çağrılıyor, onların yanında oturup yemeklerden yiyor, ilahilere de eşlik etmeye çalışıyorlardı. Vaaz zamanları haricinde bile kiliseye girebiliyorlardı.

Dumri'de aile öğle yemeğini yedikten sonra Milly'ye de yemek veriliyordu, kısaca arta kalanları yiyordu, bu da şu demekti, Lewis, Pendo, Vinti ve Suraj bu yemekleri bitiremediği için genelde iki çeşit sebze, dal, pirinç ve roti yiyebiliyordu. Yumurta, balık ve et yemeklerindeyse öncelik her zaman ailenin oluyordu, bu dillendirilmemiş bir kuraldı ama genelde Milly'ye bu tür yemekler ya yasaktı ya da verilmezdi. Hatta etli yemeklerin artanları da bir sonraki öğün için çocuklara saklanırdı. Sonuç olarak Milly'ye etleri bitirilmiş, sadece kimsenin yemek istemediği sosun içinde yüzen kemik, yağ ve deri parçaları kalırdı, biraz da patates. Ya da Pendo'nun ocağın altını açık unutup yaktığı ve ailesine veremeyeceğini düşündüğü yemekler... Milly bunu hiç önemsemezdi, çoğu zaman fark etmezdi bile. Bir sürü yiyeceği vardı işte, pilavı mutlaka vardı ki bu kendi köyünde büyük lükstü ve ayrıca günde iki öğün yiyebiliyordu. Artık kitaptan kâğıda kopya ettiği kelimeleri çalıştıktan sonra hemen yatağa da gitmiyordu. Ertesi gün yemek yiyip yiyemeyeceğini düşünmek zorunda da değildi.

Çocuklar genelde bir şeyler kırar döker. Milly de Dumri'de çalışmaya başladığında sekiz yaşındaydı, dokuzuna basacaktı. Çocuk elleri, ağır ve geniş şeyleri taşıyamıyor, sabunlu tencereler elinden kayıyor ya da bardakları kavrayamadığı

için düşürüp kırıyordu. Temizlik yaparken kaşla göz arasında bir şeyi kırmasına mani olamıyorlardı. Bu tür kazalar sık olmuyor ve genelde biblolarla sınırlı kalıyordu çünkü Pendo'nun mutfağındaki tüm tabak çanak, bardak ve kâseler çeliktendi, o yüzden de kırılma riski yoktu. Bir keresinde eve dörtlü Çin porseleninden fincan seti gelmişti. Sadece Lewis ve Pendo'nun yükseldikleri sınıfın bir emaresi olarak özel misafirlere çıkarılmak üzere dolapta saklanıyorlardı. Misafire çıkarıldıkları günlerden birinde, Milly fincanı çıkarken sapını kırdı, öyle narin bir şeydi ki oyuncak gibi çıt diye kırılıp elinde kalıvermişti. Pendo onu azarlamıştı. "Yaptığını gördün mü seni sakar şapşal? Takımımı bozdun!" Milly bir iki gün çok korkmuştu ama sonra korku da uçup gitti. Eksik kalmış set dolabın içinde durmaya devam etti, sonra unutuldu...

Azarlamalar, kırılan nesnenin fiyatıyla doğru orantılıydı. Pendo'nun evinde birkaç pahalı şey vardı, diğerleri manevi değeri olan şeylerdi. Milly bir keresinde Vinti'nin porselen bebeğini kırmış, Vinti de evi ayağa kaldırmıştı. Milly yine azarlanmıştı ama bu kez Pendo'nun kelimeleri daha tiyatraldı, sanki sadece kızı tarafından oyuncağını kıran hizmetçiyi nasıl azarladığı görülsün istiyordu. Milly kendini fincan kırdığı zamandan daha da kötü hissetmiş, daha çok korkmuştu. Ona verilmeye çalışılan ders her şeyden bağımsızdı, sadece Vinti'yi mutlu etme amacı güdüyordu. Bu fırtına da geldi geçti, sınıfta çocukların kavgası gibiydi, önemsiz ve geçiciydi ama tüm sınıf olaya dahil olmuştu.

Milly, Lewis ve Pendo için dört yıl çalıştıktan sonra işten çıkarıldı ve Cemşidpur'da Bengalli bir çiftin yanına gönderildi, burası daha büyük bir şehirdi. Artık Hintçe okuyabiliyor, yavaşça yazabiliyordu, basit toplama ve çıkarmaları yapabiliyordu. Latin alfabesini de öğrenmişti, araba, kedi, köpek gibi basit İngilizce kelimeleri okuyabiliyordu. Bir akşam “otobüs” kelimesini okuduğunda kendi gençliğine gülümsedi. Dumri'ye gelene kadar bir otobüsün ne olduğunu bile bilmiyordu.

5. KADER

Soni onları kasabaya yaptıkları ziyaretlerden tanıyordu, hatta bazıları kendi köyünden tanıdığı simalardı. Mavi sarili kadını daha önce iki kere köylerini ziyaret eden mobil dispanserde gördüğüne emindi. Okulun arkasındaki su tankını onlar inşa etmişti. Genelde okulun önünde toplanırlardı ya da kilisenin önündeki yeşillik alanda... Bazen de gram sabha'nın oturduğu nehir kenarındaki sekiz ağacın ortasında duran yükseltilmiş platformda. İsimlerinin *Samaj sewi* yani toplum gönüllüleri olduğunu duymuştu. Uzun, ateşli ve kışkırtıcı konuşmalar yaparlardı, zaten kim seçimi kazanmak istiyorsa gelir, konuşma yapardı. Seçim zamanı oldu mu büyük şehirlerden gelirler, büyük sözler verirler, gülümser, selam verir ve giderlerdi. Her zaman böyle olurdu ama bu toplum gönüllüleri biraz farklıydı. Baktığın zaman buralı oldukları her hallerinden anlaşılıyordu, sanki buranın insanı, yan kapı komşuları gibi duruyorlardı. Haber hemen yayıldı, burada bir oyun sergileyeceklerdi.

Ama oyun neydi? Kafasında belli belirsiz bir fikir vardı. Kuyunun yanında toplanan kalabalığa katıldı. Kız kardeşinin

yanında durdu, oyun sırasında onun yüz ifadesini görmek istiyordu –belki onun yeniden gülmesine yardımcı olabilirlerdi. Acaba şarkı da söyleyecekler miydi? Evet, şarkı da vardı. Şarkının sözlerini anlamıyordu. Hangi dilde şarkı söylüyorlardı? Oyun da böyle anlaşılmaz bir dilde mi olacaktı?

Şarkı bitmişti. Grup iki yana doğru dağılmıştı. Sahnenin ortasına iki kadın geldi. Kendü yaprağı toplar gibi yapıyorlardı ya da ateş mi yakıyorlardı? Ormanın onların evi ve koruyucusu olduğunu konuşuyorlardı, ihtiyaçları olan her şey ormanda vardı ama hükümet onları evlerinden çıkarmak, ormanı zengin insanlara, büyük şirketlere vermek istiyordu, onlar da ağaçları kesecek, keresteyi satacak, yer altı kaynakları bulmak için her yeri kazacaklardı. Nehirlerden ve derelerden akan sular yeşilden kırmızıya dönecek ve artık kimsenin işine yaramayacaktı. Her şeylerini kaybedeceklerdi, evlerini, ormanı, havayı, özgürlüklerini... Kendi tarlalarında köle gibi çalışacaklardı, artık onlara değil başkalarına ait olacaktı. Soni gözünü kırpmadan izledi.

“Takdir, hak ve izzet” diye kavramlardan bahsediyorlardı. “Devlet bize bunları vermiyor, bize saygı duymuyor,” diyorlardı. “*Jal, jamel ve jangal*’dan başka neyimiz var ki... Onları da elimizden alacaklar.”

Sonra hurmaya kilo başına ne kadar ödediklerinden, yüz kendü yaprağının ne kadar ettiğinden ve daha sonra kendilerinin kaçta sattığından bahsettiler. Aradaki farkın köydeki bir poliklinikte tedavi parasını ödeyebilecek kadar ya da bir aylık pirinç ve mercimek erzağı ederi kadar olduğunu anlattılar.

“Neden senelerdir aç ve fakiriz? Bu paralar nereye gidiyor? Neden tamamını göremiyoruz? Durumumuz neden iyileşmiyor?” Buna benzer bir sürü şey anlattılar, ama söylediklerinin bazılarından hiçbir şey anlamamıştı.

Sonra işlerin rengi değişti. İki adam daha kadınlara katıldı. Kadınlar korku dolu fısıldaşmalarla bunlardan birinin orman görevlisi olduğunu söyledi. Peki niye gelmişlerdi ki? Adamlar kadınları rahatsız etmeye başladı. Yaprak toplamak için izinleri var mıydı? Resmî izinleri olduğunu gösteren kâğıtları neredeydi? Ne kadar toplamışlardı? Yasa dışı bir şekilde yaprak topladıkları için ceza alacaklarını biliyorlar mıydı? Ormandaki her şey hükümete aitti. Kadınlar onlarla birlikte gitmeli ve ceza ödemelilerdi, yoksa... Burada erkekler kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Kadınların kollarından tutup çekiştirmeye başladılar. Kadınlar çığlık atıp yardım istiyordu. Adamlardan biri bileğinden tuttuğu kadının kıyafetlerini çekiştirmeye başlamıştı. Soni'nin içi ürpermişti, kardeşine değen kolundan ürpermenin ona da geçtiğini hissetti. Etrafına bakındı. Herkes nasıl da bu kadar sessiz izleyebiliyordu? Gözlerini bile kırpmadan, nefes almadan takip ediyorlardı. Nasıl bu kadar sakin olabilirlerdi? Soni gözünü tekrar aktörlere çevirdi. Gitmişlerdi ama izleyici hâlâ kadınların çığlığını, bağırışlarını ve adamların kahkahalarını duyabiliyordu. Sesler durdu. İzlemekte oldukları oyunun bir uyarı olduğunu hissetmişti.

Toplum görevlilerinden ikisi tekrar sahneye çıktı, bir kadın ve bir adam izleyiciye dönüp bu utancı ve adiliği görmeye ne kadar katlanabildiklerini sordu. Onlar da birer insan

değil miydi? Yoksa zengin insanların yanında hayatları bir hiç miydi?

Kardeşi tir tir titriyordu, Soni'ye de geçmişti. Bu kaçınılmaz kaderin ne olduğunu şimdi anlamaya başlamıştı. Soni geldikten sonra söylediği bir cümleyi hatırladı... Sadece birkaç kelime... “Onlara karşı koymadım, yoksa beni öldürürlerdi.”

Karşılaşmaları tamamen tesadüf olmuştu. Soni ve kardeşi dereye çamaşır yıkamaya inmişler ve ormanda bir grup insanla karşılaşmışlardı, derenin diğer kıyısından köye doğru geçmeye çalışıyorlardı. Kış vaktiydi. Dere yeşil akıyordu, yatağı daralmıştı, iki yanında kum tepelikleri, siyah, gri ve beyaz taşlar açığa çıkmıştı. İnsanlar yakınlaştıkça Soni onları tanımıştı, köyelerine gelip toplantılar düzenleyen, oyunlar sergileyen insanlardı. Kendilerini “Parti” olarak tanımlıyorlardı. Yakın zamanda bir mobil dispanser aracıyla köye doktor getirip tüm hasta insanlarla konuşmuş, bebeklere aşı ve ilaç getirmiş, ısırıklar ve yanıklar için bandaj temin etmişlerdi. Sanki kız kardeşini ve başına gelenleri biliyorlardı. Her zaman araçla birlikte gelen bir kadın vardı, ilk o söze girdi, adının Bela olduğunu söyledi. Kızların seviyesine gelmek için suyun kenarında çömeldi, iki elini de Soni'nin kardeşinin omuzlarını koydu. Sonra Soni'ye bakıp onları baş başa bırakmalarını istedi. Bundan üç gün sonra Soni'nin kız kardeşi Parti'ye katılmak üzere evi terk etti. Soni sekizinci sınıfı bitirene kadar bekledi. Okulu, ormanları basan gerillalara karşı savaşmak üzere ordu tarafından karargâh olarak kullanılıyordu. Okul binasının tekrar eğitim vermek

için kullanılmasını aylarca hatta yıllarca bekleyebilirdi, ama artık her şey için çok geçti. Kime gideceğini biliyordu, yıllar önce aldığı ve iki eliyle kavradığı bir karardı bu. Zaten hep gözünün önünde olan, tanıdık birileri... Belki de kaderine yazılmış bir karar...

Maocu aktivistler, ormanın çevresindeki civar köylerde toplantılar düzenliyordu ve çok fazla sempatizanları vardı. Bir türlü düzelmeyen fakirlik, umutsuzluk ve sefaletten kurtulmak isteyen bir grup sempatizana, aradıkları umudu militanlar sağlayabiliyordu. Kendilerine “Parti” diyen ve asıl isimleri Hindistan Maoist Komünist Partisi (CPIM) olan bu grubun iki gerilla kanadı vardı. Soni’nin katıldığı grubun ismi “Özgürlükçü Gerilla Ordusu”ydu. Kız kardeşinin katıldığı gruba katılamamıştı, çünkü aynı takımda akraba ilişkisinin olmaması katı kurallarla çizilmişti. “Özgürlük” bu civarlarda önemli bir kelime olarak tınılıyordu. Bu eyaletteki ormanların hepsi Maoist gerillaların kontrolü altındaydı, buraya “özgürleştirilmiş bölge” ismini vermişlerdi. Köylerde yaptıkları toplantılara katılım yoğun oluyordu, bunların tek bir sebebi vardı, o da genç kızları ve erkekleri kendi taraflarına çekmek. Bazıları değişim istedikleri için hevesle katılıyor, bazılarıysa sadece açlık ve sefaletten kurtulmak istiyordu. Bazen de yapacak başka hiçbir şeyleri olmayanlar, eğitimsiz ve işsizler katılıyordu çünkü gerillalar yeni gelenlere para ödüyordu, –katılım için bin beş yüz rupi, sonrasında da her ay maaş. Ayrıca yemek, giyim ve eğitim masrafı da karşılanıyordu. Kim köyün pisliğini ve sefaletini bırakmak

istememez ki? Açıkta akan kanalizasyonlar, kirlilik, hastalık, fabrika atıklarının olduğu ve rengi koyu turuncu toprak rengine dönmüş nehirler... Soni uyandığında kanalizasyonu koklamak yerine ormanın taptaze havasını, ağaçları ve yaprakları koklayacağı için mutluydu. Bu onun için harika bir deneyim olacaktı.

Gruba yeni katılanlar önce bir yıllık bir eğitimden geçmek zorundaydı. Soni de diğer yoldaşlarıyla birlikte her sabah dörtte kalkıyor, tepelerden aşağı yukarı koşturuyor, mekik ve şınav çekiyordu. Takım liderleri işe aldıkları herkesin performansını iyileştirmek için aylarca uğraşıyordu, neredeyse erkek sayısı kadar kadın gerilla vardı. Ormanda işaretli yerlerde emeklemeyi ve bunu yaparken sessiz olmayı öğrenmişti. Kendini kamufle etmek üzerine özel dersler almış, ama her şeyden önemlisi kafasını uzatıp anında yok olan bir yılan misali hızla kaçmayı öğrenmişti. Nişan almayı ve patlayıcıları kullanmayı da derslerde öğretmişlerdi. Geliştirilmiş İnfilak Aygıtı (IED) yapmayı da biliyordu artık. Başlangıç için sapan yapımında kullanılan dal ve lastik bant gibi basit şeyler, kamera lensi, şırınga, su tabancası ve hatta pille çalışan çocuk oyuncakları bile kullanıyorlardı.

Eğitimin o ilk yılında Maoistlerin sahip olduğu bir okula gitmişti. O bölgede bu okullardan bir sürü vardı. Orada İngilizce, matematik, Fen, Coğrafya ve Komünizm öğrendi. Kapitalizm, işçi, sömürge, burjuva, küçük burjuva, yanlış bilinç, proletarya ve diktatör gibi kavramları öğrendi. Kendilerine yer altı sığınağı yapmayı ve en az yapımı kadar önemli olan kaçarken iz bırakmadan sığınağı ortadan kaldırmayı

da öğrendi. Sığınak dedikleri şey plastik bir örtü, kamıştan örtülmüş bir çatı ve dört bambu ağacı kerestesi değildi. Soni'nin takımında beş kadın, altı erkek vardı. Kadınlar oran olarak biraz daha fazla yemek alıyordu, özellikle yumurta, yumurta yoksa yer fıstığı. Açık alanda yaşam zordu. Vahşi hayvan sürüleri tahmin ettiklerinden daha fazlaydı, eşyaları, yükleri, pirinç ve un çuvalları her zaman sırtlarındaydı, ekipmanları ağırdı, ormanın içinden yürüyerek bir köyden diğerine gidiyorlardı. Gerillaların belli başlı ve en önemli yemek kaynağı civar köylerdendi. Devletin köylere karneyle dağıttığı pirincin beş kilosunu, mercimeğin de otuz kilosunu alıyorlardı. Bazen de karne dağıtımı gününü kaçıran ya da dağıtım noktasına uzak kalan köylerden almak zorunda kalıyorlardı. Verecek bir şeyleri olmasa bile, taşa benzeyen pirinçlerle, kurtlanmış mercimeklerle idare ediyorlardı. Bütün günü hurma ezmesi ya da karıncalardan yapılmış turşu ve kurumuş kırmızı biberle idare ediyorlardı. Böyle günlerde, ormandaki hayvanlara gözlerini dikeyiyor, bir kuş, bir sürüngen, yaban domuzu, yılan her ne olursa olsun ateşe atıp pişirmek için yakalıyorlardı. Zayıflık ve yorgunluk onları yavaşlatıyor ve dayanmalarını zorlaştırıyordu.

Gerillalar, kış günlerinde de dışarıda uyuyor, sadece üzerlerini örtecek ince bir battaniyeleri oluyordu. Doğayı kendi ihtiyaçları için kullanmayı öğrenmişlerdi, en iyi saklanma yeri hangi ağacın arkası, hangilerinin gövdeleri kurşunlara dayanıklı, ormanın hangi yolu nereye çıkar ezbere biliyorlardı. Saklanılacak tüm kuytuları ve görünmeyen patikaları biliyor, ağaçlardan tuzak kurmayı da beceriyorlardı. Onları avlamaya gelen paramiliter güçler hangi yönden saldıracıklarını bir

türlü tahmin edemiyordu, çünkü etrafları sarıldığında bile uygulamaları gereken planları vardı.

Çoğu gece konuşmalar düzenlenirdi, kime ve neye karşı savaştıkları hatırlatılır, onları canlı ve öfkeli tutmak için vaazlar verilirdi. Liderlerini dinlerken kanları daha hızlı ve sıcak akardı. Yaklaşımları çok farklıydı, o eski tip “Bana oy verirsiniz, şunu değiştireceğim,” yalanları yoktu. Eşitlik vardı.

“Sen öldürürsen biz de öldürürüz. Senin silahın varsa bizim de var,” diye ifade etmişti bir yoldaş. Sonunda birileri eşitlik getirmişti.

6. CEMŞİDPUR

Milly'nin maaşı artınca annesi de Cemşidpur'a taşınmayı düşünmeye başlamıştı. Artış sadece yüz elli rupiydi ama bu bir haftalık erzak demekti. Evlerinde çalışmaya başladığı Bengalli genç çift –Debdulal, demiryolu mühendisiydi, eşi Pratima ise ona ilk zamanlarda korkunç davranmıyordu ama onu çok çalıştırıyor ve dinlenme zamanlarında ona kin besliyordu. “Yine camın önünde mi dikiliyorsun?” diye kızardı ona, “Yapacak işin yok mu? Pirinç ayıklandı mı? Çamaşırları astın mı?”

Milly bir kez cevap verme kabahatinde bulundu, “Hepsini yaptım,” dedi zavallı bir halde.

“Sen bana nasıl cevap verirsin?” diye bağırmıştı Pratima. “Bütün gün aylaklık ediyorsun, git çarşıları ıslat, sonra yıka ve yatağı yap. Bu masa neden burada? Sana bunu yüzlerce kez söyledim, dilimde tüy bitti. Ne duruyorsun burada? Yere neden bakıyorsun?”

Milly'yi dinlenirken görürse fena halde kızılıyordu. Bunu engellemek için de devamlı iş icat ediyordu, insanın kanının

bile buharlaştığı o yaz öğlenlerinde mutlaka onu koşturacak bir iş buluyordu. Baharatları öğütmesini istiyor, bahar temizliğinin değişik versiyonlarını yaptırıyordu.

Milly'ye günde iki tabak yemek veriyordu, porsiyonları bol ve pirinç ağırlıklı oluyordu. Yemek ayrımını Dumri'den olduğundan daha çok hissediyordu. Eğer Pratima'nın azarlamaları, uyarıları ve gözetimi olmasaydı, Milly farkına varmazdı ama kadının cimriliği onu daha da hassaslaştırmıştı.

Beynine ok gibi saplanan bir hadise olmuştu. Pratima onu elinde bir kitapla görmüştü, Vinti'nin eski kitaplarından biriydi.

Pratima küçümseyerek dalga geçti, "Pek eğitilmiş bir hanımefendi olmuşsun ha? Kendine daha uygun bir şey yapıyor olman gerekmez mi? Bu akşamki roti ekmeğinin hamurunu yoğurdun mu?"

Çok sonraları, bu yaranın kabuğunu kaldırdığında Milly fark etmişti ki Hindistanlı ailesi Bengalli ailesinden daha iyiydi.

Cemşidpur'da öğrendiği en iyi şey Bengal yemekleri pişirmek olmuştu. Birçok Bengalli aile gibi Debdulal ve Pratima da kendi pişirdikleri yemekleri yemek istiyordu ve Bengal mutfağından olmayan yemekleri küçümsüyorlardı. Milly körili yumurta yapmayı öğrenmişti, eğer Pratima mutfak ekonomisi yapmak istiyorsa ince dilim kesilmiş patatesli omlet yiyorlardı. Özel Bengal sosu olan "pançparon"u kullanmayı, ayrıca lahana ve bezelyeyi kış aylarında farklı şekillerde pişirmeyi öğrenmişti.

Milly'nin tabağı ayrıydı, çelik bir tabağı, alüminyum bir kâsesi vardı, su içmek için de bir metal bardağı. Bunlar Debdulal ve Pratima'nın tabak ve çanağından farklı yerde duruyordu, onların tabaklarını kullanması yasaktı. Kendi tabak çanağını farklı dolapta tutmalıydı, mutfak tüpünün durduğu dolapta. Bu kural çalışmaya başladığı ilk gün konmuştu. Milly için önemli olan yemeğinin olmasıydı, neyin içinde yediği değil. Neden ayrı tabaklarda yediği üzerine hiç kafa yormadı.

Başka kurallar da vardı, bunlar aleni söylenmeyen, gizlilikle anlatılan kurallardı. Yatakları yapmak zorundaydı ama üzerine oturmaya ve uzanmaya izni yoktu. Sadece çarşafı köşeye sıkıştırmak için eğildiğinde, ya da kırıksıklığı düzeltmek için uzandığında, dizinden güç almak için yaslanabilirdi, ama vücudunun değdiği yerleri sonradan süpürgeyle çok iyi temizlemesi gerekiyordu. Bu kuralın dillendirilmesine gerek yoktu, zaten hiçbir hizmetçi efendisinin yatağına uzanamazdı. Bu önemli kuralı hiç bozmamıştı, bozmayı aklından bile geçirmemişti. Bir keresinde Pratima, Milly'nin avucunun izini yatağın üzerinde görünce ona epey kızmıştı. Yatağın köşesini düzeltmek için elini yatağa bastırmak zorunda kalmıştı ama o günden sonra iz bırakmamak için büyük çaba harcamıştı.

Kanepe ve koltuklarda oturması yasaktı. Pratima televizyonu açtığı zamanlarda izleyebilirdi, ama ya yere oturması ya da ayakta durması gerekiyordu. Bunu da çok önemsememişti, kuralları biliyordu. Evde yalnız kaldığı zamanlardaysa rahat olup olmadıklarına bakmak için hepsine tek tek oturuyordu.

Kanepe ve koltuklarda da izi kalmaması için özen gösteriyordu, kalktıktan sonra tozunu alıyor, yatak düzeltmek için kullandığı süpürgeyi sopasıyla vurup minderleri kartıyordu. Zaman ilerledikçe yalnız kaldığında koltuklara oturma merakından da vazgeçmişti.

Bir akşam Kyoon Ki Saas Bhi Kabhi Bahu Thi programına hipnotize olmuş gibi bakarken Pratima, “Eğik oturma, kambur kalacaksın,” demişti. Yerde oturan Milly de sırtını boş bir koltuğun kenarına dayadı, sırtını dikleştirdi, sırtı biraz koltuğa değiyordu.

“Biraz daha öne gel,” dedi Pratima. Milly itaat etti ama ne demek istediğini tam anlamamıştı. On dakika sonra, Milly televizyon dünyasında kendini kaybetmişken, kadın tekrar uyardı, bu kez sesi daha sertti. “Sana koltuğa yaslanmamam kaç kez söyleyeceğim, düzgün otur!” O gece televizyon açılmadan önce, “Sırtını mobilyalara yaslama,” diye uyardığını hatırladı. Milly kafasını salladı. Kadının mesajı bu kez açık ve netti.

Televizyon izleme kuralı biraz esnekti, Pratima’nın ruh haline göre değişkenlik gösterebiliyordu. Şöyle ki; eğer tüm işlerini bitirmişse, hiçbir işini aksatmamışsa izlemesine izin vardı. Milly televizyon programlarına bayılıyordu, görsel ve işitsel herhangi bir eğlencenin önünde saatlerce hiç kıpırdamadan oturabilirdi, hareket eden ve konuşan şeyler onu etkiliyordu. Zevki de gittikçe değişiyordu, dizileri haberlere, filmleri de talkşovlara tercih ediyordu, bir de farklı filmlerin şarkılarının yayınlandığı programlar vardı. Favori şovunun gününü ve saatini ezbere biliyordu ama seyredip seyredeceği

tamamen Pratima'ya bağılıydı. Pratima, eğer hizmetçilere televizyon izletirse “tepesine çıkacaklarını” savunuyordu şiddetle. Milly'nin izlemekten zevk aldığı ne varsa –ki en önemlisi dizilerdi– ona bir sürü gereksiz iş çıkararak buna engel olmaya çalışırdı. Eğer Milly televizyona vakit kalsın diye bunları hızlı bir şekilde yapıp bitirirse de bu kez gücünü kullanır ve “Burada oturup televizyon izleme, mutfağa git,” derdi. Milly hiçbir zaman Pratima'nın karmaşık sinyallerinden bir şey anlayamaz, sebebini de bilemezdi, oysa koltuklara oturmama kuralı açık ve netti. Yine de emir, emirdi; onları sorgulayamazdı. Pratima'nın bu kararsız tavırları yüzünden Milly'nin her akşam ödü kopardı, acaba sevdiği diziyi izleyebilecek miydi? Yoksa dizinin her repliğini ve müziğini duyduğu ama hareketlerini göremediği mutfağa mı sürülecekti? İstemedi kıldığı bir obje yüzünden tatsız olayların başladığı yer yine Cemşidpur'du. Pratima evin içindeki her bir objeye tutkuyla bağılıydı. Bir vitrini vardı, bu uzun ve ahşap bir dolaptı, önünde camı, içinde de rafları vardı. Pratima'nın değer verdiği objelere ev sahipliği yapıyordu –porselen tabak ve bardaklar, çerçeveler, cam ve kilden yapılmış dekoratif biblolar, kısaca bir devlet memurunun karısı olarak sahip olabileceği birtakım gösterişli şeyler... Vitrinin içindeki tabak çanaklar hiç dışarı çıkarılmaz, misafirlere bile kullanılmazdı, sadece göstermelikti. Tartışmalı soruysa göstermelik vitrinin kimin için olduğuydu, çiftin kendi zevkleri için mi, yoksa az ziyaret eden misafirleri için mi? Milly'nin vitrindeki şeylere dokunması yasaktı, zaten kilitli tutuluyordu. Pratima yine de objelerin ne kadar tozlu, pis ve dağınık görüldüğünden şikâyet etmekten geri durmuyordu. Milly artık cevap ver-

memeyi öğrenmişti. Eğer o Çin porseleni kullanılırsa yeni doğmuş bir bebeğin kafasını yıkarcasına dikkatli ve özenli davranırdı ama yine de ödü kopuyordu.

Bu sebepten, vitrinin içinin temizlenmesi istendiğinde, Milly büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu anlamıştı, –“Her şeyi tek tek çıkar, tozunu al ve aynen yerine koy, hiçbirini tozlu görmek istemiyorum, anladın mı?” Dolapları temizlemek daha güvenliydi ama bu narin objelere dokunmak kadar tehlikeli değildi. Çin porselenlerini dikkatlice çıkarıp yere serdiği gazetenin üzerine koydu. Hepsini tek tek sildi. Pratima bir taburede oturmuş, “Dikkat et, dikkat et,” diyordu. Milly toz almayı bitirip geri koymaya başladığında elleri titremeye başlamıştı, sanki nefes alıp vermeyi unutmuştu. Sonra arkasını döndü ve gazetenin üzerinde koymayı unuttuğu bir şey olduğunu düşündü ama hiçbir şey yoktu. Sadece gazetede ki fotoğrafla göz göze geldi. Bir şeye basacağını düşündüğü gerginlikle birlikte dengesini kaybetti ve omzuyla vitrine çarptı. Ön cam aniden çatladı. Pratima’nın dili tutuldu, patlama anı gelene kadar sanki çok uzun zaman geçmişti. Yediği tokat ve işittiği azar ona bir rahatlama getirmişti, neticede bu kaçınılmaz bir sondu.

“Bunu senin maaşından keseceğim, bekle ve gör sen!” diye bağırdı. “Kırdığın küçük ya da büyük her şeyi maaşınla ödeyeceksin. Bu sana hayatın boyunca almaya paranın yetmeyeceği şeyleri kırmamayı öğretecek.”

Bu anlık öfkeyle boşa savrulmuş bir tehdit değildi. Pratima gerçekten de Cemşidpur’da olduğu sürece kırdığı her şeyin parasını maaşından kesmişti.

7. MEKÂN DEĞİŞİKLİĞİ VE BİR GÖRÜŞME

Cemşidpur'daki bu mutsuz döneminin sonsuza kadar süreceğini düşünmeye başlamıştı ki yıllık izninde köyünü ziyaret etti; artık Debdulal ve Pratima'yla çalışmayacağı, onun yerine Mumbai'ye gideceği ve bunun beş katı maaşı olacağı söylendi Milly'ye. Onunla aynı köyde yaşayan ve bir Hıristiyan olan Sabina, Mumbai'de hizmetçi olarak çalışıyordu ve işi o ayarlamıştı. Milly onu çok az tanıyordu. Sabina Mumbai'de bir sene çalıştıktan sonra bir aylık izni için köyüne döndüğünde orada herkesin deli gibi işçiye ihtiyaç duyduğunu anlatmıştı. Bu mevzu, bir din adamı olan ve fakirlerin hayatını biraz olsun iyileştirmek için uğraşan Joseph'in kulağına kadar gitmişti, köydeki insanları en küçük işleri bile kabul etmeleri için ikna etmeye çabalandı. Uzun vadedeyse onlara bir şişe fabrikasında iş, hurma, mango ve çiçek satışı, mesleki eğitimler, kadınlara da halı dokuma eğitimi gibi şeyler ayarlamıştı. Özellikle Mumbai gibi uzak ve büyük bir şehre gitme fırsatı ona daha büyük bir şey gibi görünmüştü. Bu köyde özellikle kızlar için yapacak pek iş yoktu, odun toplamak, inekleri otlatmak ve tarla işlerine yar-

dım etmek... Hepsini topu bu kadardı. Zaten birçoğu da civar ormanlardaki gerilla gruplarına katılmaya başlamıştı –ki bu da sadece tek bir şeyle sonuçlanıyordu. Mumbai’de iş imkânı demek kızların evlerine çok daha fazla para gönderebilmesi demekti, yatacak yer ve yiyecek masrafları karşılanacağı için maaşların büyük kısmını biriktirebileceklerdi. Sabina birkaç telefon konuşmasından sonra Milly’ye iş ayarlanmıştı, Milly’nin iş tecrübesi olması da işi kolaylaştırmıştı. Sabina, Borivili’deki işine dönerken civar köylerden iki kızı da yanına almış, hizmetçilik işi için Mumbai’ye götürüyordu. Milly’nin görüşmesiye Aşağı Parel’deki Sindhi ailesiyle olacaktı. İsmi duymadığı en büyük şehirlerden biriydi, hayal edilemeyecek kadar büyüktü, hayal edilemeyecek kadar çok insan yaşıyordu, herkes para kazanıyor, konforlu bir yaşam sürüyor, günde dört öğün yemek yiyor, iki üç odalı tuğla evlerde yaşıyorlardı. Fırsatlar dünyasıydı, kendininkinden epey uzakta bir dünyaydı. Sabina’nın anlattığı hikâyeler o kadar heyecan vericiydi ki bu kadar büyük bir şehre gittiği için Milly’nin içini korku duygusu kapladı. Sabina sağ bileğine altın kayışlı bir kol saati takıyordu. Sandaletlerinin başparmağının yanından ikiye ayrıldığı iplerin üzerinde küçük kırmızı çiçekler vardı ve büyük bir şehrin ismi yazılıydı. Daha çok Hinduca konuşuyordu.

Budhuwa’nın Milly’nin yeni işine karşı ilk tepkisi kısa ama anlamlıydı. “Tatillerde buraya gelmekte daha da zorlanacaksınız.” Milly Cemşidpur’dan döndüğünden beri Budhuwa’nın hayatını tek kalan sol eliyle idame ettirmesini izliyor ve buna üzülmüyordu. Tabii ki iyileşmiş ve düzelmmişti. İşleri tek elle yapmayı öğrenmişti, mesela plastik ipleri tek eliyle

açabiliyor, ipleri tek tek ayırdıktan sonra da bir makaraya sarabiliyordu. Hatta bunu büyük bir ustalıkla yapıyordu. Sardığı makara sayısı üzerinden para kazanıyordu, çuvalla gelen ip miktarına göre günde dört beş makara sarabiliyordu. Saldırıdan sonraki ilk aylarda bunu yapması neredeyse imkânsızdı, çuvalları ayağıyla tutuyor, iplikleri ayırmak için bir pense kullanıyor ve daha çuvalın üçte birini yapamadan tüm gün geçip gidiyordu. Bağlanmamış uçlar balyadan sarkan samanlar gibi duruyordu. Ama artık hem hızlanmış hem de ustalaşmıştı. Kendi tuhaf ve kusurlu yöntemleri işe yarıyordu.

Milly onu görünce, “Ne kadar da hızlanmışsın,” demişti. Budhuwa da ona baktıktan sonra kafasını plastik kordonlara doğru eğdi ve hiçbir şey demedi. Biraz vakit geçtikten sonra Milly’nin gitmediğini fark etti, “Evet, saatlerce aynı şeyi yaparsan...”

Sessizlik oldu.

“Başka bir alanda iyi olmadığımın değil yani...” diye ekledi biraz düşündükten sonra. Milly’nin gülümsediğini görmedi. Onu bu kadar çabalarken görmenin, çabalamasına, kaybetmesine, yeniden çabalamasına şahit olmanın esasında en kuvvetli duygu olduğunu söylemek istedi. Hem de iplik ve çuval gibi böylesi önemsiz ve ufak tefek bir şeye karşı çabalıyor olması... Yapabileceği tek şey buydu... Tek şey... Bunu bilmek onu yedi bitirdi.

Hizmetçilik yapmak üzere Dumri'ye gönderilişinin üzerinden aşağı yukarı dokuz yıl geçmişti. Bu süre içinde Soni'ye dair hatıraları yok olmamıştı, ama gerilerde kalmıştı. Çocukluk arkadaşlıkları genelde böyleydi, birlikteyken ve yaşıırken çok kuvvetli, ama yok olduğunda uzak ve ulaşılmaz hale gelirdi. Eve dönüşü hatıralarının sınırlarını yeniden çizmiş, anılarını renklendirmiş ve Milly çocukluk arkadaşına ne olduğunu merak etmişti. Acaba devlet için çalışan bir adamla mı evlenmişti? Başlarına koydukları taşları en uzun tutan oydu neticede. Kırmızı karıncalara ve sivrisineklere bile aldırış etmeden dururdu. Hâlâ burada mı yaşıyor, yoksa taşındı mı diye sordu annesine.

“Hayır hâlâ burada, Parti'ye katıldı,” dedi annesi, yüzünde okunamayan mesajlar vardı.

“Parti mi?” dedi Milly şok içinde. Budhuwa'nın eline onlar sebep olmuştu, Soni'nin annesinin ölümünü de biliyordu ama ardında yatan detayları bilmiyordu.

“Evet o da bir *samaj sevi* oldu,” dedi Budhuwa, Milly bu terimi öfkeyle kullanıp kullanmadığını tam anlamamıştı. Bu köylerde Parti'ye katılanlar aşırı uç görüşlere sahip olanlar ya da sosyal işçilerdi. Birçoğu gerillaları “bizim kızlarımız ve oğlanlarımız” diye görür, “bizden biri” derlerdi.

“Artık ormanda yaşıyor,” dedi Milly'nin annesi. “Köye sadece gecenin kör vakitlerinde yemek almak için geliyorlar, gün doğmadan geri dönüyorlar, bir de silah taşıyorlar.”

Milly bir şey söyleyemeyecek kadar şaşkıındı. Ağabeyi, “Özgürlükçülere katıldı,” dedi, “kendilerine böyle diyorlar. İki

ay önce bu özgürlükçüler okul binasını havaya uçurdular, onun ve senin gittiğiniz okulu... Çünkü hükümet orayı karargâh olarak kullanıyordu.”

Milly’nin gözleri kocaman açılmıştı, “Bunu gördün mü?”

“Hayır. Görecek ne var ki? Kapı kapı dolaşıp bunu yaptıklarını söylediler zaten. Birileri şahit olmuş, onun katıldığı gerilla grubuymuş.”

Söyleyemedikleri öyle çok sıkıştırmıştı ki sonunda dayanamadı ve patladı. Budhuwa’yı soru yağmuruna tuttu. “Demek onun grubu? Onun grubu ha? Yani onun...?” Devam edemedi...

Budhuwa ona yardımcı oldu, artık onun için bir şey ifade etmiyordu, ne de olsa elini geri alamayacaktı.

“Başka gruba katılmış bile olsa, aralarında bir fark yok ki... Hepsi Naxalbadı Partisi’nin kolları...

Sesindeki tatsızlık küçük ve karanlık odada havada asılı kalmıştı. Milly yere baktı. Anneleri Milly’nin eve getirdiği parayla satın aldığı LPG tüplü ocağı yakmaya uğraşıyordu.

Sonunda onun Soni’yi bulmasına gerek kalmadan Soni onu bulmuştu. Gecenin geç bir vakti, saat bir-iki civarı kapıda cılız bir tıklatma duyuldu, önce herkeste korkuya sebep oldu ama sonra genç bir kadının sesi yankılandı, “Milly, Milly, Milly burada mı? Ben Soni.” Sesini kısık tutarak sadece Milly’ye seslenmeye çalışıyordu, herkesi uyandıran kapı zincirinin şangırtısı oldu.

Ay ışığında gölgeler devleşiyordu, zamanın ona getirdiği değişiklikler yüzünden pek tabii Soni'den başkası da olabirdi. Karşılıklı durup birbirlerine baktılar, söyleyecek bir şey bulamadılar.

“Çok geç değil mi?” Milly'nin ilk sözleri oldu. Soni'nin de “Evet,” demekten başka verecek bir tepkisi yoktu. Gölgele arasında birbirilerine öylece baktılar, Milly'nin ailesinin telaşlı ve tetikte sessizliğini fark etmişlerdi, hepsi bir şey olsun diye bekliyordu. Milly ellerine silah olarak kullanabilecekleri objeleri aldıklarını hayal etti. Kızların arasındaki tuhaflik biraz daha sürdü, zaman onları yabancılaştırmıştı. Soni gülümsedi ve “Nasıl gözüktüğünü bu karanlıkta söyleyemem ki,” dedi. Gülümsemesi değişmemişti. Milly, göz açıp kapayıncaya kadar yeniden altı yaşına dönmüştü.

“Ben de seni göremiyorum. Şimdi gitmem gerekiyor, yarın benimle buluşur musun? Nehrin diğer kıyısında? Köye bakan değil, suya bakan tarafında? Gram sabha'nın oturduğu yerin tam karşısında... Gelecek misin?”

Milly duraksadı.

“Korkma. Sana bir şey olmayacak, benimlesin...”

Milly çok sonra şunu düşünmüştü; randevusuna gitmek için ona güven veren şey, Soni'nin o duraksama anındaki sessizliği okumuş olmasıydı.

Bir nisan öğleden sonrası saat dört sularıydı, gölge dışında hiçbir yerde durulacak gibi değildi. Baniya Nehri yeşil akıyordu, kurak aylarda azalan suyla görünür olan taşlara

basarak sendeleyerek de olsa karşıya geçilebiliyordu. Diğer yakasında ormanın sınırı başlıyordu, cangılın içine doğru giden dar patikalar görünüyordu. Mahua ağaçları açmıştı, krem rengi bahar çiçekleri kiremit rengi toprağın üzerine dökülmüştü. Milly bunların köylüler tarafından toplanıp “mahua” yapılmamasına veya bir geyiğin ya da maymunların gelip bunları yememesine şaşırılmıştı.

Biraz daha ötede sekiz yaşındaki Soni'den kalan imgeye bir türlü sığmayan on yedi yaşında bir kız duruyordu. Eskiye dair görüntüsü çok belirgin değildi, ama yine de o solgun görüntünün bu hale dönüşmüş olmasına inanamamıştı.

“Ne bakıyorsun öyle?” diye sordu Soni kahkaha atarak. Yine o ses... Nehrin taşların üzerinden akan yeşil renkli serin suyu gibi... O tebessümün içinde onun tanıdığı küçük kızdan bir şeyler var mıydı? Başka bir şehirde olsalar, kalabalığın içinde onu tanıyabilir miydi? Soni de onun için benzer şeyler mi düşünüyordu? O da onun için tanınmaz mı duruyordu?

Sanki Milly'nin aklından geçenleri okumuş gibi, “Biliyor musun çok değişmişsin, eğer buradan uzakta, bambaşka bir yerde seninle karşılaşmış olsaydım, seni asla tanıyamazdım,” dedi Soni.

Sohbete girmenin kolay bir yolunu bulmuştu, Milly rahatladı ve “Ben de senin için aynı şeyi düşündüm,” dedi.

“Büyük şehirlerde yaşadığını söylediler, Rançi, Cemşidpur... Baya bir hareket etmişsin, çok para kazanıyor musun? Şehir-den biriyle evlendin mi?” Gözleri heyecanla dans ediyordu yuvalarında.

Milly utandı ve kafasını çevirdi. Birbirlerine karşı hâlâ yabancı hissediyorlardı, ortak geçmişleri değişken hava durumu gibi kolayca geçiş yapmalarını sağlayacak mıydı? Gölgede durdukları yerde, üzerlerine boş bulduğu yerden sızan güneş ışınları vuruyordu. Kendu yaprağı ve odun toplamak için köyden mutlaka birileri olurdu, kimse olmamasına şaşırılmıştı. Budhuwa, makara sarma işinin yanı sıra ek gelir olarak ormandan kendu yaprakları toplardı. Gerçi bu işte yeteri kadar çevik ve başarılı olmadığını söyler dururdu. Ayrıca Budhuwa'nın söylediğine göre yaprakları sattıkları tüccarlar Parti'dekilere vergi ödemek zorundaydı, bu yüzden de Parti'dekileri tanımadığı bilmediği yeni yüzleri seçip yaprakları onlara toplatıyorlardı ki işbirliği içinde oldukları anlaşılmasın. Milly kalın gövdeli Kendu ağacına baktı, kurak topraktaki gibi dikdörtgen şeklinde çatlaklar oluşmuştu. Pek de sağlıklı olduğu söylenemezdi. Çocukluğunda böyle geniş ağaç gövdelerinde ruhların yaşadığını duymuştu. Burubonga, Ikirbonga ve Chandibonga... Lutkum Haram ve Lutkum Buria'nın da kendilerine özel ağaçları vardı. Onları görmek istediğindeyse annesi elini ormanın yönünde salları ve "Orada bir yerdeler işte," derdi. Rahip Joseph, onları bu hikâyelere inanmamaları için uyarmış olsa da Milly herhangi bir sistem onu ele geçiremeden köyü terk etmek zorunda kalmıştı.

Bitki örtüsünün kokusunu içine çekti. Güneş parlıyordu ve güneşin kavurduğu toprak ısıldıyordu. Göz kamaştırıcı bir kelebek yanlarından geçip gitti. Dumrı ve Cemşidpur'da kaldığı süre boyunca bunları özlemiş miydi? Bunların hiçbirine sahip olmayan bir kasabada yaşamayı tercih eder miydi? Kesinlikle evet! Sabina onu Mumbai'ye gönderecekti.

Burada ormanların ve nehrin arasına sıkışıp kalmaktansa Mumbai’de olmayı tercih ediyordu. Bir şeye kavuşmayı istemedi de özlenebiliyordu.

“Neden sessizleştin? Kesin biri olmalı. Hadi çabuk anlat bana.” Soni yeniden kahkaha atmıştı.

Milly de kahkaha attı, “Hayır, kimse yok. Esas ben senin silah taşıdığını duydum, Parti’ye katılmışsın, nasıl olur?” dedi.

Sormak istediği tek bir soru daha vardı ki balık kılçığı gibi boğazına yapışınca bir türlü soramadı.

Soni cevap vermemişti.

Milly duymadığını düşünüp yeniden sordu.

Soni, “Burada her şeyin ne kadar berbat olduğunu görecek kadar uzun kalmadın. Onlarla oy vererek savaşamazsın. Bir aslanla savaşırken oyuncak bir silah kullanabilir misin?” Kelimeler ağzından zorla çıkarılmış gibiydi.

Havada sinekler bulut haline gelmiş uçuşuyordu. Alçak bir çalılıkta, bir örümcek ağı yavru örümcek kaynıyordu.

“Anlıyor musun? Seçimler bizim kaderimizi değiştirmeyecek,” dedi. O tanıdık ve yumuşak kahkahası yok olmuştu. Onun yerini bilinçli ve hırslı bir ifade almıştı. Eğer bu nisan sıcaklığında kiremit rengi toprağın bir yüzü olsaydı, Soni’ninki gibi olurdu.

“Ama neden katıldın ki?” diye sordu Milly, “Evlenip buradan gitmek istediğini sanıyordum.”

“Anlattım ya, onların toplantılarına gitmeye başlamıştım. Sonra oturup düşündüm, biz kadınız, çeyiz yüzünden öldürülüyoruz, ailelerimiz de çıkıp kızımızı kaybettik diye ağlıyor, sonrasında bizi unutuyorlar. Unutuluyoruz. Neticede hepimiz öleceğiz ama neden bu kısacık vakitte değerli bir şey yapmayalım ki? İnsanlar da bizi hatırlasın. Eğer yarın ölürsem, babam benim arkamdan ağlamayacak, hatta kızımızı kaybettik bile demeyecek, o insanlar için savaştı diyecek. İnsanlar için canını tehlikeye attı diyecek, hakkı için savaşıırken öldü diyecek, kendi insanların hakları için öldü diyecek ve beni unutmayacaklar. Yoldaşlarım ardımdan adıma bir anıt dikecek ve beni yaşatacak.”

Milly sessizce dinliyor ve Soni'den fıskıran duyguları ölçüp tartıyordu. Sonunda “Sen de mi savaşıyorsun?” diye sordu, “Nasıl ateş edileceğini biliyor musun?”

“Tabii ki biliyorum,” diye devam etti Soni ve eğitimi anlatmaya başladı, hayatta kalma tatbikatlarını, egzersizlerini, namlusu dolu tüfeklerini, yerel yapım silahlarını, nişan alma eğitimlerini, polislerin silah depolarına yaptıkları baskınları, öldürdüğü polisleri, kaçma ve saklanma sanatını ve daha önemlisi etrafını sarma ve yok olma taktiklerini... Bunları anlatırken sıtmayı, ishali, yorgunluğu ve açık havada bir hayvan gibi yaşamamanın bedenini nasıl yavaşça kemirdiğini atlamıştı.

Milly'ye sanki saklambaç oyunu hakkında konuşuyorlar gibi gelmişti, sopalarla koşturan ve birbirine şakadan tuzak kuran çocuklar hayal etmişti. Tüm bu savaş eğitimi, silahlar, yer altı sığınakları, gerilla savaşı ona çok ama çok uzaktı. Gerçi

Soni için de tüm bunlar sanki gerçek değildi, anlatırken gülüyor, kahkaha atıyor, rahat tavırlara bürünüyordu; bu yüzden Milly de bir türlü ciddiyetine inanamamıştı. Her şeye rağmen inanmak istiyordu, küçük bir kızın anlattığı bu hikâyelerin gerçek olabileceğine, hayatları yok ettiğine inanmak... Çocukluk anlarıyla, şimdiki kızın anlattıkları arasına belirgin bir set çekti. Oyun oynadıkları masum günlerin, hurma ağacının altında uzandığı, bambu ve yapraklardan oyuncak bebek yaptığı zamanlara nasıl olmuş da silahlar sirayet etmişti?

Zihninde tuttuğu tüm o anılar birden paramparça olmuştu.

“Senin insanların benim ağabeyimin elini kestiler,” deyiverdi.

Soni şaşırmıştı, Milly’nin neden bahsettiğini anlamamıştı, anladığındaysa şaşkınlıktan kalakaldı, sanki Milly onu tokatlamıştı.

“Bu nasıl olur? Asla olamaz!” dedi kafasını sallarken.

“Evet, olur, Parti yaptırdı. Bunu herkes biliyor.”

“Ama nasıl olur? Dört beş yıl önceye kadar bir ekip bile yoktu. Ve ağabeyin... Kaç yıl önceydi? Ondan çok önce olmalı... O zaman çok küçüktük...”

Şaşıрма sırası şimdi Milly’deydi. İnatlaşmaya devam etti, “Haaaayır, eminim Parti yaptı. Herkes öyle söylüyor.”

Bir süre sessizce yürüdüler. Batmaya yüz tutmuş güneşin parçalı ışığı yüzlerine düşüyor, gözlerinin önünde görünmez ağlar oluşturunuyordu. Normalde bu Soni’yi çok güldürürdü, örümceklere söverdi ama o huyu da yok olmuştu. Milly,

Soni'nin yüzüne gelip çöken karanlığı okumaya çalıştı, tentenin altına vuran ışıklar tek tek yok oluyordu.

Bu tatsız sessizliği bozan Soni oldu, "Seninle nehrin kenarına kadar yürüyeyim. Hava kararıyor, dönmen lazım."

"Peki sen? Ormandaki yerine mi döneceksin? Karanlıkta nasıl gideceksin oraya? Ne kadar uzak?"

"Seninle birlikte köyde kalacağım, Yarın gece kampımıza yemek götürmemiz gerekecek, o yüzden bu gece yoldaşlarla köyde buluşacağız."

Kuşlar da evlerine doğru yola çıkmıştı. Hatta Milly erkenci yarasalardan biri ikisini bile görmüştü.

Soni aniden, "Şehirde büyük bir evde mi yaşıyorsun? Kaç odası var?" dedi.

"Evet, büyük bir ev. Üç odası var, ikisi uyumak, birisi oturmak için. Bir de mutfak..."

"Oturmak ve uyumak için ayrı odalar mı var?"

Milly'ye öyle gelmişti ki Soni'nin sesinde hayretten başka bir şey vardı, biraz hüznün, hep istediği ama hiç deneyimlemediği bir şeye arkadaşının sahip olması, belki biraz da kıskançlık...

Aralarındaki uzaklığa bir köprü inşa etmesi için bu sohbet Milly'nin işine gelmişti.

"Peki arabalar? Şehirde çok araba var mı? Hiç bindin mi?"

"Eveet, yüzlerce, yüzlerce araba var ama hiç binmedim."

"Sana çok para ödüyorlar mı? Parayı ne yapıyorsun?"

Milly bu soruda biraz utanmıştı, Soni de devam etti, “Seni sömürüyorlar. Sen işçisin, onlar emeğine karşı çok para ödemiyorlarsa seni sömürüyorlar demektir. İşte bizim savaşıımız bunun için! İlerlemek için tek yol devrim!”

Her şeyi açık açık anlatmaya devam etti. Bazı düşünceleri birbirinden bağımsız ve kopuktu, anlamsız politik jargonlar arasında gidip geliyordu. Tutkuyla anlattıkça yüzü kızarmıştı. Soni’nin kullandığı tüm o havalı kelimeler –burjuva, devrim– Milly’ye fazlasıyla anlamsız geliyordu. Bu tür bir muhabbetin içinde kendini feci halde rahatsız hissetmişti. Soni’nin ağzından çıkan uzun kelimeler çok tuhaftı, belki de yanlış... On yıl önce Milly kilisede öğrendiği “Tanrı’nın sevgisi muhteşemdir, Ona dua edin çünkü bizi kurtaracak” gibi ilahileri söylerken tek kelimesini bile anlamaz, anlamak yerine ezberlemeye ve sesleri taklit etmeye çalışırdı. Bunları Soni’ye söylerken, “Burada ne demek istiyor? Bu sözler ne anlama geliyor?” diye sorardı. Milly de cehaletini açık etmek yerine Rahip Joseph’in vaazından aklında kalanları söyler, hikâyeler anlatır ve kendinden de biraz renk katardı.

Soni konuşmaya devam ediyordu, “Peki dağılmış hissetmiyor musun? Hayatın bir orada bir burada... Parçalara ayrılmış bir yaşam...”

Milly konuyu değiştirmeye çalıştı. “Korkmuyor musun? Tüm bu patlayıcılar, silahlar, tüfekler, nöbetler, kovalayan polisler... Hiç korku duymuyor musun?”

Devrimci maskesi hâlâ yüzündeydi ve zeval görmemişti. Daha önceki sözlerini tekrarlardı, “Korkacak ne var? Nasıl olsa hepimiz öleceğiz. Bu ölüm daha da şerefli. Ben ölümsüz

olacağım, Parti'nin mektuplarında, yazışmalarında adım geçecek, diğer yoldaşlar beni okuyacak. Bizim gibi insanların yaşamları çok önemli değil. Sen de kendi hayatından, bir şey yapabilirsin ve hiç olmayı bırakabilirsin.”

Sivrisinekler uçuşuyordu, kızlar nehre yaklaştıklarını anladılar. Aniden Soni'nin maskesi düştü, sesinin tonunu tamamen değiştirerek, “Evet, burası benim canımı alacak. Ormanın dışına çıkarsam öldürülürüm. Sadece devrimden sonra çıkabilirim.”

İçindeki yangın sönmüş gibiydi. Milly karanlıkta yüzünü göremiyordu.

Nehri geçmeye çalışırken yeniden küçük kızlar olmuşlardı. Düşecekler diye çığlık atıyorlar, karanlıkta taşlara tam basamayacaklar diye korkuyorlardı. Ama bu sadece canları çocukluk yapmak istedikleri içindi. Artık o zamanlar geçmişti.

O gece, geç saatlerde Budhuwa Milly'ye, “Dikkat et, genellikle insanları onlara katılmaları için zorlarlar,” demişti. Birkaç dakika boyunca Milly bunun ne anlama geldiğini kavrayamadı, cevap verememişti, “Yoksa seni ikna mı etti?” diye sordu Budhuwa.

“Hayır! Bunu düşündüğün için deli olmalısın.”

“Daha fazla bu köyde kalmamalısın, Mumbai'ye gidiyor olman iyi bir şey, artık bütün gençler iş bulmak için büyük kasaba ve şehirlere gidiyor, gerilla bulmakta zorlanıyorlar. Aynı senin gibi ailesini ziyarete gelmiş küçük bir erkek çocuğunu ellerinde tutuyorlarmış. Ormana kaçırmışlar ve

devrimi öğretiyorlarmış, geri dönmesine izin vermiyorlarmış, ne okuluna ne de ailesine, bir kere pençelerini sana geçirdiler mi...”

Milly sakince devam etti, “Hayır, öyle bir şey olmadı... Birbirimizi çok uzun zamandır görmemiştik, bana hayatımı sordu ve kendi hayatını anlattı.”

“Muhbir polisler hakkında bir şey söyledi mi?”

“O ne demek?”

“Polisler ormanda senin onunla sohbet ettiğini gördülerse yakında senin de ensene bineceklerdir.”

“Polis bizi nasıl görecektir? Soni’nin dediğine göre onlardan o kadar korkuyorlarmış ki binalarından dışarı bile çıkmıyorlarmış.”

“Hayır, tam olarak polis değil ama köyden biri sizi görmüşse mutlaka gidip ihbar edecektir.”

Milly’nin kafası iyice karışmıştı. “Ama... Ama köylüler Partililerden taraf değil mi? Sen bana öyle demiştin? Soni de öyle dedi.”

“Bu karmakarışık bir durum. Köylüler polisle Parti arasında kalmış durumda, ikisine de oynuyorlar. Riskli bir oyun ama... Hayatta kalmamız lazım, değil mi? Eğer bir tarafta görünürsek, o zaman güç diğer tarafa geçtiğinde yine süreriz. Anlıyor musun?”

Milly’nin başı dönmeye başlamıştı.

“Sen bunları düşünme,” diye ekledi sanki teselli eder gibi, “gidiyor olman iyi. Hem senin hem bizim için iyi. Kötü zamanlar kapıda.”

Sesinde bir şeyler Milly’yi daha fazla meraklanmaktan alıkoymuştu. Bir haftadan az bir zaman içinde, Milly Mumbai’deki yeni dünyasına ve yeni hayatına doğru yola çıkmıştı.

8. MAHKÛM

Milly'nin ilk tren yolculuğuydu. Ranchi'ye gitmek için önce bir dizi otobüse binmesi gerekiyordu, kendi köyünden saat başı kalkan Manika otobüsüne, orada bir saat bekleyip üç buçuk saatlik daha yol gidip Hatia'ya, oradan da Hatia Nagpur özel otobüslerinden birine binecek ve Ranchi'de inecekti. Onu uğurlamaya sadece bir kişi gelmişti, Budhuwa. Sonradan Sabina ve iki kız daha onlara katılmış ve rezerve edilmemiş umumi kompartımanda yer bulabilmek için sabah beş sularında yola koyulmuşlardı.

Trene binmek için sayısız insan bekleyiyordu. Bileti vardı ama nasıl yer bulacaktı? Gerçi onu esas düşündüren yolculuk heyecanı ya da insan kalabalığı değildi. Tek eliyle kızlara üç çay taşımaya çalışan Budhuwa'nın insanları yarararak ilerlemeye çalışmasına gözü takılmıştı. Gözleri doldu, dudakları titredi, yüzünü Sabina ve diğer kızlardan saklamaya çalıştı.

“Korkmana gerek yok,” dedi Sabina, “daha iyi bir yaşamın olacak, ailene daha düzenli para gönderebileceksin, hem de çok para.”

Budhuwa'nın yüzünde zorlanıyor gibi bir ifade vardı. Milly, onun nasıl terlediğini fark etti. Böyle ufak tefek işleri yapmak ona daha zor geldiği için mi? Aynı zamanda da çekingen ve içine kapanıktı, sanki bir uzvunu kaybetmiş adamı gören dünya karşısında küçülüyor ve acınası bir hal alıyordu.

Tren saati yaklaştıkça yüzünü iyice sıkırmıştı, sanki içindeki mekanizma yüzünün derisine bağlıydı ve birileri bir tor-navidayla onu sıkıyordu. Platformdaki insanların kaosu ve kalabalığı ve hatta kompartımanın daracık koridoru havasız ve tehlikeliydi. Her an birisi ezilebilir, üzerine basılabilir, ayak altı edilebilir ya da sürüklenebilirdi, kendinden daha güçlü birisi tarafında ince bir seramik kâse gibi parçalanabilirdi. Milly kendisi için değil, Budhuwa için daha çok korkuyordu, tek eliyle nasıl kendine bir yer edinip trenin hareket etmesini bekleyecekti? Ya rayların üzerine düşerse? O insan dalgasından nasıl kurtulur, sürüklenmekten kendini nasıl korur ve trenin altında ezilmekten nasıl korunurdu? Neticede cam kenarında yer bulamayan kendisi oldu, herkes metal parmaklıklara sıkıca asılmıştı, dışarının ışığını tamamen engelliyorlardı.

Tren şiddetli bir sarsılma ve yüksek sesle hareket etmeye başladı, sanki uyuyan bir canavar uyanıyordu. Acaba Budhuwa onu camda görür umuduyla platformda koşuyor muydu? Biriyle çarpışıp yere düşecek miydi? Kendini aniden raylara atma arzusuna kapıldı, tren yavaşça yaklaşırken elini ağzına götürecekti ve etini dayanabildiği kadar ısıracaktı. Karşısında oturan kadın bir torbanın ağzını açıyordu, bir sürü roti ekmeği ortaya çıktı. Sonraları Milly düşündüğünde iyi ki

kardeşinin yüzünü son bir kez görmediği için sevindi –yine de o terlemiş hali, nefes almaya çalıştığı için açtığı ağzı ve o zavallı görüntüsüyle nasıl başa çıkacaktı?

Kadınlar için ayrılmış olan ve leş gibi kokan kompartıman-da herkes pirinç çuvalındaki taneler gibi sıkışmıştı, kimisi yerlerde uzanmış yatıyor, kimisi serdiği küçük bir kumaş parçasının üzerinde oturuyordu. Milly de Sabina ve diğer iki kızla arkadaşlık etmek zorunda kalmıştı, ilk altı-sekiz saatten sonra kızlara alışmış, hatta arkadaşlıkları iyi bile gelmeye başlamıştı. Sabina olmasaydı bu kadar sıkışık ve uzun bir yolculuğu tek başına nasıl becerebilirdi? Sabina cesur, becerikli ve dış dünyayı iyi bilen bir kızdı, trenin durduğu tüm durakların isimlerini biliyor, trenden inip kızlara çay ve samosa satın alıyor, kızları tuvalete o götürüyordu. O olmasa Milly kesin kaybolurdu ya da tek başına bir kadın olarak seyahat ettiği öğrenilirse daha da kötüsü olabilirdi. Büyük istasyonlardan birinde kızlardan biri, “Neden durduk?” diye sordu. Milly camdan dışarı baktı ve “Bilaspur Kavşağı,” dedi.

“Nereden biliyorsun?”

“İstasyonun adı şu sarı tabelada yazıyor da ondan.”

Kızlardan biri şaşkınlıkla, “Sen okumayı biliyor musun?” dedi.

Milly yere baktı ve cevap vermedi.

Kız ısrarcıydı, “Eğer okuyabiliyorsan neden hizmetçilik yapmak için bizimle geliyorsun ki?” Birkaç dakika içinde diğer kızlar da bu önemli bilgiye sahip olmuştu. Milly onlara

sadece Sanskrit harfleri değil, aynı zaman da İngilizce de okuyabildiğini söylemedi.

O gece yerde yatmışlardı. Diğer kızların arasında sıkışmış, trenin ritmiyle birlikte sanki bir ninni dinler gibi hipnotize olmuştu. Raylar tam altındaydı, tam altında! Bir süre sonra rayların bir tür mantra söylediğini düşünmeye başladı, sanki kafasının içinde yer etmiş bir şarkıdan bölümler söylüyor ve kendi kendilerine müzik yapıyorlardı. Rayların üzerinde giden tekerler o uyuyana kadar ona bu şarkının sözlerini fısıldadı. Ya da uykusunu getiren bu hafif sallanma hareketiydi, çünkü tren her durduğunda uykusundan uyanıyordu.

Aynı trende seyahat eden insanlar arasında bir dostluk gelişmişti. Biharlı bir kadın son kalan yemeğini yabancılarla paylaşıyordu. Mumbai'deki oğlunu ziyarete giden daha yaşlıca bir kadın Tanrı Krişna'dan meseller anlatıyor, laftan lafa atlıyordu, –Puri'deki bir tapınağın ne kadar büyük olduğunu, Sankranti'deki kazayı, torunun öğrenmeye başladığı kelimeleri, Gaya tapınağının ziyarete gelenlerin yaşadığı mucizeleri. Neredeyse tüm dünya bir trenin küçücük bir kompartımanına sığmıştı, Kurla'daki Lokmanya Tilak Terminus istasyonunda indiklerinde Milly onu yutan hislerini anlatacak bir kelime bulmaya çalıştı. Tam anlamıyla boğulmuştu.

Vachani ailesi, Ganpatrao Kadam Marg'da yüksek bir apartman bloğunun birinci katında yaşıyordu. Milly hayatında hiç bu kadar geniş ve çok katlı bir apartman görmemişti, Cemşidpur'da bile bu kalabalık yoktu. Şaşkınlık ve korku

arasından kaldı. Binanın adı Suk Niva'stı. Kafese benzeyen bir makina insanları aşağı yukarı taşıyordu. Milly merdiveni gereksiz kılan bu aletin adının "asansör" olduğunu öğrendi.

Daire, Cemşidpur'dakinden farklıydı. İki yatak odası vardı, her birinin kendine ait banyosu mevcuttu. Oturma odası olarak kullanılan odanın bir ucunda kocaman bir yemek masası ve dört sandalye duruyordu. Mutfak biraz dardı ama standart bir ölçüsü vardı, geceleri Milly'nin odası olduğunda gözünde iki katı büyüyordu. Yemekleri için iki farklı tabak kullanıyordu, beyaz üzeri yeşil daireleri olan ikisi de birbirinin aynısı melamin tabaklardı, ama zerdeçal yüzünden zamanla renk değiştirmişlerdi. Su içmesi için de plastik bir bardağı ve çay içmesi için eski bir fincanı vardı. Cemşidpur'da olduğu gibi kendi tabak çanağını ayrı tutması gerekiyordu. Sadece yıkadıktan sonra kuruması için diğerlerinin yanına koymaya hakkı vardı, yine de diğerleriyle aralarında mesafe bırakırdı.

Tuvaleti ve banyosu giriş katındaydı, bu katta daire yoktu, sadece araba parkı vardı. Güvenlik görevlileri sütunların arasında oturur, posta kutularını, asansörü ve merdiveni gözlerlerdi. Tuvaletse binanın en arkasında, araba parkının en sonundaydı, güvenlik görevlilerinden uzağa düşüyordu. Milly ikinci ya da üçüncü gününde sadece binanın hizmetlileri için yapılmış bu tuvaleti kullanmaya giderken güvenlik görevlilerinin onu izlememesi için yapması gerekenleri öğrenmişti. Tuvalete gitmenin onda yarattığı iki duygu vardı, güvenlik görevlileri onu takip edecek diye korkuyor

ama aynı zamanda asansörü kullanacak olmanın hazzıyla mutlu oluyordu.

Jayant ve Hemali Vachani, Milly'ye göre yaşlı bir çiftti, iki erişkin kızları ve küçük torunları vardı. Hiçbirinin yaşlarını tahmin edemiyordu, onun zihninde yaş grupları –çok genç, genç, ne genç ne yaşlı ve yaşlı olarak kategorize edilmişti.

Milly'nin yapacağı işler ona anlatılmıştı. Temizlik, süpürge, toz alma, çamaşır ve bulaşık gibi normal görevlerinin yanı sıra yemek pişirmesi de bekleniyordu. Hemali Vachani ona Sindhi mutfağını öğretecekti –*sai bhjai, elaichi ghost, sata bhajyun, toori chanadal*.

Maaşı Cemşidpur'dakinin beş katı olmasına rağmen, tüm bu işleri yapmak için sadece bir kişi tutmuş olmaları, aşçının parasından tasarruf ediyor olmaları canını sıkırsa da çift maaş istediğini bir türlü dile getirememişti. Sabina'nın cep telefonunu arayıp bu işi halledip halledemeyeceğini sordu. Sabina da ona, "Sana yatacak bir yer ve yemek veriyorlar, kira masrafından kurtuluyorsun, şikâyet etmeyi bırak," dedi "Aklına bunları kim sokuyor? Sadece üç dört aydır buradasın ve şimdiden bu kadar açgözlü mü oldun?"

Milly kendini yerden yere vurulmuş hissetti. Vachani ailesi onun için bir banka hesabı açmıştı, her ay evine para yollaması için de ona yardımcı oluyorlardı. Onlardan nasıl daha fazla para isteyebilirdi ki? Hele ki ona gücenir ve kovarlarsa nerede yaşayacaktı?

Suk Nivas'ta kaldığı dört ay boyunca ona endişe veren tek bir şey vardı, o da dışarı çıkmasının yasaklanmasıydı. Evden

dışarı adım attığı tek yer otoparktaki tuvaletti. Bu kural ona en başında söylenmemiştir, sonra yavaş yavaş anlamıştır. Önce ona çok tuhaf da gelmedi, evde süt bittiğinde onu bakkala yollamak yerine çayı sütsüz içiyorlardı, yemek pişirirken eksik olan bir malzeme varsa, köşedeki dükkândan gidip almak yerine yemeği onsuz pişiriyordu. Milly kesinlikle dışarı gönderilmiyordu.

Milly önceleri bunun kasıtlı olduğunu anlamadı, ta ki bir gün, “Ben gidip çamaşır için sabun alabilirim, bana hangi marka sabun istediğinizi söyleyin yeter,” dediğinde Hemali ona bakış atıp, “Gerek yok, yarın sabah şoförü göndeririz,” diyene kadar.

Milly Suk Nivas’ın kapalı kapılarının ardındaki dünyayı düşününce hem meraklanmış hem de biraz korkmuştu, keşfetmek için inanılmaz bir heyecan duyuyordu. Sokağa bakan camları silerken oyalanmaya başlamıştı, bir süre sonra mazeret uydurmak zorunda olmadığını fark edince düpedüz sokağı seyretmeye başlamıştı. İki büyük ağaç manzarayı kısmen örtüyordu, ağaçların isimlerini bilmiyordu. İnsanlar, arabalar, bisikletler, motorlar geçiyordu. Uzakta bir yerde seyyar satıcılar tezgâhlarını kurmuş, atıştırmalık, salatalık, vada pao, pao bahji, meyve ve yer fıstığı satıyorlardı. Milly dışarı çıkıp hepsini tatmak, teninde araba egzozlarının sıcaklığını ve nemi hissetmek istiyordu. Tüm dünya bir akışa kapılmış giderken o tek bir noktaya sabitlenmişti. Düzenli olarak oraya gelip oturan, bir şeyler satan insanların yüzlerini tanımaya başlamıştı. Mesela kafasının üzerinde dengede tuttuğu geniş bir sepetin içinde metal mutfak araç gereçleri satan bir

kadın vardı, pazar sabahları geliyordu. Uzun boylu, zayıf ve kurnaz olmayan bir görüntüsü vardı. Ütücü bir adam vardı, apartmandaki tüm daireleri dolaşıp insanların torbalarını toplar, yaptığı kocaman bohçayı bisikletinin arkasına atıp götürürdü. Vachanileri haftada dört kez ziyarete geliyordu. Camdan gördüğü satıcılar vardı ama uzakta oldukları için yüzlerini pek seçemiyordu. Her akşam saat tam beşte evin önünden yürüyerek geçen genç bir adam vardı, onu tanıyordu çünkü adam bir keresinde kafasını kaldırmış ve kısacık bir an için bile olsa göz göze gelmişlerdi, sonra Milly hemen kafasını çevirmişti. Bunun üzerine düşünmemiş, hatta bunu hatırlamamıştı ama bir hafta on gün geçmeden aynı şey yeniden oldu, sonra bu her gün tekrarlanmaya başladı. Hatta günde üç kez bile oluyordu bazen. Adam yukarı her bakışında Milly hemen kafasını başka yöne çeviriyor ama her gün onu beklemek zevkinden de kendini mahrum etmiyordu. Camının önünden geçerken kafasını kaldırıp ona bakmasını bekliyordu.

Suk Nivas yerleşim yerinin hantal demir kapılarının ardına çıkamayacağının ilk belirtisi biraz yürüyüşe çıkmak istediğinde oldu, camdan gördüğü sınırların ardında ne olduğunu merak ediyordu. Vachani ailesi evde değildi, onu durdurabilecek kimse yoktu. Demir kapıya yürüdü ve açmaya başladı, kapı çok ağırdı, sürgüsünü kaldırması gerekiyordu. Daha tam kaldıramadan güvenlikler koşarak geldi.

“Ne yapıyorsun? Ne yapıyorsun?” diye bağırdılar, “Çekil kapıdan, dışarı çıkamazsın!”

Yabancı bir adamın ona bu kadar sert bağırmasıyla birlikte hemen elini geri çekti, adamların kahkahası ve orada bulunan şoförlerin gösteri seyreder gibi toplanmasıyla birlikte iyice içine kapanan Milly, kendini çırılçıplak hissetmişti.

Tam yukarı kaçmaya hazırlanırken güçsüzce sordu, “Ama neden?”

“Efendilerin öyle istiyor,” bu cümleyi kurarken “malik ve malkin” kelimelerini kullanmıştı. “Emirleri böyle, hiçbir hizmetçi binadan dışarı çıkamaz.”

Güvensizlik onu sessizleştirmişti. Ağzından çıkmaya hazırlanan bir düzine sorunun karşısında “efendi ve emir” kelimeleri yeteri kadar güçlüydü. Bir de bu adamların etrafına toplanmış ona bakıyor olmaları, onun zor durumda kalmasıyla eğleniyor olmaları susup dönmesi için daha da güçlü bir etkendi. Kuyruğunu kısıtırıp asansöre yöneldi, ardında bıraktığı havaya çıtırtılar çıkaran bir sıcaklık hâkimdi.

Bu yaşadığı olayın güvenlik görevlilerinin zorbalık gösterisi olduğunu düşündü, ne demek dışarı çıkmaya izni yoktu? Birkaç dakika bile mi?

Vachani ailesi eve döndüğünde onlara sordu, “Aşağıdaki güvenlik görevlisi dışarı çıkmama izin vermedi.”

“Dışarı mı çıkmak istedin?” diye sordu Hemali.

“Evet, biraz yürümek ve dışarıda neler olduğunu görmek istedim, buraya geldiğimden beri hiç dışarı çıkmadım.”

Hemali’nin suratı birden düştü. Neredeyse taşı bile kesebilecek kadar sert bir sesle, “Senin için dışarıda hiçbir şey

yok. Küçük kızların dışarı çıkması ancak bela getirir, sonra başkaları gelip senin arkanı toplamak zorunda kalır. Otur oturduğun yerde!”

Kadının tonu, Milly’nin verebileceği tüm cevapların önünü kesmişti. Zaten bir hizmetçi asla cevap veremez ve tartışmaya giremezdi. Kadından fırsat bulduğu bir anda –ki bu hiç kolay değildi, günler sürmüştü– şikâyet etmek için Sabina’yı aradı, bu tuhaf kuralın gerekçesini öğrenmek istiyordu. Sabina konuyu aydınlatamadı ama, “Sadece dikkatli davranıyorlar,” dedi, “sen uzak bir köyden geliyorsun ve Mumbai çok büyük bir şehir. Kaybolacağından ya da başına daha kötü bir şey geleceğinden korkuyorlar. Eminim yakın zamanda seni dışarı bırakırlar,” dedi.

Milly ikna olmamıştı ama Sabina’nın kelimelerinden biraz umut çekip çıkarmaya çalıştı. İçinde inat ve azim biriktirmeye devam etti, önce sadece varlığını hissettirdi, sonra gittikçe arttı ve en sonundaysa her şeyi o oldu.

Evin camlarındaki çıkarılabilir demir parmaklıkları keşfetmişti, arka tarafa bakan camlar dahil... Bu o kadar da şaşırtıcı değildi çünkü Cemşidpur’da da bu tür güvenlik önlemleri görmüştü. İşin ilginç kısmı bunların devamlı kilitli tutulmasıydı. Patronlarının ne kilidi açtıklarını ne de bir anahtar sakladıklarını görmüştü. Evin ihtiyaçlarını satın almak üzere dışarı gönderilmemesi de başka bir meseleydi. Diğerleri zararsız bir mesele gibi görünse de ön kapının her gece kilitlenip sürgülenmesi, mutfak camlarını kaplayan fileler (gerçi bu da içeri kuş ve sinek girmesin diyeydi) ona

hiç söylenmemiş; kapının sürgüsünün kilidinin yerini de keşfedememişti.

Artık başka hiçbir şey düşünemez olmuştu. Dışarı çıkmaya ihtiyacı olduğundan değildi, zaten bu kimseyi tanımadığı devasa şehirde nereye gidebilirdi ki? Sadece yapılması reddedilen bir şey içinde orantısız bir şekilde büyümüş ve onu tüketmeye başlamıştı. Kendini kafesteki bir kuş gibi hissediyordu, aklına mahpus olduğundan başka bir şey gelmiyordu. Vachani ailesi ona kötü davranmıyor, ona vurmuyor, yemeği ve giyimini kısmıyor, ona bağırıyordu. Sadece Milly yanlış bir şey yaptığında, bir şey kırdığında bazen azarlıyorlardı. Patronu azarlama günündeysen yaptığı her şey ona batıyordu. Bu küçük örnekler onu zaman zaman üzse de yine de işinin bir parçası olarak kabul etmişti. Bazı zamanlardaysa ana kural kalkmadığı sürece daha zalim birine katlanmayı bile tercih ediyordu.

Bir gece mutfağın ortasında yatarken içinde dalgalanan yeni bir his keşfetti, sanki dört duvar birden yavaş yavaş üzerine eğiliyor ve aniden üzerine çökecek gibi hissediyordu. Köylerindeki kulübelerinde bir odada sekiz kişi birbirine sokularak birlikte uyuyorlardı ama buna rağmen oda hiç dar gelmiyordu. Zaten dışarıda koca bir alan onlarındı, tarlalar, ormanlar, koruluklar, nehir kenarı... Yer kavramının dar ya da geniş olarak adlandırılmasının sebebi üzerine hiç düşünmemişti, hatta o daracık, havasız tren kompartımanında bile... İnsanların nefes almakta zorlandığı yer için bile “Burası ne kadar küçük,” dememişti. Şimdiyse Mumbai’de, bildiği tüm evlerden büyük bir apartman dairesinde kendini

kapana kısılmış ve tuzağa düşmüş gibi hissediyordu. Şikâyet etmek için tekrar Sabina'yı aradı, sesi ağlamaklıydı. Sabina ona cevap olarak ne derse desin, Milly kendini kimsesiz ve berbat hissediyordu. "Bak bu olayı yanlış anlıyorsun, seni nasıl kilitlerler? Bana bir şey anlatıyorsun ama hikâyenin tamamını bilmiyorsun, belki onların da kendi sebepleri vardır." Sabina, Vachani ailesini koruyordu.

Her şey bir süre daha bu damardan devam etti. Milly'nin ağlamaklı telefon konuşmalarından birinde Sabina daha fazla dayanamadı ve "Ağla, ağla, ağla... Hep ağlıyorsun, yerinin ne kadar iyi olduğunun farkında değil misin? Dua et Kalküta'daki Marwari kadının yanında çalışan on yaşındaki çocuk değilsin. Başına geleni biliyor musun? Çocuğu yakasından tutup asansör boşluğundan aşağı atmışlar. Asansör nedir biliyor musun? Binanın kaçınıcı katında yaşıyormuş biliyor musun? Sekiz! Çocuğu sekizinci kattan aşağı atmışlar. Sen de dışarı çıkıp insan göremiyorsun diye şikâyet ediyorsun, sence kıyas kabul eder mi? Sahip olduğun şeyler için minnettar olmalısın. Diğer yerler daha da berbat."

Milly buradan bir yardım alamayacağını işte o zaman anlamıştı. Yine de bu his tam içine yerleşmeden ağzından kelimeler dökülüverdi, "Çocuğa ne oldu?"

"Kurtuldu. Bir sürü kemiği kırılmış bir halde hastaneye götürüldü, kadın ve kocası zengin ve güçlü insanlardı, polis geldi ama hiçbir şey olmadı. Kadın çocuğun asansörle oynarken düştüğünü söyledi, kullanmayı bilmiyordu, asansöre binmek için kapıyı ne zaman açacağını öğrenmemişti. Onların ifadesine karşı küçük bir çocuğunki... Mücevherler

içinde bir şehir kadınının sözleri dururken cahil bir çocuğa kim inanır? Yani sen dışarı çıkarılmadığın için sızlansan sana kim inanır?”

Hikâyeyi duyduğunda Milly'nin kanı donmuştu ama sonra Sabina'nın anlatışındaki rahatlığı fark etti, sanki daha önce provasını yapmış gibi sinirlenip üzüldüğü kısımları anlatırken çığlık atıyordu. Milly'ye neden bu kadar sevimsiz geliyordu? Vachani ailesinin tarafını tuttuğu için mi? Yoğun bir kimsesizlik hissine kapıldı, bu his onu yiyip bitirecekti. Köyüyle arasındaki tek bağlantı olan ve bu şehirde tanıdığı tek insana da güvenemeyeceğini anlamıştı. Zincirleri kırılmış, özgür bırakılmıştı, tüm isteği bir yerde güvende olmaktı ama yalnız olmamanın konforundan ve güveninden mahrum bırakılmıştı.

Bu ıssızlık onu çökertti. Sanki mahkûmiyeti Sabina'nın son telefon konuşmasıyla kesinleşmişti. Milly daha önceleri onu yanlış anladığını, bu durumun geçici olduğunu düşünüyordu. Bu umutsuzluğa karşı verdiği tepki tüm dünyasına yayılmıştı. Kuytularda ağlamıştı, bazen de patronlarının önünde... Profesyonel bir ifade takınması gereken zamanlarda bile bazen üzerine ağır bir yük gibi çöken o histen kurtulamıyordu. Ortalık yerde ağlamaları Hemali'yi öyle sinirlendiriyordu ki tavırları daha soğuk ve daha patronvari olmuştu. Hizmetçisinin tavırlarına kızan kibirli hanım edalarına bürünmüştü. Ona birkaç kez bağırıyordu, “Ağlanıp sızlanmayı kes artık! Sanki birisi öldü... Neden böyle su sebili gibi durmaksızın ağlıyorsun? Ben bu gözyaşlarını yutar mıyım sanıyorsun?” Konuşması bir işe yaramayınca

bir akşam kontrolünü kaybedip Milly'yi tokatlamış, Milly de elindeki çaydanlığı düşürmüştü. Çaydanlık irili ufaklı parçalara bölünmüş ve her yere dağılmıştı, yerler çay içinde kalmıştı, kilim bile çay olmuştu. Hemali ona yumruklarıyla saldırmıştı. Şoke olan ve kendini korumaya çalışan Milly ağlamayı bile unutmuştu.

O gece, karanlık mutfakta, gündüz saklandıkları yerlerden dışarı çıkan hamam böceklerinin hıştırtılarını dinlerken, Milly korkunun metalik ve soğuk tadını hissetmişti ve gözyaşları donmuştu. Bundan sonra tüm düşüncelerini ve konsant-rasyonunu tek bir şeye verdi –kaçış planı yapmaya. Onların da bu kaçma planını tahmin edeceğini ve bu yüzden de tüm önlemleri alacaklarını düşündü. Acaba nerede, nasıl bir boşluk, bir açık bulabilirdi? Nasıl kaçabilirdi? Kapıları, pencereleri kontrol etti durdu. Kimsenin bakmadığı bir anda bacağına ve kolunu demir parmaklıklardan geçirmeye çalıştı, sadece kendini sığdırıp sığdıramayacağını merak ediyordu. Bir gün tam baldırına kadar dışarı çıkardığı anda sıkışıp kaldı, oradan geçmesine imkân yoktu, kalçası asla sığmazdı. Kendini bir türlü geri çekemedi, şalvarını yırtmayı denedi ama bacağı sıkışmıştı. Birden panik oldu, ya şimdi patron-larından biri içeri girerse? Ya dışarıda biri onu görüyorsa? Ya camda bir komşu varsa? Ya otoparktan geçen biri varsa ve daha da kötüsü güvenlik görevlilerinden birisi onu bu halde gördüyse? Korkudan ve telaştan altına işeyiverdi. Daha da utanmıştı, böyle görülmektense bacağının kopmasına razıydı. Bacağını gerdi, çevirdi, çıkarmaya çalıştı. Derisi soyulmuştu, dayanılmaz bir acı hissetti. Eğer özgürlüğün bedeli buysa, her şeyin daha da kötü olmasına razı geldi. Keşke bir sabun

ya da yağ olsaydı... Keşke karnını içeri çeker gibi bacağına da inceltebilseydi. Eğer bir bıçak olsa derisinden parça parça keserdi. Sonra birden... Güçlü bir şekilde son bir kez daha çekmeyi denerken aniden serbest kaldı. Sendeleyip yere düştü. Kafasını yatağın kenarına vurdu.

Umutsuzluk onu çiğneyip durmuş, sonunda aklını kaybedecek gibi olmuştu. Sabaha karşı iki ya da üç gibi uyanmış, mutfakta çatlak var mı diye bakınmaya başlamıştı, sanki olsaydı orasını gizli bir çukur kazmak için kullanacaktı. Kazma fikri onu uygun alet edevatı aramaya itti. En büyük bıçak bu işe yarar mıydı? Ya küçük ve sivri olanları? Buzdolabının yanındaki küçük bir deliği yavaş yavaş oymaya başladı, yanındaki duvarda prizler vardı, ilk denemesinde bıçağı kırdı. Acaba hanımı bıçaklarını saymış mıydı? Yoksa Milly bir şeyler keserken kırmış gibi numara yapmak zorunda mıydı? Bunun için tokat yiyecek miydi? Penceredeki demirin baldırında bıraktığı kocaman yaralara baktı, acı nasıl göz ardı edilirdi ki? Çukur kazmaya başlayıp bunu başaramayacağını anladığında, demir parmaklıklara bacağına kaptırmak üzere olduğunda, Suk Nivas'ın demir kapılarından çıkmaya çalışırken güvenliğe yakalandığında, kısacası başarısız olduğu her durumda hayal kırıklığına uğrayıp kendine zarar veriyordu. Hissettiği acının onu bu durumdan kurtaracağına inanıyor, ama onu yiyip bitiren şeyle savaşması gerektiğini düşünüyordu.

Kollarını ısırды, dişlerini iyice etine geçirdi, parmaklarını soğuk suyun altına sokup kesti, saçlarını öbek öbek yoldu. Eğer kendini sakatlar ya da bir şekilde hastalanırsa, has-

taneye mutlaka gitmesi gereken bir durum ortaya çıkarsa kaçabileceğini düşündü. Bir süre bu düşüncenin kanatlarına atlayıp süzüldü, sonra aniden bir soruyla karşılaştı. Nereye gidecekti? O tek sorudan cehennem gibi bir labirent uzandı önünde. Kendi başına tren istasyonuna gidebilecek mi? Köyüne dönecek bileti alabilecek mi? Bankaya gidip para çekmesi gerekecekti ama kartı hanımındaydı. Onu nasıl geri alabilirdi? Alabilse bile bankadan para çekmeyi nasıl başaracaktı? Hiç parası yoktu. Boğulduğunu hissetti, tüm dünya bomboş ve anlamsızdı. Sonsuz bir suyun içinde sadece kendisi vardı ve o suyun bir gün onu boğacağına emindi. Klimalı arabalarının camlarını indirip dilencilere bir kuruş atan insanlar suçluluk değil ama yoğun bir acıma duygusunun ortaya çıkmasına sebebiyet veriyordu, Milly de şu an aynen böyle hissediyordu.

Hemali Vachani, Milly'nin televizyonda istediği programı seyretmesine izin vermese de ona açıp kapatmayı ve kumandayı kullanmayı öğretmişti. Patronları evde değilken televizyon bir hayat kurtarıyordu, mahpusluğunu birkaç saatliğine unutabiliyor, başka insanların acısına ve neşesine ortak oluyordu. Kendi hayatı yavan ve renksizdi.

Birkaç zaman sonra bu esaretten kurtulacak ve kendini yazgısının kollarına bırakacaktı. Yeni bir fikir bulana kadar neredeyse bir yıl geçmişti –ya işlerini düzgün yapmazsa? Belki onu bırakırlardı. Yavaş yavaş işe koyuldu, önce yemekleri tuzlu yapmaya başladı, pilavı ve ekmeği yakıyordu, çaya tuz ekliyordu, yemeklereyse tepeleme kaşıkla şeker ekliyordu. Hemali önce biraz şikâyet etti, sonra setçe azarladı,

en sonunda da Milly'ye vurdu. Milly bunu bile fazlasıyla kanıksamış görünüyordu. Bu Hemali'nin öfkesini iyice körükledi. Bütün kötü yemeği bir oturuşta Milly'ye bitirtti, daha fazla yiyemeyeceğini anladığında da zorla ağzına tıktı.

“Seni öyle kötü cezalandırırım ki çığlık atarak yardım istersin,” diye bağırdı Hemali, “ve dünya üzerinde sana yardım etmek için parmağını kımıldatacak bir kişi bile bulamazsın. Eğer o küçük aklınla bir daha böyle numaralar çekmeye kalkarsan, yüzüne sıcak ütü yapıştırırım, ömrünün sonuna kadar bu izle yaşarsın. Anladın mı?”

Aşağı Parel'deki Suk Nivas, Daire 10 tam bir sirke dönmüştü.

Sonra bir gün, kapıdan yürüyerek çıkıp bir daha dönmeme imkânı kendiliğinden doğdu. Sabina Milly'yi aradı ve ona babasının öldüğünü söyledi. Babasının acısını hissetmeden önce içi umut ve sevinçle doldu –köye gitmesine izin verecekler miydi? Nasıl vermezlerdi?

“Onları arayıp beni göndermelerini söyleyecek misin?” diye sordu Sabina'ya.

“Önce sen sor, bakalım ne diyecekler.”

“Kesin hayır diyecekler, buna eminim. Sen onlarla konuşursan kabul edebilirler.”

“Önce sen sor.”

İşte bu yüzden Milly umutsuzca ve istemeyerek hanımına gitti ve “Babam ölmüş,” dedi, der demez de aniden yığıldı.

Gözyaşları pek sıradandı, inandırıcı değildi, son bir yıldır döktüğü gözyaşlarından farklıydı.

Hemali sırttı ve “Yalan söylüyorsun, bu senin uydurduğun bir şey,” dedi.

“Hayır, yalan söylemiyorum, Sabina’ya sor. Haberi vermek için beni arayan o.”

“O zaman ikiniz de bu yalana ortaksınız.”

Milly dizlerinin üzerine çöküp yalvarmaya başladı ama taştan yapılmış tanrılar bile daha anlayışlıydı.

Tanrı bilir ne kadar uzun zamandır ilk kez Milly’nin zihni her zamanki takıntısından uzaklaşmıştı. Çok farklı bir acı tarafından sınanıyordu. Yağlı cibinliğin altında uykusuz yatarken babasına dair hatırladığı en erken anısını düşündü, Milly babasından kaçmaya çalışıyor, babası kaplan numarası yaparak onu kovalıyordu. Onu yakalamaya çalıştığı her seferinde sendeleyip düşüyor, bu da Milly’yi kahkahalara boğuyordu. Yıllar sonra sendeleyip düşmesinin onu eğlendirmek amaçlı değil de sarhoşluğundan olduğunu anlamıştı. İçinde bir şeyler buruldu, sessizce ağladı, yumruğunu ağzına tıktı. Onun buruşuk suratını bir daha göremeyecekti. Büyük ihtimalle Sabina haberi vermek için aradığında onu çoktan yakmışlardı. Milly kemiklerinin tamamen yanması için onu kaç saat yaktıklarını bilmiyordu. Evine gitse bile, kilisedekiler onun törene katılmasına izin vermeyecekti, buna emindi. Rahip Joseph’e karşı koyma lüksünden bile mahrumdu çünkü burada sıkışıp kalmıştı.

Ömrü boyunca Suk Nivas'tan çıkabilecek miydi? Yoksa patronlarının ölmesini mi beklemek zorundaydı? Onlar öldükten sonra da kızlarına mı verilecekti? Kendi yaşlanıp ölene kadar evde hapis mi kalacaktı? Kafesteki kuşlara da aynı böyle olmuyor muydu? Bu paytak yürüyüşlü, hiçbir işe yaramayan ve karısını döven ayyaş adam acaba kızının ne durumda olduğunu düşünmüş müydü hiç?

Tıpkı oğlunun eli kesilirken bir işe yaramadığı gibi kızına yardım etmekten de geri mi duracaktı? Babasının bu güçsüz halini düşündükçe ona acıdı. Onu korumak istedi, ama o artık yoktu.

Sonuç olarak Milly evine gitmek için izin alamamıştı, yakılma töreni jangtopa için bile... Hemali Vachani, telefonda konuştuğu Sabina'ya eğer bu durumdan memnun değilse polise gidebileceğini söylemişti. Bu Sabina'nın Milly'nin tarafına geçmesini sağlamıştı, şüphesiz ki Milly haklıydı ama Sabina da köydeki insanların çalışmaları için büyük şehre gönderdikleri kızlarının neler yaşadığını öğrendiklerinde ne diyeceklerini düşünüyordu.

Telefonda azarlandıktan iki gün sonra Sabina Milly'yi arayıp, "Mumbai'de seni alacak başka bir aile bulmaya çalışacağım," dedi.

Sohbet Sabina'nın kaçma planı hakkındaki öneri ve fikirleriyle devam etti ama Milly tüm bunları yüzlerce kez düşünmüş olmaktan öyle yorgundu ki...

Sabina birden, “Dikkat et, telefonunu isterlerse sakın verme,” dedi.

Milly, “Ama nasıl?” diye sordu. Yanıtı olmayan bir soruydu bu. Ne Vachani ailesi ne de Milly telefonu bir kaçış aracı olarak düşünmemişti. Nasıl olabileceğini bilemiyordu ama düşünecekti. Sabina onun telefonuna bol bol kredi yüklemişti.

Onu yeniden görmesi tesadüf müydü, yoksa hâlâ her gün aynı saatte evin önünden geçiyor, umutla yukarı bakıyor ve onu arıyor muydu? Milly mutsuzluktan derbeder bir halde olduğundan onu görmemiş miydi? Belleğinde uzakta kalmış bir anı gelip aklını karıştırdı. Bu farklı bir hayattı, içinde hâlâ umut, vaatler ve özgürlük barındıran bir hayat... Bu hayata dair hiçbir şey hatırlamıyordu. Yine de adamın her gün evin önünden geçme saatinde onu bekleyerek rutine düşmüştü, bakışlarının kilitleneceği anı bekliyor, sonra da utangaçça başını çeviriyordu. Gözlerini adamın gözlerinden kaçırma süresini uzatmaya başlamıştı, ta ki bir gün bunu yapmayana kadar. Adam gülümsedi, utangaç ve acemi bir tebessümdü. Günlerden bir gün adamın gülümsemesine o da gülümsemeyle karşılık verdi.

Bundan kısa bir süre sonra adam cesaret bulup aşağı gelmesini istedi. Milly kafasını salladı ve içerin karanlığına kaçtı. Gölgelelerin arasından onu izledi, kendini görünmez yaptı, adam da onun tekrar cama çıkmasını uzun süre bekledi. Bu karşılıklı nazik bakışmalar, birinin saklanıp diğerinin beklemesi oyununa dönüştü. Sonunda bir gün adam ona

eliyle acil aşığı inmesi gerektiğini söyledi. Bunu planlamadan yapıvermişti, Milly de bu işareti doğru okuduğuna emin olduktan sonra ona evden çıkmasının yasak olduğunu anlatan bir işaret yaptı. Bu kısa sessiz sinema günlerce devam etti, ta ki bir gün adama telefonunu işaret edene kadar. Numarasını da eliyle tek tek işaret etti. Milly hâlâ camdayken adam onu aradı, cevapladı ve adama bakmaya devam etti, gülümsedi ve içerinin karanlığına saklanıp konuşmaya devam etti.

İkisi de utangaçtı. Milly telefonu “alo” diye açtıktan sonra tek bir kelime bile edemedi.

“Adınız nedir?” dedi adam. Milly ona hitap ederken “sen”in en kibarı olan “siz”i kullandığını fark etti.

Zar zor cevap verdi, verdiğiinde de adam tam olarak duymadığı için defalarca ismini tekrarlamasını istedi. Uzun bir sessizlik oldu. Milly onun adını sormadı.

“Binay,” dedi “benim adım Binay.”

Ona sessizlikten başka sunacak bir şeyi yoktu.

“Duydunuz mu? Benim adım Binay.”

“Evet,” diye fısıldadı.

“Dışarı çıkın ne olur, sadece birkaç dakika.”

Uzun bir sessizlik.

“Gelecek misiniz?” diye yalvardı.

Tekrar sessizlik.

“Benim dışarı çıkmaya iznim yok.”

“Bir bahane uydurup dışarı çıkamaz mısınız? Bir işiniz yok mu?”

Belki de Milly’nin beklediği şey buydu, dış dünyadan bir ilgi belirtisi... Zihninin içindeki bir kapı diğerine açıldı, daha büyük bir odada sesi yankılandı. Anlatacak bir hikâyesi vardı. Tam sözcükler ağzından dökülecekken ön kapının açıldığını duydu, panikle fısıldadı, “Geldiler, geldiler, beni aramayın,” dedi ve kapattı.

Ona tüm hikâyeyi anlatabilmesi bir hafta sürmüştü. Anlatmayı bitirdiğinde adam bunun önemli bir mesele olmadığını düşünerek onu şaşırtmıştı. Patronları sıkça dışarı çıkıyor ve Milly’yi evde yalnız bırakıyordu, kaçmak dahil bir çok planı uygulayabileceği boş bir alan... Patronlar güvenlik görevlilerine güveniyordu, demek ki halletmesi gereken kapıdaki görevlilerdi.

On gün sonra, telefon konuşmaları tam bitmişti ki kapı çaldı. Kapıyı açtı, ellerindeki poşetlerin içinde iki kocaman kutuyla birlikte adam ve görevlilerden birisi kapıda duruyordu. Güvenlik görevlisinin yüzü ter içindeydi. Bunu dikkatlice planlamışlardı, Vachani ailesinin evde olmadığı bir zamanı seçmiş ve dükkândan teslimat getirdiğini söylemişti, Milly de paket beklediklerini onaylamıştı. Güvenlik bunu duyunca aşağı inmiş ve kart oyununa geri dönmüştü.

Milly başını eğmişti, ne göz kontağı kuruyor ne de konuşuyordu. Onun yerine kapının pervazına, eşiğe ve yerdeki siyah beyaz fayansa bakıyordu. Daire 11’in kapısındaki kırmızı

swastika işaretine gözü takıldı, kapının üzerinde Tanrı Ganeşa figürü asılıydı. Bunu daha önce hiç görmemişti, belki de hiç dikkat etmemişti.

“Alın bunu,” dedi poşeti ona uzatırken.

Milly almadı, “Ne bu?” diye sordu.

“Yemek.”

“Ne yemeği?”

“Ben restoranda çalışıyorum. Oradan getirdim.”

Sessizlik oldu.

“Güvenlik görevlilerini ikna edebilmem için elimde bir şey olması gerekiyordu.”

Kızın kabul etmemesine çok bozulmuştu, halbuki sadece oyunun bir parçasıydı.

“Ne yemeği?” diye sordu yeniden.

“Chow mein ve acılı tavuk.”

Milly tek bir kelime bile anlamamıştı çünkü kafası başka bir yerdeydi. “Yemeği gördüklerinde onlara ne diyeceğim? Başım belaya girer.”

“Şimdi yiyebilirsin.”

Milly gülümsedi, “Bu kadar çok yemek mi?” ve tekrar endişeye kapıldı.

Kapıda fazla takılmasının tehlikeli olduğunu ve kıza zorla yemek vermesinin aptalca olduğunu biliyordu. Ama kim bilir bir daha ne zaman gelebilecekti? Her şeyden öte telefonda

sesini duyduğu kadının o cümleyi nasıl kurduğunu duymak ve gözlerinin içine bakarak tekrarlamasını istiyordu.

“Beni buradan kurtaracak mısın?”

Avının peşinde bir avcı misali gizlilikle hareket etmişlerdi. Binay, güvenlik görevlileriyle arkadaş olmanın, onların sempatisini kazanmanın Milly’yi kaçırmak için akıllıca bir plan olmadığını düşünüyordu. Vachani ailesi evde olmadığı vakitlerde telefonda gizli gizli konuşuyorlardı. Kaçış planına onun da katkıda bulunması gerekiyordu ama korkuyordu, hem planın başarısız olmasından hem de planı uygulamaya koymadan önce açığa çıkmasından. Ve daha yüzlerce şeyden korkuyordu. Yanlış gidecek şeylerden, planın geri tepmesinden, görevlilerin onu takip etmesinden... Dünya kocaman bir tuzaktı. En büyük sorunsa polisti. “Ya bulunursak?” deyip duruyor ve dua ediyordu.

“Eğer seni geri götürmek isterlerse polisi ararız,” diye teselli etti.

“Polis bizim gibileri dinlemez.”

Binay bunun doğru olduğunu biliyordu ama yılgın görünmek istemiyordu. Budalaca bir cesaretle, “Dünya değışti, polisin buna gücü yetmez, bizde sokaktaki insanlarla büyük bir kargaşa çıkarırız,” dedi. Yakalanmakla alakalı en ufak bir bilgisi bile yoktu ama söyledikleri Milly’yi biraz olsun sakinleştirmişti.

Gece çöktü mü yine beyninin içindeki durdurulamaz koroyla baş başa kaldı, sorular hamam böcekleri gibi saklandıkları

yerlerden usulca çıktı. Ya kaçtıktan sonra polisten onu bulmasını isterler ve yakalayıp geri götürürlerse? Neticede onlar polisti ve saklanan insanları bulmakta ustalardı. Binay'ın bu koca şehirde kaybolacaklarına ve pirinç paketindeki iki tanecikten farkları olmayacağını söylemesi şimdi boşlukta sallanıyordu. Hanımı pek tabii polise rüşvet verebilirdi. Kaldı ki şimdiye kadar bunu yapmadıklarını nereden biliyordu? Kalküta'daki kadın aklına geldi, gözyaşlarına hâkim olamadı, bir cenin gibi kıvrılıp yattı. Planı uygulayabileceğine inanmıyordu. Birden kafasına dank etti, ya banka kartı ne olacaktı? O olmadan parasını çekebilecek miydi? Polisi bankaya gönderip gelmesini mi bekleyeceklerdi? Böyle yapmasalar bile bankadakiler parasını çekmeye geldiğini onlara haber verebilirdi. Yorulana kadar kafasından onlarca senaryo geçirdi, sonra en iyisi sessiz kalıp son günlerinde neler olacağını beklemeye karar verdi. Eğer plan hayata geçerse, bir olasılık da her şeyin evde olduğundan daha da berbat olabileceğiydi. Sanki neden susup oturup şu anki durumuna katlanmıyordu ki? Soni'yi düşündü –özgürlüğüne ne işe yarıyordu sanki? Elinde silahla ormanda sağa sola koşturuyordu, göğün altında yaşıyor, günde iki öğün zar zor yiyordu. Ayrıca kara listeye alınmış ve hayatının sonuna kadar saklanmak zorunda olan bir kadındı, bu da bir tür mahpusluk değil miydi? Hem de öyle bir hayat? Milly daha iyi durumda değil miydi? Soni'nin cümlelerini hatırladı. “Bizim gibi insanların hayatı değersizdir.” Evet, haklıydı, onun hayatı başkaları için önemsizdi, ama ya kendisi için? Onun için her şey değil miydi?

Büyük Ganeş Chaturthi festivali gelmişti, Vachani ailesi Siddhi Vinayak tapınağına gitmek üzere dışarı çıktı. Hanımı bunu günler öncesinden konuşmaya başlamıştı. Milly tapınak ziyaretlerinin en az üç dört saat sürdüğünü biliyordu. Binay'la planlarını uygulamak için harika bir gündü. Saat yaklaştıkça plan daha da işe yaramaz ve absürt görünüyordu gözüne. Sırf katlanmak zorunda olduğu sonuçları öne çekebilmek için kendi planını sabote etmeyi bile düşünüyordu. Ya güvenlik görevlileri Binay'ı içeri almazsa? Gerçi planın bu erken safhada bozulması çok da kötü bir şey değildi.

Aşağıdaki demir kapıların açıldığını ve içeri iki araba girdikten sonra yeniden kapandığını gördü. Büyük ihtimalle diğer dairelerden birinde çalışan bir kadın kapıyı çaldı ve içeri alındı. Milly'nin kalbi sanki bir çocuğun elindeki çingirak gibiydi. Güvenliğin kapının tek kanadını açıp dışarıda biriyle konuştuğunu gördü, kimle konuştuğunu anlamamıştı, bayılacak gibi oldu. Güvenlik kapıyı kapattı. Binay mıydı? İçeri alınmamış mıydı? Nasıl olurdu? Midesi ve göğsünün yerinde boşluk varmış gibi hissetti. Kapıda tekrar bir hareketlenme oldu. Güvenlik kalktı kapıyı araladı. Kısa bir konuşma sonrasında iki kanat da ardına kadar açıldı. Binay ve başka bir adam kocaman ahşap bir dolabı içeri taşıdı. Her ikisi de belleri bükülmüş, dolap sırtlarında içeri girdiler. Milly tam olarak ne olduğunu bile anlayamadan kapı çalındı.

Güvenlik kapıdaydı. "Almira Teslimat" dedi. "Aşağıda iki adam var, yukarı göndereyim mi?" ~

"Evet," derken kanının gümbürtüsünden kendi sesini duyamamıştı.

Dolap eve yatay şekilde girmeliydi. Kapıyı kapattılar, planladıkları gibi Milly dolabın içine girdi. Kendinden bir tane daha sığacak kadar yer vardı. Yanına çok az şey alabilirdi, iki şalvar takım, Hindi ders kitabı, başlangıç İngilizce kitabı, diş fırçası, tarak, küçük bir el aynası, cep telefonu, içi bomboş olan küçük para cüzdanı ve yemek karnesi. Yemek karnesini bankada hesabın kendisine ait olduğunu kanıtlamak için kullanacaktı. Sabina bu kartını hanımından saklaması gerektiğini söylemişti ve eğer isterlerse hayatı pahasına bunu korumalı, onlara vermemeliydi.

Dolabı kendi ağırlığından başka ağırlaştıracak bir şey yoktu. Binay ve arkadaşı taşırken açılmasın diye her şeyi test ettiler, menteşeleri, kapıyı... Hatta hazırlıklı gelmişler ve yanlarında küçük bir kilit bile getirmişlerdi. İçerisi ferahtı, dolap ahşaptan yapılmıştı, uyduruk kontrplak değildi o yüzden çok ağır olacağını düşündü. Adamlar dolabı kaldırdı, etrafı karanlıktı, küçük bir çığlık attı. Dolabı usulca yere indirdiler.

Binay'ın sesini duydu, "Her şey yolunda mı?"

"Evet."

"Ne?"

"Eveet," diye tekrar etti yüksek sesle.

"Şimdi bizi dinle, dolabı kaldırıp egeceğiz, sen de kapıya yaslanacaksın, tamam mı? Tüm vücudunu kapıya yasla, diğer tarafa değil."

"Tamam."

Tam anlamamıştı ve bir an önce bu durumdan kurtulmak istiyordu.

Yeniden kaldırdılar, sanki yer çekiminden kurtulmuştu, simsiyah boşluğun içinde tepetaklak olmuştu. Sonra tuhaf bir sallanma yaşadı, kapıdan çıkarmaya çalışıyorlardı, üç kez denediler. Milly adamların oflayıp puflamalarını duyabiliyordu hatta ter kokuları bile burnuna geliyordu. Devlerin elinde atıp tuttukları bir top gibi hissetti kendini. Tüm cesaretini topladı ve “Bir dakika dışarı çıkabilir miyim?” dedi.

Dışarıda ne çok ışık vardı, kör ediyordu ve ne çok hava... Ayaklarıyla sert zemine, fayansların üzerine basmak çok iyi gelmişti. Yer ona özgürlükçü bir his sağlamıştı. Adamların ter kokusu artmıştı. Alınları sırılsıklamdı.

“Hızlı hareket etmemiz lazım. İçerisi çok mu kötü? Geride bıraktığın önemli bir şeyin yok değil mi?” dedi Binay.

“Beni dolabın içinde asansöre koymaya ne dersiniz? Böylece merdivende taşımanıza gerek kalmaz,” dedi Milly ve onlara asansörü nasıl kullanacaklarını gösterdi.

“İki kapıyı da sımsıkı kapadığınıza emin olun. İşte böyle. Sonra da üzerinde sıfır yazan tuşa basın, gördünüz mü?”

Milly yeniden dolaba girdi, Binay kapısını tekrar kilitledi. Sonunda hazırlardı.

Hareket eden, karanlık dolabının içinde kalbinin atışını dinliyordu, gammazcı yaratık! Kesin güvenlik görevlileri de kalp atışını duyacaktı, ahşap dolabın dört yanı da kalp atışıyla gümbürdüyordu. Dış dünyanın sesleri ona boğuk geliyordu, belki trafik sesi, belki de güvenliklerin konuşmaları...

Kapının dolapla birleştiği yerden toplu iğne başı kadar bir ışık sızıyordu. Acaba gözünü yaklaştırırsa dünyayı görebilecek miydi? Sanki sallanan bir teknenin içindeydi, Hindi kitabının içinde gördüğü resimdeki gibi... Balıkçılar sandallarla denize açılıyordu, deniz dalgalarla doluydu, sandalları sallandıkça balıkçılar da sağa sola sallanıyordu. Milly ise dalgalı bir deniz yüzünden değil ama kilitli bir dolabın içinde onu taşıyanların dengesiz hareketleri yüzünden sarsılıyordu. Konuşmaların bazı kısımlarını duydu, “Eskisini götürüyoruz,” dedi Binay, sonra da tanımadığı birtakım sesler duydu. Nefesini tuttu. Tüm güveni tek bir adamda toplanmıştı, sadece telefonla konuştuğu bir adam... Ve tüm hayatını bu adamın ellerine bırakmıştı. Birden dolabın içindeki havanın yetmediğini fark etti. Burnunu o iğne deliğine yaklaştırıp dışarının havasını çekmeye çalıştı. Bir türlü nefes alamıyordu. Acaba binadan dışarı çıkmışlar mıydı? Demir kapıların açılış ve kapanışını duymamıştı. Eğer dışarıdalarsa sokak seslerinin daha yüksek olması gerekmiyor muydu?

Aniden yükseğe kaldırıldığını hissetti. Sanki Binay ve arkadaşı onu kafalarının üzerine kaldırmış öyle taşıyordu. Nasıl olur demeye kalmadan ani bir hareketle yere indirildi, dolap yere konmuştu, Milly yatar pozisyonunda kalmıştı. Yeniden sesler geldi, bu kez anlamsız kelimeler, bir arabanın kapısı kapandı, metal kapısı kilitlendi. Toplu iğne başı kadar sızan ışık gitmişti. Nefes alamıyordu, burada boğulup ölecekti. Araç çalıştı. Dolabın bir araca yüklendiğini o zaman anladı. Çığlık attı ama Mumbai’de onu kim duyabilirdi ki? Çığlık üzerine çığlık attı, dolabı yumrukladı ama yeri dar olduğu için tüm gücüyle vuramıyordu. Onun zayıf ağlamalarını, bir

tabut gibi içine girdiği dolaptan kim duyabilirdi ki? Yaşamın yüksek sesleri arasında kaybolup gidecekti.

Tempo marka kamyonetin açık kısmında, şoförün arka kısmındaki parmaklıkları sımsıkı tutuyordu. Binay onun yanında yerde oturuyor ve diğer tarafa tutunuyordu. Dolabın kapağı açıktı, içinde Milly'nin iki torba eşyası vardı, trafiğin, sıcaklığın, tozun ve egzozun kokusunu ciğerlerine dolduruyordu. Gözlerini kocaman açmış hiçbir şeyi kaçırmak istemiyordu. Kendini küçücük ama capcanlı hissediyordu. Sanki bir insanın avucunda kalbi atan yavru bir serçe gibiydi. Konuştuğunda sanki kendi kendine bir şey anlatır gibi fısıldıyordu.

“Bu kadar büyük mü? Burada kayboluruz.” Onu duymayan, hatta konuştuğunu bile fark etmeyen Binay, “Bandra’ya yaklaştık,” dedi.

Oturdu ve iki eliyle Tempo’nun demirlerine daha sıkı tutundu.

“Bak, deniz... Daha önce deniz gördün mü?”

Bu gerçekten deniz miydi? Sanki öteki tarafını göremediği kocaman bir göl gibiydi...

9. Ev

Vachani ailesinin evinden kaçtıktan sonra, Milly'ye iki haftadan az bir süre içinde yeni bir iş bulan yine Sabina olmuştu. Binay eski patronlarının onu bulamayacağını, çünkü kim olduğunu, nerede yaşadığını bilmediklerini ve kaçış planındaki rolünü tahmin etmediklerini söyleyerek devamlı onu teselli etmek zorunda kalıyordu. Milly, Mount Mary Caddesi'ndeki yeni işine başladıktan bir hafta sonra evlendiler. Denizin kenarındaki gecekondusuna on dakika yürüme mesafesinde olan, lüks otel Taj Land'le sahil yürüyüş şeridinin arasında bir yerde kalan iş yeri, Sea Crest isimli bir apartmanın yedinci katındaydı. Burada yatılı çalışmıyordu, her sabah altıdan sonra gidiyor, anne baba ve iki çocuktan oluşan dört kişilik ailenin kahvaltısını hazırlıyordu. Adam yedi buçuk gibi işe gidiyor, çocukları da okula götürmek üzere evden çıkarıyordu. Milly bir saat daha kalıyor, toz alıyor, temizlik yapıyor, çamaşırları yıkıyor ve evin diğer işlerini hallediyordu. Sekiz buçukta işini bitirmiş oluyordu. Pali Hill'de bir restoranda geceleri çalışan Binay ise o eve döndüğünde hâlâ uyuyor oluyordu.

Köyünü hâlâ düşünüyor ve evini özliyordu, düşündüğü zamanlarda “yuva” değil “ev” kelimesini kullanıyordu çünkü artık yuvası burasıydı. Gecekondu mahallesini ancak bir adam boyunun uzanıp yatabileceği kadar dar üç sokak kesiyordu. Bu ölçüden emindi çünkü birçok kez uzanıp yatan ve yolu kesen sarhoşları görmüştü.

Evler, her aileye bir oda olarak ayarlanmıştı, daracık ve sıkıştı. Odaların büyüklükleri içinde yaşayan insan sayısına göre değişiyordu, bazı odalarda on iki kişiye kadar kalabalık yaşayan aileler vardı. Duvarlar tuğlayla örülmüş, göz alıcı mavi, pembe ve yeşil renklere boyanmıştı. Bazıları da sadece düz beyazdı. Odaların dar sokaklarda yan yana konuşlanmış olması demek, evine gitmek isteyen birinin tüm bu sokaklardan geçmesi demekti. İki erişkin bireyin yan yana yürüyemeyeceği kadar sıkışık bir gecekondu mahallesiydi. Örümcek ağına benzeyen ve birbirine örülü yollar muson yağmurları zamanında sel taşkını derelere dönüyordu.

Her açıdan sulak bir bölgeydi, gecekonduunun batı kısmının sınırı denizdi, neredeyse denizin içine yapılmıştı, aralarında sadece bir duvar vardı, giriş yolu çamur ve tuğladandı, bozuk ve çatlaklı bir yoldu, insanların ancak tek sıra halinde yürüyebilecekleri kadar dardı. Patikanın bir kısmını deniz suyu sarmalıyor, diğer tarafında da arkasını denize dönmüş evlerin sırtları görünüyordu. Cezir zamanı sular çekildiğinde yol bir metrelik bir yükselti halinde açığa çıkıyor, med zamanı geldiğindeyse bu yüksekliğin yarısı sulara gömülüyordu. Üç ay süren muson yağmurları süresince aynı zamanda denizin sınırı olan bu yol sular altında kalıyordu ve evleri devamlı su

basıyordu. Yağmurlar çok şiddetlendiğinde, yükselen deniz bazı evleri tamamen yutuyor ve neredeyse tüm gecekonduyu sel alıyordu, böyle zamanlarda orada yaşayanlar polis ve itfaiye tarafından evlerinden çıkarılıyordu. Milly ve Binay'ın evleri doğu tarafındaydı, kordon yoluna daha yakın olan caddeye bakıyordu, o yüzden çoğu zaman bu zorunluluklardan muaf tutuluyorlardı, ama yine de iç sokaklardan patlamış su borusu gibi delice akan suyla uğraşmak zorunda kalıyorlardı. Her sokağın kenarında su olukları vardı, bu onların tahliye borusuydu, sıvı halindeki tüm atık ve pislik buradan akıyordu, hatta bazen katı şeyler de... Musonlar esnasında bunlar taşıyor, yolları pis suların aktığı bir dere yatağına çeviriyordu. Sütlü çay rengi akan bu derelerin akıntısıyla bazen katı atık ya da bilinmeyen bir hayvanın siyahlaşmış iç organları gibi şeyler de kayıp gidiyordu. Bu dere yatakları çoğu zaman taşıyor ve bu pis sıvılar evlerin içine giriyordu. Evler bir yükseltide duruyor olsa bile yine de bu pislikten nasibini alıyordu. Bu can sıkıcı küçük şeyler yaşayanları doğal yöntemler bulmaya itiyor, kimileri baharat kavurarak kokuyu bastırıyorlardı. Birisi evinin tam önünden akan suyun üzerine yandaki inşaattan çaldıkları çimentolardan dökmeyi önerdi. Çimento akan suyu sünger gibi çekecek, böylece en azından suların eve girmesini önleyecekti. Tabii muson yağmurları yüzünden sel gibi akan sulara torbalarca çimento yetmemişti. Evet, suyu çekmişti ama üç ay boyunca yağın yağmurla fazla doyduğu için çabuk çözülmüş ve suların altında kalmıştı, yer yer suyun dışında kalan bölümleriyse karaya oturmuş yunus balıkları gibi duruyordu. Üç dört ay sonra yağmur sezonu bittiğinde, sert betonlara dönüşmüş

ve elde amatörce yapılmış ve şekilsiz taşlardan dizilmiş bir kolyeye benzemişti. Kum dökülse daha iyi olacaktı, mahallede oturanlardan akıllı olanları çimento yerine kum dökülmesi gerektiğini öngörmüştü, “Ona defalarca söyledik,” demişlerdi. Kimse kumun geçirgen olmadığını bilmiyordu.

Tuvaletler ortak kullanımdı. Bin iki yüz kişinin kullanımı için dokuz adet tuvalet vardı, dördü kadınlar, beşi erkekler içindi, mahallenin kuzeyine, denizin durgun kısmındaki büyük siyah kayalıkların yanına kurulmuştu. Kadın tuvaletleri tuğladan yapılmıştı, paslanmış metal kapıları plastik bir iple, içerideki kancaya bağlanıyor, böylece kapı kilitlenmiş oluyordu. Mahallede en çok kullanılan çatı tuğla ya da betondan değil, sıkıştırılmış şekerkamışı, bambu, plastik ve kablolardan oluşuyordu. Üzerlerine serdikleri siyah plastik örtülse çatıdan gelecek suyu engelliyordu. Penceresi yoktu, havalandırma deliğinin iki kartpostal büyüklüğündeki yeri olmasına rağmen çalışmıyordu. Tuvaletlerde elektrik olmadığı için bu delikler sadece gün ışığının içeri girmesine yarıyordu. Gerçi içeri sızan ışık o kadar etkisizdi ki kadınlar karanlık hakkında şakalar yapıyor, gördüklerinin dışkı mı yoksa fare mi olduğunu anlamadıklarını söylüyorlardı. Tuvaletlerdeki bir diğer sorun da (gerçi mahalle bunu önemsemiyordu) su bağlantısı olmamasıydı. Tuvalete gelenler yanlarında taşıdıkları plastik şişe suyu kendilerini temizlemek için kullandığından sifonu çekmeye su kalmıyordu, zaten sifon ahalinin önceliği de değildi.

Gecekondu bölgesinin tamamında su akıyordu, oturanlar suyun altından bile değerli olduğunu söylüyordu. Milly ve

Binay'ın iki yanındaki kapı komşuları oğullarına çeyiz olarak yirmi dört saat suyu akan bir ev sözü vermiş, "Mücevher yerine musluk," demişti. İnanması çok da güç değildi. Her evde su depolama için onlarca kap, leğen, şişe, kova, kutu, ibrik, litrelik ve iki litrelik pet şişeler bulunuyordu. Bunlar evin içinde epey yer tutuyordu, su hırsızlığı alışılmamış bir şey değildi. Belediye onlara şehrin belirli noktalarındaki musluklardan, yine belirli saatlerde su veriyordu. Gecekondu mahallesinde oturanlar ellerindeki kap kacakları suyla doldurmak için bu noktalarda sıraya girmek zorundaydı, ardından bunları eve taşıyorlardı. Eğer sıraya girmek için vaktinde orada olamazlarsa bir sonraki yirmi dört saati beklemek zorunda kalıyorlardı. Musluğun başındaki kuyruklar o kadar uzun, rekabete dayalı ve sinir bozucu oluyordu ki... Civardaki en yakın musluk buydu ve sadece kısıtlı bir süre boyunca su verildiği için tam zamanında orada olmak gerekiyordu. Su kesilene kadar öne geçmek gerekiyordu yoksa boş elle dönmek zorunda kalıyorlardı. Bunun sonucu olarak da herkesin elindeki bidonu, komşuların şahin gözleriyle acımasızca takip ediliyordu.

Su doldurma görevi her zaman Milly'nin oluyordu. Çocukken köyde de bu görev onundu, şimdi Bandra'da da... Bu görev kadınların ya da çocukların olduğundan değil, ama musluğa su verilen akşam saatlerinde Binay restoranda çalışırken Milly boş olduğu için. Artık iki işi vardı. İkinci işi de dokuzdan on ikiye kadardı, böylece günün geri kalanı ona kalıyordu.

Suları bedava veriliyordu ama bu elektrik için geçerli değildi. Elektrik idaresinden gönderilen faturaları ödemedikleri için değil, gecekondu mahallerinde elektrik yasal değildi. Güç

kablolarından birinden kaçak kabloyla çekilmişti. Gecekondu mahallesinin başındaki adam teknik işleri yapan işçiye yüklü bir bahşış vermişti, oturanlar da parayı ona ödüyordu. Milly'nin mahallesine kaçak elektrik getiren adam aynı zamanda evleri insanlara kiraya veren adamdı. Milly ve Binay aylık üç bin rupi kira ödüyordu, bir de kablo tv ve elektrik bağlantısı için bir ücret vardı.

Yaşadıkları oda üç metreye dört metre boyundaydı, içinde bir yatak, televizyon ve su bidonları vardı. Beş kiloluk gaz tüpüne bağlı olan bir ocağın yanında kilitli bir ahşap dolap duruyordu. İki tabak, bir kâse, bir tencere, bir de tavaları vardı. Bunu tüplü ocağın yanında yerde tutuyorlardı. Yemeği pişirirken oturduğu bir minder vardı. Odanın bir duvarından diğerine ip asılıydı, küçük metal çivilere bağlı olan bu ipi kıyafetlerini asmak için kullanıyorlardı. Tavandan tek bir ampul sarkıyordu. Lamine kaplı İsa tablosu televizyonun yanında duruyor, tablodaki İsa'nın kafasındaki hale dört bir yana ışıklar saçıyordu, beyaz elbisesi göğsünde açılıyor, kırmızı kalbi görünüyordu, bukleleri omuzlarına değiyordu. Bu resminde Salman Han'a benziyordu. Milly bu fotoğrafı St. Mary Kilisesi'nin dışında dua kitabı, poster, resim, kibrit, yağ, kutsal su ve de mumdan yapılmış el, kol bacak gibi uzuvlar satan bir işportacıdan almıştı.

Zamanla Milly ve Binay ihtiyaçlarını tamamlamıştı, masa üstü vantilatörü, hasırdan yapılmış ikinci bir yatak ve iki metal kâse, iki büyük teneke (biri mercimek biri pirinç için). Bu üç cephede verilen bir savaştı; yer, para ve ihtiyaçlar... İhtiyaçlar neredeyse çoğu zaman göz ardı edilendi.

10. GÜNDELİK HAYATTA İŞ, PARA, HESAP KİTAP VE ÜREME

Milly hamile kalana kadar Bandra'daki iki işine de devam etmişti. Sea Crest'te de Baseraa'da öyle çok sevilmişti ki kızı Mallika üç aylık olur olmaz onu işe geri çağırmışlardı, hatta daha da iyisi bebeğini yanında getirmesine izin veriyorlardı. Saatleri biraz değiştirmişti, bebeği ağlayacak ve patronlarını kızdıracak diye ödü kopuyordu. Başlarda her iki evindeki patronu da bebeğin sızlanıp ağlanmalarına karşı ilgisizdi. Milly'yi en çok yoran uykusuz gecelerdi, özellikle bebeği dış çıkardığı dönemde. Bu zaman zarfında Sea Crest'teki işine devam eden Milly, yedide işe gittiğinde sadece iki-üç saat uyumuş oluyordu. Bazı günler öyle yorgun oluyordu ki yerleri süpürüp camları silerken hareket etmiyor olsa uyuyakalabilirdi ki bu da sadece utanç verici değil, aynı zamanda azarlanması ve kovulması için bir sebep olabilirdi. Neyseki bu korkularının hiçbiri gerçekleşmedi. Patronları yaşamları ve rutinleri hizmetçilerinin anneliğinden dolayı etkilenmediği sürece ondan memnun olmaya devam ettiler, hatta yardımsever davranmışlardı, Sea Crest'teki patronu

ona kendi oğullarının bebek yatağını, bebeklik kıyafetlerini ve sallanan atını vermişti. Bunları atmaya kıyamamış, saklamıştı.

Buna karşılık Milly de onlara Sindhi yemekleri pişirmiş ve aileye sürprizler yapmıştı. Chandmal ailesi vejetaryendi. Onlara yemek pişirirken en büyük numarası dereotunu baharat olarak değil, yemeğin içine atarak kullanmasıydı. Ispanağa benzeyen başka bir sebze daha ekliyordu. Bu ikisini de çok pişirmesine gerek kalmıyor, bir gece önceden ıslattığı mercimeği ve doğradığı ıspanağı dereotu ile karıştırıyor, biraz kuzukulağı ve çemenotu da ekliyordu. Doğradığı soğanları, patatesi, patlıcanı ve bamyayı kızgın yağda beş-yedi dakika kadar soteliyordu. Yeşillikleri ve mercimeği yeşil biber, tuz, zerdeçal, zencefil, kişniş ve suyla pişiriyor, iyice karıştırdıktan sonra da buharlı tencerenin kapağını kilitliyordu. Yedi-sekiz düdük saydıktan sonra kapağı açıp dereotunu ekliyor sonra da tüm karışımı püre haline getirene kadar eziyordu.

Mallika biraz büyüyünce Milly onu evde Binay'la bırakmaya başlamıştı. Binay aşçılık işinden ayda yedi bin rupi kazanıyordu, bu paranın bin beş yüz rupisini Lalthekar'daki evine gönderiyordu. Gönderdiği para yaşlı anne babası, üç erkek kardeşi ve iki bekâr kız kardeşi arasında bölüşülüyor ve çaydanlığın içinde buharlaşan su gibi anında yok oluyordu. Milly ise her iki işinden toplamda sekiz bin rupi kazandığı için Binay köyüne yolladığı parayı arttırmaya karar vermişti. Anne babası bu paraya muhtaçtı ve şimdi iki kız kardeşinin düğün masrafları kapıya dayanmıştı. Bu yüzden Binay'ın tüm maaşı kiraya ve ailesine gidiyordu. Milly'nin maaşını

ev masrafları için kullanıyorlardı. Çocuk sahibi olmak da masraflı bir işti. Sırf bu yüzden Milly'nin bir işe daha girmesine karar verdiler. Binay kendine başka bir restoranda iş bulabilirdi ama maaşı aşağı yukarı aynı kalırdı, ayrıca diğer restoranlar onun sadece gece gelmesini kabul etmez, tüm gün çalıştırmak isterlerdi. Milly üçüncü işi bulmakta zorlanmıştı. Genelde patronlar onu sabah çalıştırmak istiyorlardı ama sabahları doluydu ve öğleden sonraya kadar boşa çıkamıyordu. Band Stand yolundaki Sens ailesinin yanında üçüncü işine girdiğinde; Mallika dört yaşına gelmişti, Milly ise ikinci çocuğuna hamileydi.

Yeni iş yerindeki ikinci haftasında, tam işe gelirken ona çok tanıdık gelen birinin evden çıktığını gördü. Kadını nereden tanıdığını hatırlamak için zihnini epey kurcaladı ama hatırlayamadı, ta ki patronu ona yapması gereken işleri anlatırken evden çıkan kadının isminin Renu olduğunu ve onların aşçısı olduğunu söyleyene kadar. Renu sabah bir saat uğruyordu, öğlen on birde tekrar gelip birde çıkıyor sonra yeniden akşam yemeğini pişirmeye geliyordu.

Milly'yle aynı gecekondu mahallesinde yaşıyordu –onu hiç civarda görmüş müydü?

Evet, tabii ya! Oydu, kesin oydu! Su kuyruğundaki kadın.

Yeni patronu Tulika Sen, kibar ve cömert bir kadındı, aynı zamanda fazlasıyla yardımseverdi. Konuşulmayan kurallar konusunda çok katı değil, patron-hizmetçi ilişkisini yönlendiren kurallarla çevrenmemiştii. Milly'yle sohbet ediyordu, köydeki hayatını, şehirdeki yaşamını, Binay'ı ve onun işini, Mallika'yı soruyordu. Milly ise Cemşidpur'daki

ve Mumbai'deki deneyimlerinden dolayı temkinli davranıyor ve tek kelimelik cevaplarla geçiştirmeye çalışıyordu, bunun saygısızlık ya da ayıp olarak görülebileceğini düşünmüyordu. Yeni hanımına karşı soğuk davranmak Milly'nin isteyerek yaptığı bir hareket değildi, sadece kendini korumaya çalışıyordu. Hanımıysa ısrarcıydı, sıcaklığı ve samimiyeti gerçekçiydi, karşısındaki insanın kendini koruyan kalkanın içine sızıyordu. Milly buna şaşırıyordu çünkü hiç kimsenin onun hayatını merak edebileceğini düşünmüyordu, hatta neredeyse kendini bile ilgilendirmiyordu, yaşıyordu çünkü başka çaresi yoktu. Zamanla hanımının sorularına daha kapsamlı cevaplar vermeye başladı, Soni ve Budhuwa'nın hikâyeleri gibi şeyleri de atlıyordu. Hanımına Debdulal ve Pratima'yı, Vachani ailesini anlatmış ve on ikinci sınıfı bitirme arzusundan bahsetmişti. Gerçi hâlâ yanıp tutuşuyordu ama artık küllerin altında kalmış, dokunulmaz bir konuydu.

Tulika Sen Milly'ye iyi baktı. Milly'nin ikinci çocuğuna hamile olduğunu öğrenince ona öğlenleri daha fazla yemek vermeye başladı. Bu evde yemek demokrasisi en üst seviyedeydi, Milly'nin şimdiye kadar gördükleri arasında en iyisiydi. Başlarda hanımı saat iki gibi kalan tüm yemekleri mikrodalgaya koyup ona kendisi veriyordu, sonraları Milly mikrodalgayı kullanmayı öğrenmişti. Hanımı Tupperware kaplara yemeği koyup Milly'ye istediğini ısıtmayı öğrenmesini söylemişti. Gerisini Milly hallediyordu. Hanımı ve kocası ne yiyorsa Milly de onu yiyordu –dal, pilav, roti, sebze, balık, et... Yemesi için her şey veriliyordu, hem de sadece bayatlamaya ya da bozulmaya yüz tuttuğu zamanlarda değil.

Sen ailesi güzel yemekler yiyordu, Milly'nin tahminine göre aşçı Renu'yu hanımı eğitmişti, ne istediklerini biliyordu. Yurt dışında yaşayan oğulları geldiğinde, her sabah, öğlen ve akşam Renu'ya ne pişirmesi gerektiğini söylüyordu, hatta bazen tariflerini de veriyordu. Bir gün hanımı evde değilken, Milly'ye yemeğini o vermişti, yarısı Hindi olan ve zor anlaşılan bir dille ne olduklarını anlatmıştı, Hindistan cevizli ve kuru üzümlü chana dal, haşhaşlı tavuk (Hindi dilinde bir kelime olan kus kus kelimesini kullanınca durup yanlış kelime kullanıp kullanmadığını sormuştu, Milly mırıldanmış ve başka tarafa bakmıştı, ne demek istediğini anlıyordu) kızarmış balık, patates ve bezelyeli karnabahar...

Milly ailenin uzakta olan oğulları geldiğinde ona sevgilerini göstermek için bu lüks yemekleri yediklerini biliyordu. Duyguların ve hislerin yemekten geçtiğine inanıyordu. Bazı günler hanımı Milly'ye, Mallika'nın hiç tatmadığı, ismini bile bilmediği bir yemek verdiğinde yemeğinin bir kısmını plastik bir torbaya ayırıp kızına götürüyordu. Binay da çoğunlukla restorandan yemek getiriyordu, chow mein, acılı tavuk, sote pilav, suey, tavuk manchuri... Yeni yemekler, yeni tatlar, yeni kelimeler... Milly biraz duraksadıktan sonra büyük bir iştahla yiyordu. Açlık ve ağgözlölük bastırılamaz bir duyguydu.

Milly'nin aklının bir kısmı evin giderlerindeydi, Binay yemeği restorandan getirdiğinde ne kadar para biriktirebildiklerini hesaplamaya çalışıyordu.

“Eve yemek getirdiğinde parasını ödüyor musun? Maaşından mı kesiyorlar?”

“Yok öyle bir şey. Arta kalan yemekler oluyor mutlaka her gün. Bazen ertesi gün de servis ediyoruz, eğer bozulacağını düşünüyorsak kendi aramızda bölüşüyoruz.”

Bedava yemeklerin sessizce tadını çıkardı, derinlerinde bir yerde koca bir düğüm çözülüyor gibi hissetti, oysa bu his hiçbir zaman tamamen kaybolmayacaktı. Hanımının verdiği yemeği çocuklarına götürmek üzere paketlerken korku ve utançla karışık bir duyguya kapıldı, sanki hırsızlık yapıyordu. Aslında bunu hanımına sorsa bu iş çözülecekti ama bunu kelimelere dökmek için fazla utangaçtı – ta ki bir gün hanımı mutfğa girip onu körili tavuğu plastik bir poşete kaşıkla doldururken görene kadar.

“Onu yemiyor musun? Yengeç sevmez misin?” diye sordu hanımı.

Milly’nin arkası ona dönüktü ve beynine kan sıçramış gibi oldu. Arkasın hâlâ dönükken cevapladı, “Hayır, onu kızıma götürüyorum.”

Sustu, yerin yarılmasını ve onu yutmasını diledi.

Hanımı ise Milly’nin beklediğinden çok farklı davranmıştı. “Neden plastik bir torbaya koyuyorsun? Öyle tüm sosu akar, şu kutulardan birini kullan ve yarın geri getir,” dedi.

İki gün sonra da, “Milly, eğer çocuğuna yemek götürmek istiyorsan lütfen götür, kendi yediğinden kesmene gerek yok,” dedi.

Milly başını önüne eğdi, ona bahşedilen bu armağanı sindirmeye çalışıyordu, bulaşıklara devam etti. Milly’nin bu ailenin kibar ve cömert olduğunu anlaması için fazla zaman

geçmesine gerek kalmadı, onun gizlice almak istediği şeyler ona fazlasıyla veriliyordu. Yine de rahatlaması zaman aldı. Cemşidpur'daki günlerini hatırlıyordu, şehir büyüdükçe cezaların daha ağır olabileceğini düşünmüştü o yüzden hanımın porselen çaydanlığını kırdığında hemen itiraf etti ve maaşından kesilmesini istedi.

Hanımı güldü. “O sadece bir çaydanlık, önemli değil, çok kıymetli bir şey değildi zaten, sen dert etme...”

Tulika Sen, Milly'nin maaşını kademeli olarak arttırmıştı, bazen ekstra küçük işler ister, bazen yarım saat daha kalmasını talep eder ve zammı bağış gibi kabul etmemesini sağlardı. Milly'nin pazar günleri ayine katıldığı St Mary kilisesindeki gece derslerine gitmesini öneren de oydu, hatta onu kibarca derslere başlaması için teşvik etmişti. Mallika'yı da yanında götürebileceğini eklemişti. Kısa zaman sonra oğlu Amit doğduğunda Milly'nin maaşı beş bin ruپیe çıkarılmıştı. Mumbai geleneği olarak, bir aylık maaşı ikramiye ödenmişti, hem de her çalıştığı evden. O ay maaşı on iki bine çıkmıştı, Amit bir yaşına varmadan da on dört bin olmuştu. Milly paralarını bankada biriktirmeye başlamıştı.

Vachani ailesinin onun için açtıldığı hesabı kapattırmadığını fark etmişti, parası da hâlâ duruyordu, geri çekmemişlerdi. Sea Crest'teki patronları her ayın sonunda maaşını elden ödüyordu, çünkü hesabın kapatılacağına dair korkularını onlara söylemişti. O olayın bu kadar kolay hallolmuş olmasına hâlâ inanamıyordu. Sea Crest'teki hanımı Bayan Çandmal yemek karnesini getirmesini istemiş ve onu bankanın

Bandra'daki şubesine götürmüştü. O zaman Milly banka hesap cüzdanı diye bir şey olmadığını artık her şeyin makina üzerinde yapıldığını öğrenmişti. Onun için bir hesap özeti çıkarmışlardı, parası güvendeydi ve ondan başka hiç kimse dokunamazdı. Hemali'nin ona gösterdiği şey hesap cüzdanı değil bir çek defteriydi.

Tasarruf hesaplarından ayda bin rupi çekiyor, bu parayı Budhuwa'ya ve annesine gönderiyordu. Giderleri çoktu, Mallika'nın okul üniforması, kitapları, kırtasiyesi, telefon kredileri, yemek ve giyim derken ellerine fazla para kalmıyordu.

Mallika St Catherine of Siena isimli bir Katolik okuluna gidiyordu, bağışla dönen küçük bir okuldu, sokak çocuklarını, fakir ailelerin çocuklarını eğitmek için alıyordu. Gerçi tüm aileler fakirdi ve bu hem avantaj hem de dezavantajdı. Milly ve Binay'ın durumunda birçok ailenin başka şansı yoktu. Ya hiç okula gitmeyecekler ya da az gelişmiş ve sadece Marathi ve Hindi öğreten bu okula gideceklerdi. Bu gecekondu mahallesindeki en temel sorun buydu. Çocuğunu özel okula göndermeye hangi ailenin isteği ve gücü yeterdi ki? Kaldı ki çocuklar eve para getirmek zorundaydı, sadece tüketemezlerdi. Başlayabilecekleri en erken yaşta çalışmaya başlamak zorundalardı. Milly'nin dini Katolik çocuklara biraz daha şans veriyor ve onlara seçenekler sunabiliyordu. Okulun en büyük özelliği ise İngilizce derslerinin olmasıydı.

Milly'nin gece derslerine katıldığı çok nadir görülüyordu, iş günü onu çok yoruyor, sonrasında gelip çocuklara bakmak onu yiyip bitiriyordu. Zaten beş-altı yaşındaki bir kız ço-

cuğunu sınıfa götürüp bir saat boyunca sessizce oturmasını beklemek, hatta ödevlerini yapması için onu teşvik etmek, hele ki bir de yanında henüz bebek olan kardeşini getirmek imkânsız gibi bir şeydi.

Kızı büyümeye başladıkça Milly onu ortaokula vermeyi düşünmeye başladı, şimdiki okulu sadece dördüncü sınıfa kadardı, on yaşında bitiyordu, gerçekteyse yaş sınırlaması yoktu. Mallika yaşı ve sınıfı birbirine uyumlu olan, nadir öğrencilerden biriydi. Mallika'yı daha büyük ve daha iyi bir okula göndermesine imkân yoktu çünkü çok daha fazla para ödemesi gerekiyordu ve dördüncü bir işe giremezdi. Hill Road'daki Carmel Ortaokulu aklını kurcalıyordu ama onun da aylık ücreti iki bin rupiydi. Milly bu ücretin daha da yükseleceğini kabaca hesaplamıştı, kitapları, üniforması ve on bin rupilik giriş ücretine güç yetirmesi imkânsızdı.

Binay'a konuyu açtığında, o da şüpheyle yaklaştı, "Okula gitse ne olacak ki? Ne okuyacak? Buna paramız yetmez."

"Bir ev işi daha alabilirim."

"Ama o bir kız, onu bu kadar yüksek bir eğitime göndermenin anlamı nedir ki? Hem düşünmemiz gereken bir de erkek çocuğumuz var."

"İkisi de okula gidecek."

"Ama iki çocuk okutmak bizim sınırlarımızı aşıyor. Okuma yazma öğrendi, bu okulu bitirdiğinde onun için yeterli olacak," diye tekrar etti.

"Hayır!" diyerek sert çıkmıştı Milly, "O okula gidecek."

“İyi de kendine bir bak, sen okula gitmedin, her ay on dört bin rupi kazanıyorsun, ayrıca eğer bir iş daha alacaksan bunu Amit’in okulu için saklamalısın.”

Milly kendisinin de hiçbir zaman on ikinci sınıfa kadar okuyamadığı gerçeğini düşünmüştü, kilisede gayriresmî aldığı gece dersleri eyalet sınavlarına girmesi için yeterli değildi. Dördüncü bir işe girmesi gerektiğini düşünmüştü.

Gecekondu mahallesinin onu sarmalayan ama hiçbir zaman rahatsız etmeyen tüm sesleri –ki bu onların vasat yaşamlarının hava ve su gibi bir parçası olmuştu– birden keskinleşti ve her bir sesi çok net duymaya başladı. Birinin televizyonunda Balika Vadhu filminin açılış müziği yükseliyordu, küçük kızın sesi kapı zili kadar netti... *Chhoti si umar, par nai re babosa...* Yan komşu sarhoş kocasına bağırıyordu, yine sarhoştı, “*Churail... churail...* Onu kendi ellerimle kör edeceğim, bir babanın kızı mıyım değil miyim göstereceğim sana...” Ardından bir vurma sesi ve cam kırıkları, sonra ağlama sesleri... Kapının önünden yürüyerek geçen bir grup çocuk telefonlarından yüksek sesle bir müzik dinliyordu, “Neden böyle *kolavery, kolavery di...*” Çocuklar uzaklaştıkça ses de onlarla kayboldu. Mallika başı önünde ödevini yapıyordu. Milly onun gür, siyah saçlarına baktı, üzerinde yanan ampulle saçlarının siyahlığı mavimsi ışıklar saçarak parlıyordu. Başı ışığı kapatıyorsa kitabını nasıl görüyordu? Kızın etrafında görünmez bir duvar çevriliydi, onu köşeye sıkıştıran bir duvar...

“On sekiz yaşına gelip sınavlara girene kadar okuyacak, sonuna kadar okuyacak,” dedi Milly.

11. SON SÖZ

Onu arayan Budhuwa'ydı. Buna şaşırmıştı çünkü genelde onu arayan kendisi olurdu. Hemen kötü haber olduğunu anladı. Zamanlama pek iyi değildi, bir çarşamba akşamı saat yediydi, Mallika'yı okuldan almış eve dönüyordu. Mallika çarşamba günleri yedinci sınıflardan ilgili çocuklara verilen bilgisayar dersi için üç saat fazladan kalıyordu. Milly bu ders için ayda beş yüz rupi fazladan ödüyordu. Mallika'nın elini bırakıp yeşil açma tuşuna basana kadar telefon kapanmıştı. Belki de onu geri araması için çağrı bırakıp hemen kapatmıştı. Kötü haber alacağı fikri gittikçe derinleşti. Telefon rehberinden onu buldu ve hemen arama tuşuna bastı.

“Ne oldu?” diye sordu.

Budhuwa anında konuya girdi, “Soni ölmüş.”

Ne söylediğini anlaması birkaç saniye sürmüştü, geride bıraktığı hayattan çok uzakta farklı bir yaşam sürüyordu.

“Ne? Nasıl olmuş?” diye fısıldadı ne olduğunu idrak ettiğinde.

“Kimse bilmiyor, paramiliter güçler yine köyleri basmaya başladı, hem de sayıca çok fazlalar. Onlardan biri öldürmüş olabilir ya da kendi ekibinden birisi. Ortalıkta bir sürü hikâye dönüyor. Kimisi polise istihbarat götüren gammazcılardan olduğunu, kendi insanların da onu bulup öldürdüğünü söylüyor, kimisi de örgütten kaçmaya çalıştığını anlatıyor. Yoksa bedeni neden köyün dışında bulunsun ki?”

“Peki onu nerede bulmuşlar?” Bir şeyler söylemek zorunda hissetmişti bu habere ancak böyle katlanabilirdi. Kızından tarafa bakamıyordu, Mallika’nın boşta kalan elini aradı ve parmaklarını parmaklarına geçirdi.

“Caddenin sonundaki büyük mango ağacının dibinde.”

Bir sonraki soruyu sormaya cesareti yoktu, Mallika duysun istemiyordu ama Budhuwa soruyu tahmin etmişti.

“Bıçak değil kurşun,” sonra da ekledi, “cesedini görmedim.”

Ürkmüştü. Mallika’nın ne konuştuklarını anlamasını istemiyordu ama onun elini bırakamıyordu da.”

Budhuwa konuşmaya devam etti, “Üzerinde asker üniforması varmış, CRPF üniforması... Belki de ona bunu gerillalar almıştı.”

Bir sürü şey sormak istiyordu ama kızının yanında değil, onu sonra arayacağını söyledi ve kapattı.

Soni’nin ona ormanda söylediği şeylerin hepsi kafasından geçti. Ne çok soru... Birini düşünmeden zihni diğerine zıplıyordu. Soni’nin söylediği bir şey ani bir ışık gibi zihninde çaktı, “Senin hayatın parça parça olmuş, biraz orada biraz

burada, bir sene Dumri’de, diğ er sene başka yerde ve sonraki senelerde de başka yerlerde...”

Milly bu düşünceye katılmadı, kesinlikle katılmadı. Hayatı paramparça değıldi. Aksine birlik ve uyum içindeydi. Hayatına bu niteliğı veren kendisiydi. Bir yerden diğ erine seyahat etmek, bir insanı nasıl parçalara ayırabilirdi ki? İnsanlar her geçiş döneminde kırılan porselen bebekler miydi? Ona yıllar sonra gelen bu cevabı Soni’ye vermek için artık çok geçti.

V.

Şimdi ismini hatırlayamadığı biri belki onların sahasından belki de diğer inşaatın ustabaşısı bir hikâye anlatmıştı o gece paraları yettiği kadar adhaa ya da Toofan pauva almış içiyorlardı birisi onlara büyük Babür İmparatoru Şah Cihan'ın karısının ardından inşaa ettirdiği Tac Mahal'de yüzlerce işçi çalıştırdığını anlatmıştı tıpkı bizim gibi yüzlerce binlerce işçinin inşaatı bitirmeleri yıllarını almıştı ve bittiğinde imparator bu yapıyı öyle çok beğenmişti ki başka hiç kimsenin aynısını yapamaması için çalışan her işçinin sağ elinin baş parmaklarını kestirmişti düşünebiliyor musun bu kocaman otelin inşaatında çalışıyoruz patron eve giderken sağ elinin baş parmağını kestiriyor ki bir daha çalışamayasın ve sonra köpeklere yediriyor artık ne kadar yalvarsan da nafile

köpeklerin etini yeme hikâyesinden önce başka bir şey de onun içini yiyordu göğsünün içini adeta kemiriyordu her öksürdüğünde içi dışına çıkacak gibi oluyor ve ciğerleri bulutumsu pamuk topaklarından oluşan tozlara dönüşüyordu tıpkı çalıştığı inşaatın çatısında sökmesini istedikleri parçaları kırdıkça içinden çıkan ve kadınların kafalarının üzerinde taşıdıkları toz topaklarının insanın içine yerleşmiş bir versiyonu gibiydi köpüğe benzeyen pamukların renginin kırmızı olduğunu düşünmekteydi önce küçük bir öksürükle

başlıyordu ki bunda pek sorun yoktu ama öksürük şiddetlenince dispansere gidip içinde kırmızı karışım olan ilaçtan alıyor ve üzerindeki beyaz işaretlerle her gün ne kadar içmesi gerektiğin gösteren ibreye bakıyor ama bir türlü iyileşemiyordu o yüzden daha büyük bir eczaneye gidip daha çok para ödemiş ve başka bir ilaç almıştı bu kez içinde kıvamlı yeşil sıvı olan bir ilaçtı gerçi bu da onu uyutmaktan başka bir işe yaramamıştı bir başka eczacıysa yeşil ilacın yanına Shokeen ya da Toofan içmesini önermiş bu da onu iyice heykele çevirmiş ve daha çok uyutmuştu böylece sabahları uyanamamış ve amele pazarında sıraya girmek için kalkıp gidememişti kendini insan gibi hissetmiyordu sanki taştan yapılmış bir heykeldi gün içindeki uyuşukluğu ve ağırlığı bir yılan gibi koynuna süzülüyor ve son nefesine kadar çekip almadan onu bırakmıyordu kabuğu soyulmuş meyveler gibi rüzgâra kapılıyordu

yeşil ilaç işe yaramamıştı birisi ona sadece boğazını rahatlattığını ve öksürüklerin daha derin bir yerden hatta gövdesinin ortasından geldiğini söylemişti bunun yanında bir de ateşi çıkmıştı hep söyledikleri gibi seni yatağa düşürecek ve cayır cayır yakacak kadar değil ama sanki bir şey yokmuş gibi görünüp derinin içinden kanını çeken bir ateşti bir lafanga mazdoor kaldırımda yatmış uyuyormuş gibiydi uyanır uyanmaz kafasının zonkladığı ve bedenin üzerinde durmaktan zorlandığı için sağa sola sallanıyordu öksürdüğü zaman yüzü havlayan bir tilki gibi görünüyordu en az iki arkadaşı ona insandan mı çıktığını sorup gülmüştü çünkü tilkiler uğursuzluk getiriyordu ayrıca burada krematoryum vardı o yüzden tilkiler insan formunda dolaşıyor olabilirdi

evinden çıkıp uzaklara giderse bu utançtan kurtulacağını düşünmüştü ama o neredeyse yüzü de oradaydı zaten köyünü de sadece tilkiye benzediği için bırakmamıştı çocukluğundan beri hep uzaklara gitme hayali vardı büyüdüğündeyse sinirini bastıran başka sebepler ortaya çıkmıştı tıpkı bir tohumunu büyüyüp ağaca dönüşmesi ve meyve vermesi gibiydi ektiği tohum ona aynı meyveyi veriyordu ilk öfke tohumunun ne olduğunu düşündü öncelikle paraydı sonra para kazanabileceği bir işin yokluğuydu o ve kardeşinin çalıştığı tarlalarından kazanacakları parayla günde bir tabak yemeği bile zor buluyorlardı ki bir de eşleri ve çocukları vardı satabilecekleri üretim fazlaları kalmadığı gibi ellerindekilerini de sadece yemek için harcıyorlardı kışın üç ay boyunca nadasa bıraktıkları tarladan hiçbir şey alamıyorlar alamayınca para kazanamıyorlardı babaları onlara çocukken para parayı çeker demişti onlarca enik doğurup birden çoğalan bir köpek gibi para parayı çoğaltabiliyor ve çoğaldıkça da yeni yavrular üretebiliyorlardı ama bir yerden başlamak gerekiyordu babaları hükümet için çalışmaya başlamış ama bir gün tüm ormanı saran alevler onu yutmuştu geriye sadece kuşların tuhaf çığlıkları ve ateşin çatırtısı kalmıştı ikizinin parıldayan yüzüne bakmıştı sanki bir ışık onu içeriden aydınlatıyordu babasının hep gitmek istediği yola sapıp gitmeye niyeti yoktu köyleri bomboştu hiçbir şey ama hiçbir şey yoktu çünkü her şey büyük şehirlerdeydi tüm inşaatlar iş fırsatları buradaydı birisi ona şehirdeki inşaatlarda çok fazla işçi ihtiyacı olduğunu söylemişti bir ateşi besleyecek kadar yani babasını yutan ateşler gibi eğer şehre giderse çok para kazanabilir ve eve gönderebilirdi ta ki sonunda bir gün yeterli parası olup

kendi işini kurana kadar eğer birisi para istiyorsa parayı kazandıracak olan yine paraydı paranın çocukları ve torunları kedi köpek yavruları gibi üreyecekti

ve işte bakın büyük şehirlerde neler oluyordu kaç yıl kayboluyordu iki üç dört artık sayamıyordu bile kazı hafriyat moloz çimento birbirine iple bağlanan merdivenler ve uzun bambu çubuklarından kurdukları iskeleler ve çapraz yerleştirdikleri tahtalar kimse düşmesin diye iyice sağlamlaştırdıkları basamaklar bir şey yerinden kayıp çıkmasın diye sıkılaştırdıkları ipler iskelede başka bir işçi çalışırken diğerlerinin hafifçe sallanmaları ninni gibi gelen sakinleştirici hareket ona her şeyi unutturuyordu hatta aşağıdaki dünyayı bile zaten baktığında başı dönüyordu o yüzden en iyisi bedenini duvara yaslamak ve kendini boyadığı kazıdığı ya da çaktığı duvara sabitlemekti elindeki çekiç ona hem güç hem de korku veriyordu bambunun elastikiyeti sanki ince bir ağaç dalına tünemiş ve sallanan bir kuş gibi hissetmesini sağlıyordu acaba kuşlar da havadayken aşağısı için böyle mi düşünüyorlardı aslında belki de şanslıydı tuğla üzerine tuğla koyarken duvar örerken duvarlara astar çekerken ve duvarı düzleştirirken

tüm bunlar amele pazarında günlerce durup seçilmeyi beklemekten çok daha iyiydi bazen seçilir bazen seçilmezdin bazen çok fazla işçi ihtiyacı olurdu ama sen seçilenlerin arasına giremezdin o yüzden bazen insanı umutsuzluk değil umut öldürüyor başka zamanlarda da iş için seçilirse bir günlük ya da üç günlük ya da haftalık oluyordu sonrasında uzun süre hiç iş olmuyor sadece açlık ve beklemek kalıyordu işte bu yüzden umutsuzluk değil umut öldürüyordu tabii bir de

vadedilen günlük yevmiye yüz yirmi beş rupiden yetmiş beş rupiye dşebiliyordu çekinerek neden düşük aldığını soruğunda da işi beğenmezse çekip gidebileceği söyleniyordu çünkü bu işi yapmak için can atan yüzlerce bekleyen vardı günde yetmiş beş rupiye on saat boyunca sırtında yirmi kiloluk imento çuvalını ve ıslak betonları kafasının üzerine koyup  dört yedi kat taşıyacak taş kıracak güneşin altında çukur kazacak insanlar dışarı bile çıkmazken kanını buharlaştıran sıcağın altında çalışacak insan çoktu evet bunların hepsini yetmiş rupiye yapmak gerçekten önemli bir işi

evet ceketinin içine dikilmiş olan i cebine bir şeyler koyabiliyor olmak önemliydi diğer işçiler parayı güvende tutması için bunu önermişti ayrıca çok derin uyuduğun zaman gelip ayakkabılarını çalıyorlardı çünkü o işi yaptıktan sonra herkes l gibi sızıyordu tabii bir de Toofan'ın ve yeşil şurubun dostane sarılmasını unutmamak lazım insanı bu dünyadan alıp başka yere götürüyordu ondan sonra istediğin kadar demirden koruman olsun tişörtünü yırtıp çıkarsalar, bıçakla üstünü başını kesseler ruhun duymazdı onlar da senin l gibi uyuduğunu bilirdi özellikle de paranı plastik poşetin içinde yemek karnenle birlikte tuttuğunu plastik poşet parayı ve karneyi insanın kendi terinden ve yağmurun neminden korurdu ilk başlarda evi düşünmek karının yüzünü ve çocuklarını hayal etmek onu eve bağlı tutuyordu kardeşini devamlı düşünüyordu o zamanlar para kazanabileceğine dair umutları vardı ve eve az da olsa para gönderebiliyordu ama sonra umutları çoğaldı ve işte umut onu öldürdü kim bilir en son ne zaman ailesine para göndermişti unuttu belki  dört kere toplamda bin rupiyi geçmeyecek bir pa-

raydı bu para bebek çışı kadar bir şeydi ama günde yetmiş beş rupiyle nasıl geçinebilirdi ki geliri sabit değildi bir de insanların onu yeniden tilki diye çağırmaya başlayacakları korkusundan dolayı karar vermişti koruması gereken şey para değil kendisiydi

ama acaba bunu nasıl başaracaktı

hatırladığı en erken hayalini düşündü zengin bir adamın şımartılmış oğlu olmak lüks arabalar sürmek dünyaya bir camın ardından bakmak istiyordu bu camı istediği zaman indirip kaldırmak ve canı dünyayı ne kadar teneffüs etmek isterse o kadar teneffüs etmek istiyordu canı her istediğinde bir musluk gibi dünyayı açıp kapatmak hayali vardı köyünde böyle bir çocuk vardı aynı yaşta olmalılardı arabanın içindeki çocuk ona ve ikizine bakardı okul arkadaşlarıyla yolun kenarında boş boş dururlardı araba onlara yanaşırdı oğlan ve babası köydeki bu büyük yeni eve sadece yaz aylarında gelirdi bir gün yine cadde kenarında dururlarken araba durmuş ve cam aşağı inmişti oğlan elini dışarı uzatmış ve elindeki tüm mandalinaları ona uzatmıştı hiçbir kelime alışverişi olmamıştı mandalinaları aldıktan sonra cam yeniden kapanmıştı çocuklar taş duvarın üzerinde oturmuş mandalinaları soymaya başlamışlardı büyük mandalinaların aralarına küçük olanları karışmıştı çocuklardan birisi ona büyükçe olanların annesiz çocuklar için olduğunu çünkü onları ölmüş annelerinin ruhlarının koyduğunu söylemişti peki acaba arabadaki çocuk onların annesiz olduğunu nereden biliyordu üstüne üstlük babalarını da yangın yutmuştu ve çocuk buralarda yeniydi

takıntısı o günlerden mi kalmaydı bilmiyordu o çocuğu bir daha hiç görmemişti ama onun yerinde olmak istiyordu babasıyla birlikte bir arabanın içinde olmak istiyordu büyük evlerine gitmek ve yol kenarında duran çocuklara mandalina dağıtmak istiyordu çocuğun suratı onca yıl sonra bile davetsiz bir misafir gibi su yüzüne çıkıyordu yüzünü çok net seçebiliyor elindeki mandalinaların yeşilimsi sarı parlaklığını görebiliyordu

ah keşke bir sonraki yaşamında arabanın içinde babasının yanında oturan çocuk olabilseydi

yaşanan tüm zamanları geri alabilseydi tekrar o yaşına dönebilseydi sokaklarda iş arayan bir inşaat işçisi olur muydu yoksa kendine daha farklı bir yol çizebilir bambaşka bir yolda yürüyebilir miydi gülümsedi ve ne kadar yol giderse gitsin arabanın içindeki o çocuk olamayacağını düşündü çünkü o çocuk da büyümüştü peki ya o çocuğun büyümüş hali ne olabilirdi onun sokaklarda sürünen bir inşaat işçisi olmadığından emindi ve hayatı boyunca arabanın içinde babasıyla oturan çocuk olmak istemeyecekti çünkü zaten hayatı boyunca o olmuştu işte tüm mesele de buydu o hayatın içine doğmak zorundaydın eğer o hayatın içine doğmamışsan sen hiçbir şeydin tıpkı kendisinin bu kocaman dünyada hiçbir şey olmadığı gibi

aşağıda ağaçlar uzanıyordu ne çok ağaç bu kadar yükseklikten yeşil bir hayvan sürüsü gibi duruyordu şekilsiz biçimde biraz orada biraz burada köpürmüş bir akarsu yatağı gibi dağınık düzende yayılmış ve oyuncak bir şehir gibi duran onlarca binanın içinde oyuncak arabalar gidip geliyordu düzinelerce

yılanın hareket ederken bir yerde tıkanıp kalması gibiydi otele girmeyi bekleyen araçların girmesini bekliyorlardı ki yol açılsın ve varacakları yere ilerleyebilsinler bir yılan gibi kıvrılmış bekleyen arabaların otele girmek için ağır ağır ilerleyişlerini seyretti acaba o arabalardan birinde babasıyla birlikte bu çok katlı devasa otele girmeyi bekleyen küçük bir çocuk var mıydı eğer kafasını azıcık çevirse ve bu devasa taş yapıya baksa onu yere çakılan kocaman bir kuş sanacaktı ve yüzlerce camın ardında duran yüzlerce insan onu bir tepenin yamacındaki karınca sanacaklardı

dünyanın ağır havasına sadece gözünün ucuyla bakıyor çünkü öbür türlü bağırsak yolundan yukarı doğru titreşerek tırmanan güdüye hâkim olamıyordu bambu ağacına tünemiş bir kuşun ancak sığabileceği bir yerde durmuş camların dışını boyuyordu bambu ağacından kesilmiş tahtaların üzerinde çıplak ayaklarıyla milim milim ilerleyip pencere pervazını boyarken dünya ayaklarının altında uzanıyordu dünyayla arasında ne çok hava vardı bu kadar yüksek binaların iskelelerinin daha geniş tahtalarla kurulmasını öngören bir yasadan bahsetmişti birisi binanın ön cephesinde her katta duran iskelenin tahtaları genişletilmeli işçileri aşağı yukarı taşıyan asansörlerde mutlaka baret takılmalıydı ama tüm bu güvenlik uygulamaları neredeydi şimdiye kadar kimsenin uyguladığını görmemişti zaten kaldı ki inşaat işçilerinin yaşamlarının önemsiz olduğu bir dünyada yasaları kim takardı ki

aşağı bakmayacaktı hayır aşağı bakmayacaktı

titreyen güneşin altında durmuş ateşinin yeniden çıkıp çıkmadığını anlamaya çalışıyordu bu işi bitirmek zorundaydı çünkü ondan başka yapacak kimse yoktu ve ona gündelik yevmiye olarak iki yüz rupi teklif etmişlerdi parmaklarını duvara yapıştırdı altından ve sırtından hava dalgası çarpıyordu birkaç santimetre daha yana kaydı bambu hafif sallandı parmakları duvarı kavrayamadı başı duvara çok yakındı korkudan titremeye başlamıştı bir kuş gibi beş gün boyunca günde iki yüz rupiden bu işi yapsa bin rupi ederdi bu paranın yarısını evine gönderebilirdi ama şimdi iki yüz rupiyi düşünecek durumda değildi içindeki köpürme yeniden başladı hayır olamaz hayır olamaz kesinlikle olamaz sağlam bir yere basana kadar olamazdı öksürmemeliydi eğer bir kez öksürürse içinde yükselen ve göğsünü yiyip bitiren yaratık ortaya çıkacaktı ciğerleri kıymalı bulamaçtan farksızdı yükselen tek bir öksürüğü hissediyordu öksürmeliydi başka şansı yoktu göğsünün derinlerinden gelen o tek öksürüğü dışarı saldı ve göğsü sanki infilak etti

tek nefes tüm yaşamı sadece tek bir nefesti çünkü her şey havaydı ve havayı kesen bir ok gibi her şey parçalandı hava onu kısa bir süre sardı sarmaladı ve parça parça yağdı havanın son zerresi oldu

TEŞEKKÜRLER

Bu kitap MacDowell Colony ailesinin bana sağladığı beş haftalık konaklama bursu olmasa yazılamazdı. Bu yüzden de Maureen McLane'in kendi kelimeleriyle “cennet sığınağı”na derin minnetlerimi sunuyorum.

Alexander Cappalen ve Bertil Tungodden bana Bergen'de üç haftalık inziva imkânı sundu, orada da kitabın son şeklini verdim. Onlara cömertlikleri ve nezaketleri için teşekkürü borç bilirim.

Jean Dreze, *sine qua non*.

Devashri Mukherjee.

Poppy Hampson, Penny Hoare.

Clara Farmer, Peter Straus.

Ellen Barry, Rohini Pande.

Kartick Satyanaran & Geeta Seshamani (Hindistan Vahşi Yaşam SOS Derneği), Lis Key (Uluslararası Hayvan Kurtarma Derneği).

Jill Bialosky, Meru Gokhale, Mandy Greenfield, Dominic Leggett, Vestal McIntyre, Fran Owen, Mrinal Pande, Aakar Patel, Tushita Patel, Sharmaila Sen, Tarini Uppal, Edmund White, Anumeha Yadav, Mari Yamazaki.

Bana evlerini açan: Arpita Bhattacharjee ve Archishman Chakraborty, Devashri ve Udayan Mukherjee, Mrinal ve Arvind Pande, Matthew Rabin.

Suzanne Dean.

Bana nasıl yapıldığını gösteren M. John Harrison ve Sján. Muhteşem çizimleri için Matt Philips.

Renu Jena, Mili Kerketta.

Matthew Rabin olmasa bu kitap bitemezdi. Ona bir çok şey için minnettarım, en çok da son on senedir zekâsıyla bana yol gösterdiği için.

Neel Mukherjee, **Özgür Topraklar**'da yüzyılın merkezine yerleşen kavramları işliyor: Göç ve iltica. Farklı hayatlar yaşayan beş karakter üzerinden, -Mumbai'deki bir aşçıdan, sokaktaki dilenciye ve dans eden ayısına, şehirde yeni bir yaşam için köyündeki zorlu hayatını terk eden genç kızıdan, hayallerinin peşinde her şeyini yitiren inşaat işçisine- daha fazlasını istemenin, yeni bir hayata göç etme arzusunun temellerine iniyor. Hindistan'da geçen ve bu dünyanın gerçekliğiyle diğerinin gölgesi arasında hareket eden **Özgür Topraklar**, birbirine bağlanan hikâyelerle yükselen incelikli bir yapı. Cüretkâr, şiddetli, ama bir o kadar da merhamet dolu bu roman, insanın hayatta kalma ve hayatına hâkim olma dürtülerinin etkileyici bir keşfini sunuyor.

"**Özgür Topraklar**, rahat bir şekilde yaşayan bizler için neredeyse kimsenin bu rahatlığa sahip olmadığı bir dünyayı hayal etmemizi gerektiriyor. Bu, Neel Mukherjee'nin etkisinin, tutkusunun ve gücünün bir işareti." - **The New York Times**

"Tek kelimeyle muhteşem... **Özgür Topraklar**, baş döndürücü güzellikte bir roman ve Mukherjee'nin çağımızın en özgün ve yetenekli yazarlarından biri olduğunun kanıtı." - **NPR**

"Neel Mukherjee'nin nefes kesen romanı **Özgür Topraklar**, okuduğum en güzel şeylerden biri; kelimenin tam anlamıyla huzursuz eden, unutulmaz sahnelerle dolu, görüntülerin, dilin ve karakterlerin yanı sıra bir toplumun servet ve güç eşitsizliği karşısındaki öfkesini, amansız halini gözler önüne seren bir kitap. Uzun, çok uzun zamandır okuduğum en şaşırtıcı ve en parlak roman." - **Hanya Yanagihara**

"Olağanüstü bir başarı. İnce ve çok katmanlı kurgusu, sosyal adaletsizliğin vahşetinin bir tablosu; düşkün hayatlar yaşamak zorunda kalan karakterlerinin onuru üstünde ısrarla duran bir anlatı. Çok güçlü ve etkileyici bir roman. Bitirdiğim an, tekrar başladım." - **The Guardian**

DÜNYA
EDEBİYATI

9 786050 830750

timas.com.tr

timasayingrubu

